

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

คำสอนชั้นปริญญาตรี

พุทธศักราช ๒๔๘๔

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ว่าด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

โดย

นายไชยเจริญ สัมศิริ
เนติบัณฑิตไทย และ อังกฤม

สารบัญ
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ว่าด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ภาค ๑

ตัวแทน

	หน้า
<u>ส่วนที่ ๑</u> บทเบ็ดเสร็จทั่วไป	๑
วิเคราะห์ศัพท์	๓
หลักจรรยาบรรณเรื่องสัญญาตัวแทน	๕
ต่างกับบ่าวและรับเหมาย่างไร	๗
ใครบ้างเป็นตุ๊กตาได้	๑๐
ใครบ้างเป็นตัวแทนได้	๑๖
ตัวแทนมีกี่ชนิด	๑๗
วิธีตั้งตัวแทน	๒๓
ความเป็นตัวแทนเกิดขึ้นได้อย่างไร	๓๐
การให้สัตยาบัน	๓๕

	หน้า
หมวดที่ ๑ ความรับผิดชอบ	๑๗๑
๑. ตามสัญญา	๑๗๑
๒. เงินที่มิได้แทนตัวการ	๑๘๐
๓. ความรับผิดชอบเพื่อระเมิด	๑๘๑
๔. ทางอาญา	๑๘๔
หมวดที่ ๒ สิทธิของตัวแทนต่อคนภายนอก	๑๘๘
๑. พียงในนามของตนเองตามสัญญา	๑๘๘
๒. เรียกเงินที่จ่ายไปโดยผิดตกลง	๑๘๑
๓. เรียกเงินคืนบนหรืออามิสสินจ้าง	๑๘๒
ส่วนที่ ๕ ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน	
๑. โดยการกระทำของคู่สัญญาเอง	๑๘๒
ก. ตัวการตัวแทนตกลงเด็กกันเอง	๑๘๒
ข. ตัวการถอนอำนาจ	๑๘๒
ค. ตัวแทนบอกเลิก	๑๘๔
๒. โดยผลของกฎหมาย	๑๘๖
ก. สิ้นกำหนดเวลา	๑๘๖
ข. ทำกิจการเสร็จตามจุดประสงค์	๑๘๘
ค. วัตถุประสงค์ถูกทำลายหรือกลายเป็น ผิดกฎหมาย	๑๘๘

ง. คู่สัญญาตาย, ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือล้มละลาย	๑๕๕
--	-----

ส่วนที่ ๖ ตัวแทนค้าต่าง

ตัวแทนค้าต่างคืออะไร ?	๒๐๖
ความสามารถ	๒๐๘
อำนาจกระทำกร	๒๐๘
บำเหน็จ	๒๑๐
หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนค้าต่าง	๒๑๐
ตัวแทนฐานประกัน	๒๑๓
ความระงับกันไปแห่งสัญญา	๒๑๖

ภาค ๒

นายหน้า

ลักษณะของสัญญานายหน้า	๒๑๗
ต่างกับตัวแทนค้าต่างอย่างไร ?	๒๒๐
ความสามารถ	๒๒๐
บำเหน็จ	๒๒๐
หน้าที่และความรับผิดชอบของนายหน้า	๒๒๖

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ว่าด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คำนำ

กฎหมายทั้ง ๓ ลักษณะนี้ เห็นว่าลักษณะที่ใกล้เคียงคล้ายคลึงกันอยู่มาก บางลักษณะจะเห็นได้ว่ามีข้อความพาดพิงให้นำหลักของอีกลักษณะ ๑ มาใช้แทน ทั้งในลักษณะจัดการงานนอกสั่งให้นำหลักในเรื่องตัวแทนมาใช้เป็นอาทิ และกรณีที่เราจะศึกษากฎหมายเหล่านี้ให้เข้าใจก็ จึงจำต้อง ศึกษากฎหมาย ซึ่ง ว่าด้วย ตัวแทนอันเป็นหลักสำคัญให้เข้าใจเสียก่อน และเท่าที่เคยรวบรวมมาแล้วรู้สึกได้ว่ามีความสะดวกมากในเมื่อเราศึกษาไปถึงลักษณะ นายหน้าและจัดการงานนอกสั่งแล้ว ท่านจะไม่รู้สึกลำบากใจอย่างไร เหตุนี้จึงตั้งคนสอนกฎหมายว่าด้วยตัวแทนเป็นลักษณะแรก แล้วจึงจะพูดถึงนายหน้าและจัดการงานนอกสั่งต่อไปเป็นลำดับ

ภาค ๑

ตัวแทน

ส่วนที่ ๑

บทเปิดเสร็จทั่วไป

อันกฎหมายซึ่งว่าด้วยตัวแทนตัวการนั้น ได้พยายามหาประวัติ และที่มาในตำราหลายเล่ม เพื่อให้ทราบว่า กฎหมาย ประเภทนี้คงมีแต่ยุคไหนและได้แก้ไขอย่างไรต่อมาเป็นลำดับ ดังเช่นประวัติกฎหมาย ในลักษณะอื่น ๆ ทั้งที่เคยได้ตามท่านผู้รู้หลายท่าน แต่ก็ยังไม่เคยพบว่าได้มีท่านผู้ใดได้เขียนไว้โดยละเอียดถึงกฎหมายประเภทอื่น ๆ แม้ในตำราอื่นเกี่ยวกับกฎหมายโรมันก็ไม่เคยได้พบว่าได้กล่าวถึงกฎหมาย ว่าด้วยตัวแทน อย่างที่ไซกนทูกอนนไว้โดยละเอียด มีอยู่บ้างซึ่ง มีลักษณะใกล้เคียง ก็คือ Mandatum Contractum ซึ่งน่าจะเข้าใจว่า เป็นต้นรากของกฎหมายว่าด้วยตัวแทน ที่ ไซกนทูกอนน และตาม ประวัติของกฎหมายโรมันท่านคงทราบแล้วว่า อาจแบ่งอย่างง่าย ๆ เป็น ๒ ยุค คือยุคที่โรมเป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกับประเทศใด เขาก็มีกฎหมายใช้แต่ในวงเขตต์ของเขา และต่อมาในยุคที่โรมเป็นราช อาณาจักร กฎหมายเก่าได้ขยายตัวออก และมีเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง ถ้าท่านได้ศึกษา กฎหมายของชาวโรมันแล้ว จะทราบว่ากฎหมายใน หมวดที่ว่าด้วย Mandatum Contractum เพิ่งมาเพิ่มขึ้นในยุคหลังนี้ เพราะตามหลักกฎหมายของโรมันในชั้นเดิมก็ใช้อย่างเคร่งครัด ไม่ยอม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ให้ผู้ใดทำการแทนกันในเรื่องทำสัญญาหรือนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมายแห่งในยุคนั้น (Jus Civile) กล่าวคือกฎหมายโรมัน ไม่ยอมรับรองในเรื่องตัวแทนเข้าทำงานแต่หยุดพ้นความรับผิดชอบไป, และตัวการเข้ารับสัญญาแทนดังหลีกเลี่ยงการตัวแทนทุกวันนี้ ก็เกิดกับหลักเรื่องตัวแทน ^{๕๕๕} ความก็คือนยอมให้บุคคลในครอบครัวเดียวกันทำหน้าที่บิดาหรือนายได้โดยเข้าทำกิจการกับคนที่ ^{๕๕๖} ตาม คำสั่ง ของบิดาหรือนาย และ Praetor อนุญาตให้ฟ้องร้องได้ โดย actio quod iussu. นายหรือบิดาต้องรับผิดชอบตามสัญญา ซึ่ง บุตร หรือ ทาสเข้าทำเพื่อประโยชน์ในทรัพย์สินของนายและบิดา (actio in rem verso) นายหรือผู้จัดการค้าขายทำสัญญาผูกมัดนายจ้างของตนได้ แต่อย่างไรก็ตามคนเหล่านั้นยังหาได้หลุดพ้นความรับผิดชอบไปไม่ ยังคงต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวอยู่ต่อมาได้แม้จะพลิกแพลงทำโดยทางอ้อม คือให้บุคคลที่ทำการแทนนั้นทำได้ แต่ต้องทำในนามของตน และไม่มีสินจ้างด้วย และผู้แทนนั้น ความรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ในระหว่างผู้ใช้ (Mandator) กับผู้รับใช้ (Mandatarius) ^{๕๕๗} หลักกฎหมายคุ้มครองทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ทำก็จะฟ้องให้บังคับกันได้

ใน สัมัยต่อมาก็ได้ มีการเปลี่ยนแปลงคือ ยอม ให้มีการ โอนสิทธิฟ้องร้อง ซึ่งเนื่องจากนั้น กล่าวคือ ยอมให้ผู้ใดรับคำสั่งนั้นเป็นผู้รับโอนสิทธิ และฟ้องอีกฝ่าย ^{๕๕๘} ในนามของผู้สั่ง (คือตัวการ) ได้ (Procurator in rem suam หรือ Mandatum in rem suam).

ส่วนในเรื่องตัวแทนให้ไปทำการอื่น ๆ ยังไม่มีพูดถึง แต่อย่าง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ไรท์ได้รื้อฟื้นนิยามฐานเอาว่า เพราะเหตุที่ในสมัยต่อมาโรมมีความเจริญขึ้น ต้องมีการติดต่อกับบ้านเมืองอื่นในทางการค้าขาย คนๆ เดียวจะทำการอย่างใดด้วยตนเองทุกสิ่งทุกอย่างย่อมไม่สะดวก จึงมีวิธีผลิตผลแก่ไรท์หรือตั้งคนอื่นไปทำการแทน ฉะนั้นต่อมากฎหมายจึงขยายตัวออกมามาก โดยยอมรับรู้ให้ตัวแทนทำการในนามของตัวเอง การได้ แต่ต้องอยู่ในขอบเขตอำนาจที่มอบหมายไป ตัวการจึงจะต้องรับผิดชอบ แต่กระนั้นก็ยังบังคับให้ตัวแทนรับผิดชอบเป็นส่วนตัวอยู่ดังเดิมอีกด้วย (Actio Quasi-institoria)

ความสำคัญที่สุดในกฎหมายที่วางตัวตัวแทนกันไม่ได้ก็คือข้อยกเว้นลงมา เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ย่อมต้องมีกฎหมายสำหรับคุ้มครองวงจำกัดเกณฑ์ให้แน่นอนว่า ตัวการตัวแทนต้องรับผิดชอบเพียงไร เพื่อเป็นการรักษาประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย และคนภายนอก และน่าจะเนื่องมาจากเหตุเหล่านี้ เราจึงมีหลักกฎหมายว่าด้วยตัวการตัวแทนเป็นแนวทางต่อมาดังในทุกวันนี้ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นแค่แนวความคิดเพื่อให้ทราบที่มาของ ประวัติกฎหมายใน หมวดนี้ พอเป็น ดังเช่นเท่านั้น ซึ่งว่าตามความจริงแล้วก็ไม่ผู้จำเป็นจะสนใจให้มากนัก แต่ถ้าอยากจะทราบไว้เพื่อเป็นทางประดับความรู้ให้ซึ่งไปก่อนแล้วให้ไปค้นอ่านด้วยตนเองในตำรากฎหมายโรมัน ของ Sohm และ Ancient Law โดย Maine, กฎหมายโรมันโดย Willis & Oliver ฯลฯ.

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงว่า สัญญาตัวแทนคืออะไร ? สัญญาตัวแทนนั้นเกิดขึ้นได้ โดยบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า “ตัวแทน” ได้รับ

วิเคราะห์ศัพท์

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

อำนาจโดยตรงหรือโดยปริยาย ที่จะทำการแทนบุคคลอื่นคนหนึ่งเรียกว่า “ตัวการ” และตกลงจะทำการเช่นว่านั้น ในชั้นให้ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ม. ๗๗๗ ด้วย ตามความในมาตรานี้ขอให้สังเกตด้วยว่า คำว่า “ทำการแทน” นั้นมีความหมายอย่างกว้าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นว่าการทำการแทนบุคคลอื่นเช่นว่านั้น จำต้องเกิดจากสัญญา ตามความหมายของคำว่า “ตัวแทน” เสมอไป - การเข้าทำการแทนบุคคลอื่นโดยกฎหมายบัญญัติได้ เป็นพิเศษก็ถือว่า เป็นการแทนด้วยเหมือนกัน เช่น อำนาจของบิดามารดาแทนบุตร หรือเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์เข้าจัดการทรัพย์ของผู้ล้มตาย เป็นต้น.

ข้อ ๓ ก็คือ สัญญาตัวแทนต้องเกิดขึ้นจากสัญญา คือประกอบด้วยความยินยอมของตัวการและตัวแทนทั้ง ๒ ฝ่าย เช่นเดียวกับหลักในเรื่องสัญญาธรรมดาเหมือนกัน แต่การยินยอมแต่งตั้งให้ตัวแทนทำการดังว่านั้นอาจเกิดขึ้นโดยตรงหรือปริยายก็ได้ หรือตัวการจะให้สัตยาบันในภายหลังก็ได้เหมือนกัน แต่ที่กล่าวนี้เป็นหลักทั่วไป และมีข้อยกเว้นอยู่บ้าง เช่นในเรื่องตัวแทนโดยจำเป็นซึ่งจะได้อธิบายต่อไปเมื่อเรียนถึงหมวดนี้

แต่อย่างไรก็ดี ความสัมพันธ์ระว่างตัวการกับตัวแทนต้องมีต่อเนื่องกันโดยทาง ตรง หรือโดยปริยาย ถ้าหากว่าตัวแทนไม่มีความสัมพันธ์เช่นว่านั้น หรือว่าไม่อยู่ในฐานะที่จะทำการแทนตัวการแล้ว และไปทำเข้า บุคคลคนนั้นก็ไม่เป็นตัวแทนตามความหมายของมาตรา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หน้าแต่อาจเป็นผู้จัดการงานนอกสั่งก็ได้ ซึ่งเราจะได้ศึกษาต่อไปในภายหลัง

หนึ่ง ลักษณะสำคัญของ สัญญาตัวแทนไม่ใช่แต่เพียงว่าทำการแทนกันเท่านั้น ข้อสำคัญมีอยู่ว่า ตัวแทนมีหน้าที่ที่จะชักจูงให้ตัวการกับบุคคลภายนอกหรือบุคคลที่ ๓ ได้เข้ามาทำการ ติดต่อกับนิติสัมพันธ์ต่อกัน ฉะนั้นตัวแทนก็มีหน้าที่คล้าย ๆ กับพ่อค้าไฟฟ้าหรือระฆังซึ่งต่อเชื่อมเพื่อให้ ไฟฟ้าเดินถึงกันได้ ตัวแทนจึงเป็นแค่เครื่องมือเท่านั้น ตัวอย่างที่จะกล่าวให้ ฟังอย่างง่าย ๆ เช่นตัวการให้ ตัวแทนเข้าทำสัญญาขายรถยนต์คันที่ ๓ กับบุคคลที่ ๓ ในนามของตัวการ เช่นตัวการแค่ผู้เดียวเท่านั้นที่มีสิทธิและหน้าที่ที่จะ พ้องหรือ ถูกฟ้อง ตามสัญญาแทนที่ว่า เป็นตัวอย่าง ซึ่งว่าด้วยสัญญาตัวแทนอย่าง ขรรมดา แต่อาจอาจมีข้อแก้ไขพิสดารเพิ่มเติมเข้าไปได้ อีก โดยเพิ่มเติมข้อความในสัญญา ซึ่งตัวแทนได้ทำไว้ในนามของตัวการนั่นเอง เช่นมีข้อไข่ว่า ให้ตัวแทนรับรองรับผิดชอบเป็นส่วนตัวเท่า ๆ กับตัวการ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนั้นสัญญาอีกฝ่าย ๓ อาจเลือกที่จะฟ้องตัวการหรือตัวแทน และตนเองอาจถูกฟ้อง โดยคนใดคน ๓ ก็ได้.

ในการที่จะวินิจฉัยว่ามีสัญญาตัวแทนในระวางคู่กรณีหรือไม่นั้น ข้อสำคัญควรวินิจฉัยถึงสภาพอันแท้จริงของความตกลงระวางผู้ ที่เรียกว่า "ตัวการ" กับ "ตัวแทน" ให้ดีเสียก่อน เพียงแค่รูปการเป็นท่านของคล้ายตัวแทนเท่านั้นไม่พอ เป็นหลักที่จะถือเอาว่าเป็นสัญญาตัวแทนได้ ในข้อนี้ให้เทียบดูฎีกาที่ ๖๐๐/๒๔๗๖ ระหว่างนายพิน

หลักวินิจฉัยเรื่องสัญญาตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

จงสมจิตต์ โจทก์ นายดำ นายกิมแจ่ม บัญชีวรรณ์ จำเลย ซึ่งศาลฎีกา
วินิจฉัยว่าวรรที่ ๓. รับเงินมาจาก โจทก์แล้ว จัดการให้จำเลยกู้ไปโดยใส่
ชื่อโจทก์เป็นผู้ให้กู้ยืมในหนังสือสัญญา เทहांไม่พอจะถือว่า ๓. เป็นตัว
แทนโจทก์ตามกฎหมาย กับให้คู่ฎีกาที่ ๓๕๖/๒๕๑๓ ระหว่างนางผัน
โจทก์ นางเปลี่ยน นางสาวเขื่อน จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่า ผู้ที่รับมอบพันธะ
ของนายความให้ไปฟังคำสั่งศาลแทนในการขอเลื่อนการพิจารณา ไม่
ถือว่าเป็นตัวแทนของตัวความในคดีนั้น และฎีกาที่ ๒๖๖/๒๕๑๓ ระหว่าง
หุดวงตุ๊กไสยต์โมธาน โจทก์ พระยารัฐวิทย์วิบูลย์ ที่ ๓ หม่อมเจ้า
อมรต์มานดิษณ์ ที่ ๒ จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่าผู้ทหาตุกจ้างให้เขานัน
ไม่ใช่ตัวแทน และในคดีนี้ได้ความว่า จำเลยที่ ๒ ขอที่ดินจากจำเลยที่ ๓
และวานให้จำเลยที่ ๓ ทหาตุกจ้างให้เพื่ออ้างปาก จำเลยที่ ๓ จึงบอกให้ ก.
ไปหาจำเลยที่ ๒ จำเลยที่ ๒ จึงให้ ทวงบ้านจนเป็นเหตุให้เพลิงเผาบ้านตาม
ไปใหม่ที่ของโจทก์เสียหายขึ้น นอกจากนั้นฎีกาที่ ๘๓๘/๒๕๑๓ นาย
ชัยวธ้อ โจทก์ นายกิมที่ ๓ นายเตียงหงษ์ที่ ๒ จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่า
เพียงทำหลักฐานแห่งตรากู้ยืมมอบให้คนใช้นำไปรับเงินจากผู้ให้กู้ คน
ใช้นั้นไม่มีฐานะเป็นตัวแทน ทั้งไม่จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งเป็นตายดักษณ์
อักษรด้วย

อีกประการ ๓. ถ้าหากปรากฏว่า ความตกลงอันเป็นสาระสำคัญ
นั้นมีความมุ่งหมายไปในทางอย่างใด ให้บุคคลที่เรียกว่าตัวแทนนั้นทำการ
ในนามของตนเอง มิใช่ทำแทนในนามของตัวการ เช่นนี้แล้วแม้งว่า
บุคคลที่เรียกว่าตัวแทนนั้นจะได้ถูกเรียกชื่อว่า "ตัวแทน" ในสัญญาข้อ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตรงนั้นแล้วก็ตาม ก็ไม่ทำให้สัญญาอันเป็นสัญญาตัวการตัดหมดได้

ดังได้อธิบายมาแล้วในข้างต้นว่า สัญญาตัวแทนตามกฎหมายนี้ มีความมุ่งหมายอยู่ว่า เพื่อให้ตัวแทนมีอำนาจทำการแทนตัวการและทำการติดต่อให้ตัวการเกี่ยวกับบุคคลที่ ๓ โดยอาศัยตัวแทนเป็นเครื่องมือ ดังนั้น บุคคลที่ ๓ จึงเป็นข้อสำคัญในสัญญาตัวแทน กล่าวคือต้องมีบุคคลที่ ๓ หรืออาจมีบุคคลที่ ๓ ที่แท้จริง ซึ่งจะเข้ามาติดต่อด้วย ฉะนั้น ตัวแทนที่คงไว้ทำการซื้อหรือขายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจึงต้องห้ามมิให้เป็นผู้ซื้อหรือขายสิ่งของตนเอง โดยไม่ได้แจ้งหรือได้รับความยินยอมของตัวการเสียก่อน. ตัวอย่างเช่น นาย ก. แสดงว่าตนเป็นตัวแทน แต่ความจริงต้องการจะขายของ ๆ ตนเอง หรือเข้าเป็นผู้ซื้อของนั้นของตัวการในนามของตนเองเช่นนี้ นาย ก. ทำผิดสัญญาตัวแทนทีเดียว ในข้อนี้ให้เทียบดูประมวลแพ่งและพาณิชย์ ม. ๑๐๕.

ต้องมีคนที่ ๓ หรือบุคคลภายนอก

ตัวแทนมีลักษณะต่างกับบ่าวหรือคนใช้และผู้รับเหมา ให้นักศึกษาสังเกตให้ดีอย่าได้ไปปนกัน เพราะบ่าวหรือคนใช้นั้นต้องทำกิจการตามบังคับและดูแลโดยตรงของบุคคลผู้เป็นนาย และจำต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายของนายทุกประการ ในกรณีที่ระทำงานนั้น ว่าโดยทั่วไปแล้ว บ่าวหรือคนใช้ไม่ใช่ตัวแทนของนาย แม้ว่าบ่าวหรือคนใช้จะได้กล่าวสิ่งไปก็ไม่ผูกมัด เช่นตัวอย่างว่า นายต้องการขายม้าตัว ๑ แก่นาย ก. โดยมีข้อตกลงว่าจะต้องเอาไปให้นาย ก. เสียก่อน นายจึงใช้บ่าวหรือคนใช้ให้นำม้าตัวที่วานไปให้นาย ก. ดู บ่าวหรือคนใช้นี้ก็ปฏิบัติตาม ทั้งยังไปรับรองกับนาย ก. ผู้ซื้อออกว่า ม้าตัวนั้นไม่เคยพบศ

ต่างกับบ่าวและผู้รับเหมาอย่างไร?

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หรือมีโรคแต่อย่างไรเลย เช่นนี้ คำรับรองของบ่าวหรือคนใช้ย่อมไม่ผูกมัดนายเพราะบ่าวไม่ใช่ตัวแทนของนายในการซื้อขายมานาน ทงมได้รับมอบอำนาจที่จะให้กล่าวคำรับรองแทนนายได้ด้วย

ส่วนที่ต่างกับผู้รับเหมา ก็คือ ผู้รับเหมาเป็นอิสระไม่อยู่ในความควบคุมบังคับบัญชาหรือการแซกแซงจากผู้จ้าง เลย ผู้รับเหมาทำหน้าที่แค่จะปฏิบัติให้ได้ผลตามที่ตกลงกันไว้เท่านั้น ส่วนการที่เขาจะปฏิบัติอย่างไรโดยวิธีใด ผู้จ้างไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย ตัวอย่างเช่น เราจ้าง ก. ผู้ก่อสร้างบ้านให้เราหลัง ๓ ตามแบบแปลนที่ตกลงกันไว้ เช่นนี้ ผู้รับเหมาทำหน้าที่จะสร้างบ้านให้แก่เราตามข้อตกลงและตามแบบแปลนที่ได้ตกลงกันไว้เท่านั้น ส่วนการที่ผู้รับเหมาจะได้หน้าต่างก่อนประตู หรือจะทาสีโดยไม่รื้อวางผนัง เราผู้จ้างไม่หน้าที่ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เว้นได้แต่การกระทำเช่นนั้นเป็นการผิดกับข้อตกลงเรา จึงจะเข้าจัดการได้.

ตามที่ชักตัวอย่างละเอียดอธิบายมาแต่เพื่อให้เห็นผลต่างในระหว่างตัวแทนกับบ่าว และผู้รับเหมา ขอให้นักศึกษาพึงพิจารณาความเข้าใจไว้ว่าเป็นแต่ต่างกันในเรื่องการบังคับบัญชาในวิธีการปฏิบัติการทำงานเท่านั้นไม่ได้หมายความว่า บ่าวหรือคนใช้ และผู้รับเหมาจะอยู่ในฐานะตัวแทนไม่ได้เด็ดทีเดียว ถ้าได้ศึกษาในหมวดต่อไปอันเกี่ยวกับความรับผิดชอบ เพื่อละเมิดในการว่านที่คนใช้ หรือผู้รับเหมาได้ทำไปแล้วจะพบว่าในบางกรณีแม้ผู้ทำการละเมิดนั้นเป็นแค่เพียงบ่าว หรือผู้รับเหมา ก็ดี กระนั้นคนนายหรือผู้จ้างก็ยังต้องรับผิดชอบ เช่นเดียวกับในเรื่อง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตัวการ ตัวแทน และขอให้ตั้งเกณฑ์ข้อ ๑ คือ ในเรื่องตัวการและตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างตัวการกับตัวแทนไม่มีทางที่จะกลับกลายไปเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายกับบ่าวได้ แต่ส่วนในเรื่องนายกับบาวนั้น นอกจากจะมีความสัมพันธ์กันในฐานะนายกับบ่าวแล้วยังอาจมีความสัมพันธ์กันในฐานะตัวการกับตัวแทนได้อีกด้วยในบางกรณี เหตุนี้จึงมีนักนิติศาสตร์บางท่านให้คำอธิบายในเรื่องผลต่างระหว่างบ่าวกับตัวแทนไว้ว่า ในเรื่องตัวแทน ตัวการมีอำนาจที่จะสั่งว่าตัวแทนจำต้องทำอะไรบ้าง แต่ส่วนนายนั้น ไม่แต่จะมีอำนาจดังกล่าวเท่านั้น, ยังมีอำนาจที่จะสั่งว่าสิ่งที่ตัวแทนจะควรทำโดยวิธีใดได้อีกด้วย

โดยเหตุที่สัญญาตัวแทนก็รวมอยู่ใน เอกเทศสัญญาเหมือนกัน ดังนั้น สัญญาตัวแทนก็มีหลัก เช่นสัญญาอื่น ๆ ซึ่งต้องมีวัตถุประสงค์เป็นการชอบด้วยกฎหมาย ถ้าสัญญาตัวแทนตัวการในเรื่องใด มีวัตถุประสงค์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน สัญญาตัวแทนในเรื่องนั้นก็เป็นโมฆะ เช่นว่า สั่งตัวแทนไปค้าฝิ่นเถื่อน หรือตั้งตัวแทนไปเที่ยวชักชวนหญิงสาวในต่างจังหวัดมาเป็นผู้หญิงนครไต่เถื่อน เป็นต้น ตัวอย่างหนึ่ง ขอให้ทำความเข้าใจไว้ด้วยอีกว่า สัญญาตัวแทนเป็นสัญญาประเภทที่ต้องกระทำการด้วยตนเอง ฉะนั้นฝ่ายใดฝ่าย ๑ จะฟ้องขอให้ศาลบังคับให้ทำการอย่างใดอย่าง ๑ ตามที่ตกลงไว้หาได้ไม่ เป็นต้นว่าตัวแทนของเด็กไม่ยอมรับทำการเป็นตัวแทน ตัวการจะฟ้องศาลขอให้บังคับตัวแทนให้ทำการตามที่ตกลงไว้ไม่ได้ แต่ทั้งนี้

วัตถุประสงค์ต้องชอบด้วยกฎหมาย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ไม่ตัดสินใจตัวการที่จะเรียกรับเงินค่าเสียหายทดแทน จากตัวแทน ความประมวณแห่งและพาณิชย์ ม. ๘๓๗ ถ้าหากว่าตัวแทนบอกเลิกเป็น ตัวแทนในเวลาที่ไม่สะดวกแก่ตัวการ แต่ถ้าตามสัญญาตัวแทนมี ข้อห้ามว่าไม่ให้ตัวแทนทำอะไรอย่าง ๓ ในขณะที่ทำการเป็นตัวแทน แล้ว และตัวแทนไปทำการฝ่าฝืนข้อตกลง เช่นนี้ตัวการฟ้องศาล ขอให้บังคับห้ามตัวแทนไม่ให้ทำการอย่างใดอย่าง ๓ อันเป็นการฝ่าฝืน ข้อตกลงได้ ตัวอย่างเช่น ตัวแทนตกลงกับตัวการว่า ในระหว่างที่ตัว แทนเป็นผู้จัดการร้านขายผ้าของตัวการนั้นตัวแทน จะไม่ตั้งร้านส่วนตัว หรือจัดการร้านให้ผู้อื่นซึ่งเป็นการแข่งขันกับร้านของตัวการ ดังนี้ ถ้า ตัวแทนไปทำเข้า ตัวการก็ร้องขอศาลให้สั่งห้ามได้ ทั้งอาจเรียกร ับเงินค่าเสียหายได้อีกด้วย

ใครบ้างเป็นตัวการได้

ตัวการ

ในเรื่องใครเป็นตัวการได้ หรือว่าในกรณีใดบ้าง ที่จะตั้งตัว แทนได้นั้นมีหลักทั่วไปอยู่ว่า บุคคลใดที่สามารถจะทำกิจการใดด้วย ตัวเองได้แล้วก็อาจที่จะตั้งคนแทนทำการนั้นได้ หรือจะพูดกับกันก็ว่า บุคคลใดที่ไม่มีความสามารถที่จะทำกิจการใดได้ด้วยตนเองแล้ว เช่น เป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถโดยกฎหมายกำหนดไว้เป็นต้น ก็จะทำ กิจการอย่างใดด้วยวิธีเดียวกับกฎหมายโดยตั้งตัวแทนไปการทำงานย่อมไม่ ได้ผิด เว้นไว้แต่กิจการอย่างนั้น ะนั้นคนนั้นมีกฎหมายยอมรับรอง ว่าผู้ไม่สามารรถเช่นนั้นทำด้วยตนเองได้แล้ว การตั้งตัวแทนก็ยอมรับ ได้ ตัวอย่างเช่น เด็กต้องการจะซื้อเครื่องบิน ๓ เครื่อง จึงตั้งตัว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑

แทนไปให้ ซอเซ่น ย่อมไม่ได้ผิดเพราะไม่ได้รับความยินยอมจากผู้
แทนอื่นชอบธรรม ดังว่าไว้ตามประมวลฯ แห่งพาณิชย์ ม. ๒๓ และ
ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่า แม้ตัวเด็กเองก็ทำสัญญาขอเครื่องมือนด้วย
ตนเองไม่ได้อยู่แล้ว แต่ถ้าเด็กผู้หนึ่งต้องการจะซื้อกางเกงใส่สัก ๑ ตัว
แต่ไม่ไปทำสัญญาซื้อเอง จึงตั้งตัวแทนให้ไปซื้อเซ่นเด็กทำได้ ตัว
แทนก็มีอำนาจได้เต็มที่เพราะถ้าเด็กจะทำสัญญาประเภทนี้ด้วยตนเอง
ก็ทำได้อยู่แล้ว การตั้งตัวแทนจึงเป็นอันใช้ได้ (ให้เทียบดู ป.พ.พ.
ม. ๒๒ และ ๒๔)

จากอุทาหรณ์ที่น่ามากล่าวให้ฟังในข้างต้นนี้ จะเห็นว่า ไม่ใช่ หลัก
เพราะเหตุที่เป็นบุคคลไร้ความสามารถเช่นเด็ก และคนวิกลจริต ฯลฯ
แล้วจะเป็นตัวการไม่ได้เสียทีเดียว ต้องดูเป็นเรื่อง ๆ ฉะนั้นหลักใน
ข้อที่ใครเป็นตัวการได้ จึงมีว่าถ้าการใด ซึ่งบุคคลคนนั้นอาจทำได้ด้วย
ตัวเองและจะมีผลในกฎหมายแล้ว การนั้น บุคคลนั้นก็ตั้งตัวแทนได้.

อนึ่ง ขอให้สังเกตด้วยว่า กฎหมายลักษณะตัวแทนในประมวล
ของเราไม่มีบทกฎหมายโดยตรงกล่าวถึงความสามารถของตัวการและ
ใครบ้างเป็นตัวการได้บ้าง ส่วนในเรื่องความสามารถของตัวแทน
ได้กล่าวไว้โดยปริยายใน ม. ๑๘๘ ซึ่งเห็นได้ว่าแม้ ผู้ไร้ความ
สามารถก็อาจเป็นตัวแทนได้ การเป็นเช่นนั้น ใครบ้างจะเป็นตัวการได้
จึงเป็นเรื่องที่ต้องดูถึงความสามารถในกฎหมายเป็นเรื่อง ๆ ไปตั้งแต่
กรณี เพราะตัวการเป็นฝ่ายที่จะรับผิดชอบตามสัญญาโดยตรง ส่วน
ตัวแทนนั้น คงได้กล่าวแล้วว่าเป็นแค่เครื่องมือเท่านั้น จึงไม่เป็น

น.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ข้อสำคัญเท่าใด เว้นไว้แต่จะเป็นเรื่องที่จะตั้งวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบ ส่วนตัวของตัวแทนคือตัวการหรือบุคคลภายนอกเท่านั้น.

หลักในเรื่องความสามารถของตัวการที่วางไว้ในข้างต้นนั้นขอ ยกเว้นอยู่ ๓ ประการ

ข้อยกเว้น

- ๑. มีกรรมนิยม
- ประเพณีพิเศษ

เมื่อมีกรรมนิยมประเพณีพิเศษที่จะตั้งตัวแทนไม่ได้ หรือตาม ลักษณะแห่งกิจการที่งานนั้นยอมเห็นได้ว่าต้องทำด้วยตนเองแล้ว ก็ ย่อมตั้งตัวแทนไปทำการนั้นไม่ได้ ตัวอย่างเช่น เจ้าบ่าวในการสมรส จะตั้งตัวแทนไปเข้าพิธีแทนด้วยยอมทำไม่ได้ หรืออีกอย่าง ๑ เช่น ใน การสอบไล่เป็นต้น ความมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อทำการสอบ ผู้ตั้ง ชื่อสมัครนั้น ตั้งให้ผู้สมัครสอบจะตั้งตัวแทนเข้าทำการ สอบแทนยอม ทำไม่ได้.

- ๒. มีบทกฎหมาย
- บังคับ

เมื่อมีบทกฎหมายบังคับอยู่ว่าต้องทำด้วยตนเองแล้ว ผู้หนัก ตั้งตัวแทนไม่ได้ ตัวอย่างเช่น นาย ก. ถูกเกณฑ์เพื่อเข้ารับราชการ ตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว นาย ก. จะ ตั้งตัวแทนไปเพื่อรับคัดเลือกหรือเมื่อได้คัดเลือกเป็นทหารแล้วจะตั้ง ตัวแทนเข้ารับราชการทหารแทนด้วยยอมทำไม่ได้ เพราะตามกฎหมายนั้น ต้องการตัวนาย ก. เอง ไม่ใช่คนแทน.

นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องที่จะตั้งตัวแทนเพียง ความอนุญาต หรือไม่ ซึ่งในชั้นนี้ควรตรวจคำพิพากษาฎีกาที่ ๗๘๒ พ.ศ. ๒๔๗๗ คดี ระหว่างนายเคยกเกย แซ่ฮ้อ ผู้รับมอบอำนาจจากนายไฉ่วคิม แซ่ เต้ โจทก์ นายไฉ่ แซ่จิ้ง จำเลย แต่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในคดี

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกตั้ง

๑๓

อาญาเจ้าทุกขจะมอบอำนาจให้คนอื่นฟ้องความอาญาแทนตนไม่ได้ และ
ข้อเท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า ค. ได้รับมอบอำนาจจาก ง. ไม่
เป็นโจทก์ ฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญา หัวข้อข้อของเชื้อโดยเจตนาไม่
ใช้ราคา อันเป็นการผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ม.๓๐๕
ศาลฎีกาให้อ้างถึงพระราชบัญญัติว่าด้วยบังคับ โจทก์ให้สำบาตตัวก่อน
ฟ้องความอาญา ร.ศ. ๑๓๓ ด้วย ซึ่งมีว่า ถ้าหากผู้เป็นโจทก์ไม่ยอม
สำบาตตัวเองแล้ว ห้ามมิให้ศาลรับฟ้องไว้พิจารณา และตาม
พระราชบัญญัติฉบับนี้จะเห็นว่า จะตั้งผู้อื่นมาสำบาตตัวแทนไม่ได้
แต่ส่วนในเรื่องห้ามตั้งตัวแทนฟ้องความอาญานี้ ไม่มีกฎหมาย
ว่าไว้โดยตรง และโดยเหตุนี้ศาลฎีกาจึงกล่าวได้ว่า แม้ถึงว่าจะไม่
มีบทกฎหมายว่าไว้ โดยตรงว่า จะตั้งตัวแทนฟ้องความอาญาแทน
กันไม่ได้ก็ตาม แต่เมื่ออาศัยเทียบเคียง และอาศัยหลักกฎหมาย
ทั่วไปซึ่งเป็นเรื่องวินิจฉัย จึงวางหลักไว้ดังกล่าวข้างต้น แต่ตามคำ
พิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้จะเห็นว่า อาศัยพระราชบัญญัติว่าด้วยบังคับ
ให้ โจทก์สำบาตตัวก่อนฟ้องความอาญา ร.ศ. ๑๓๓ อันวินิจฉัยเป็น
ส่วนใหญ่ แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้จะใช้ได้เพียงไร ในขณะที่
ยังเป็นปัญหาโต้เถียงกันอยู่ เพราะเกี่ยวกับการแปลกฎหมายบาง
คำถ้อยคำยังใช้ได้ บางคำดูเหมือนว่าวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.
๒๔๗๗ ได้ยกเลิกเสียแล้ว แต่อย่างไรก็ดี คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้
ถ้าได้ตรวจโดยถ้อยถนแล้วจะเห็นว่า น่าจะใช้ข้างไม่ได้เสียแล้ว เพราะ
ปรากฏว่าได้เกิดฟ้องกันก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ เพราะประมวลกฎหมายนประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และเรื่องนคัดเคิมทำคำสั่งไม่รับฟ้องในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ การวินิจฉัยจึงไม่ได้ข้างถึงประมวลวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ เลย ฉะนั้นในบัดนี้การยื่นฟ้องความอาญาก็ต้องปฏิบัติตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ ภาค ๓ ลักษณะ ๓ อันว่าด้วยการฟ้อง คดีอาญาและได้ส่งนมูลฟ้องและไม่มีข้อความอย่างใดกล่าวไว้เลยว่า โจทก์ต้องสำบาตตัวก่อนยื่นฟ้อง จึงนำเข้าใจว่าวิธีพิจารณาความอาญาได้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ว่าด้วยบังคับโจทก์ให้สำบาตตัวก่อนฟ้อง ความอาญา ร.ศ. ๓๓๓ ดังกล่าวแล้ว บัญญัติคือไปว่าในขณะนี้จะตั้งตัวแทนไปฟ้องตามอาญาได้หรือไม่ เป็นต้นว่า นายแดงถูกคนตบตีศีรษะ จะตั้งให้นายขาว ไปยื่นฟ้องจำเตย ต่อศาลแทนตัวและดำเนินคดีจนถึงที่สุดได้หรือไม่ ในข้อนี้เห็นว่าไม่ได้ เพราะตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๔๗๗ ม. ๒๗ มีบทบังคับไว้แน่นอนแล้ว ว่าผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาคือศาลได้ ต้องเป็นพนักงานอัยการ และผู้เสียหายเท่านั้น และเมื่อมีกฎหมายบังคับไว้เป็นพิเศษคั้งนี้ก็จะตั้งตัวแทนไปฟ้อง ความอาญาไม่ได้ เช่นเดียวกับหลักเคิม

แต่หลักที่กล่าวนี้ขอให้สังเกตให้ดีว่าเป็นหลักทั่วไป ย่อมจะนำมาใช้บางกรณีไม่ได้ เช่นกับนิติบุคคลหรือบุคคลวิกลจริต เป็นต้น ย่อมจะตั้งบุคคลมาฟ้องความแทนได้ นิติบุคคลโดยธรรมชาติไม่มีชีวิตจิตใจเหมือนอย่างคนธรรมดา จะแสดงเจตนาด้วยตนเองไม่ได้ จึง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ต้องแสดงออกโดยบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นผู้แทนหรือผู้จัดการหรือกรรมการของนิติบุคคลนั้น ดังที่กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ม.๗๕ ซึ่งมีว่า “อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้นย่อมแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น”

เมื่อความสามารถที่จะทำกิจการอย่างใดหนึ่งเนื่องจากตำแหน่งในทางราชการ หรือเกี่ยวกับความชำนาญหรือความสามารถเป็นการเฉพาะตัว

๓. เนื่องจากตำแหน่งหรือความสามารถเฉพาะตัว

ตัวอย่างในข้อแรกก็คือ เมื่อบุคคลผู้หนึ่งได้รับตำแหน่งตั้งใหม่หน้าที่ทางราชการ หรือตามกฎหมาย เช่นผู้แทนราษฎรจะต้องตัวแทนเข้าไปประชุมในสภาราษฎรยอมทำไม่ได้ ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ ก็คือตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗ ม. ๒๒๑ ซึ่งมีความว่า “ในคดีซึ่งห้ามฎีกาไว้โดยมาตรา ๒๓๘, ๒๓๙ และ ๒๔๐ แห่งประมวลกฎหมายนี้ถ้าผู้พิพากษาค้นใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษา หรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์ เห็นว่าข้อความที่คดีต้นนั้น เป็นบัญญัติสำคัญ อันควรส่งศาลสูงสุดและอนุญาตฎีกาหรือขอขมตั้งกรมอัยการลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัยก็ให้รับฎีกานั้นไว้พิจารณาต่อไป” บุคคลที่กล่าวไว้ตามความในมาตรานี้ จะเห็นได้ว่า มีอำนาจโดยตำแหน่งในทางราชการอำนาจที่แท้จริงจะโอนให้บุคคลอื่นทำแทนยอมทำไม่ได้.

ส่วนในข้อที่ ๒ ลักษณะของกิจการนั้นต้องการความชำนาญ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ความสามารถเป็นการเฉพาะตัวนั้น ย่อมจะเห็นได้ว่า ผู้เป็นฝ่ายอีกข้าง ๓ ประสงค์ความสามารถและความชำนาญของอีกฝ่าย ๓ เป็นที่พึงจึงได้สมัครเข้าเป็นคู่สัญญาหรือทำการติดต่อด้วย เช่น เราต้องการจ้างนายเชียวช่างเขียนรูปผู้มีชื่อเสียงเขียนรูปให้ ๓ รูป สิ่งที่เรากำลังการก็คือฝีมือของนายเชียว ๆ จะคงตอบแทนเขียนรูปให้เรา ฝ่ายเราจะปฏิเสธเสียก็ได้ หรือเป็นคนที่ว่าเราตงนายแดงซึ่งมีความรู้ในเรื่องถ้อยเบญจรงค์เป็นอย่างดีให้เป็นตัวแทนเรา เพื่อไปตกลงซื้อขายเบญจรงค์แทนเรา ราย ๓ ดึงนี้ นายแดงจะตงนายขาวซึ่งไม่มีความรู้เรื่องถ้อยชนิดนี้ไปทำการแทนเราย่อมไม่ได้ เพราะการที่เราตงนายแดงก็เพราะเราเชื่อความสามารถหรือคุณวุฒิพิเศษของเขา.

ใครบ้างเป็นตัวแทนได้

สิ่งที่ได้กล่าว มาแล้วว่า การกระทำของตัวแทน ตามกฎหมายถือเสมือนหนึ่งว่าเป็นการกระทำของตัวการผู้ให้อำนาจมากระทำเอง. ตัวแทนเป็นแต่เพียงเครื่องมือเท่านั้น ดึงนี้ใครบ้างที่จะเป็นตัวแทนได้ จึงไม่มีข้อจำกัดความสามารถไว้ บุคคลใดถ้ามีกายใจสมบูรณ์ประกอบสามารถที่จะเข้าใจ และทำการงานให้เขาได้แต่เป็นตัวแทนได้ทั้งสิ้นในการนั้น แม้กฎหมายจะถือว่ามีผู้เป็นตัวแทนนั้นไม่มีความสามารถที่จะทำสัญญาผูกมัดตัวเองได้ก็ดี เช่น เป็นเด็กหรือบุคคลที่ไร้ความสามารถเป็นต้น กระนั้นตัวการก็จะบังคับความรับผิดชอบตามสัญญาอันหาได้ไม่ ในข้อนี้ให้ดูประมวลแพ่งและพาณิชย์ ม. ๗๘๘ และ ขอให้สังเกตด้วยว่าตาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๗

มาตรา ๕๕ พุทธังคความ รับผิดชอบของตัวการ เท่านั้นไม่ใช่ ความสามารถ
กระทำการหรือความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวของตัวแทน ส่วนความ
สามารถของตัวแทนนั้นไม่ได้จำกัดไว้ จึงเห็นได้ว่า ถ้าใครทำอะไรได้
เป็นตัวแทนได้ทั้งนั้น แม้เด็กหรือคนวิกลจริตก็เป็นตัวแทนได้ เว้นไว้แต่
จะเป็นเด็กข้อนั้นไม่เข้าใจอะไร หรือบ้าเกินขนาดจนพูดกันไม่ได้เรื่อง
เช่นยินยอมทำการเป็นตัวแทนไม่ได้โดยตัวเอง มีตัวอย่างที่ศาลอังกฤษเคย
วินิจฉัยไว้เรื่อง ๓ ในข้อที่ตัวแทนอ่านหนังสือไม่ออก แต่ได้รับอำนาจ
แต่งตั้งให้ไปทำสัญญาและลงนามแทนตัวการในสัญญานั้น ภายหลัง
ตัวการจะกลับปฏิเสธสัญญาระบบนั้นโดยเหตุว่า เพราะตัวแทนอ่าน
หนังสือไม่ออกดังนั้นไม่ได้

แต่ทว่าถ้ามายังกันนั้นไม่กันความหมายถึงถาวรเป็นตัวแทนค่าต่าง
ซึ่งเราจะได้ศึกษากันต่อไป เพราะตัวแทนค่าต่างแล้ว มีกฎหมายบัญญัติ
ไว้เป็นพิเศษว่า ผู้ไรความสามารถเป็นตัวแทนไม่ได้ และต้องห้ามไว้
เด็ดขาดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๓๖

ตัวแทนมีกษณัต

ตัวแทนมีหลายชนิดด้วยกัน และมีชื่อต่าง ๆ กัน แต่ตัวแทน
เหล่านี้จะมีชื่อเรียกอย่างไรก็ตาม ถ้าเราถือเอาอำนาจของตัวแทน
เหล่านี้ ซึ่งได้รับจากตัวการเป็นเกณฑ์แล้ว เราก็อาจแบ่งชนิดของ
ตัวแทนได้เป็น ๒ ชนิด ดังในประมวลแพ่งและพาณิชย์ของเรา ม. ๘๐๐-
๘๐๑ แบ่งเป็น

๑. ตัวแทนเฉพาะการ

น.ร.ร.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒. ตัวแทนทั่วไป

๑. ตัวแทนเฉพาะการ

ตัวแทนเฉพาะการ คือ ตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้กระทำการอันเกี่ยวกับกิจการ เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ที่เขามอบหมายให้ทำ และต้องถูกจำกัดที่จะต้องทำตามคำสั่ง ซึ่งตัวการอาจสั่งให้ปฏิบัติอย่างไรในการที่ประกอบกิจการชนิดนั้นด้วยก็ได้ ตัวอย่างเช่น ก. ตง ข. เพื่อให้เป็นตัวแทนไปซื้อผ้าไทยซื้อผ้าหมอก ข. มีหน้าที่จะทำในสิ่งที่จำเป็นเพื่อจะให้ผ้าไทยซื้อผ้าหมอกมาเท่านั้น ข. จะไปรับเอาผ้าเทศซื้อผ้าหมอกหรือรถยนต์มาแทน ย่อมถือว่าไปทำการนอกเหนืออำนาจที่ได้รับมอบไป

๒. ตัวแทนทั่วไป

๒. ตัวแทนทั่วไป

คือตัวแทนที่มีอำนาจที่จะทำกิจการใดๆ ในทางจัดการแทนตัวได้ทุกอย่าง และการกระทำของตัวแทนในกิจการ เช่น ยอมผูกพันบุคคล ซึ่งเป็นตัวการ ถ้าหากว่าการนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายและไม่ขัดหลักทั่วไปอันเกี่ยวแก่การทำสัญญาอันที่กล่าวให้ถือว่าเป็นหลักทั่วไป แต่มีข้อยกเว้นกล่าวไว้ในประมวลแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘๐๑ วรรค ๒ ซึ่งห้ามตัวแทนไม่ให้ทำอย่างบาง เช่น ขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ เป็นต้น

ตัวแทนทั่วไปนี้ แม้ในกฎหมายของเราไม่ได้แยกตั้งไปอีกชั้นหนึ่งก็ เพื่อจะให้เข้าใจชนิดของตัวแทน ให้ชัดเจนจึงขอแยกเป็นสองชนิด โดยให้ชื่อว่าตัวแทนทั่วไปชนิด ๑ และชนิด ๒

ตัวแทนทั่วไปชนิด ๑

คือ อย่างที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Univisal Agent นั้นมีอำนาจอย่างกว้างโดยทั่วไปไม่มีเขตจำกัดหรือ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕

ถูกตั้งให้ทำกิจการเฉพาะเจาะจงเป็นตั้งเป็นนอ ย่าง ๗ ชนิดที่กล่าวแล้วในข้างต้น ตัวอย่างเช่น ตัวแทนจัดการทรัพย์สินมรดกที่ถึงตายของตัวการเป็นต้น

ตัวแทนทั่วไป ๒ อย่างที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า General Agent ตัวแทนชนิดนี้แม้ถึงว่าจะเป็นตัวแทน โดยทั่วไปอย่างข้างต้นก็ตามแต่อำนาจที่ทำไมกว้างเท่า คือถูกจำกัดวงเขตต์ไว้บ้าง และคำว่าถูกจำกัดวงเขตต์นั้นอย่าไปปนกับข้อยกเว้นตามป.พ.พ. ม. ๘๐๓ วรรค ๒ คือข้อยกเว้น ๖ ประการนั้น เพราะเป็นวงเขตต์ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้สำหรับเรื่องตัวแทนทั่วไป และยอมกินความหมายถึงตัวแทนทั่วไปทั้งสองชนิดด้วย ส่วนคำว่าถูกจำกัดวงเขตต์ในที่นี้จึงมีความหมายว่าขอบเขตต์ของอำนาจที่มอบมา ซึ่งจะกินความแค่นั้นหนตของวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของเขาที่มอบหมายให้ทำนั้น กล่าวคือต้องดูว่าตามปกติในการประกอบกิจการเช่นนั้น เขาให้อำนาจตัวแทนกันเพียงไรเอามาเป็นข้อวินิจฉัยด้วย อนึ่งบุคคลที่เป็นตัวแทนในประเภทนี้นั้น โดยมาก อยู่ในวิชาชีพของเขาหรือกิจการธรรมดาอันเป็นปกติธุระของบุคคลที่เป็นตัวแทนนั้น เช่นผู้เดหตงหรือทนายความเป็นต้น และบุคคลที่ถูกตั้งไปให้เป็นผู้จัดการค้าขายอย่างใดอย่างหนึ่งอาจเป็นตัวแทนในประเภทนี้ได้ ตัวอย่างเช่น ก. ได้รับอำนาจให้เป็นผู้จัดการร้านขายผ้า ดังนั้น ก. จึงมีอำนาจที่จะซื้อผ้าต่าง ๆ มาประดับเป็นสินค้าไว้ในร้านเพื่อขายได้ และมีอำนาจที่จะทำการใด ๆ ได้ขึ้นเกี่ยวกับกัการค้าขายแผนกนั้นดังได้รับมอบอำนาจมาและขอให้งัดเกิดความต่างกันกับตัวแทน

ม.ร.ธ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ณะเพราะสิ่งณะเพราะอย่างที่อธิบายมาแต่ให้ ตัวแทนทั่วไปในประเภทนี้จะเห็นได้ว่ามีอำนาจกว้างกว่าตัวแทนณะเพราะการ ส่วนของเขตที่ตัวถูกจำกัดอำนาจนั้น คือ ก. ในอุททหาหรณเรื่องนี้จะไปทำการอื่นอันไม่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ๆ เขามอบหมายให้ไว้ยอมทำไม่ได้ เช่นแทนที่จะไปทำสัญญาซื้อขายมาใส่ร้าน กลับไปซื้อรถยนต์หรือเครื่อง ถ่ายรูปมาเป็นสินค้าในร้านดังนั้น ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการนอกเหนืออำนาจที่เขามอบหมายให้ไว้

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งก็คือทนายความที่รับว่าความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ย่อมมีอำนาจที่จะว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาประโยชน์ของคู่ความนั้น แต่ทนายความเช่นนี้ยอมถูกจำกัดอำนาจ ถ้าหากว่ากระบวนการพิจารณาความใด ๆ เป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความเช่นยอมความถอนฟ้อง ฯลฯ ดังนี้แล้ว ทนายความไม่มีอำนาจที่จะทำได้เว้นไว้แต่จะได้รับอำนาจจากคู่ความก่อน ในข้อนี้ให้ดูพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช ๒๔๗๗ มาตรา ๖๒ ด้วย

เท่าที่ได้อธิบายถึงตัวแทนทั่วไปมาแล้วในข้างต้น เกรงว่าจะไม่เห็นผลต่างกัน ในการที่แยกออกมาเป็นสองชนิด ฉะนั้นจึงขอชักอุททหาหรณให้ดูอีกเรื่องหนึ่งเพื่อให้ใกล้เคียงกันเข้าไป ตัวอย่างเช่น นาย ก. ตัวการมีการค้าขายอยู่ ๒ แผนก และอยู่คนละแห่งแยกกันแห่งที่หนึ่งคือร้านจำหน่ายสิ่งกระดังที่สะพานตกดินซึ่งมีนาย ข. เป็นผู้จัดการแทนในกิจการค้าขายแผนกนั้นอยู่แล้ว และอีกแห่งหนึ่งก็ถนนสี่มขายยางรถซึ่งมีนาย ค. เป็นผู้จัดการแผนกนั้น นาย ก. คงนางง. ให้เป็นผู้ดูแล

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๑

ทรัพย์สินมรดกแทนตัว ตามตัวอย่างนาย ง. เป็นตัวแทนทวไปชั้นที่ ๑ เพราะมีอำนาจที่จะเข้าทำสัญญาอันเกี่ยวกับกิจการของการค้าขายทั้งสองแห่ง ส่วนนาย ข. และนาย ค. เป็นตัวแทนทวไปชั้นที่ ๒ เท่านั้น เพราะอำนาจต้องจำกัดอยู่แต่ในวันที่เขามอบหมายให้ทำเท่านั้น. นาย ข. และนาย ค. ต่างจะมาทำสัญญาแทนในกิจการซึ่งไม่ใช่การค้าขายที่เขามอบหมายให้มาโดยตรงไม่ได้ กล่าวคือ นาย ข. มาทำสัญญาในนามของร้านขายยาแทนนาย ค. ผู้จัดการอยู่แต่ไม่ได้ ส่วนนาย ง. นั้นไม่มีปัญหาอะไรยอมทำได้ทั้งสองแห่ง

ขอเตือนอีกครึ่งหนึ่งว่าการที่แยกตัวการทวไปออกเป็น ๒ ชั้นนี้ก็เพื่อสะดวกแก่การทำควมเข้าใจในกฎหมายแผนกันเท่านั้น ส่วนหลักใหญ่ในการแบ่งชั้นตัวแทน ขอให้ถือว่ามีสองชั้นดังใน ป. พ. พ. ม. ๘๐๐ และ ๘๐๑ เท่านั้น

อนึ่งถ้าได้ศึกษาต่อไปอาจจะพบเห็นว่า มีตัวแทนบางอย่างซึ่งยอมเขาชรูปเป็นผู้คาประกันตามสัญญาที่เขาทำนั้นด้วย แต่ถึงเหตานั้นไม่ใช่ข้อสำคัญ เพราะเป็นแต่วิธีพลิกแพลงที่เขียนสัญญาเพื่อให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบด้วยเท่านั้น เรื่องนี้จึงต้องวินิจฉัยตามสัญญานั้นเป็นเรื่องๆ ไป

ก่อนจบคำอธิบายในตอนนั้น ขอให้หนักศึกษาสังเกตข้อความในประมวลของเราตัก ๒ แห่ง อันแรกที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนเฉพาะการดังกล่าวไว้ใน ม. ๘๐๐ ว่า "ท่านว่าจะทำการแทนตัวการได้แต่เพียงในสิ่งจำเป็นเพื่อให้กิจการอันที่เขาได้มอบหมายแก่คนนั้นสำเร็จลุล่วงไป"

ม.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คำว่า “ จำเป็น ” ในทัศนคติความหมายเพียงไรนั้น เป็นการยากที่จะวางกฎเกณฑ์ไว้ให้เหมาะแก่ทุกเรื่องไป ฉะนั้นอะไรบางอย่างที่จะถือว่าจำเป็น เราควรจะคิดทบทวนดูก่อนว่า ถ้าปราศจากการอย่างนั้นแล้วกิจการที่เขามอบมาจะสำเร็จถูกต้องหรือไม่ ถ้าคำตอบเป็นไปในทางปฏิเสธ สิ่งนั้นก็ถือสิ่งจำเป็นตามความหมายในมาตรา ๕.

อีกตอนหนึ่งก็คือความใน ม. ๘๐๓ วรรค ๑ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นบทให้อำนาจตัวแทนทั่วไปที่จะทำการได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในวรรค ๒ นั้น เป็นข้อยกเว้นซึ่งกฎหมายขีดวงจำกัดอำนาจของตัวแทนประเภทนี้ไว้ทีเดียว ฉะนั้นถ้าตัวแทนทั่วไปจะทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๖ ประการนั้นให้ได้แล้ว ก็ต้องได้รับอนุญาตจากตัวการเดียวกันหนึ่งก่อน และเมื่อได้รับอำนาจแล้ว ขณะนั้นตัวแทนผู้นั้นก็ไม่ใช่ตัวแทนทั่วไปแต่อย่างใด กลับเป็นตัวแทนเฉพาะการที่เขามอบหมายให้ทำนอกตำแหน่งหนึ่ง ตัวอย่างเช่นตัวแทนจัดการดูแลทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดของตัวการ และเมื่อต้องการจะขายหรือจำนองอสังหาริมทรัพย์นั้นแต่ส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็ต้องได้รับอำนาจจากตัวการเดียวกันจึงจะทำได้.

ข้อห้าม ๖ ประการตามมาตรา ๕ การที่กฎหมายกำหนดวงเขตอำนาจของตัวแทนทั่วไปดังกล่าวนี้ เพราะเหตุว่า สิ่งเหล่านี้เป็นการจำกัดสิทธิของตัวการทั้งสิ้น ย่อมเป็นการสำคัญเพราะถ้าตัวแทนทำการเกินพอถึงพลาดไปตัวการย่อมจะเสียหายมาก โดยเหตุนี้กฎหมายจึงห้ามไว้และถ้าจะทำก็ต้องได้รับความยินยอมเป็นเรื่อง ๆ จากตัวการเดียวกัน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

อีกประการหนึ่งขอให้สังเกตคำว่า “ ทำการ ” และ “ ทำกิจ
ใด ๆ ” ตาม ม. ๘๐๐ และ ม. ๘๐๓ ซึ่งหมายความว่าถึงการกระทำใด ๆ
รวมทั้งเป็นนครกรรมและกิจการอย่างอื่นด้วย

วิธีตั้งตัวแทน

ปัญหาเรื่องวิธีตั้งตัวแทน ย่อมจะเกิดขึ้นได้แต่ในเรื่องตั้งการ
แต่งตั้งตัวแทนให้ไปทำการ โดยตรงเท่านั้น ส่วนในเรื่องอื่นเช่นตั้งแทน
โดยปริยายหรือโดยกฎหมายมีคปากเป็นต้นย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ในเรื่อง วิธีตั้งตัวแทนนี้ โดยทั่วไปแล้วไม่มีกฎหมายที่จะ
ตั้งเขียนข้อความอย่างไรและทำในแบบอย่างไร เว้นไว้แต่การที่มอบ
หมายให้ตัวแทนไปทำนั้น กฎหมายบังคับว่าควรเช่นนี้ต้องทำเป็น
หนังสือหรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแสดงการแต่งตั้งตัวแทนไปทำการ
เช่นหนังสือของท่าหรือมีเป็นหนังสือด้วย ให้ดู ป.พ.พ.ม. ๘๘๘ นอกจากนี้
ในคดีสัญญาตัวแทนที่ปฏิบัติกันอยู่ส่วนมากก็ทำกันด้วยปากเปล่า ทั้งนี้
เช่นเราเคยปฏิบัติกันอยู่บ่อย ๆ เป็นคนว่าวาน ให้เพื่อน ไปซื้อของตรา
ไปรษณียบัตรบ้าง วานไปซื้อหมากและบุหรี่แทนเราบ้าง การเหล่านี้
ไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือเรา
จึงตั้งตัวแทนด้วยปากเปล่าได้ แม้การตั้งตัวแทนโดยทั่วไปซึ่งมีอำนาจ
อย่างกว้างดังที่ได้ศึกษากันมาแต่อดีต ก็ไม่ต้องทำเป็นหนังสือ (ให้ดู
ฎีกาที่ ๘๒๗/๒๔๗๔ คดีระหว่างนายชั้นเอียด เจ้าของยี่หอเกยุชะโจทก์
นายไซท์ ๑ นายชวดไซท์ ๒ นางกมแดงท.๓ จำเลย ซึ่งวินิจฉัย
ว่าการตั้งตัวแทนค้าขายดังหริมทวีพยไม่จำเป็นต้องมีหนังสือ) และฎีกาที่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๕/๒๔๗๕ ระหว่าง นายกิมซ้วนโจทก์ นายเฮกซันท์ ๓ นายตั้ง
 อมต ๒ จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่าการตั้งผู้จัดการวานขายของไม่ต้องทำ
 เป็นหนังสือ ยิ่งกว่านั้นการตั้งตัวแทนเพื่อไปเซ็นสัญญาก็ไม่จำเป็นต้อง
 มีหรือทำหลักฐานในการตั้งตัวแทนนั้นเป็นหนังสือ เว้นไว้แต่สัญญา
 ที่จะให้ไปเซ็นนั้นมีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ จะทำกันด้วย
 วจรชนไม่ได้ การตั้งตัวแทนจึงต้องทำเป็นหนังสือ.

การตั้งตัวแทนจัดการซื้อขายที่ดิน (คือไม่ใช่ตัวแทนไปทำสัญญา
 โอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน) นั้น ไม่ต้องทำเป็นหนังสือก็ได้ เพราะกิจ
 การนั้นไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือ ดูฎีกาที่ ๒๒๗-๒๒๘
 ๒๓๐ พ.ศ. ๒๔๗๓ ระหว่างนายกิมเฮง วรณยิ่ง โจทก์ นายกิมเกา
 นายเซียงเกา แซ่ซัวจำเลย ตามเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าเป็นแต่การตั้งตัวแทน
 จัดการซื้อขายที่ดินเท่านั้น แต่ถ้ามั่นตัวแทนไปทำการซื้อขายที่ดินคือ
 เกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแล้ว ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร
 จึงจะใช้ได้ให้ดูฎีกาที่ ๒๓๕/๒๔๗๒ ระหว่างนางไพจิตรวินิจฉัยโจทก์
 นางทิพ ผู้รับมรดกนายชวนและนายจื่อถวาง จำเลย การที่ศาลฎีกา
 วินิจฉัยดังนี้ เพราะตามบทบัญญัติแห่งประมวลแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.
 ๒๔๖๗ ม. ๕๕๖ บังคับว่าการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำให้
 ถูกต้องตามกฎหมายและกฎข้อบังคับสำหรับการนั้นแล้ว ท่านว่าเป็น
 โฆษณา ฯลฯ และคำวินิจฉัยและกฎข้อบังคับสำหรับการนั้นคือกฎ
 หมายหรือกฎข้อบังคับอันเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะที่ดินนั่นเอง (ให้ดู
 พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ. ๑๒๗ ม. ๕๑ ก. และให้ดูพระราช

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๕

บัญญัติออกโฉนดที่ดิน (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๔๗๘ ด้วย ระเบียบการตั้ง
ตัวแทนเพื่อให้ทำการตั้งโฉนดที่ดินต้องทำเป็นหนังสือ

คำพิพากษาฎีกาของเรื่องดังกล่าวมาแต่ก่อน แม้จะได้วินิจฉัยตาม
ประมวลแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ซึ่งได้ยกเลิกไปแล้วก็ตามแต่
เมื่อพิจารณาข้อความตาม ม. ๔๕๖ ของประมวลแพ่งและพาณิชย์
ฉบับที่ตรวจชำระใหม่และใช้ยู่ทุกวันนี้แล้ว จะเห็นความข้อความคง
เดิมเป็นแต่ขยายข้อความให้ชัดเจนเท่านั้น ดังนั้นหลักกฎหมายตามคำ
พิพากษาฎีกาทั้งสองฉบับดังกล่าวจึงน่าจะถือเป็นหลักได้ นอกจากนี้
ยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ ๖/๒๔๗๔ ระหว่างนางใจใจทัก นางก่อน
จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่าการตั้งตัวแทนไปประมูลซื้อที่ดิน ซึ่งคำพิพากษา
ทอดตลาดก็ไม่ควรทำเป็นหนังสือ

ในเรื่องการโอนหุ้นตามประมวลแพ่งและพาณิชย์ ม. ๓๐๖ ซึ่ง
บังคับไว้ว่าต้องทำเป็นหนังสือเช่นเดียวกัน คำพิพากษานี้จึงเห็นว่า เจ้า
หนจะให้ผู้อื่นบอกกล่าวการ โอนหุ้น ไปยังผู้ถือหุ้นแต่ละคนจะต้องปฏิบัติให้
ถูกต้องตามกฎหมายลักษณะการตั้งตัวแทนดังกล่าว คำพิพากษาดัง
นั้นจึงจะใช้ได้ การที่ทนายความมีหนังสือแจ้งการ โอนหุ้นไปให้ผู้ถือหุ้น
ทราบก่อนฟ้องคดีไม่ใช่เป็นการบอกกล่าวการ โอนหุ้นอันถูกต้องตามกฎหมาย
๗๒๑/๒๔๗๓ ระหว่างขุนวิวัฒนาการใจทัก หตวงสุนทรวิจิตรจำเลย

ตัวอย่างออกเรื่องหนังสือคือในเรื่องบังคับจำนองและจำนำ ตาม
ป.พ.พ. ม. ๗๒๘ และ ๗๖๔ ที่ว่าเมื่อจะบังคับจำนองหรือจำนำ ผู้
รับจำนำ (หรือจำนอง) ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้ถือหุ้น

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คำต่อทุขรณคดีคิดว่าถ้าผู้รับจำนำจะมอบให้ทนายเป็นตัวแทนบอกกล่าว
แทนตน การมอบหมายหรือแต่งตั้งนี้ต้องทำเป็นหนังสือตามประมวล
แพ่ง ม. ๑๑๘ ฎีกาที่ ๑๔๔/๒๔๗๗ ระหว่างนางต้อย แก้วช่าวิค
โจทก์ นายเทียบ ขสททรัพย์ จำเลย (บทระบิลเดิม ๒ หน้า ๑๖๔๒)
คืออย่างที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เป็นคำอธิบายของตัวบทใน
มาตรา ๑๑๘ วรรค ๓ ซึ่งว่าด้วยกิจการอันท่านบังคับไว้โดยกฎหมาย
ว่าต้องทำเป็นหนังสือ ส่วนในวรรค ๒ นั้นบังคับว่า กิจการอันใดท่าน
บังคับไว้ว่า ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือการตั้งตัวแทนก็ต้องทำเป็น
หนังสือด้วย ตัวอย่างในเรื่องนี้เช่นเรื่องกุหนเกินกว่า ๕๐ บาทเป็นต้น
ตามประมวลแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓ พ.ศ. ๒๔๖๗ ม. ๖๕๓ มี
ข้อความว่า “การกู้ยืมเงินกว่า ๕๐ บาทขึ้นไป ถ้ามิได้มีหลักฐาน
เป็นหนังสือ อย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่ง ลงลายมือชื่อ ผู้ยืม เป็น สำคัญ แล้ว
ทวนมิให้พิสูจน์” จากข้อความตามมาตรานี้และตามมาตรา ๑๑๘ ของ
ประมวลแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๖๗ (ให้ดูเทียบข้อความตาม
มาตรานี้ กับฉบับใหม่ด้วย) คำตุ้ฎีกาจึงวินิจฉัยวางหลักได้ว่า การ
ตั้งตัวแทนไปกู้เงินไม่จำเป็นต้องตั้งด้วยลายลักษณ์อักษร เพราะการ
กู้เงินตั้งแต่ ๕๐ บาทขึ้นไปนั้น กฎหมายไม่ได้บังคับอย่างเด็ดขาดว่า
ต้องทำเป็นหนังสือ ๑ ให้ฎีกาที่ ๘๗/๒๔๗๐ ระหว่างนายฮั่ว นางถนอม
โจทก์ นางพวง จำเลย-ฎีกาที่ ๖๕๘/๒๔๗๓ นายอีเฮ็ดเฮมไซมา
ต้นตระกูลเมตต์ ผู้ทุขรณคดีตั้งเจ้าพนักงานรักษาททรัพย์ ๑ ต.๑ กับ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๗

ฎีกาที่ ๒๓๕/๒๔๗๒ ระหว่างนางไพจิตรวินิจฉัย โจทก์ นางทิพ ผู้รับ
มรดกนายวอนและนายจ้อกวาง จำเลย

ต่อมาข้อความใน ม. ๖๕๓ ในประมวลแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๓
ซึ่งใช้ยกก่อนนี้ ได้ยกเลิกข้อความตามมาความในประมวลเดิม และ
บัญญัติว่า “การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไป ถ้ามิได้มีหลักฐาน
แห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือ อย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ
ท่านจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ฯลฯ” ดังนั้นหลักฐานไว้ใน
คำพิพากษาฎีกาที่ ๓ ระบบที่กล่าวแล้วในข้างต้น จึงใช้ไม่ได้ต้อง
แปลความตามคัมภีร์กฎหมายใหม่ กล่าวคือ การตั้งตัวแทนเพื่อกู้เงิน
เกินกว่า ๕๐ บาท จึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เพราะฉะนั้นเมื่อ
โจทก์อ้างว่า จำเลยได้มอบให้คนอื่นมากู้เงินแทน โดยไม่มีหลักฐาน
ฐานการมอบหมายเป็นหนังสือจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ ให้ฎีกาที่
๒๗๗/๒๔๗๗ ระหว่างนายเปา บำรุงศรี โจทก์ นายอินที่ ๑ นางเพิ่ม
ที่ ๒ จำเลย (บทบรรณคดี ๒ หน้า ๓๒๐๒) นอกจากนั้นแต่การตั้ง
ตัวแทนจัดการทางบรรณคดีก็ต้องมีหลักฐานโดยชอบด้วยกฎหมาย
เหมือนกัน ฎีกาที่ ๒๓๓/๒๔๗๕ ระหว่างอัยการสุโรทัย โจทก์
นายยม จำเลย

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น การตั้งตัวแทนที่ไม่ทำหรือมี
หลักฐานเป็นหนังสือนั้น นอกจากจะเป็นการที่ใช้ไม่ได้ตามกฎหมาย
แล้ว ถ้าหากว่าบุคคลที่เรียกว่าเป็นตัวแทนนั้นได้ไปทำนิติกรรมใด ๆ
ลงในนามของตัวแทนแล้ว กฎหมายไม่ยอมให้ตัวการสืบพะยานว่า

ม.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ความจริงทรัพย์สินเป็นของตัวการเพียงคนเดียว คอบคอดภายนอกให้ดูฎีกาที่ ๘๖๘/๒๕๓๗ ระหว่างนายตั้งยวง แซ่เซี่ย โจทก์ นายถนอม ทวีรพกาญจน์ จำเลย นางส้มเกดยง แซ่เต้า มารดาผู้ปกครองนางสาว เฉลยวณูเยาว์ ผู้ร้องขอทรัพย์สิน ซึ่งในคดีตัวแทนตั้งชื่อตนเองเป็นผู้รับ จำนองในโฉนดแต่ผู้เดียวโดยไม่ปรากฏในสัญญาจำนองว่าได้รับจำนอง แทนตัวการตั้งนี้ ตัวการจะขอตั้งพยานว่าความจริงตนเป็นผู้รับจำนอง เพื่อเขียนต่อเจ้าหนี้ของตัวแทน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกนั้นหาได้ไม่ ยื่นขอให้เข้าใจโดยที่เมื่อการตั้งตัวแทนที่ไม่ทำหรั่มมีหลักฐานเป็น หนังสือตั้งว่าไว้ในประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๘๘ นั้น การนั้นไม่ใช่โมฆะ เป็นแต่ไม่มีผลในกฎหมายเท่านั้น เพราะถ้าเป็นโมฆะแล้วตัวการอาจ ขอร้องให้เพิกถอนนิติกรรมเสียได้ ส่วนในเรื่องเช่นนี้เป็นแต่ไม่มีผล ในกฎหมาย ความจริงต่างกัน

คดีที่ได้อธิบายมาเดฉน ยังมีอีกอย่างหนึ่งคือการมอบอำนาจ ก็เราได้มอบหมายให้ไปทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ว่ากฎหมายจะ ได้บังคับว่าต้องทำหรั่มมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่ก็ได้ ถ้าหากเรา ทำเป็นหนังสือชน หักฐานเช่นนี้ เรียกว่า โบบมอบอำนาจ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Power of Attorney" แต่คำนี้ไม่มีปรากฏใน คือบทในประมวลแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งว่าด้วยตัวการตัวแทนนี้ แต่ ได้มีกล่าวไว้ในประมวลวิธีฎีกา พ.ศ. ๒๕๓๓ ซึ่งจำกัดเสียค่าอากร แลตีพิมพ์เหมือนกันสัญญาอื่น ๆ แต่ขออย่าไปปนคำว่าโบบมอบอำนาจ ที่วานกับสัญญาตัวแทนซึ่งมีกล่าวไว้ในกฎหมายนั้น เพราะต่างกัน จึง

ต้องเสียค่าอากร แลศตมไปผิดกันให้ ตูบเบญชี่ อตราอากร แลศตมไปลำดับที่ ๗
และ ๒๓

อนึ่งในเรื่องใบมอบอำนาจนั้น ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดอย่างอำนาจ
ตามใบมอบอำนาจที่ยื่นต่อศาล ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้นั้นนำมา
คดีให้ถ้อยคำว่าเป็น ใบมอบอำนาจที่แท้จริงได้ ไซ้ว่าถ้ามีใบมอบอำนาจ
ซึ่งศาลแล้ว เป็นการเพียงพอหาไม่

หากว่าถ้าศาลมีความสงสัยใบมอบอำนาจเช่นว่านี้ จะไม่ใช่ใบ
มอบอำนาจที่แท้จริง หรือว่าถ้าคู่ความอีกฝ่าย ๑ ยื่นคำร้องแสดงเหตุ
สงสัยว่าจะไม่ใช่ใบมอบอำนาจที่แท้จริงแล้ว ศาลอาจสั่งได้ส่วนได้
แต่ขอให้เขาใจไว้ว่าถ้าฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายค้าน ฝ่ายนั้นขอบทจะต้องทำ
เป็นคำร้อง ยื่นต่อศาลแสดงเหตุผลแห่งการสงสัยไว้เพื่อศาลจะได้
วินิจฉัย เพียงแต่ กล่าวอ้าง ไว้ในคำให้การคดีฟ้องตอชย ๆ โดยไม่แสดง
เหตุผลหาเป็นการเพียงพอไม่ เพราะตามคัมภีร์กฎหมาย คือวิธี
พิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๔๗๗ ม. ๕๗ บังคับไว้ว่าต้องทำเป็นคำร้อง
และแสดงเหตุอันควรสงสัย แต่สำหรับศาลนั้นกฎหมายพูดไว้เพียง
ว่าถ้าศาลมีเหตุอันควรสงสัยศาลจึง จะตั้งคำถามบัญญัติ ไว้ในมาตรา
กต่างคือถ้าเป็นใบมอบอำนาจที่ทำในประเทศไทย ต้องให้นายอำเภอ
เป็นพยาน ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่มกงตั้งไทย ก็ต้องให้กงสุล
ไทยเป็นพยาน ฯลฯ เป็นต้น (ให้ดูวิธีพิจารณาความแพ่ง ม. ๕๗
ด้วย)

ความเป็นตัวแทนเกิดขึ้นได้อย่างไร

สัญญาตัวแทนมักเหมือนกับสัญญาประเภทอื่น ๆ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยความตกลงยินยอมของผู้เป็นฝ่ายของสัญญานั้น วันแต่ในบางเรื่อง เช่นสัญญาตัวแทนที่เกิดขึ้นด้วยความจำเป็นซึ่งความยินยอมของผู้เป็นฝ่าย เกิดขึ้นโดยกฎหมายถือว่าเป็นปริยายฉะนั้นความในประมวลแพ่ง ฯ ม. ๑๑๑ วรรค ๒ จึงมีว่า “อันความเป็นตัวแทน จะเป็น โดย แต่ง แต่ง แต่ง ออก จัด หรือ โดยปริยาย ก็ย่อมได้” ดังนั้นจึงเห็นว่า ความเป็นตัวแทนอาจ เกิด ได้ โดยอาศัย หักใหญ่ ๒ ประการนี้ แต่ถ้าได้พิจารณาถึงตัวสัญญาตัวแทนประเภทอื่น ๆ คือไป แล้ว จะเห็นว่าตัวแทนอาจเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้สัตยาบันนอกวิธีหนึ่ง วิธีนี้ถาวนิฉันจะให้ซึ่งแล้วจะเห็นว่า จะเป็น โดยการ แต่ง แต่ง แต่ง ออก จัด ก็ไม่ ใช่ เพราะไม่ได้ตั้งมาแต่แรก หรือจะเป็นโดยปริยายก็ไม่ถูกต้องเพราะ การให้สัตยาบันเกิดขึ้น ในภายหลัง ก็จัดการที่บุคคลอื่น ไปทำการ มาแล้ว ตัวการยอมรับรับรองถือเอาในภายหลัง และ การให้สัตยาบันเช่นนี้ใช้ได้ กว้างมาก เช่นในกรณีที่ตัวแทนได้ทำงานไปนอกวงเขตที่ตัวการมอบหมายให้ไปทำ การทำนอกเหนือเช่นเมื่อตัวการยอมรับรับรองเอาที่หลัง ก็ถือเสมือนหนึ่งว่า ตัวแทนได้รับอำนาจให้ทำมาตั้งแต่ต้น แต่ในกรณี เช่นนี้จะเห็นว่า กรณีมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับก่อนแล้วแบบ แต่งงานที่ ได้ทำไปนั้นนอกขอบเขตที่แทนนี้ การให้สัตยาบันนั้นยอมทำให้เกิด ความเป็นตัวแทนขึ้นได้ แม้ถึงว่าบุคคลที่เบ็นตัวแทน โดยสัตยาบันนั้น

ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวการอยู่ก่อน เช่นในเรื่องจัดการงานนอกสั่ง คือ ถ้ามีบุคคลอื่นมาจัดการซ่อมบ้านเราซึ่งกำลังจะพังทับถนน ในขณะที่เราไปต่างจังหวัด และเมื่อเรากลับมาเราก็รับรองกิจการนี้ เสมือนหนึ่งว่าเป็นกิจการของเราเอง เช่นการใดที่บุคคลนั้นได้ไปทำมาแล้ว จึงเป็นเสมือนตัวแทนของเราทันที การให้สัตยาบันยอม มีผลย้อนหลังมาตั้งแต่วัน ที่ได้อธิบายมาแล้ว จึงเห็นว่า ความเป็นตัวแทนอาจเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ :-

๑. โดยตั้งแต่งแสดงออกชัด.
๒. โดยปริยาย.
๓. โดยการให้สัตยาบัน.

ดังจะได้อธิบายต่อไปเป็นลำดับ

๑. โดยตั้งแต่งแสดงออกชัด

ความเป็นตัวแทนซึ่งเกิดขึ้นตามวิธีนั้น โดยอาศัยการแสดงออก ให้เป็นที่ประจักษ์ว่าตัวการ มีความจำนงที่จะตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้ไปทำการแทนตน ที่ว่าไม่ได้หมายความว่าตัวการจำต้องทำด้วยตนเองเสมอไป ตัวการจะมอบอำนาจให้แก่คนอื่นมาตั้งตัวแทน ๆ คนก็ได้เหมือนกัน แต่การแต่งตั้งต้องแสดงออกแจ้งชัด จะเป็นด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ทั้ง ๒ ประการ ส่วนในกรณีใดจึงควรทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือจะไม่กล่าวไว้ในที่อื่น เพราะได้อธิบายไว้ในคำสอนในตอนที่ว่าด้วยวิธีตั้งตัวแทนแล้วในข้างต้น.

๒. โดยปริยาย

คำว่า "โดยปริยาย" นี้พึงเข้าใจว่า หมายความว่าความยินยอมของตัวการและตัวแทนด้วยกันทั้งสองฝ่ายด้วย ไม่ใช่จะถือเอาแต่ความตกลงของตัวการฝ่ายเดียว ส่วนทางตัวแทนนั้น ความตกลงที่จะรับเป็นตัวแทนอาจเกิดขึ้นได้โดยปริยายก็ได้ เช่นตัวอย่างเราตั้ง นาย ก. ให้เป็นตัวแทนไปซื้อขบหรือมาให้ นาย ก. ก็ไม่ตกลปากลงคำรับแต่อย่างใด แต่ในที่สุดก็ไปซื้อขบหรือมาให้เราตามที่เราคงต้องการ เช่นนี้การที่นาย ก. ไปทำการให้เราจึงถือได้ว่า นาย ก. ตกลงยอมเป็นตัวแทนให้เราโดยปริยายเนื่อง จากกิริยาของเขาที่ไปทำให้ และเมื่อตัวแทนได้แสดง ความตกลงโดยปริยายยอมทำการให้ในนามของ ตัวการแล้ว ภายหลังตัวแทนนั้นจะกลับปฏิเสธความเป็นตัวแทนหรือจะอ้างว่าไม่ได้ทำแทนตัวการดังที่ตนได้ทำไปแล้วนั้นหาได้ไม่.

อนึ่ง คำว่า "โดยปริยาย" ในที่นี้มีความกว้างมาก ดังนั้นจะวางหลักเกณฑ์ให้แน่นอนลงไปย่อมไม่ได้ จึงต้องดูเป็นเรื่อง ๆ และคิดเทียบดูว่าในกรณีเช่นนั้นจะถือได้ว่าได้ยินยอมตกลงโดยปริยายได้หรือไม่ และขอให้อรรถกถาภาษิตที่ว่า นิ่งเสียจะถือว่ายินยอมไม่ได้ขึ้นเป็นข้อวินิจฉัยด้วย ตัวอย่างเช่น คนหนึ่งอ้างว่าทำแทนอีกคนหนึ่ง และคนที่ถูกอ้างนั้นนิ่งเสียมิได้ว่ากระไร ได้ความเพียงเท่านี้จะถือว่าคนที่ถูกอ้างได้ให้ความยินยอมด้วยนั้นไม่ได้ ให้เทียบดูฎีกาที่ ๔๔/๓๓๗ ระวัง คำแดงเปลี่ยน โจทก์ อ้างแดงพริ้ง จำเลย แต่ถ้ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าคุณคดีอยู่ในฐานะเช่นนั้นและ โดยเหตุผลและรูปกรณีเช่นนั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ควรจะต้องปฏิเสธ แต่หาทำไม่ได้ ดังนั้น จึงนำต้นนิมิตฐานได้ว่าเป็น การยินยอม.

ฉะนั้นความเป็นตัวแทนโดยปริยายนี้ จึงอาจเกิดขึ้นได้ด้วยกิริยา หรือความประพฤติของผู้นั้นเป็นฝ่ายตามสัญญาได้ดังตงออก และกิริยา ฉลาดวเช่นนั้นพึงอนุมานได้ว่า เป็นการยินยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งเป็น ตัวแทนของตน นอกจากตัวอย่างที่กล่าวแล้วในข้างต้นจะขอชักตัวอย่าง อีกอย่างหนึ่ง เช่นหญิงกับชายอยู่กินด้วยกันโดยเป็นภรรยาของชาย ซึ่งทำให้คนภายนอกเข้าใจว่าเป็นภรรยาของชายผู้นั้น ตงหญิงนั้นมิ อำนาจโดยปริยายที่จะจับจ่ายซื้อหาสิ่งของที่จำเป็นสำหรับภารกิจใน ครอบครัวนั้น เสมือนหนึ่งว่าหญิงนั้น เป็นภรรยา ของชายที่ได้สมรสกัน โดยถูกต้อง แต่ที่ตัวนี้ไม่กินความไปไกลจนถึงบุตร เพราะบุตรไม่มี อำนาจที่จะเป็นตัวแทนโดยปริยายของบิดามารดาได้ ถึงแม้ว่าสิ่งทีบุตร ไปทำหั้นนั้นจะเป็นสิ่งทีจำเป็น ในความเป็นอยู่ของบุตรก็ด.

อีกอย่างหนึ่งความเป็นตัวแทนในประเภทนี้ อาจเกิดขึ้นได้เพราะ ตำแหน่งหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นฝ่ายก็ได้ เช่นในเรื่องหุ้นส่วน สามีภรรยา ผู้เป็นหุ้นส่วนต่างเป็นตัวแทนของห้างหุ้นส่วนในการดำเนินงาน ของห้างหุ้นส่วนนั้น เพราะตามประมวลแพ่งฯ ม. ๑๐๒๕ ผู้เป็นหุ้นส่วน ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ของหุ้นส่วน โดยไม่จำกัด กฎหมาย จึงถือโดยปริยายว่า ต่างมีอำนาจที่จะทำแทนกันได้ เพราะอย่างไรเสีย ต่างก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันอยู่แล้วในการงานของหุ้นส่วนสามีภรรยา.

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีตัวแทนโดยจำเป็นกับตัวแทนโดย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กฎหมายมีตราบก ทั้งสองอย่างนี้ ซึ่งบางคำราและบางอาจารย์จำแนก
ไว้เป็นหัวข้อต่างหาก โดยถือว่าต่างเป็นอีกเหตุหนึ่งที่เป็นบ่อเกิดของ
ความเป็นตัวแทน แต่ข้าพเจ้าเห็นว่า การที่แยกดังนั้นเป็นหลักการกฎหมาย
ของอังกฤษ ส่วนในกฎหมายของเราไม่มีมาตราใดพูดถึงไว้คงมีแต่
ว่าโดยการตั้งแต่งตั้งออกซัดหรือโดยปริยายเท่านั้น และเมื่อไม่ใช่
เป็นการตั้งแต่งตั้งออกซัดหรือไม่ใช่เป็นการให้สัตยาบันแล้ว จึงควร
มาอยู่ในประเภทความเป็นตัวแทนโดยปริยายเสียด้วย แต่อย่างไรก็ดี
ความข้อนี้ไม่ใช่ข้อสำคัญเท่าใดนัก.

ความเป็นตัวแทนโดยผลของกฎหมายถือว่าจำเป็น

ความเป็นตัวแทนโดยผลของกฎหมายถือว่าจำเป็น อาจเกิด
ขึ้นได้ในเมื่อบุคคลหนึ่งมีหน้าที่จะต้องทำการแทนอีกคนหนึ่ง ในเหตุ
ฉุกเฉินซึ่งไม่ใช่หน้าที่อันเนื่องมาจากสัญญาในระหว่างคนทั้งสองนั้นเพื่
ป้องกันหรือบำบัดเบามีให้บุคคลนั้น ต้องได้รับความเสียหาย เพราะถ้า
ปล่อยให้เสียตามเดยไปแต่ยอมจะแก้ไขให้กลับคืนไม่ได้อีก ฉะนั้น
ในกรณีที่เกิดมีความจำเป็นขึ้น กฎหมายจึงถือโดยปริยายว่าได้มีความ
สัมพันธ์ในฐานะตัวการและตัวแทนเกิดขึ้นระวางคนทั้งสองนั้น หรือพูด
อย่างง่าย ๆ ก็คือ เกิดขึ้นเพราะผลของกฎหมาย ตัวอย่างเช่น นายเรือ
เวตอายุกลางทะเล เรือเกิดอันตรายแล่นมาไม่ได้ นายเรือจึงทำสัญญา
ว่าจ้างเรือท่าอื่นเพื่อให้ลากเข้ามา ยังเมืองท่า ที่ใกล้เคียงดัง นั้น ถ้ามานาย
เรือนั้นเป็นตัวแทนของเจ้าของเรือฯ ต้องรับผิดชอบ ยิ่งกว่านี้ ถ้าปรากฏ
ต่อไปว่า เรือถ้านั้นจะซ่อมดัดแปลงให้คืนดีใช้การได้แล้ว ก็จะต้องใช้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๓๕

จ่ายเงินเป็นจำนวนมากและตามความเห็น ของวิญญาณจะเห็นได้ว่า ได้ไม่เท่าเสียแล้ว เช่นนายเรือผู้หนึ่งที่มีอำนาจที่จะทำสัญญาขายเรือหนึ่งเสียได้ แต่ทงนต้องเป็นการจำเป็นจริงๆ

นอกจากนี้ตัวแทนโดยจำเป็นยังอาจเกิดขึ้นได้ในเมื่อคนๆหนึ่งกระทำกรในหน้าที่ของอีกคนหนึ่ง จะเป็นหน้าที่โดยกฎหมายหรือโดยทางศีลธรรมก็ตาม ในขณะที่บุคคลนั้นไม่อยู่ หรือไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน หรือเป็นการเข้าทำในผลประโยชน์ของบุคคลนั้นเพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินสมบัติของเขาเป็นอันตรายเสียหายก็ถือว่าเป็นตัวแทนโดยจำเป็นได้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น ถ้ามีตะกั่วกรรยาไป หรือโดยความประพฤติก้อย่างใดอย่าง ๓ ของสามี จนเป็นเหตุให้ภรรยาจำต้องแยกไปอยู่ที่อื่น และสามีก็ไม่ให้ค่ากินอยู่เลี้ยงดูเลย เช่นภรรยาที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเป็นตัวแทนโดยจำเป็น ของสามี ก็จะเซ็นชื่อขอเข้าของเรือในนามของสามีได้เท่าที่จำเป็น และล้มกับฐาณะ และปฏิฐานของภรรยา เพราะเหตุว่าสามีมีหน้าที่ตามกฎหมายและศีลธรรมที่จะต้องเลี้ยงดูภรรยาอยู่แล้ว ให้ดูประมวลแพ่ง ๑ บรรพ ๕ ม. ๑๔๕๓ และ ๑๔๕๔ ส่วนตัวอย่างอันสุดท้ายที่ว่า เพื่อบอกกันมิให้ทรัพย์สินสมบัติของเขาเป็นอันตรายเสียหายนั้น ตัวอย่างเช่น ผู้ส่งๆ ของสดไปยังตำบล ๓ ครนถึงสถานีปลายทางไม่มีผู้ใดมารับของ ถ้าทงใจของนั้นจะเป็นอันตรายแล้วเสียไปได้ ดังนั้นผู้ส่งมีอำนาจที่จะขายของนั้นเสียได้ และตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งผู้ส่งๆมาโดยทางผู้ขนส่งทางบก เมื่อมาถึงสถานีปลายทางแล้วไม่มีผู้ใดมารับไป จึงได้ว่าจ้างผู้เลี้ยงม้า และซื้อชาวดมาเลี้ยง

บ.ช.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ดูมาไว้ ตั้งกฎหมายถือว่าผู้ขนส่งนั้นเป็นตัวแทนโดยจำเป็นของผู้ส่ง ผู้ส่งต้องใช้ค่าจ้างแก่คนเลี้ยงม้าและเลี้ยงค่าชาวม้าในระหว่างนั้นด้วย ในเรื่องเช่นนี้นอกจากจะเป็นการของกษัตริย์ไม่ให้เกิดเสียหายแล้ว ยังถือว่าผู้ขนส่งได้ทำหน้าที่โดยทางศีลธรรมด้วย ศาตอังกฤชเคยวินิจฉัยว่า ถ้ารถม้าที่ไปจอดเข้าที่อยู่ที่พักให้แก่ผู้โดยสาร รถไฟ ที่ถูกบาดเจ็บ บริษัทรถไฟย่อมผูกพันรับผิดชอบตามสัญญาอัน ส่วนศาลไทยจะเดินไกลถึงเช่นนี้หรือไม่ ยังสงสัยอยู่

เรื่องตัวแทนโดยจำเป็น มักเกิดขึ้นโดยมากจากคดีที่เกี่ยวกับกาขนส่ง โดยทางบกและทางทะเลเป็นต้นว่า ถ้าหากจะเกิดการเสียหายขึ้น แก่ตัวเรือก็ดี แก่สินค้าก็ดี นายเรือจำต้องกระทำในเวลาที่ระทันหัน เพื่อป้องกันกาเสียหายนั้น ๆ ทั้ง ๆ ที่ตนอยู่แล้วว่าเป็นการนอกเหนือคำสั่ง แต่ตนก็ต้องกระทำไปเพราะไม่มีหนทางที่จะทำการติดต่อกับเจ้าของทรัพย์สินได้ในขณะนั้น

อนึ่ง เราได้ศึกษามาแล้วว่า ตัวแทนจำต้องทำการในขอบเขตอำนาจที่ตัวการได้มอบหมายให้มาทำเท่านั้น ส่วนจะวางกฎเกณฑ์ไว้ว่าตัวแทนที่ทำการอย่างนั้นข้อแรกต้องทำอะไร และถัดไปทำอะไรเป็นลำดับไปนั้น เราวางกฎเกณฑ์ไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องดูเป็นเรื่อง ๆ ไป และความประสงค์อันใหญ่ยิ่งที่กฎหมายต้องการจะคุ้มครองในเรื่องเช่นนี้ก็คือไม่ยอมให้มีการเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินสมบัติของตัวการแต่ในบางกรณีก็ยอมเป็นการยากอยู่ เช่น ตัวแทนจะเข้าไปเป็นการนอกเหนือข้อสัญญา ครั้นจะไม่ทำไปก็เป็นการเสียหายแก่ทรัพย์สินสมบัติของ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๓๗

ตัวการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงให้ความสนับสนุนไว้เพื่อให้เป็น
คุณแก่ตัวแทนดังกล่าวไว้ในประมวลแพ่งฯ ม. ๘๐๒ ซึ่งว่า “ในเหตุ
ฉ้อโกง เพื่อจะป้องกันมิให้ตัวการต้องเสียหาย ท่านให้สนับสนุนไว้
ก่อนว่า ตัวแทนจะทำการใดๆ เช่นอย่างวิญญูชนจะพึงกระทำก็ย่อม
มีอำนาจจะทำได้ทั้งสิ้น” ฉะนั้นในกรณีที่มีความจำเป็นและมีเหตุฉ้อโกง
จริงๆ แล้ว อำนาจกระทำการของตัวแทนนั้นอาจมีเพิ่มขึ้นได้โดยผล
ของกฎหมายให้อำนาจ

ก่อนจบคำอธิบายซึ่งว่าด้วย การเป็นตัวแทนโดยจำเป็นนั้นขอให้
สังเกตหลักสำคัญมีอยู่ว่า บุคคลที่จะอ้างว่าเป็นตัวแทนโดยจำเป็นได้นั้น
ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งเป็นตัวการอยู่แล้วโดยทางใด
ทางหนึ่ง เป็นต้นว่า โดยทางสัญญาจะเป็นโดยตรงหรือโดยปริยาย
ก็ได้ และกรณีที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็น โดยการจำเป็นจริงๆ ซึ่งตัวแทนเช่น
ว่านั้นไม่มีโอกาสจะทำการติดต่อกับตัวการได้ทันเวลาที่ จึงต้องเลือก
ปฏิบัติไปดังที่ตนตกลงใจทำเช่นนั้น และเมื่อเกิดเป็นปัญหาขึ้น เป็น
หน้าที่ของบุคคลที่ ๓ ที่ทำสัญญา กับตัวแทนเช่นว่านั้น จะต้องเป็นฝ่าย
นำสืบว่า กรณีเช่นนั้นเป็นการฉ้อโกงและจำเป็นจริงๆ แต่อย่างไร
ก็ดี ไม่ได้หมายความว่า ตัวแทนจำเป็นนั้นเด็ดขาดหรือจนทำไม่ได้แล้วจึงเลือก
ทำในอย่างหลังนี้ ความข้อนี้ไม่ใช่ข้อสำคัญ หลักสำคัญที่จะต้องวินิจฉัย
มีอยู่เพียงว่า คนเช่นอย่างวิญญูชนในฐานะและกรณีเช่นว่านั้น จะทำ
หรือไม่เท่านั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ความเป็นตัวแทนโดยกฎหมายปิดปาก

ความเป็นตัวแทนโดยกฎหมายปิดปากนั้นแท้จริง กฎหมายปิดปากจะเฉพาะแต่ผู้เป็นตัวแทน การที่เป็น เช่นนี้ ก็เพื่อรักษาผลประโยชน์ของคน ๆ หนึ่งซึ่งกระทำการโดยสุจริต เพื่อไม่ให้ต้องเสียหายกรณีอาจเกิดขึ้นได้ในเมื่อบุคคลคน ๆ หนึ่งแสดงออกด้วยกิริยาหรือวาจาที่ดี ให้คนภายนอกเข้าใจว่าตนได้มอบหมายอำนาจให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเป็นตัวแทนของตน และคนภายนอกผู้นั้นเชื่อตามโดยสุจริต จึงเข้าทำการติดต่อด้วย ซึ่งการนั้นพึงเห็นได้ว่าอยู่ในขอบเขตของอำนาจที่แสดงออกมานั้น เช่นนี้ถึงแม้ว่า ความจริงตนจะไม่ได้มอบหมายอำนาจให้ไปเป็นตัวแทนก็ดี หรือว่าบุคคลผู้นั้นทำการนอกเหนือของเขตอำนาจที่ได้จำกัดสั่งห้ามไว้แล้วก็ตาม กฎหมายไม่ยอมให้บุคคลนั้นนำสืบปฏิเสธความชอบ ขอให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๑๒๐ ตัวอย่างเช่น นายเชียวเทียวพุดคุยว่า เป็น หุ่น ส่วน อยู่ในห้างหุ้น ส่วน สามัญห้างหนึ่ง เช่นนี้ ถ้าเกิดมีการต้องรับผิดชอบใช้หนี้กันขึ้นแล้ว นายเชียวต้องถูกปิดปากไม่ให้เถียงและต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนนั้นเต็มมือเป็นผู้เป็นหุ้นส่วนอื่น ๆ ให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๓๐๕๔ ด้วย หรืออีกอย่าง ๑ เช่น นายเชียวเทียวพุดว่า นายดำเป็นตัวแทนของตนอย่าง ๑ หรือยอมให้นายดำเทียวพุดแสดงออกอ้างว่าเป็นตัวแทนของนายเชียว ๆ ไรแล้วก็ไม่ว่าอะไร กลับยอมให้เขาทำเช่นนั้น ย่อมเป็นการเห็นได้ว่า นายเชียวให้ความยินยอมโดยปริยายทั้งสองอย่างนี้ นายเชียวถูกกฎหมายปิดปาก และต้องรับผิดชอบต่อบุคคล

ตัวแทน, นายหน้, จัดการงานนอกสั่ง

๓๘

ภายนอกผู้สัจจริตตามประมวลแพ่ง ๆ ม. ๘๒๓ หรือมาทว่าตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ตัวการได้ทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้คนภายนอกมีเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการนั้นอยู่ภายในขอบเขตอำนาจของตัวแทนแล้ว ตัวการก็ถูกมีปากเช่นเดียวกัน ให้ดูม. ๘๒๒

๓. ความเป็นตัวแทนโดยการให้สัตยาบัน

การเป็นตัวแทนโดยวิธีนี้อาจเกิดขึ้นได้เมื่อตัวการและตัวแทนมีความสัมพันธ์กันอยู่ก่อนแล้วก็ได้ แต่บุคคลที่เป็นตัวแทนได้ทำการอันเห็นได้ว่าเป็นการนอกเหนือของเขตอำนาจของตัวแทน ดังนี้ ส่วนที่นอกเหนือของเขตอำนาจไปนั้น ตัวแทนก็ไม่ได้ชื่อว่าได้ทำไปในฐานะเป็นตัวแทน ฉะนั้น ภายหลังจากการทรวบเข้ากตบยอรับรองเอาการที่นอกเหนืออำนาจของตัวแทนที่ท่วไปในครั้งแรกนั้น การกระทำของตัวแทนย่อมสมบูรณ์ใช้ได้ เสมือนหนึ่งตัวการได้มอบอำนาจให้ตัวแทนทำงานตั้งแต่วันมาตงแต่แรก นอกจากนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีบุคคลคนหนึ่งอ้างว่า ได้ทำงานการอย่างใดอย่างหนึ่งแทนเรา ในภายหลังจากการทรวบเรื่องกตบยอรับรอง และถือเอาประโยชน์จากกิจการอันนั้น เช่นนี้ถือว่าบุคคลที่ทำการนั้นเป็นตัวแทนของเราโดยการให้สัตยาบัน

ในที่นี้ ขอให้คำอธิบายไว้อย่างสั้น ๆ เพียงเท่านี้ก่อน และจะได้อธิบายโดยละเอียดถึงการให้สัตยาบันในบทต่อไป

การให้สัตยาบัน

ตามที่ได้ศึกษามานี้แล้ว ประกอบกับได้ซักค้อย่างให้ดูในบทก่อน ฉะนั้นเราควรวางหลังได้ว่า การให้สัตยาบันนั้น คือเมื่อบุคคล

การให้สัตยาบัน
คืออะไร

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คนหนึ่งเข้าทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยแสดงออกว่า เป็นการทำกิจการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง การรับรองต่อเขาประโยชน์โดยบุคคลที่ถูกต้องในภายหลังยอมถ้อยเหมือนหนึ่งว่า ได้มอบหมายอำนาจให้กระทำการนั้นมาตั้งแต่แรก หากทำงานยอมใช้ได้ในกรณีตัวแทนใดท่านออกเห็นอำนาจหรือว่าตัวการไม่เคยมอบอำนาจให้มาก่อนเลย ก็ใช้ได้ทั้งต้องประการ

อะไรบ้างที่จะให้
สัตย์กันได้

หลักของการให้สัตย์บั้นยอมใช้ได้ในกิจการอื่นๆ โดยทั่วไปไม่
ว่าจะเกิดแต่ทางละเมิดหรือเกี่ยวกับสัญญา ยิ่งกว่านั้น กิจการใดๆ
ว่าจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และถ้าหากเป็นกิจการชนิดที่อาจตั้ง
ตัวแทนทำได้แล้ว การยินยอมจะให้สัตย์บั้นได้ โดยบุคคลที่ถูกเขาซื้อ
ไปอ้างว่า ทำแทน เว้นไว้แต่การนั้นจะเป็นโมฆะมาตั้งแต่แรกหรือว่ามี
กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษแล้ว การให้สัตย์บั้นนั้นจึงไม่มีผล เพราะ
ไม่อาจให้สัตย์บั้นแก่กันได้ ให้ดูประมวลแพ่ง พ.ม. ๑๓๔ ด้วย ตามที่
กล่าวมาแล้วนี้ ถ้ามองแต่เงิน ๆ จะเห็นว่าคำอธิบายชนิดกันในตัว แต่
ถ้าได้พิจารณาเหตุอย่างต่อไปแล้วจะเห็นว่าไม่ขัดกันเลย

ตัวอย่างเช่น นายเรือเดินทะเลได้ขายเรือ โดยที่ไม่ได้รับมอบ
อำนาจจากเจ้าของเรือ และทั้ง ๆ ที่ยังไม่เป็นการจำเป็นอย่างไรที่จะขาย
เรือดังนั้น ในภายหลังเจ้าของเรือให้สัตย์บั้นในการขายเรือนั้นเช่น
สัญญา ขายเรือ ก็ยอม เป็นการ สัมบูรณ์ และผูกพัน เจ้าของเรือได้ ตาม
อุทธรณ์นั้น ถ้าหากว่าการขายเรือนั้นเป็นการจำเป็น นายเรือก็ม
อำนาจอย่างตัวแทนจำเป็นโดยผลของกฎหมาย แต่ในเรื่องนี้ การขาย

ไม่เป็นการจำเป็น อำนาจของนายเรือจึงอยู่ที่เจ้าของเรือจะให้สัตยาบันหรือไม่

ส่วนในเรื่องที่กิจการนั้นเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ก็อาจให้สัตยาบันแก่กันได้ เช่น นาย ก. เป็นคนเก็บตัวรถเม็ตโดยสารของบริษัทหนึ่ง ได้ตบหน้าผู้โดยสารซึ่งเป็นการกระทำร้ายร่างกายอันผิดต่อกฎหมายลักษณะอาญา บริษัทรถเม็ตนั้นได้ให้สัตยาบันในการทำร้ายนั้น ตั้งบริษัทต้องรับผิดชอบต่อผู้โดยสารในทางแพ่ง ในการที่เขาถูกทำร้ายเช่นนั้น แต่ถ้าการใดเป็นโมฆะตั้งแต่แรกแล้ว การนั้นแม้จะให้สัตยาบันในภายหลังก็ไม่ทำให้สมบูรณ์ขึ้นได้ เช่น ก. โดยมีได้รับอนุญาตจาก ข. มาก่อน ได้มีเจตนาปลอมตายชื่อของ ข. ลงในเอกสารฉบับหนึ่ง ข. เมื่อทราบความในภายหลัง จะกลับให้สัตยาบันแก่การนั้นไม่ได้ เพราะตายเช่นนั้นเป็นการปลอม จึงเป็นโมฆะมาตั้งแต่แรกแล้ว แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า ข. ทราบด้วยแล้วถึงการปลอมนั้น และโดยกริยาอย่างใดอย่างหนึ่งได้จูงใจให้คนภายนอกหลงเชื่อว่าเป็นตายเช่นนั้น เป็นตายเช่นนั้นแท้จริงของข. คนภายนอกจึงได้กระทำกิจการด้วยและในที่สุดได้รับการเสียหายเช่นนั้น ถ้าเกิดฟ้องกันขึ้นระหว่าง ข. กับคนภายนอกนั้น กฎหมายปิดปาก ข. โดยไม่ยอมให้เถียงปฏิเสธว่าไม่ใช่ตายเช่นของคน แต่อย่างไรก็ดี ก็เป็นเรื่องกฎหมายปิดปาก ข. เท่านั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องการให้สัตยาบันซึ่งทำให้สิ่งที่เป็นโมฆะแล้วกลับคืน

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งเช่น กรรมการของบริษัทจำกัดได้เข้าทำสัญญาฉบับหนึ่ง ซึ่งเห็นได้ว่า นอกวงเขตอำนาจอันเป็นวัตถุประสงค์

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ของบริษัทซึ่งมีอยู่ในหนังสือบริคณห์สนธิ บริษัทจะให้สัตยาบันแก่
 สัญญาไม่ได้ ถึงแม้ว่าผู้ถือหุ้นทุกคนจะตกลงกันเป็นเอกฉันท์ยอม
 รับรองสัญญาฉบับนั้นในภายหลังก็ตาม ก็ไม่ทำให้สัญญานั้นสมบูรณ์
 เพราะเหตุว่า เป็นการนอกอำนาจของบริษัท (Ultra Vires)
 จึงเป็นโมฆะตั้งแต่แรก ในทำนองเดียวกันในเรื่องการจ่ายเงินปันผล
 อันเป็นการฝ่าฝืนความตามประมวลแพ่ง พ.ศ. ๒๕๐๓ วรรค ๓ ซึ่งมีว่า
 “ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไร ถ้า
 หากบริษัทขาดทุน ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจนกว่าจะได้แก้ไขให้หาย
 ขาดทุนเช่นนั้น” ถ้าหากกรรมการจะอนุมัติให้จ่ายเงินปันผลจากทุน
 ของบริษัท ผู้ถือหุ้นทุกคนจะให้สัตยาบันไม่ได้ ตามตัวอย่างที่
 กล่าวแล้วขอให้นักศึกษาสังเกตให้ดีว่า การกระทำเป็นโมฆะมาตั้งแต่
 ต้นตั้งแต่เรื่อง จึงรับรองในภายหลังไม่ได้ แต่ถ้าปรากฏว่า การ
 ที่กรรมการทำไปนั้นไม่เป็นการนอกวัตถุประสงค์ของบริษัทซึ่งจดทะเบียน
 ไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ และเป็นแค่เพียงนอกอำนาจของกรรมการ
 ที่ได้รับเท่านั้น กล่าวคือ ทำเกินขอบบังคับของบริษัทที่ให้นำนายก
 กรรมการตั้งนี้ บริษัทอาจให้สัตยาบันได้

นอกจากนี้ถ้ากิจการที่ผู้หวังว่าเป็นตัวแทนได้กระทำไป มีกฎหมาย
 บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า จำต้องทำอย่างไรกิจการนั้นจึงจะชอบแต่ผู้
 อังว่าทำแทนนั้นทำไปโดยไม่ถูกต้องตามระเบียบหรือกฏนั้นจนเวลาดัง
 เลยกำหนดไปแล้ว ตัวการจะให้สัตยาบันในภายหลังก็ไม่ผลย้อนหลัง
 ตัวอย่างในข้อข้อขอให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๘๗๓/๒๕๗๘ ในระหว่างพระยา

นิพนธ์พจนานัตต์โจทก์ นายทองหล่อ บุญนิศย์ จำเลย ซึ่งข้อเท็จจริง
 ในคดีนี้ได้ความว่าโจทก์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลชั้นต้น และศาล
 อุตธรณ์ที่พิพากษายกฟ้องของโจทก์ ในคดีที่โจทก์กล่าวหาว่าจำเลย
 ละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ในฎีกานี้ในชั้นแรกทนายโจทก์เป็นผู้ตั้งนามแทนโดย
 มิได้รับอำนาจจากโจทก์ซึ่งเป็นตัวความ ฎีกาโจทก์จึงใช้ไม่ได้ตาม
 กฎหมาย ต่อมาในภายหลังเมื่อสิ้นกำหนดอายุความฎีกา โจทก์ให้
 ดัศยานับรับรองว่าเป็นฎีกาของโจทก์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการให้
 ดัศยานับในเรื่องเช่นนี้ไม่มีผล เพราะไม่ได้ทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ในเรื่องใครบ้างจะมีอำนาจให้ดัศยานับ ให้มีผลตามกฎหมาย
 ได้นั้นข้อสำคัญข้อแรกมีชื่อว่า ผู้กระทำการต้องได้กระทำการโดยอ้าง
 ว่าทำการแทนคนใดคนหนึ่งในฐานะเป็นตัวแทน จึงจะมีการให้ดัศยานับ
 ได้ ต่อไปจึงมีหลักอยู่ว่าบุคคลที่จะให้ดัศยานับนั้น ต้องเป็นผู้ถูก
 เขาชื่อไปอ้างว่า กระทำกิจการแทนและบุคคลเช่นว่านั้นจำเป็นต้องมีตัว
 และสามารถหาตัวได้แน่นอนในขณะที่ทำกิจการนั้น แต่ทว่าไม่หมาย
 ความว่าบุคคลที่ไปกระทำกิจการแทนนั้นจำเป็นต้องรู้จักตัวหรือรู้จักชื่อของ
 บุคคลที่ตนทำแทนและเขาชื่อไปอ้างนั้นด้วย นอกจากนั้นแล้วบุคคลที่
 ถูกเขาชื่อไปอ้างนั้นต้อง เป็นบุคคลที่มีความสามารถตามกฎหมายที่จะ
 ทำกิจการเช่นว่านั้นได้ด้วยตนเองด้วย.

ใครที่จะให้
 ดัศยานับได้

จากหลักใหญ่ที่กล่าวแฉกนั้น บัดนี้จะได้แยกอธิบายเป็นข้อๆ และ
 ชักอุทราหรณ์ประกอบเพื่อให้เป็นการเข้าใจง่ายขึ้น.

ข้อแรกที่ว่าต้องเป็นผู้ถูกอ้างนั้น ตัวอย่างเช่น ก. เข้าทำสัญญา .. ต้องเป็นผู้ที่ถูกอ้าง

พิเรนเทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

แทนข. เพราะฉะนั้น ข. แต่ผู้เดียวที่จะเป็นคนให้สัตยาบันได้ ค. บุตรชาย ข. จะเข้ารับรองไม่ได้ หรือเช่นว่าผมเขาทำกิจการอย่างหนึ่งโดยอ้างว่า ทำแทนคุณะนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เช่นพวกเรากันใดคนหนึ่งโน่น หรือผู้บรรยายคนใดคนหนึ่ง จะเข้ารับรองให้สัตยาบันแก่กิจการนั้นย่อมไม่มีผล ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง เช่น นายแดงเข้าทำสัญญาในนามของตนเอง แต่โดยหวังว่าเมื่อทำแล้ว นายขาวคงจะให้สัตยาบันประการ ๓ หรือโดยคิดไว้ในใจว่าเมื่อทำสัญญาแล้วจะโอนผลประโยชน์ในสัญญานั้นให้แก่นายขาวอีกประการ ๓ แต่ในขณะที่ทำสัญญานั้น นายแดงไม่ได้แจ้งให้คู่สัญญาอีกฝ่าย ๓ ทราบถึงความตั้งใจเช่นนั้น ทั้งสองประการนี้ นายขาวจะให้สัตยาบันไม่ได้ เว้นไว้แต่จะปรากฏว่ามีชื่อ นายขาว อยู่ในสัญญานั้นด้วย และความจริงนายแดงตั้งใจจะทำแทนนายขาว ๆ จึงจะให้สัตยาบันได้ อีกอย่าง ๓ นายแดงเข้าทำสัญญาในนามของตน แต่อ้างว่าทำการแทนตัวการที่ปกติชื่อ ตั้งนายขาว ตัวการที่มิได้เปิดเผยชื่อจะกลับแสดงตนให้ปรากฏและเข้ารับเอาสัญญานั้นก็ได้ ให้คู่ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๐๖ และฎีกาที่ ๒๗๗/๒๔๗๕ ระหว่างนางน้อย ศขภมิ โจทก์ เจ้าหญิงต้นทอน เจ้าองค์เกษม จำเลย คดีนี้แม้ถึงว่าจะวินิจฉัยตาม ม. ๘๐๖ แห่งประมวลแพ่ง ฯ ฉบับแก้ไขก็ตามแต่ก็ยังคงมีข้อความคล้ายกับประมวลแพ่ง ฯ บรรพใหม่ที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้นฎีกาเรื่องนางคงใช้เป็นแบบอย่างได้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๔๕

ส่วนใน ข้อที่ถามบุคคลที่ถูกอ้าง นามต้องมีตัว และสามารถหาตัวได้
แน่นอนในขณะที่ทำกิจการนั้น หมายความว่าต้องมีความเป็นอยู่จริง ๆ
และหาตัวมาได้ ส่วนที่จะรู้จักชื่อหรือไม่ หรือว่าอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้จัก
ตัวไม่เป็นข้อสำคัญ ตัวอย่างเช่น ก. เข้าทำสัญญาแทนทายาทคน ๓
หรือผู้จัดการมรดก หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์อย่าง ๓ ทั้ง ๓
ประการนี้แม้ถึงว่า ก. จะไม่รู้จักว่าเป็นใครก็ตาม แต่ความจริงคน
เหล่านั้นมีตัวในขณะที่ทำสัญญาแล้ว และอาจจะหาตัวได้ ดังนั้นใคร
คนใดคนหนึ่ง ที่เป็นตัวทายาทหรือผู้จัดการมรดกหรือเจ้าของอสังหา
ริทรัพย์ที่แท้จริงเหล่านั้นด้วยยอมเข้ารับรองให้สัตยาบันได้ แต่ถ้า ก. เข้า
ทำสัญญาแทนบุตรชายคนโตของนาย ข. ซึ่งในขณะนั้นยังไม่เกิดคือจาก
นาย ข. จึงมีบุตรชายคนโต แม้ถึงว่าจะไม่เป็นการดองเฉยเฉย
ที่จะให้สัตยาบันได้ก็ดี บุตรชายคนโตของ ข. ซึ่งเกิดขึ้นในภายหลัง
จะให้สัตยาบันไม่ได้ ฉะนั้นใดก็ตามบริษัทใดบริษัท ๓ จะให้สัตยาบันแก่
สัญญาซึ่งผู้เริ่มก่อการได้ทำไว้ก่อนหน้ากับบริษัทนั้นได้จดทะเบียนเป็นนิติ
บุคคลด้วยยอมไม่ได้ เพราะเหตุว่าในขณะนั้นบริษัทยังไม่มีความเป็น
อยู่อย่างนิติบุคคล แต่ทว่า ถ้าสัญญานั้นไม่เป็นการนอกข้อตกลงประสงค์
ของบริษัทนั้นแล้ว บริษัทอาจทำสัญญานั้นใหม่กับคู่สัญญาอีกฝ่าย ๓
ก็ได้ แต่จะเพียงให้สัตยาบันนั้นทำไม่ได้

๒. ต้องมีตัวและ
สามารถหาตัว
ได้แน่นอน

ตามบทอาหรัณ ๒ เรื่องที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้ เป็นหลักของ
กฎหมายอังกฤษ ซึ่งถ้าพิจารณาเหตตามเหตุและผลของเขาก็มีหลักและเหตุ
ผลคืออยู่ คราวนี้เราหวนมาพิจารณาเหตตามกฎหมายไทยของเรา เช่น

น.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ในเรื่องบุตรชายคนโตของนาย ข. ที่ยังไม่เกิดขึ้นบ้าง ตามความในประมวลแพ่งฯ ม. ๑๕ วรรค ๒ มีว่า “ ทารกในครรภ์มารดาที่ดำมารอดจะมีสิทธิต่าง ๆ ได้หากว่าภายหลังเกิดรอดอยู่ ” ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเป็นบทยกเว้นซึ่งให้อำนาจบุคคลก่อนเกิดและดำมารอด มีสิทธิต่าง ๆ ได้ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับยอมให้มีสิทธิเท่านั้น ส่วนเรื่อง ใช้สิทธิ ไม่มีพูดไว้เป็นพิเศษเลย และการให้สัตยาบันนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ใช้สิทธิ และไม่ใช่เรื่อง มีสิทธิ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่าบุตรชายคนโตของนาย ข. ที่ยังไม่เกิดจะให้สัตยาบันแก่สัญญาอันไม่ได้ เช่นเดียวกับกับหัตถกกฎหมายของอังกฤษดังกล่าวแล้ว ส่วนเรื่องเกี่ยวกับบริษัท ๆ ให้สัตยาบันได้เพราะมีกฎหมายพิเศษ กล่าวไว้ชัด ซึ่งเป็น การ ยอมให้บริษัทมีและใช้สิทธิได้ ดังนั้นก็ต้องถือตามข้อความในกฎหมายนั้น ให้ตีประมวลแพ่งฯ ม. ๑๓๐๘ (๒) ซึ่งยอมให้บริษัทให้สัตยาบันแก่บรรดาสัญญาซึ่งผู้เริ่มก่อการได้ทำได้ และค่าใช้จ่ายอย่าง ๑ อย่างใดซึ่งเขาต้องออกไปในการเริ่มก่อบริษัทนั้นได้

ปัญหาที่ต่อไปว่า ตามตัวอย่างซึ่งกล่าวแล้วในข้างต้นนี้ ถ้าความปรากฏว่าผู้ที่ถูกอ้างถึงไม่มีตัวตนหรือว่าเขาไม่รับรองให้สัตยาบันสัญญาตัวแทนก็ไม่เกิดขึ้น และบุคคลที่อ้างว่าทำแทนคนที่ไม่มีตัวตนก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้น โดยสันนิษฐานว่าเขาตั้งใจทำสัญญานั้นเพื่อตนเอง เว้นไว้แต่จะมีข้อความเป็นอย่างอื่นปรากฏชัดตามสัญญานั้น จึงจะดับดวงข้อสันนิษฐานอันนี้ได้ นอกจากนี้ให้ดูประมวลแพ่ง ม. ๗๒๓ วรรค ๒ ด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๐๖, ๓๐๗, ๓๐๘, ๓๐๙, ๓๑๐, ๓๑๑, ๓๑๒, ๓๑๓, ๓๑๔, ๓๑๕, ๓๑๖, ๓๑๗, ๓๑๘, ๓๑๙, ๓๒๐, ๓๒๑, ๓๒๒, ๓๒๓, ๓๒๔, ๓๒๕, ๓๒๖, ๓๒๗, ๓๒๘, ๓๒๙, ๓๓๐, ๓๓๑, ๓๓๒, ๓๓๓, ๓๓๔, ๓๓๕, ๓๓๖, ๓๓๗, ๓๓๘, ๓๓๙, ๓๔๐, ๓๔๑, ๓๔๒, ๓๔๓, ๓๔๔, ๓๔๕, ๓๔๖, ๓๔๗, ๓๔๘, ๓๔๙, ๓๕๐, ๓๕๑, ๓๕๒, ๓๕๓, ๓๕๔, ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๗, ๓๕๘, ๓๕๙, ๓๖๐, ๓๖๑, ๓๖๒, ๓๖๓, ๓๖๔, ๓๖๕, ๓๖๖, ๓๖๗, ๓๖๘, ๓๖๙, ๓๗๐, ๓๗๑, ๓๗๒, ๓๗๓, ๓๗๔, ๓๗๕, ๓๗๖, ๓๗๗, ๓๗๘, ๓๗๙, ๓๘๐, ๓๘๑, ๓๘๒, ๓๘๓, ๓๘๔, ๓๘๕, ๓๘๖, ๓๘๗, ๓๘๘, ๓๘๙, ๓๙๐, ๓๙๑, ๓๙๒, ๓๙๓, ๓๙๔, ๓๙๕, ๓๙๖, ๓๙๗, ๓๙๘, ๓๙๙, ๔๐๐, ๔๐๑, ๔๐๒, ๔๐๓, ๔๐๔, ๔๐๕, ๔๐๖, ๔๐๗, ๔๐๘, ๔๐๙, ๔๑๐, ๔๑๑, ๔๑๒, ๔๑๓, ๔๑๔, ๔๑๕, ๔๑๖, ๔๑๗, ๔๑๘, ๔๑๙, ๔๒๐, ๔๒๑, ๔๒๒, ๔๒๓, ๔๒๔, ๔๒๕, ๔๒๖, ๔๒๗, ๔๒๘, ๔๒๙, ๔๓๐, ๔๓๑, ๔๓๒, ๔๓๓, ๔๓๔, ๔๓๕, ๔๓๖, ๔๓๗, ๔๓๘, ๔๓๙, ๔๔๐, ๔๔๑, ๔๔๒, ๔๔๓, ๔๔๔, ๔๔๕, ๔๔๖, ๔๔๗, ๔๔๘, ๔๔๙, ๔๕๐, ๔๕๑, ๔๕๒, ๔๕๓, ๔๕๔, ๔๕๕, ๔๕๖, ๔๕๗, ๔๕๘, ๔๕๙, ๔๖๐, ๔๖๑, ๔๖๒, ๔๖๓, ๔๖๔, ๔๖๕, ๔๖๖, ๔๖๗, ๔๖๘, ๔๖๙, ๔๗๐, ๔๗๑, ๔๗๒, ๔๗๓, ๔๗๔, ๔๗๕, ๔๗๖, ๔๗๗, ๔๗๘, ๔๗๙, ๔๘๐, ๔๘๑, ๔๘๒, ๔๘๓, ๔๘๔, ๔๘๕, ๔๘๖, ๔๘๗, ๔๘๘, ๔๘๙, ๔๙๐, ๔๙๑, ๔๙๒, ๔๙๓, ๔๙๔, ๔๙๕, ๔๙๖, ๔๙๗, ๔๙๘, ๔๙๙, ๕๐๐, ๕๐๑, ๕๐๒, ๕๐๓, ๕๐๔, ๕๐๕, ๕๐๖, ๕๐๗, ๕๐๘, ๕๐๙, ๕๑๐, ๕๑๑, ๕๑๒, ๕๑๓, ๕๑๔, ๕๑๕, ๕๑๖, ๕๑๗, ๕๑๘, ๕๑๙, ๕๒๐, ๕๒๑, ๕๒๒, ๕๒๓, ๕๒๔, ๕๒๕, ๕๒๖, ๕๒๗, ๕๒๘, ๕๒๙, ๕๓๐, ๕๓๑, ๕๓๒, ๕๓๓, ๕๓๔, ๕๓๕, ๕๓๖, ๕๓๗, ๕๓๘, ๕๓๙, ๕๔๐, ๕๔๑, ๕๔๒, ๕๔๓, ๕๔๔, ๕๔๕, ๕๔๖, ๕๔๗, ๕๔๘, ๕๔๙, ๕๕๐, ๕๕๑, ๕๕๒, ๕๕๓, ๕๕๔, ๕๕๕, ๕๕๖, ๕๕๗, ๕๕๘, ๕๕๙, ๕๖๐, ๕๖๑, ๕๖๒, ๕๖๓, ๕๖๔, ๕๖๕, ๕๖๖, ๕๖๗, ๕๖๘, ๕๖๙, ๕๗๐, ๕๗๑, ๕๗๒, ๕๗๓, ๕๗๔, ๕๗๕, ๕๗๖, ๕๗๗, ๕๗๘, ๕๗๙, ๕๘๐, ๕๘๑, ๕๘๒, ๕๘๓, ๕๘๔, ๕๘๕, ๕๘๖, ๕๘๗, ๕๘๘, ๕๘๙, ๕๙๐, ๕๙๑, ๕๙๒, ๕๙๓, ๕๙๔, ๕๙๕, ๕๙๖, ๕๙๗, ๕๙๘, ๕๙๙, ๖๐๐, ๖๐๑, ๖๐๒, ๖๐๓, ๖๐๔, ๖๐๕, ๖๐๖, ๖๐๗, ๖๐๘, ๖๐๙, ๖๑๐, ๖๑๑, ๖๑๒, ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๑๕, ๖๑๖, ๖๑๗, ๖๑๘, ๖๑๙, ๖๒๐, ๖๒๑, ๖๒๒, ๖๒๓, ๖๒๔, ๖๒๕, ๖๒๖, ๖๒๗, ๖๒๘, ๖๒๙, ๖๓๐, ๖๓๑, ๖๓๒, ๖๓๓, ๖๓๔, ๖๓๕, ๖๓๖, ๖๓๗, ๖๓๘, ๖๓๙, ๖๔๐, ๖๔๑, ๖๔๒, ๖๔๓, ๖๔๔, ๖๔๕, ๖๔๖, ๖๔๗, ๖๔๘, ๖๔๙, ๖๕๐, ๖๕๑, ๖๕๒, ๖๕๓, ๖๕๔, ๖๕๕, ๖๕๖, ๖๕๗, ๖๕๘, ๖๕๙, ๖๖๐, ๖๖๑, ๖๖๒, ๖๖๓, ๖๖๔, ๖๖๕, ๖๖๖, ๖๖๗, ๖๖๘, ๖๖๙, ๖๗๐, ๖๗๑, ๖๗๒, ๖๗๓, ๖๗๔, ๖๗๕, ๖๗๖, ๖๗๗, ๖๗๘, ๖๗๙, ๖๘๐, ๖๘๑, ๖๘๒, ๖๘๓, ๖๘๔, ๖๘๕, ๖๘๖, ๖๘๗, ๖๘๘, ๖๘๙, ๖๙๐, ๖๙๑, ๖๙๒, ๖๙๓, ๖๙๔, ๖๙๕, ๖๙๖, ๖๙๗, ๖๙๘, ๖๙๙, ๗๐๐, ๗๐๑, ๗๐๒, ๗๐๓, ๗๐๔, ๗๐๕, ๗๐๖, ๗๐๗, ๗๐๘, ๗๐๙, ๗๑๐, ๗๑๑, ๗๑๒, ๗๑๓, ๗๑๔, ๗๑๕, ๗๑๖, ๗๑๗, ๗๑๘, ๗๑๙, ๗๒๐, ๗๒๑, ๗๒๒, ๗๒๓, ๗๒๔, ๗๒๕, ๗๒๖, ๗๒๗, ๗๒๘, ๗๒๙, ๗๓๐, ๗๓๑, ๗๓๒, ๗๓๓, ๗๓๔, ๗๓๕, ๗๓๖, ๗๓๗, ๗๓๘, ๗๓๙, ๗๔๐, ๗๔๑, ๗๔๒, ๗๔๓, ๗๔๔, ๗๔๕, ๗๔๖, ๗๔๗, ๗๔๘, ๗๔๙, ๗๕๐, ๗๕๑, ๗๕๒, ๗๕๓, ๗๕๔, ๗๕๕, ๗๕๖, ๗๕๗, ๗๕๘, ๗๕๙, ๗๖๐, ๗๖๑, ๗๖๒, ๗๖๓, ๗๖๔, ๗๖๕, ๗๖๖, ๗๖๗, ๗๖๘, ๗๖๙, ๗๗๐, ๗๗๑, ๗๗๒, ๗๗๓, ๗๗๔, ๗๗๕, ๗๗๖, ๗๗๗, ๗๗๘, ๗๗๙, ๗๘๐, ๗๘๑, ๗๘๒, ๗๘๓, ๗๘๔, ๗๘๕, ๗๘๖, ๗๘๗, ๗๘๘, ๗๘๙, ๗๙๐, ๗๙๑, ๗๙๒, ๗๙๓, ๗๙๔, ๗๙๕, ๗๙๖, ๗๙๗, ๗๙๘, ๗๙๙, ๘๐๐, ๘๐๑, ๘๐๒, ๘๐๓, ๘๐๔, ๘๐๕, ๘๐๖, ๘๐๗, ๘๐๘, ๘๐๙, ๘๑๐, ๘๑๑, ๘๑๒, ๘๑๓, ๘๑๔, ๘๑๕, ๘๑๖, ๘๑๗, ๘๑๘, ๘๑๙, ๘๒๐, ๘๒๑, ๘๒๒, ๘๒๓, ๘๒๔, ๘๒๕, ๘๒๖, ๘๒๗, ๘๒๘, ๘๒๙, ๘๓๐, ๘๓๑, ๘๓๒, ๘๓๓, ๘๓๔, ๘๓๕, ๘๓๖, ๘๓๗, ๘๓๘, ๘๓๙, ๘๔๐, ๘๔๑, ๘๔๒, ๘๔๓, ๘๔๔, ๘๔๕, ๘๔๖, ๘๔๗, ๘๔๘, ๘๔๙, ๘๕๐, ๘๕๑, ๘๕๒, ๘๕๓, ๘๕๔, ๘๕๕, ๘๕๖, ๘๕๗, ๘๕๘, ๘๕๙, ๘๖๐, ๘๖๑, ๘๖๒, ๘๖๓, ๘๖๔, ๘๖๕, ๘๖๖, ๘๖๗, ๘๖๘, ๘๖๙, ๘๗๐, ๘๗๑, ๘๗๒, ๘๗๓, ๘๗๔, ๘๗๕, ๘๗๖, ๘๗๗, ๘๗๘, ๘๗๙, ๘๘๐, ๘๘๑, ๘๘๒, ๘๘๓, ๘๘๔, ๘๘๕, ๘๘๖, ๘๘๗, ๘๘๘, ๘๘๙, ๘๙๐, ๘๙๑, ๘๙๒, ๘๙๓, ๘๙๔, ๘๙๕, ๘๙๖, ๘๙๗, ๘๙๘, ๘๙๙, ๙๐๐, ๙๐๑, ๙๐๒, ๙๐๓, ๙๐๔, ๙๐๕, ๙๐๖, ๙๐๗, ๙๐๘, ๙๐๙, ๙๑๐, ๙๑๑, ๙๑๒, ๙๑๓, ๙๑๔, ๙๑๕, ๙๑๖, ๙๑๗, ๙๑๘, ๙๑๙, ๙๒๐, ๙๒๑, ๙๒๒, ๙๒๓, ๙๒๔, ๙๒๕, ๙๒๖, ๙๒๗, ๙๒๘, ๙๒๙, ๙๓๐, ๙๓๑, ๙๓๒, ๙๓๓, ๙๓๔, ๙๓๕, ๙๓๖, ๙๓๗, ๙๓๘, ๙๓๙, ๙๔๐, ๙๔๑, ๙๔๒, ๙๔๓, ๙๔๔, ๙๔๕, ๙๔๖, ๙๔๗, ๙๔๘, ๙๔๙, ๙๕๐, ๙๕๑, ๙๕๒, ๙๕๓, ๙๕๔, ๙๕๕, ๙๕๖, ๙๕๗, ๙๕๘, ๙๕๙, ๙๖๐, ๙๖๑, ๙๖๒, ๙๖๓, ๙๖๔, ๙๖๕, ๙๖๖, ๙๖๗, ๙๖๘, ๙๖๙, ๙๗๐, ๙๗๑, ๙๗๒, ๙๗๓, ๙๗๔, ๙๗๕, ๙๗๖, ๙๗๗, ๙๗๘, ๙๗๙, ๙๘๐, ๙๘๑, ๙๘๒, ๙๘๓, ๙๘๔, ๙๘๕, ๙๘๖, ๙๘๗, ๙๘๘, ๙๘๙, ๙๙๐, ๙๙๑, ๙๙๒, ๙๙๓, ๙๙๔, ๙๙๕, ๙๙๖, ๙๙๗, ๙๙๘, ๙๙๙, ๑๐๐๐

ข้อสำคัญข้อ ๑ ก็คือ ผู้ที่จะให้สัตยาบันได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ

๓. ต้องมีความสามารถตามกฎหมาย

ความสามารถตามกฎหมายที่จะทำการนั้นได้ด้วยตนเองเพราะเป็นเรื่องที่จะต้องรับผิดชอบในกิจการที่เขาไปกระทำมานั้น กล่าวคือต้องมี ความสามารถที่จะเป็นศอการได้ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในข้างต้น คือเรื่อง ใครบ้างเป็นศอการได้ หรือว่าในกรณีใดบ้างที่จะคงตัวแทนได้ ฉะนั้น ผู้เยาว์จะให้สัตยาบันแก่กิจการของคนอื่นอ้างว่าทำแทนคนนั้นไม่ได้ และแม้ว่าในภายหลังได้บรรลุนิติภาวะแล้ว และให้สัตยาบันแก่การนอกระด การให้สัตยาบันนั้นก็ไม่ผิดเงื่อนไขแต่กิจการนั้นผู้เยาว์จะสามารถทำด้วยตนเองได้ ดังกล่าวไว้ในประมวลแพ่ง ม. ๒๒-๒๓-๒๔ และ ๒๕.

วิธีให้สัตยาบันนั้นอาจทำได้ด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ โดยทางตรง และโดยปริยาย ทว่าโดยตรงนั้น คือผู้ที่มีอำนาจให้สัตยาบันได้ต้อง แสดงออกซึ่งเจตนาให้บุคคลภายนอก ผู้เป็นฝ่ายได้เข้าทำกิจการกับผู้ที่ อ้างเป็นตัวแทนนั้น ทราบว่าตนยินยอมรับรองถือเอากิจการนั้น จะเป็น ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ทั้งสองประการ.

วิธีให้สัตยาบัน

ส่วนในเรื่องเช่นใดจึงจะต้องทำเป็นหนังสือนั้น ตามกฎหมายไม่ได้บังคับไว้โดยตรง ดังในเรื่องการแต่งตั้งตัวแทนตั้งแต่แรกตามประมวลแพ่ง ม. ๘๘๘ มีกล่าวไว้แต่ในประมวลแพ่ง ม. บรรพ ๕ ม. ๑๔๗๖ ซึ่งมีว่า "การใดที่ดำหรือภริยากระทำซึ่งต้องรับความ ยินยอมจากกันและถ้ากรณนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือ หรือ ให้จัดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็น หนังสือ" ตามความในมาตรานี้เป็นแต่เรื่องความยินยอมและเป็น

กฎหมายพิเศษในเรื่องผู้เฒ่าที่จะให้ความยินยอมแก่การนั้น ซึ่งเกี่ยวกับ
ทรัพย์สินระหว่างผู้เฒ่า จึงไม่คิดว่าจะอนุญาตให้ถอดออกไปจนถึงการ
ให้สัตยาบันได้ด้วย แต่ในข้อนี้ให้เทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๗๗/๒๕๗๒
คดีระหว่าง นายโย เอี่ยมตะม้ายใจทัก นางแห้วม เด็กหญิงทองเดือน
โดยนายเป็รื่องผู้ปกครอง จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ถ้ามิให้
สัตยาบันแก่สัญญาขายที่ดินดินบริคณห์ ซึ่งภรรยาทำไปโดยมิได้รับ
ความยินยอมของสามีนั้น ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือ ฉะนั้น ข้อบังคับ
ในเรื่องให้สัตยาบันว่า เมื่อไรจะต้องทำเป็นหนังสือในกฎหมายของเรา
จึงไม่มี ด้วยเหตุนี้แม้ในกิจการซึ่งกฎหมายบังคับไว้ว่า ให้ทำเป็นหนังสือ
เราจะให้สัตยาบันด้วยปากก็อาจทำได้ หรือว่าตามสัญญาฉบับนั้นจะบังคับ
ฟ้องร้องแก่กันไม่ได้ก็ดี เราก็อาจให้สัตยาบันด้วยปากเปล่าก็ได้
ตัวอย่างเช่น นายคำไปกู้เงินนายเขี้ยว ๓๐๐ บาท โดยอ้างว่ากู้แทน
นายแดง และได้ทำหลักฐานเป็นหนังสือให้นายเขี้ยวด้วยตัวไว้ ต่อมา
นายแดงให้สัตยาบันในการกู้เงินรายนี้ด้วยปากเปล่า ดังนั้นนายแดงก็ต้อง
รับผิดชอบในการกระทำของนายคำดังกล่าวแล้ว แต่ที่วาน ขอให้สังเกต
ให้ได้ว่า ในระวางนายคำกับนายเขี้ยวต้องมีหลักฐานต่อกันเป็นหนังสือ
ถ้านายคำเป็นแต่ไปเป็นการปากเปล่า แม้นายแดงจะให้สัตยาบันด้วย
ปากเปล่าย่อมรับผิดชอบในภายหลังก็ตาม นายเขี้ยวจะฟ้องขอให้บังคับ
คดีเอาจากนายแดงหาได้ไม่ อย่างไรก็ดี ข้อสำคัญ การให้สัตยาบัน
โดยตรงนั้นต้องเป็นการแสดงออกชัด.

ส่วนการให้สัตยาบันโดยปริยายนั้น อาจถือเอาได้จากกริยา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๘

หรือความประพฤติของผู้ที่ถูกอ้างชื่อไปออกนั้น เช่น การเข้ารับ
ประโยชน์เอาจากกิจการทั้งหมดหรือบางส่วน เป็นต้นว่า ตัวแทน
ขายทรัพย์สินบางอย่างไปโดยทำการนอกเหนืออำนาจที่ได้รับมอบ ตัวการ
ไม่ว่าอะไรเป็นแค่รับเงินที่ขายมาคืนใจเช่นนี้ เป็นการเพียงพอที่จะ
สันนิษฐานได้ว่าตัวการให้สัตยาบันแก่การนั้น อุททหาหรณ์เช่นนายเรือ
เดินทะเลได้ขายเรือไปโดยที่ไม่มีเหตุจำเป็นเพียงพอและยังไม่ได้รับมอบ
อำนาจให้ทำเช่นนั้นได้จากเจ้าของเรือ ต่อมาเจ้าของเรือได้รับเงิน
ค่าขายเรือนั้นไว้โดยทราบข้อเท็จจริงเป็นอย่างดีว่าเหตุไฉนนายเรือจึงได้
ขายเรือนั้น. การที่เจ้าของเรือรับเงินไว้ดังนี้ ถือได้ว่าเป็นการให้
สัตยาบันแก่การขายเรือนั้น หรือเป็นต้นว่าภรรยาได้ไปซื้อสินค้าอย่างใด
อย่างหนึ่ง อันเป็นของไม่จำเป็นและเป็นภาระเกินฐานะและภูมิฐานของ
ภรรยา โดยเอาชื่อของสามีไปอ้าง ต่อมาสามีได้เข้าครอบครองสินค้า
ที่ภรรยาซื้อมานั้นและไม่ส่งคืนไปยังผู้ขาย ดังนั้นได้ชื่อว่าสามีให้สัตยาบัน
แก่สัญญาซื้อขายที่ภรรยาไปทำมานั้นจึงต้องชำระราคาสินค้าให้แก่ผู้ขาย
ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง ตัวแทนชื่อของแพ่งกล่าวราคาตัวการได้
กำหนดไว้ให้ ซึ่งเห็นได้ว่าทำการนอกเหนืออำนาจและตัวการได้คัดค้าน
และปฏิเสธไว้แล้ว ภายหลังตัวการเอาทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วน
ขายต่อไปอีกทอดหนึ่งดังนัยขอมถ้อได้ว่า ตัวการให้สัตยาบันแก่การ
ชื่อทรัพย์สิน

ตามอุททหาหรณ์ที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ตัวการ ต้องทำการ
อย่างใดอย่างหนึ่งกับตัวทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการแสดงว่าถ้อยเขาประโยชน์

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

จากกิจการนั้น จึงจะนับได้ว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยาย แต่ที่ว่า
 มาขอให้พึงระวังอย่าไปปนกับในเรื่องที่ทรัพย์สินเป็นของตัวการอยู่
 ก่อนแล้ว หรือว่าใครทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปในทรัพย์สินของตัวการ
 และถ้าตัวการได้ทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งกับทรัพย์สิน เพียงเท่านั้นจะ
 ถือเอาว่าตัวการได้ถือเอาประโยชน์จากการนั้น จึงเป็นการให้สัตยาบัน
 โดยปริยายหาได้ไม่ ตัวอย่างเช่น นายแดง เจ้าของคู้ ได้วานให้นายขำ
 ไปจ้างเงินแทนตนเพื่อติดบานพับคู้เหล็กให้ใหม่ นายขำ นอกจากจะไป
 ทำตามสั่งแล้ว ยังได้ให้เงินเปลี่ยนกระจกเงาและทาน้ำมันให้ใหม่ ซึ่ง
 แดเห็นได้ว่าเป็นการนอกเหนือเขตอำนาจที่ตัวการได้มอบ
 มาแต่ละอย่างก็ได้อาศัยไปเสีย เพียงเท่านั้นยังไม่พอที่จะถือเอาว่า นายแดง
 ได้ให้สัตยาบันแก่การนั้นโดยปริยาย

ในกรณีที่ตัวแทนทำการนอกเหนือเขตอำนาจที่ตัวการได้มอบ
 หมายให้ไว้ แม้ถึงว่าตัวการจะนิ่งเสียไม่ได้โต้ตอบประการใดก็ตาม
 ก็อาจถือได้ว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยายได้ ส่วนการนิ่งไม่ได้แย้งนั้น
 จะถือได้ว่าเป็นการรับรองได้เพียงใดนั้น ต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป
 เว้นไว้แต่กรณีจะเข้าตามความในประมวลแพ่ง ร.ม. ๑๔๒ และตนเอง
 มิได้แสดงอย่างส่งวนสิทธิ์ไว้แจ้งชัดประการใด กฎหมายถือได้ว่าเป็นการ
 ให้สัตยาบันเช่นว่า:-

๑. ได้มีการชำระหนี้หากก่อนชนโดยโมฆะกรรมนั้น โดย
 สันเชิงหรือบางส่วน
๒. ได้มีการทวงให้ชำระหนี้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๑

๓. ได้มีการแปลงหนี้
๔. ได้มีการวางประกันเพือหนี้
๕. ได้มีการโอนสิทธิ์หรือความรับผิดชอบ อันเกิดแต่โมฆะกรรม
หนี้ โดยสิ้นเชิงหรือบางส่วน

นอกจากที่ได้อธิบายมาแล้วในข้างต้น ยังมีข้อสำคัญอยู่อีก
อย่างหนึ่ง คือว่าผู้จะให้สัตยาบันในกิจการซึ่งตนไม่ได้ให้อำนาจแต่
ตนเองได้ ตนต้องทราบถึงข้อความสำคัญ ในกิจการที่เขากระทำไป
นั้นทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ทว่าไม่ได้หมายความว่าต้องทราบผลในกฎ-
หมายของถาวรนั้นที่จะบังเกิดในภายหลังที่ให้สัตยาบันแล้ว เว้นไว้แต่จะ
ปรากฏว่าความจริง ความตั้งใจ ของบุคคลผู้นั้น ยอมรับรองทุกสิ่งทุก
อย่าง โดยไม่ต้องนึกถึงเหตุและผล ตัวอย่างเช่น ก. อ้างว่าเป็นตัวแทน
ของ ข. เขาทำกิจการอย่างหนึ่งกับ ค. ต่อมา ข. ทราบเข้าและได้ตกลง
กับ ค. ว่ากิจการที่ ก. ทำไปแล้วจะเป็นอย่างไรบ้าง ตนเองก็ยังไม่ทราบ
ในขณะนั้น แต่อย่างไรก็ดี ถ้า ก. ได้ทำอะไรไปแล้ว ข. ยอมรับรองทุก
ประการ ดังนั้นยอมถือว่า เป็นการให้สัตยาบันที่ใช้ได้

การให้สัตยาบันแม้ถึงว่าจะเข้าตามลักษณะที่ได้อธิบายมาแล้วก็
ตาม แต่ก็ยังมีวงเขตต์ของการให้สัตยาบันอยู่อีกด้านหนึ่ง กล่าวคือ
ในกรณีที่จะกล่าวต่อไปนี้แล้วจะให้สัตยาบันแก่กิจการนั้นได้หรือไม่ ต้อง
เข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้:-

(๑) ถ้ากิจการนั้นกำหนดเวลาไว้เป็นส่วนสำคัญว่าต้องกระทำ
กันในเมื่อใดก็ต้องให้สัตยาบันภายในกำหนดนั้น ถ้าให้สัตยาบันในภายหลัง

ข้อบังคับของถาวร
ให้สัตยาบัน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หลังกำหนดนัยอมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของคนภายนอก และถ้า
 ไม่มีกำหนดเวลาดำงไว้ก็ต้องให้สัตยาบันกันในเวลาสมควร อย่างไร
 เรียกว่าเวลาดำงนั้นของคู่ขอเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป ตัวอย่างเช่น
 นายแดงอ้างว่าเป็นตัวแทน ซึ่งความจริงไม่ได้รับอำนาจจากนายขาว
 เจ้าของที่ดินเลย ได้ให้คำบอกกล่าวแก่ผู้เช่าที่ดินของนายขาวว่าให้
 ออกจากที่ภายในกำหนด ๓ เดือน นับแต่วันบอกกล่าวนี้ ต่อจากนั้น
 ๓ เดือนนายขาวให้สัตยาบันแก่การนี้ดังนี้ คำบอกกล่าวนี้ไม่ผูกพันผู้
 เช่าที่ดินให้จำต้องปฏิบัติตาม หรืออีกอย่างหนึ่ง ในระหว่างผู้เป็นหุ้น
 ส่วนด้วยกัน ๒ คน ได้มีข้อตกลงกันไว้ว่าถ้าใครคนใดคนหนึ่งตายลงให้
 ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิรับซื้อหุ้นของผู้ที่ตายไปแล้วได้ แต่ทงนั้นต้อง
 แสดงความจำนงต่อผู้จัดการมรดกของหุ้นส่วนคนที่ตายภายในกำหนด ๓
 ปี นับแต่วันมรณะ ต่อมาผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ตายลง และภายใน
 กำหนด ๓ ปี นับแต่วันมรณะนี้ มีผู้แสดงความจำนงว่าจะซื้อหุ้นของผู้
 ที่ตายนี้โดยอ้างว่าเป็นตัวแทนของหุ้นส่วน คนที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งความ
 จริงเขาไม่ได้มอบอำนาจให้มาเลย ภายหลังเมื่อพ้นกำหนด ๓ ปีดังกล่าว
 แล้วหุ้นส่วนคนที่มรณะอยู่ทราบเรื่องเข้า จะให้สัตยาบันแก่การนี้ยอม
 ไม่ได้ เพราะเกินกำหนดเสียแล้ว ในทำนองเดียวกัน ตัวการจะให้
 สัตยาบันแก่กิจการซึ่งมีผู้เช่าซื้อไปอ้าง ต่อผู้ชนสั่งว่าตัวการให้กักเงินค่า
 นี้ไว้ย่ำดั่งให้แก่ผู้รับ ในเมื่อต้นค้ำนี้ได้ถึงปลายทางเสียแล้ว การ
 ให้สัตยาบันนี้ยอมไม่มีผล

(๒) ถ้ากิจการนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องสัญญาและถ้าหากได้มีการมอบ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๓

อำนาจให้ตัวแทนทำการตั้งแต่ต้นแล้ว จะก่อให้เกิดหน้าที่อย่าง ๑ แก่บุคคลภายนอกนั้น เช่นนี้ ถ้าการให้สัตยาบันแก่การนั้นจะทำให้เกิดหน้าที่เช่นว่านแก่บุคคลภายนอกหรือจะทำให้เขาต้องรับผิดชอบในการไม่ชำระหนี้หรือในการผิดหน้าที่นั้นแล้ว ก็ให้สัตยาบันไม่ได้ หรือพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือจะให้สัตยาบันเพื่อให้มีผลย้อนหลัง จะไม่มีสิทธิ์ฟ้องเขาตงนั้นทำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น นายแดงมีสินค้าของนายดำ อยู่ในความครอบครอง นายขาวมาเรียกร้องเอาสินค้าจากนายแดง โดยอ้างว่าทำแทนนายดำ ซึ่งความจริงนายดำไม่ได้มีมอบอำนาจมาเลย ในเรื่องเช่นนี้จะเห็นได้ว่าถ้านายขาวได้รับมอบอำนาจมาตั้งแต่แรกแล้ว นายแดงก็มีหน้าที่ต้องส่งคืนสินค้านี้ให้แก่ นายขาวผู้แทนนายดำ ฉะนั้นนายดำจะให้สัตยาบันแก่การที่นายขาวมาเรียกร้องเอาสินค้าจากนายแดง เพื่อจะได้ฟ้องนายแดงให้อภัยยกคืนสินค้านั้น ตงนั้นทำไม่ได้

(๓) ถ้ากิจการอันใดหากไม่ได้ให้อำนาจกระทำการมาตั้งแต่แรก หรือไม่ได้ให้สัตยาบันโดยบุคคลที่ถูกระบุชื่อไปข้างแล้ว บุคคลที่เขาชื่อเขาไปข้างนั้นจะมีผล ผู้ที่ถูกอ้างชื่อให้สัตยาบันให้เป็นการถูกกฎหมายไม่ได้ แม้ถึงว่าในขณะที่ให้สัตยาบันนั้นจะได้มีผู้มอบฟ้องร้องผู้กระทำการนั้นแล้วก็ตาม ก็ไม่ทำการให้สัตยาบันเสียไปไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ตัวแทนไปยึดทรัพย์ของผู้เช่าในนามของตัวการซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินต่างค่าเช่า ซึ่งความจริงในขณะที่ตัวการเจ้าของที่ดินได้ตายเสียแล้ว ผู้จัดการมรดกของตัวการอ้างให้สัตยาบันแก่การนั้นได้เพื่อทำให้เป็นการชอบด้วยกฎหมาย แม้ถึงว่าในขณะที่ตัวแทนกำลัง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ถูกฟ้อง คดียักยอกโรงค้ายาเสพติด ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่ง เช่น ภายหลัง
 คดีการได้ขายเสียแล้ว ตัวแทนได้ขายทรัพย์สินสมบัติของตัวการไปโดย
 อ้างว่าขายแทนกองมฤตก ดังนั้นผู้จัดการมฤตกรายนั้นอาจเข้ารับรอง
 และให้สัตยาบันแก่การนั้นและเรียกเอาราคาทริพย์จากผู้ซื้อทรัพย์สินได้

(๕) ในเรื่องชำระหนี้ให้แก่กันนั้น จะให้สัตยาบันเมื่อภายหลัง
 ที่เจ้าหนี้ได้คืนเงินให้แก่บุคคลที่ชำระหนี้แทนนั้นไปแล้วไม่ได้ แต่การที่ผู้
 ถูกอ้างว่าชำระหนี้แทนนั้น (คือลูกหนี้) ปฏิเสธไม่ยอมให้ชำระหนี้แทน
 คนเพียงเท่านั้นไม่ตัดสิทธิ์เขาที่จะให้สัตยาบันในภายหลัง แต่ทว่า
 ถ้าหากว่าเจ้าหนี้ได้ส่งเงินแก่ผู้ชำระหนี้แทนไปแล้ว ลูกหนี้จะให้
 สัตยาบันและถือประโยชน์เขาจากการชำระหนี้เงินไม่ได้ เพราะไม่มี
 หนี้เงินอยู่ที่เจ้าหนี้เสียแล้ว ตัวอย่างเช่น นายแดงไปชำระหนี้ให้แก่เจ้า
 หนี้ของนายขาว โดยอ้างว่าชำระแทนนายขาว ซึ่งความจริงนายขาว
 ไม่ได้ให้อำนาจมาเลย เจ้าหนี้นายขาวรู้ความจริงเลยไม่รับเงินนั้น
 ไว้ และคืนเงินให้แก่นายแดงไป นายขาวจะให้สัตยาบันในภายหลัง
 ไม่ได้ แต่ถ้าหากว่าเจ้าหนี้นายขาวรับเงินไว้ นายขาวทราบความเลย
 ปฏิเสธไม่ยอมให้นายแดงชำระแทน เพียงเท่านั้นไม่ตัดสิทธิ์นายขาวที่
 จะกลับใจและให้สัตยาบันยอมให้นายแดงใช้แทน แต่ทว่าหนี้เงินยัง
 อยู่ในมือเจ้าหนี้ ถ้าเจ้าหนี้ได้คืนเงินให้แก่นายแดงไปแล้วก่อนเวลาที่นาย
 ขาวกลับใจให้สัตยาบันนั้นนั้นก็ไม่มีผล และในเรื่องการชำระหนี้แทนกัน
 นี้ ขอให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๓๑๔ ประกอบด้วย

(๕) การให้สัตยาบันในเรื่องสัญญา ถ้าหากจะให้ไม่มีผลผูกพันคู่

สัญญา อีก ฝ่ายหนึ่ง แล้ว ต้อง ให้สัตยาบันภายในเวลาอันสมควร
 หลังจากที่ได้เข้าทำสัญญากันแล้ว และถ้าได้กำหนดเวลาเริ่มต้นของ
 การชำระหนี้กันไว้ด้วยแล้ว ก็ต้องให้สัตยาบันก่อนกำหนดนั้น ตาม
 ข้อนั้นขอให้สังเกตว่าผิดกับ หลัก ในข้อ ๑ และถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว
 จะเห็นว่ายังไม่เป็นสัญญา เป็นแต่กิจการ ที่มีกำหนดเวลาไว้เป็นข้อ
 สำคัญว่าต้องกระทำกันเมื่อใด ส่วนตามข้อนั้นก็ได้มีสัญญากันเสร็จ
 แล้ว เพียงแต่การ ให้สัตยาบันเท่านั้น

อีกอย่างหนึ่งในเรื่องถอนคำเสนอ แม้ถึงว่าตัวการทราบอยู่แล้ว
 ก็ไม่คิดสิทธิที่จะให้สัตยาบัน ตัวอย่างเช่น มีผู้ทำคำเสนอต่อผู้
 อ้างว่าเป็นตัวแทน ผู้ที่อ้างว่าเป็นตัวแทนทำคำเสนอของรับ โดยตนเองไม่
 ได้รับมอบอำนาจจากตัวการ ภายหลังผู้ทำคำเสนอแจ้งให้ตัวการทราบ
 ว่า ขอลถอนคำเสนอที่ได้เสนอต่อผู้อ้างว่าเป็นตัวแทนนั้นเสีย แม้กระ
 นั้นก็ไม่คิดสิทธิตัวการที่จะให้สัตยาบันแก่การนั้น เพราะฉะนั้นผู้เสนอ
 จึงต้องผูกพันตามสัญญานั้น.

(๖) การให้สัตยาบันแก่สัญญาเรื่องใด ถ้าหากมีข้อกำหนด
 เวลากันไว้ว่า ต้องให้เมื่อใดก็ต้องให้สัตยาบันภายในกำหนดนั้น และ
 การให้สัตยาบันนั้น ถ้าจะให้ต้องรับเอาทั้งหมดจะแบ่งแยกเล็กน้อย
 บางส่วนไม่ได้ เช่น ส่วนไหน ได้เปรียบจะเอา ตอนทีเดียวเปรียบไม่
 ยอมรับรับรอง จะทำดังนี้ไม่ได้ ตัวอย่าง เช่น นายแดง อ้างว่าซื้อที่ดิน
 และคักแทนนายขาวจากนายดำผู้ชาย นายขาวถ้าจะให้สัตยาบันต้อง
 ให้ทั้งหมด ไม่ใช่ว่าผู้แล้วเห็นว่าซื้อที่ดินได้ถูกและคักออกจะซุกโทรม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มากไม่ชอบ จะเลือกให้สัตยาบันแต่ที่ดินและปฏิเสธรในข้อข้อนี้ไม่ได้ แต่ถ้าจะให้สัตยาบันโดยมีเงื่อนไขด้วยก็อาจทำได้

ผลของการให้
สัตยาบัน

การให้สัตยาบันที่สมบูรณ์ ย่อมมีผลย้อนหลังนับตั้งแต่เวลาเริ่ม ต้นของกิจการนั้น และทำให้ผู้เป็นฝ่ายทั้ง ๓ ฝ่ายมีสิทธิ, หน้าที่และความรับผิดชอบเสมือนหนึ่งว่า ได้มีการมอบอำนาจให้เป็นตัวแทนมา ตั้งแต่แรกเป็นต้นว่า ในเรื่องสัญญา ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบเป็น ส่วนตัวต่อตัวการในเรื่องที่ท่านนอกเหนือของ เขตอำนาจที่มีสิทธิที่จะได้ คำใช้จ่ายหรือเงินทดรองที่ออกไปก่อน ตามประมวลแห่ง ร.ม. ๘๓๖ การที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาก็ตกทอดมา เป็นหน้าที่ของตัวการที่จะ จัดการทำต่อไป ตัวแทนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามสัญญานั้น เว้นไว้แต่จะเป็นกรณีตัวแทนเข้าทำสัญญาในนามของตัวเอง และยอม รับผิดชอบโดยส่วนตัวด้วย

ส่วนเรื่องละเมิดนั้น ตัวแทนยังคงต้องรับผิดชอบร่วมกับตัว การหาทำให้หลุดพ้นไปได้ไม่ ตัวอย่าง เช่น ฉนวนของบริษัทเข้าใจ ว่านายคำจะมาขออะไรของ ๆ บริษัทจึงใช้ไม้ค้ำทำร้ายร่างกายเพื่อจะจับ บริษัทให้สัตยาบันแก่การทำร้ายนั้น เช่นนี้ทั้งคนฉนวนและบริษัทยังต้อง รับผิดชอบร่วมกันอยู่ในการกระทำร้ายนั้นในทางแพ่ง เว้นไว้แต่การให้ สัตยาบันของตัวการ จะทำให้กลายเป็นชอบด้วยกฎหมายขึ้น ดังที่ได้ ศึกษามาแล้ว ตัวแทนจึงจะหลุดพ้นความรับผิดชอบไปได้

แต่การให้สัตยาบันนั้นขึ้นไต่กัน ต้อง :-

- (๑) ไม่กระทบกระเทือน หรือเป็นการคัดอำนาจในทรัพย์สินสมบัติ

ข้อควรเว้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๓

ของคนภายนอกซึ่งเขาได้มีอยู่แล้ว ก่อนเวลาที่ให้สัตยาบัน ตัวอย่าง
เช่น ตัวแทนของผู้ส่งของ โดยไม่ได้รับอำนาจมาแต่แรกได้สั่งในนาม
ของศอกการ คือ ผู้ส่ง ให้ผู้ขนส่งกักสินค้าในระหว่างทาง (Stoppage
in transitu) ภายหลังจากสินค้าถึงสถานปลายทาง เจ้าพนักงาน
รักษาทรัพย์ของผู้รับ (ซึ่งในบัดนั้นเป็นคนล้มตายแล้ว) ได้มาขอ
รับสินค้านี้ไปตามระเบียบ ในนามของผู้รับสินค้า เช่นนี้จะเห็นว่า
กรรมสิทธิ์ในสินค้านั้น ได้โอนมาเป็นของเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ซึ่ง
รับในนามของผู้รับสินค้าเสียแล้ว ดังนั้นศอกการจะให้สัตยาบันแก่การนี้
ไม่ได้

(๒) ไม่กระทำให้ผู้ให้สัตยาบันมีอำนาจฟ้องร้อง ในกฏกระทำ
ผิดสัญญาใดใด ที่ได้เกิดขึ้นแล้วก่อนหน้าให้สัตยาบันนั้น ตัวอย่างเช่น
นายท่าทำสัญญาจ้างบริษัทแดง ให้เป็นผู้ส่งเครื่องจักร โรง สี่ตัว ๓๐ ไร่
ไปยังจังหวัดสมุทรสาคร โดยอ้างว่าเป็นตัวแทนของนายขาว บริษัท
แดงโดยความเต็มใจ ตั้งไปแค่ ๒๕ ไร่ ส่วนอีก ๕ ไร่เต็มส่งไป จึง
ทำให้เครื่องสี่ตัวไม่ทันกำหนด ดังนั้นบริษัทแดงทำผิดสัญญาในการ
ขนส่งจนเกิดการเสียหายขึ้น เช่นนี้ นายขาวจะให้สัตยาบันในภายหลัง
เพื่อตนเองจะได้มีสิทธิ์ฟ้องเรียกค่าเสียหายตามสัญญานั้นไม่ได้

(๓) ไม่ทำให้ผู้ส่งอ้างว่าเป็นตัวแทนที่มีอำนาจใหม่เกิดขึ้น เนื่อง
จากการให้สัตยาบันนั้น

หนึ่ง ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในเรื่อง การให้สัตยาบันยังขาดอยู่อีก
ข้อ ๓ คือ ในเรื่องอันเกี่ยวกับสัญญาประกันภัย ปัญหาที่ว่า ศอกการ

คือ ผู้ที่ถูกอ้างถึงจะให้สัตยาบันแก่สัญญาประกันภัยในภายหลังนั้นได้หรือไม่ ถ้าหากว่าในการที่ให้สัตยาบันนั้น ตัวทรัพย์ที่เขาประกันภัยไว้ นั้น ได้สูญหายหรือเกิดวินาศเสียแล้ว และตัวการก็ทราบที่อยู่แล้วด้วย ตัวอย่าง เช่น นายค้าเขาประกันภัยไว้กับ บริษัทแดง เพื่อให้รับประกันในกรณีที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ในตึกที่หลัง ๑ ซึ่งเป็นของนายขาว โดยนายค้าอ้างว่าเขาประกันภัยไว้แทนนายขาว ซึ่งในขณะนั้นยังไม่เกิดเหตุการณ์อย่างใดเกิดขึ้น ต่อมาได้เกิดอสังหาริมทรัพย์และไหม้ตึกหลังนั้นจนสิ้น ดังนั้นนายขาวเจ้าของตึกจะให้สัตยาบันแก่สัญญาประกันภัยนั้นได้หรือไม่ในภายหลัง ทั้ง ๆ ที่ตนรู้แล้วว่าไฟไหม้ตึกเสียแล้ว

ในเรื่องเช่นนี้ตามหลักกฎหมายอังกฤษแล้ววินิจฉัยว่า ในเรื่องสัญญาประกันภัย นอกจากเรื่องสัญญาประกันภัยทางทะเลแล้ว ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้นไม่ได้ เพราะเป็นการยอมให้ตัวการขาดการให้สัตยาบันเป็นเครื่องมือสำหรับเขาเปรียบอีกฝ่าย ๑ นอกจากนี้ยังเป็นการผิดหลักทั่วไปในเรื่องการให้สัตยาบันซึ่งมีอยู่ว่า การให้สัตยาบันจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้ให้สัตยาบันนั้น ในขณะที่ให้สัตยาบันมีความสามารถที่จะทำสัญญาเต็มหน้าด้วยตนเองได้ แต่ในเรื่องประกันภัยทางทะเลเท่านั้น แม้ถึงว่าตัวทรัพย์หรือเหตุการณ์ที่เขาประกันภัยไว้ นั้น ได้พินาศหรือได้อบตายนั่นแล้ว ก็ไม่ทำให้การให้สัตยาบันนั้นเสียไป แต่ต้องปรากฏว่าได้ทำกันโดยสุจริต ดังได้วินิจฉัยไว้ในคดีระหว่าง Williams v North China Insurance Co.,

(1876) 35 L. T. 884.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตามเรื่องนาค่าของอังกฤษอ้างว่าเป็นเรื่อง พิเศษยกเว้นจาก หักทวง
ไป เพราะเหตุว่าเมื่อผู้ท้ออ้างเป็นตัวแทนเขา เขาประกันภัยเพื่อหวังว่า
จะมีการให้สัตยาบันในภายหลังเช่นนี้ วิชาสัญญาอาจเกิดขึ้นได้ในเวลาใด
เวลาใด ก่อนหน้าการให้สัตยาบันนั้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงควรเป็นที่เข้าใจ
ว่าการเข้าเขาประกันภัยชนิดนี้ของ คัดลิ่ง เหตุการณ์ ซึ่งอาจ จะเกิดขึ้น
ได้ตั้งแต่วันนี้ เมื่อใดด้วย ในขณะทำสัญญาฉบับนี้ นอกจากนี้เหตุผล
ไม่สู้จะแจ่มแจ้งนัก แต่พอจับเค้าได้ว่า นอกจากอ้างว่าเป็นเรื่อง
พิเศษแล้ว ยังอ้างว่าเกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีและความ สละสลวย
ในทางพาณิชย์ ต่อจากคดีที่มีคดี Ogden v Montreal Fire
Co., 3 U.C. (C.P.) 497. ซึ่งศาลที่ประเทศแคนาดานำหักทวงนั้นไปใช้
แต่แปลไกลไปจนนำไปใช้ในเรื่องประกันทรัพย์สินเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ด้วย

คราวนี้เรามาดูวินิจฉัยตามกฎหมายของเราบ้างว่าจะใช้ได้เพียงไร
ตามอุทธรณ์ข้างต้นนี้ เห็นว่าน่าจะให้สัตยาบันไม่ได้ เช่นเดียวกับ
หักทวงของอังกฤษ เพราะเหตุว่าในเรื่องนี้ ถ้านายชาวเจ้าของทรัพย์สินไม่
ให้สัตยาบันแก่การนั้นแล้ว นายค้ำก็ต้องรับผิดชอบต่อบริษัทแดงโดย
ลำพังตนเอง (ตามประมวลแพ่ง ๆ ม. ๘๒๓ วรรค ๒) บัญญัติข้อ
ไปว่าในระหว่าง นายค้ำกับบริษัทแดง เมื่อเกิดมีอสังหาริมทรัพย์ เช่น บริษัท
แดงต้องรับผิดชอบต่อนายค้ำหรือไม่ในขณะนั้น ในข้อนี้ถ้าได้ดูประมวล
แพ่ง ๆ ม. ๘๒๓ แล้วจะเห็นว่าสัญญาประกันภัยนั้นไม่ผูกพันคู่สัญญาเลย
เพราะนายค้ำผู้เอาประกันภัยมิได้มีส่วนได้เสีย ในเหตุที่ประกันภัยในวัน
นั้นถ้ายอมให้นายชาวให้สัตยาบันได้ ก็เดี๋ยวมองที่หนึ่งยอมให้นายชาว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ให้สัตยาบันเพื่อป้องกัน เพราะนายขามแต่ทางได้ประโยชน์อย่าง
เดียว กล่าวคือถ้าให้สัตยาบันก็เข้าเป็น โจทก์ฟ้องร้องบริษัทแดงเรียก
ค่าปรับได้ทีเดียว แต่ถ้าเห็นจะไม่ได้ประโยชน์คุ้มกับปฏิบัติการให้สัตยา
บันเสีย ซึ่งข้อออกจะไม่เป็นธรรมอยู่ ยิ่งกว่านั้นจะถือว่านายขาม
ไม่ได้ใช้สิทธิของตนในทางสุจริตอีกด้วยตามประมวลแพ่ง ๆ ม. ๕ ส่วน
ในเรื่องเกี่ยวกับการเอาประกันภัยในทางทะเล กฎหมายของเราจะ
เปิดไปไกลถึงกฎหมายอังกฤษที่กล่าวไว้ในข้างต้นหรือไม่มีดังตั้ง
อยู่ แต่อย่างไรก็ดีตามกฎหมายที่ละข้อบังคับเรื่องการให้สัตยาบันที่
ได้อธิบายและชักตัวอย่างให้ดูแล้วข้างต้นนี้เป็นเหตุตามกฎหมายอังกฤษ
ซึ่งเขาถือกันว่าจะให้สัตยาบันแก่กันไม่ได้ ส่วนตามกฎหมายไทยเรา
นั้น ไม่มีกฎหมายใดชัดเจนเช่นนั้น แต่ที่น่ามากกล่าวในคำสอนนี้
เพื่อเป็นแนวความคิดให้เห็นว่าการให้สัตยาบันควรมีขอบเขตเพียงไหน
และสำหรับในเรื่องกฎหมายของเราจะใช้หลักนั้นอนุโลมได้ไกลเพียงไร
นั้นเป็นเรื่องที่จะต้องรอฟังคำวินิจฉัยของศาลสูงต่อไป.

ตัวการและตัวแทนหลายคน

ตามกฎหมายของเราในประมวลแพ่ง ๆ ม. ๙๐๔ ก็มีพูดว่าไว้
แต่ตัวการคนเดียวตั้งตัวแทนหลายคน ส่วนเรื่องตัวการหลายคนบ้าง
กฎหมายไม่ได้กล่าวไว้ แต่เมื่อใคร่ครวญให้คิดแล้วจะเห็นว่าไม่เป็นการ
เหลืออึดัยจะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีตัวการหลายคนตั้งตัวแทนคนเดียวจริง
ฉะนั้น จะอธิบายในกรณีตัวการหลายคนตั้งตัวแทนคนเดียวก่อน

ตัวการหลายคนอาจรวมกันตั้งตัวแทนคนเดียวให้ทำกิจการแทน

ตัวการหลายคน

บ.ร.อ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ก็อาจทำได้ ในกรณีเช่นนี้^๕ตัวการย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อตัวแทน ส่วนในเรื่องเงินทองของตัวการ เหล่านี้ตัวแทนไม่จำเป็นต้องคิดบัญชีเรียงตัวไป แต่ถ้าหากตัวแทนเลือกทำดังนี้ ตัวแทนหาพ้นจากหน้าที่ไปไม่ ตัวแทนยังต้องรับผิดชอบต่อตัวการอื่น ๆ อีก เว้นไว้แต่จะปรากฏว่าการเหล่านี้เป็นหุ้นส่วนกัน

ในเรื่องเจ้าของร่วมกัน ถ้าจะตั้งตัวแทนต้องพร้อมกันทั้งหมด ให้ดูฎีกาที่ ๔๘๔-๔๘๕/๒๔๗๓ คดีระหว่างคุณหญิงศรีตั้งกรใจทัก คุณหญิงจำเวริญ พิจารณาปฤชามาตย์ จำเลย

ในกรณีที่ตัวการคนเดียวตั้งตัวแทนหลายคนในสัญญาเดียวกัน **ตัวแทนหลายคน** กฎหมายให้ความสันนิษฐานไว้ว่า ตัวแทนจะต่างคนต่างทำกรณนั้นๆ แยกกันไม่ได้ (ดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๙๐๔) (แต่ก็เป็นแต่เพียงข้อสันนิษฐานของกฎหมายเท่านั้น ถ้าหากตามสภาพหรือข้อข้อความในกรรมฉบับอำนาจอาจแปลไปได้อาจให้แยกกันทำได้ แล้วยังอาจนำสืบถ่วงข้อสันนิษฐานของกฎหมายนี้ได้ ตามที่กล่าวแล้วนั้นอาจเกิดขึ้นในเมื่อไม่มีข้อความปรากฏชัดในการมอบอำนาจทำการของตัวแทน แต่ตามสัญญา มอบอำนาจให้ตัวแทนทำกรณนั้น ตัวการอาจกำหนดข้อข้อความไว้ว่าให้ตัวแทนจำนวนกี่คนเป็น องค์คณะให้มีอำนาจทำได้ หรืออาจกำหนดไว้ว่าตัวแทนต้องไม่น้อยกว่าจำนวนเท่าใดจึงจะมีอำนาจกระทำได้ ถ้าเป็นเช่นนี้ก็คงเป็นไปตามข้อกำหนดอำนาจนั้น หรือถ้าตัวการได้แบ่งแยกหน้าที่เฉพาะตัวของตัวแทนเหล่านั้นไว้เป็นถาวรแน่นอนแล้ว ตัวแทนเหล่านั้นก็แบ่งแยกหน้าที่กันได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับตัวแทนคนอื่น ๆ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

แต่ถ้าตั้งผู้จัดการแทนหลาย ๆ คน ผู้จัดการคนเดียวจะร้องขอทรัพย์สินโดยลำพังไม่ได้ ให้ดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๒/๒๔๗๘ นายวานิช อีนาถวานิชานามะเสีเชตต์ โจทก์ นายคิมบัตวิมิงฟอร์กับพวก จำเลย นาย เอ. เจ. ฮอดส์ กับพวกผู้ร้องและฎีกาที่ ๘๘๓/๒๔๗๘ ซึ่งวินิจฉัยอย่างเดียวกัน

ในระหว่างตัวแทนด้วยกัน ต่างไม่ต้องรับผิดชอบในกิจการของเพื่อนตัวแทนด้วยกัน ในกรณีที่ได้กระทำไปและเกิดความเสียหายขึ้น เว้นแต่ตัวแทนผู้นั้นจะได้ให้อำนาจโดยแจ้งชัดสั่งให้เขาทำหรือเป็นการยินยอมโดยปริยายให้เขาไปทำการนั้น หรือว่าตัวแทนร่วมนั้นต่างเป็นหุ้นส่วนกันตั้งนั้น จึงต้องรับผิดชอบร่วมกัน.

ตัวแทนโอนหน้าที่หรือตั้งตัวแทนช่วง

ตามปกติแล้ว การตั้งตัวแทนทำการย่อมเกี่ยวกับคุณภาพและความไว้วางใจในบุคคลที่เป็นตัวแทนนั้น ซึ่งเป็นสาระสำคัญ-มีลักษณะกฎหมายอยู่ว่า "ตัวแทนไม่มีอำนาจที่จะตั้งตัวแทนอีกต่อ" (delegatus non potest delegare) เพราะเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้วว่า บุคคลที่ถูกแต่งตั้งเป็นตัวแทนแล้วนั้นจะทำการด้วยตนเอง ตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่ง ๑ ม. ๘๐๘ จึงบัญญัติว่า "ตัวแทนต้องทำการด้วยตนเอง เว้นแต่จะมีอำนาจใช้ตัวแทนช่วงได้" ตัวอย่างเช่น นายแดงไปหานายขาวทนายความผู้ขอให้แก้คดีให้ ตั้งขึ้น จะเห็นได้ว่านายแดงมีความไว้วางใจในความสามารถของนายขาวจึงได้วางใจให้แก้ต่าง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

นายชาวจะโอนคดีไปให้เพื่อนหรือทนายความคนอื่นในที่ทำกรแห่งเดียวกันให้ว่าความแทนโดยที่ตัวความเขาไม่ยินยอมด้วยนั้นไม่ได้

อำนาจของตัวแทนจะตั้งตัวแทนช่วงได้ นั้นอาจเกิดขึ้นได้ด้วยเหตุ

กรณีใดบ้างที่ตัวแทนมีอำนาจตั้งตัวแทนช่วง?

๒ ประการ :-

๑. อำนาจที่ตัวการได้ให้ไว้เป็นการแจ้งชัด.

๒. อำนาจที่เกิดขึ้นโดยปริยาย.

๑. อำนาจที่ตัวการให้ไว้เป็นการแจ้งชัดย่อมไม่สู้มีปัญหา เพราะต้องแปลกันโดยตรงไปตรงมา ตัวอย่างเช่นคนว่า นายเรือได้รับอำนาจให้เป็นผู้จำหน่ายสินค้าอย่างหนึ่ง แม้ถึงว่าเขาจะพยายามสักเท่าใดก็หาผู้ซื้อไม่ได้ ตัวต้องกฤหเศวณินจึงคิดว่านายเรือไม่มีอำนาจที่จะตั้งตัวแทนช่วงไปขายสินค้านอกคอกหนึ่ง ขอทหาผู้ซื้อไม่ได้ ไม่ทำให้มีอำนาจตั้งตัวแทนช่วงได้ เพราะในเรื่องนี้เขาให้อำนาจแต่เฉพาะตัวนายเรือคนเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นกรชัดแจ้งอยู่แล้ว.

๑. อำนาจที่ให้ไว้โดยแจ้งชัด

อนึ่ง การให้อำนาจโดยแจ้งชัดนั้นตัวการอาจให้อำนาจอย่างลอย ๆ ว่าอนุญาตให้ตั้งตัวแทนช่วงได้ ทั้งนี้ได้ระบุชื่อตัวแทนช่วงไว้โดยเฉพาะเจาะจง ถ้าเป็นเช่นนั้นตัวแทนจะเลือกแต่งตั้งใครก็ได้ ตัวแทนก็หมดความรับผิดชอบต่อตัวการ ต่อไปก็เป็นเรื่องที่ตัวการกับตัวแทนช่วงจะต้องรับผิดชอบต่อกันโดยตรง (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๑๓๔) ถัดจากคือ ตัวแทนช่วงเป็นตัวแทนโดยตรงของตัวการ และตัวการก็ต้องรับผิดชอบในกิจการที่ตัวแทนช่วงได้กระทำไปในนามของตัวการคล้าย ๆ กันว่าได้มีการแต่งตั้งกันมาแต่ต้น เพราะตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เดิมเป็นผู้แทนตัวการ มามอบอำนาจ และแต่งตั้ง ตัวแทน ช่วงแทนตัวการ
อีกคือ ๓ แต่ถ้าปรากฏว่าตัวแทนไปติดต่อเอาบุคคลที่ไม่สมควรและไม่
เป็นที่น่าไว้วางใจแล้ว ตัวแทนก็ยังสามารถพ้นความรับผิดชอบไปไม่.

ดังนั้นในกรณีที่ตัวการได้รับมอบหมายช่วงไว้ ตัวแทนเมื่อได้
ปฏิบัติตามนั้นแล้ว ก็ย่อมหลุดพ้นความรับผิดชอบไปเช่นเดียวกับ
เรื่องทั่วๆไปแล้วในข้างต้น เว้นโดยที่จะปรากฏว่าตัวแทนได้รู้ว่าตัว
แทนช่วงนั้นเป็นผู้ที่ไม่เหมาะสมแก่การหรือเป็นผู้ที่ไม่สมควรไว้วางใจแล้ว
และมีได้แจ้งความให้ตัวการทราบ หรือมิได้เลือกถอนตัวแทน ช่วง นั้นเสีย
เอง (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๓๓).

๒. อำนาจเกิด ๒. ส่วนอำนาจที่เกิดขึ้นโดยปริยายนั้น ในกรณีเคยไปเป็นเขา
ขึ้นโดยปริยาย ถือว่ามีโดยปริยาย:-

(ก) เมื่อกิจการที่ตัวแทนได้รับมอบหมายมานั้น มีธรรมเนียม
ประเพณีพิเศษในการค้าขาย นิชาชีพหรือกิจการประเภทนั้น ให้ตั้ง
ตัวแทนช่วงไว้ แต่ประเพณีเช่นว่านต้องเป็นธรรมเนียมประเพณีที่
สมควรและไม่ขัดกับข้อบัญญัติมอบอำนาจตัวแทน หรือคำสั่งซึ่ง
ปรากฏชัดอยู่แล้ว.

(ข) เมื่อขณะที่ตัวการตั้งตัวแทนนั้น ตัวการได้ทราบดีแล้ว
ว่า ตัวแทนตั้งใจที่จะตั้งตัวแทนช่วงอีกคือ ๓ ตัวการก็มิได้อำระไว้
ยอมถือว่าเป็นการอนุญาตโดยปริยาย.

(ค) เนื่องจากกิริยาและทาง ปฏิบัติ ระวังตัวการกับ ตัวแทนซึ่ง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๖๕

มีเหตุพอที่จะสันนิษฐานได้ว่ากิจการตั้งใจจะให้อำนาจ ตัวแทนดังกล่าว
ซึ่งได้.

(ง) ในกรณีที่ตัวแทนปฏิบัติกิจการตามหน้าที่อยู่นั้น มีเหตุ
อันเล็กน้อยที่ติดขัดได้จนก่อให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนต้องโอน
อำนาจให้ตัวแทนซึ่งทำการต่อไป เช่นเป็นค้ำจำ เกิดเจ็บป่วยลง
ซึ่งถ้าไม่คงตัวแทนซึ่งแล้วจะอาจเกิดการเสียหายจนแก่กิจการได้.

(จ) ตามสภาพแห่ง กิจการ ที่ตัวแทนได้รับมอบหมาย มาทำนั้น
ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการจำเป็นต้อง
ตั้งตัวแทนซึ่งทำการด้วย เพื่อเป็นเครื่องมือได้ช่วยเหลือให้ กิจการ
นั้นบรรลุเป็นผลสำเร็จไปได้.

แต่ตามที่กล่าวมานั้นพึงเข้าใจว่า สภาพ ของกิจการ ที่มอบ
หมายมานั้นต้องเป็นการเบ็ดเสร็จ ให้คงตัวแทน ซึ่งได้ เช่นเป็นแต่
เพียงทางปฏิบัติเพื่อให้งานที่มอบมานั้นบรรลุดังไปเท่านั้น แต่ถ้า
โดยสภาพของกิจการนั้นเป็นการเฉพาะตัว คือเป็นเรื่องที่ตัวแทน
ไม่ได้คิด เช่น โดยตำแหน่งหรือคุณวุฒิหรือเกี่ยวกับความชำนาญ
ฝีมือ หรือความไว้วางใจเป็นส่วนอันสำคัญแก่ตัวแทนซึ่งไม่ได้มีอยู่
เช่นเดียวกับในเรื่อง ใดบ้างเป็นกิจการได้ หรือว่าในกรณีใดบ้างที่จะ
ตั้งตัวแทนได้ ดังที่ได้เคยอธิบายมาแล้วในตอนต้นของคำบรรยายนี้.

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจการ ตัวแทน
และตัวแทนซึ่ง ทั้ง ๓ ฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบและมีความผูกพันกัน
เพียงใด.

ตัวอา. คัมภีร์
ช่วงแก้ไขข้อสัน
อย่างไร

ม.ช.อ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ถ้าตัวแทนได้แต่งตั้งตัวแทนช่วง โดยมีได้รับมอบอำนาจทั้งทางตรงหรือปริยายแล้ว ก็ต้องถือว่าตัวแทนนี้ได้กระทำนอกเหนือวงเขตอำนาจที่ตัวการมอบหมายมาให้ ตัวการก็ไม่จำกัดวงรับผิดชอบตามนั้น เว้นไว้แต่ตัวการจะได้ให้สัตยาบันในภายหลัง ตัวแทนจึงจะหลุดพ้นหน้าที่ไปได้ ในเรื่องเช่นขอให้คิดถึงหลักว่า ใครเป็นคู่สัญญา ถ้าเป็นคู่สัญญากันแล้วก็อาจบังคับกันได้ ในระหว่างผู้เป็นฝ่ายค้านเท่านั้น เช่นถ้าตัวการไม่ได้มอบอำนาจให้ตัวแทนตั้งตัวแทนช่วงดังกล่าวแล้วในข้างต้นนี้ และตัวแทนไปตั้งตัวแทนช่วงเข้า ความรับผิดชอบตามสัญญา ก็มี ระวัง ตัวแทน กับตัวแทน ช่วง ที่จะว่า กล่าวกันเอง ส่วนตัวการเขาไม่ได้มอบหมายอำนาจให้มาทำ เขาก็ไม่รับผิดชอบ และถ้าตัวแทนช่วงไปทำการเกิดความเสียหายขึ้นในกิจการของตัวการ ๆ ก็ต้องว่ากล่าวเขาก็กับตัวแทน ซึ่งเป็นคู่สัญญาของตน จะตรงไปว่ากล่าวเขาก็กับตัวแทนช่วงที่เดียวหาได้ไม่ เพราะเขาไม่มีหน้าที่และความเกี่ยวพันกับตน แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ตัวการให้อำนาจตั้งตัวแทนช่วงแล้ว ตัวการก็เข้าสัมพันธ์และหน้าที่ของตัวแทนโดยผลของกฎหมายดังที่บัญญัติไว้ในประมวลแพ่ง ๆ ม. ๘๓๕ ตัวอย่างเช่น บริษัทค้าในประเทศอังกฤษ ตั้งเครื่องไฟฟ้ามาที่นายแดงให้เป็นตัวแทนช่วยขายในประเทศไทย ๑ เครื่อง นายแดงได้ตั้ง นายขาวซึ่งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นตัวแทนช่วยขายให้อีกต่อ ๑ โดยความยินยอมเห็นชอบของบริษัทค้าที่ประเทศอังกฤษ เช่นนี้ ถือว่ามีสัญญาตัวแทนระหว่างบริษัทค้าและนายขาวที่เชียงใหม่ต่อกันโดยตรง.

อำนาจกระทำการของตัวแทน

เรื่องอำนาจกระทำการของตัวแทน ต้องนับว่าเป็นข้อสำคัญอย่างหนึ่งในเรื่องสัญญาตัวการและตัวแทน เพราะเหตุว่า ในการที่จะวินิจฉัยว่าตัวแทนทำการนอกเหนือของเขตอำนาจหรือไม่ หรือการงานที่ตัวแทนทำไปนั้น จะผูกมัดตัวการได้เพียงไร และตัวการจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกเพียงไหน เหล่านี้ เราจึงต้องอาศัยอำนาจกระทำการของตัวแทนเป็นหลัก

หนึ่งในระวางตัวการกับตัวแทนนั้น จะมีข้อตกลงยินยอมจำกัดอำนาจกันไว้อย่างไรก็ตามก็ตาม หรือจะมีคำสั่งเป็นพิเศษเป็นครั้งคราวห้ามไม่ให้ตัวแทนทำอย่างไบบ้างก็ตามก็ตาม แต่เมื่อมีเหตุอันเกี่ยวข้องกับคนภายนอกแล้ว ข้อกำหนดชัดคั้นอำนาจที่ตัวการได้จำกัดไว้แล้วนั้น จะนำมาใช้บังคับเขาไม่ได้ ต้องวินิจฉัยตามหลักที่บัญญัติขึ้นพอจะเข้าใจว่าตัวแทนมีอำนาจเพียงไร หากตัวแทนได้รวบรวมอำนาจมาให้กระทำกิจการหรือหน้าที่ตามสภาพของงานเช่นว่านั้น กล่าวคือต้องดูเหตุและผลเป็นเรื่อง ๆ ไป เว้นได้แต่คนภายนอกจะทราบแต่ได้ว่าในเรื่องนั้นตัวการได้จำกัดอำนาจตัวแทนไว้เพียงไหน

อีกประการหนึ่ง ในการวินิจฉัยถึงอำนาจกระทำการของตัวแทนในข้อนั้นขอให้นักศึกษาย้อนกลับไปอ่านคำบรรยายในข้อที่กล่าวด้วยตัวแทนตระเพาะการและตัวแทนทั่วไปที่ได้อธิบายมาแต่จนนอีกครึ่งหนึ่ง เพราะมีข้อความทั่วความถึงกันอยู่หลายประการเพื่อไม่เป็นการเสียเวลาที่จะต้องอธิบายซ้ำอีกครึ่งหนึ่งในตอน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

อำนาจกระทำการของตัวแทนมีหลักดังต่อไปนี้ :-

๑. อำนาจกระทำการของตัวแทนที่ได้รับมอบหมายมานั้น ไม่ว่าจะ
เป็นโดยตรงหรือโดยปริยายก็ดี จะต้องอยู่ในขอบเขตอำนาจที่ตัว
การมีอยู่ กล่าวคือ ตัวแทนจะมีอำนาจมากไปกว่าอำนาจที่ตัวการมี
อยู่นั้นไม่ได้ เป็นต้นว่า บริษัทขอยืมอำนาจภายในขอบเขตที่จัด
ทะเบียนไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิเท่านั้น ฉะนั้นตัวแทนของบริษัทจะ
มีอำนาจมากไปกว่าบริษัทขอมไม่ได้

๒. อำนาจที่ให้โดยทั่วไปไม่มีข้อจำกัดไว้ หรือใช้ตามศัพท์ของ
เจ้าคุณเทพวิฑูร ๆ ก็เรียกว่า “อำนาจให้เป็นคำกว้างไม่กำหนด”
(ดูหลักกฎหมายว่าด้วยนายกับเอเยนต์ โดยนายบุญช่วย พิมพ์ครั้งที่
๒ หน้า ๒๖)

อำนาจที่เป็นคำกว้างเช่นนี้ ต้องถือว่าเป็นอำนาจให้กระทำการตาม
ธรรมดาที่เคยทำกันมาและตามธรรมเนียมของการปฏิบัติโดยปกติใน
กิจการเช่นนั้น เป็นต้นว่าตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้รับชำระ
เงิน ตามปกติก็ต้องถือว่าอำนาจที่จะรับแต่เงินเท่านั้น จะรับชำระ
หนี้โดยวิธีอื่นไม่ได้ เว้นแต่จะมีธรรมเนียมประเพณีพิเศษให้ทำ
เช่นนั้นได้ เป็นต้นว่ายอมให้รับตัวเงินหรือโอนหนี้มาให้แทน แต่
ประเพณีหรือธรรมเนียมเช่นนี้ต้องเป็นประเพณีที่สมควร และตัวการก็
ทราบถึงประเพณีในขณะที่ยอมมอบหมายอำนาจให้แก่ตัวแทน

๓. อำนาจให้เป็นคำกำกวมหรือคำสั่งของนายเป็นคำไม่แน่นอน
ซึ่งอาจแปลได้หลายทาง เช่นนี้ ถ้าตัวแทนเลือกทำไปอย่างใดอย่าง

หนึ่งตามแนวทางที่อาจแปลไปได้ดัง กล่าวแต่ในข้างต้นนี้โดยสัญจรใจ
แล้ว ก็คงถือว่าตัวแทนได้ทำโดยชอบแล้ว แม้ถึงว่าวิถีทางที่ตัวแทน
เลือกเขาจะปฏิบัติไปแล้วนั้นจะไม่ตรงกับความต้องการ ของตัวการกิต
ตัวการก็ยังคงยอมรับชอบ ตัวอย่างเช่น นายแดงสั่งนายขาวตัวแทนที่
จังหวัดสงขลาให้ส่งส้มจากมากรุงเทพฯ ๑๐๐ หีบ นายขาวสั่งส้มมา
โดยทางเรืออย่าง ๑ หรือสั่งมาโดยรถด่วนแทนที่จะสั่งมาโดยรถธรรมดา
อีกอย่างหนึ่ง เช่นนี้ นายแดงจะปฏิเสธไม่ได้ เพราะเป็นความผิดของ
ตนเอง ที่ไม่บอกไปว่าให้สั่งมาโดยวิธีใด เมื่อนายขาวเลือกเขาวิธีใด
วิธีหนึ่งโดยสัญจรใจแล้ว ก็เป็นอันถือว่า เขาทำถูกต้องแล้ว

๔. อำนาจที่ให้โดยหนังสือมอบอำนาจ (Power of Attorney)

นี้ ต้องแปลความหมายโดยเคร่งครัด ตามตัวหนังสือที่มอบอำนาจนั้น
ข้อใหญ่ใจความข้อแรก คือขงดูความ ประสงค์ใน การมอบ อำนาจนั้นด้วย
ก่อนว่าเพื่ออะไร ซึ่งเราอาจหาได้จากคำปรารภในการตั้งตัวแทนนั้น
ส่วนตอนต่อ ๆ ไป จะมีข้อความกล่าวไว้อย่างฟุ่มเฟือยว่าให้ทำอะไรได้
บ้าง ถ้าหากข้อความในตอนท้ายนั้นท่านองว่า จะขัดกับตอนต้นแล้ว
เราต้องแปล โดยเคร่งครัดตามความประสงค์ในการตั้งตัวแทนเป็นหลักที่
เคยดวงที่ได้เคยปรากฏในหนังสือมอบอำนาจให้เพียง ความของบริษัทที่
อยู่นอกประเทศ มอบหมายให้ตัวแทนอยู่ในประเทศไทยเพียงความแทน
ตามใบมอบอำนาจนั้นจะเห็นได้ว่าแบ่งเป็น ๒ ตอน ๆ ต้นเป็นคำปรารภ
ส่วนตอนต่อมาเป็นการอธิบายอำนาจต่าง ๆ ที่ให้ตัวแทนทำอะไรได้บ้าง
เป็นต้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕. อำนาจ โดยปริยายที่จะทำได้ในสิ่งจำเป็นหรือเพื่อเป็นทางสะดวกในทางปฏิบัติการให้การ ที่มอบหมายมาโดยตรง นั้น ถ้าเรื้อสุดต้องไปเท่านั้น ให้ดูประมวลแพ่ง มาตรา ๘๐๗ ซึ่งมีว่า “ตัวแทนต้องทำตามคำสั่งแต่คงออกซัดหรือโดยปริยายของตัวการ เมื่อไม่มีคำสั่งเช่นนั้น ก็ต้องดำเนินตามที่เคยทำกันมาในกิจการ คำชายอื่นเขาให้ตน ทำอยู่นั้น” อำนาจชนิดนี้ ในตำราว่าด้วยนายกับเอเยนต์ ของนายบุญช่วย (พระยาเทพวิฑูร ฯ) ใช้คำว่า “อำนาจที่เข้าใจได้เขาเอง” ตามปกติแล้ว แม้ตัวการจะได้มอบหมายอำนาจให้มาทำอะไรก็ดี ตัวการ มักจะกำหนดข้อจำกัดและวิธีปฏิบัติในข้อใหญ่ๆ ซึ่งเป็นข้อที่ตัวการ เห็นว่า สำคัญและจะหวังให้ตัวการแรงส่ำเบียดลงไปว่าเริ่มต้น ต้องทำอะไรบ้าง เสียทุกฝักทั่วไป ย่อมทำไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อมีช่องทางอยู่อย่างนั้น ตัวแทนจึงอาจเข้าใจเขาเองที่จะเลือกทำเขาได้ แต่การนั้นต้องเขาหลักตั้งกล่าวแล้วในข้างต้น ตัวอย่างเช่น นายแดงให้นายขาวเป็นตัวแทนไปขออนุญาตชนทะเลเบียนรถยนต์ เช่นนายขาวมีอำนาจที่จะกระทำกรใด ๆ ที่จำเป็นในการให้ได้ชนทะเลเบียนรถยนต์ได้ตามความมุ่งหมายที่เขามอบมา เป็นต้นว่า ต้องขอแบบฟอร์มใบขออนุญาต เป็นต้น แต่คงไม่รวมถึงการที่นายขาวไปให้สินจ้างสินบดแก่เจ้าพนักงาน เพื่อให้ได้ชนทะเลเบียนเร็วเข้า เพราะไม่ถือเป็นสิ่งจำเป็นในการขอชนทะเลเบียนรถยนต์ ตัวอย่างอีกอย่างหนึ่ง นายดำวานนายขาวไปแลกตัวแลกเงิน นายขาวมีอำนาจโดยปริยายที่จะรับรองว่าตัวเงินฉบับนั้นเป็นตัวเงินที่สมบูรณ์ แต่นายขาวไม่มีอำนาจที่จะไปสกัดหลังตัวเงินนั้นในนามของนายดำตัวการ ตัว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๗๑

อย่างอื่นเรื่องหนึ่งซึ่งถือว่า ตัวแทนไม่มีอำนาจโดยปริยายเช่นนายค้าได้
มอบอำนาจเพียงนำมาไปส่งเท่านั้น ฉะนั้นอำนาจโดย
ปริยายที่จะไปให้คำรับรองอันเกี่ยวกับม้าตัวนั้น

๖. อำนาจปริยายของตัวแทนทั่วไป

อำนาจของตัวแทนทั่วไปคือการมอบอำนาจให้แก่ตัวแทนให้ทำ
การได้โดยทั่วไป และมีได้ระบุไว้เป็นเฉพาะเจาะจงเป็นตั้งเป็นอย่าง
ดังจะเห็นได้ในประมวลแห่ง ม. ๑๐๓ วรรคต้นซึ่งว่า “ จะทำกิจใด ๆ ใน
ทางจัดการแทนตัวการก็ย่อมทำได้ทุกอย่าง ” เว้นไว้แต่จะเข้าตามข้อ
ห้าม ๖ ข้อในวรรค ๒ นั้น แต่ทว่าถ้ามองยอมของมอบเขตอำนาจ
อย่างใด ณะนั้นจึงพออาจสงสัยได้ว่า ตัวแทนประเภทนี้เมื่อได้รับมอบ
อำนาจให้จัดการค้าขายหรือการงานอย่างหนึ่งอย่างใด หรือได้รับ
อำนาจที่จะกระทำการต่าง ๆ แทนตัวการในกิจการอย่างหนึ่ง อย่างใด
หรือประเภทหนึ่งประเภทใด ตัวแทนผู้นั้นก็ย่อมมีอำนาจกระทำการ
อย่างทั่ว ๆ ไปซึ่งเกี่ยวกับการจัดการค้าขาย หรือการงานอย่างนั้นโดย
ปกติธรรมดาที่เขาปฏิบัติกันในงานชนิดนั้น และอยู่ในวงเขตต์ของการ
ปฏิบัติงานประเภทนั้น เท่าที่จำเป็นเพื่อตนจะได้จัดการงานที่เขามอบ
หมายมานั้นไปตามหน้าที่ แต่ทว่าถ้ามองไม่เป็นกรณีนอกวงเขตต์อำนาจ
ของตนได้รบมา

ตัวอย่าง นายแดงเป็นผู้จัดการเบียร์ฮอตแห่งหนึ่ง นายแดง
ก็มีอำนาจโดยปริยายที่จะส่งซื้อเครื่องแกดัมเหล็กและบุหรีไว้ขายในร้าน
ใดอันใดก็ได้ นายค้าซึ่งเป็นผู้จัดการ โรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าก็ย่อม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มีอำนาจโดยปริยายที่จะส่งข้อขายหรือบ้าน ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการทอผ้าอันเป็นวัตถุประสงค์ของโรงงานนั้น ส่วนข้อห้าม ๖ ประการใน ม. ๘๐๓ วรรค ๒ นั้นกฎหมายห้ามไม่ให้ตัวแทนทำไป โดยไม่ได้รับอนุญาตจากตัวการก่อน กล่าวคือ ในสิ่งเหล่านี้จะถือว่าตัวการให้อำนาจโดยปริยายไม่ได้ เว้นไว้แต่จะได้เขียนบรรยายไว้ในหนังสือมอบอำนาจโดยทั่วไปอย่างชัดแจ้งแล้ว และขอให้สังเกตตาม ม. ๘๐๓ (๕) ที่ว่า "ยื่นฟ้องต่อศาล" นี้ หมายความว่า เข้าเป็นคู่ความโดยเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลย คือเป็นการยื่นฟ้องต่อศาล แต่ตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจไปย่อมมีอำนาจยื่นคำขอพิทักษ์เงินในคดีล้มละลายแทนตัวการผู้เป็นเจ้าของได้ เพราะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่ใช่ศาล (แต่ตามกฎหมายใหม่เรียกว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์) ฎีกาที่ ๓๕๓/๒๕๗๘ ระหว่างนางกิมฮัง แซ่ตัม โจทก์ นายช้อ ฮันช้อจำเลย

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในข้างต้น จึงเห็นได้ว่าตัวแทนทั่วไปมีอำนาจอย่างทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะเจาะจงลงเป็นสิ่งเป็นอย่าง เว้นไว้แต่จะเข้าตามหลัก ๖ ประการในประมวลแพ่ง ๆ มาตรา ๘๐๓ วรรค ๒ แต่ถ้าเราได้อ่านข้อความตามมาตรา ๘๐๒ ต่อไปอีกเราจะเห็นได้ว่า เป็นบทกฎหมายที่ให้ความสันนิษฐาน อันเป็นคุณแก่ตัวแทนที่จะกระทำการได้เช่นวิญญูชนพึงกระทำ จึงหมายความว่ารวมทั้งหลัก ๖ ประการซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๘๐๓ วรรค ๒ นั้นด้วย หรือจะกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือเป็นข้อยกเว้นของข้อห้าม ๖ ประการนอกที่ ๑ แต่การที่จะทำได้นั้นต้องเป็นในเวลาฉุกเฉิน และเป็นกรับของกันมิให้ตัวการเสียหาย

และตามมาตรฐานต้องแปลความหมายอย่างแคบที่สุด จะแปลกว้าง ๆ
ไม่ได้ และคำว่าดอกเบี้ยนั้นต้องเป็นการดอกเบี้ยจริง ๆ และไม่มีเวลาที่
จะบอกกล่าวให้ตัวการทราบก่อน หรือว่าไม่ทราบว่าตัวการอยู่แห่ง
ใด ไม่มีหนทางจะทำการติดต่อกันได้ทันที และการดอกเบี้ย ต้อง
เป็นการดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นกับการจัดการทรัพย์สินของตัวการ แม้ถึง
ว่าทางตัวการจะมีการดอกเบี้ยบนตัวอสังหาริมทรัพย์ ก็จะไม่ถูกหมาย
บทมาใช้ไม่ได้ ตัวอย่างเช่นนายแดง ตั้ง นายเขียว ให้เป็นตัวแทน
ดูแลทรัพย์สินส่วนตัวของตนทาง กรุงเทพฯ ส่วนตัวเองไปอยู่ที่ประเทศอังก
ฤษ และให้นายเขียวตัวแทนส่งเงินให้เป็นรายเดือนไป คือมานายแดง
ไปสมัครยืมทรัพย์สินคนมีมาดเจบที่ประเทศอังกฤษ ค่าตัวปรับ ๓๐๐ ปอนด์
นายแดงโทรเลขขอเงินจากนายเขียว ๆ ไม่มีเงินจึงขายที่ดินเสียแปลง
๑ เพื่อเอาเงินส่งไปให้นายแดงเป็นค่าปรับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นายแดง
ต้องการเงินอย่างกะทันหันและในเวลาฉุกเฉิน ถ้าไม่ได้เงินค่าปรับตัว
เองอาจถึงวิบัติภัยก็ได้ ก็ไม่เป็นการดอกเบี้ยตามความหมายแห่งกฎหมาย
มาตรฐาน ที่จะให้ชานาจนายเขียวขายที่ดินได้ เพราะไม่เป็นเหตุฉุกเฉิน
อย่างไร เมื่อไม่มีเงินและต้องการขาย ที่ดินก็โทรเลขไปบอกนายแดง
ตัวการเสียก่อนก็อาจทำได้ ส่วนเหตุฉุกเฉินตามมาตรา ๘๐๒ นั้นขอชัก
ตัวอย่างข้างบนออกและถ้าปรากฏว่า นายเขียวตัวแทนทราบว่าคุณ
คน ๑ กำลังคิดขยับ้ายและจะฉ้อ โกงกองทรัพย์สินของนายแดงเช่นนั้น
และไม่มีเวลาพอที่จะติดต่อหรืออธิบาย ให้นายแดงตัวการทราบทันที
เพราะกว่าจะโทรเลขได้ก็ตอบถามกันในเรื่องจะขออนุญาตฟ้องความแล้ว

กันเป็นธรรมดาตามาแต่จนนี้ หรืออาจเห็นได้ว่าเป็นการจำเป็นและ
เกี่ยวข้องในการที่จะให้งานที่มอบหมายมานั้นบรรลุสำเร็จไป

ตัวอย่างเช่น ทนายความที่จ้างให้แก้คดีที่ศาล ย่อมมีอำนาจที่
จะทำทุกสิ่งทุกอย่างอันเกี่ยวกับคดีซึ่งเขาเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้
ความของเขาได้ เว้นใดแต่จะเป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ
และเหตุอันนอกหลายประการที่กล่าวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง พ.ศ. ๒๔๗๗ ม. ๒๒ แต่ จึงทำไม่ได้ ตัวอย่างอีกอย่าง
หนึ่ง เช่นพ่อค้าขายผ้าได้รับมอบอำนาจให้ขายผ้าคอตหนึ่ง พ่อค้าขาย
มีอำนาจโดยปริยายที่จะให้คารับรองอันเกี่ยวข้องกับมานักได้ และขอให้
สังเกตด้วยว่าการที่รับรองได้เพราะ ตัวแทนมีอาชีพเป็น พ่อค้าขายผ้า
ส่วนคนธรรมดาไม่มีอำนาจรับรองดังนี้ได้

ตัวอย่างต่อไปในเขาวินิจฉัยว่า ตัวแทนไม่มีอำนาจโดยปริยายที่
จะทำได้ เช่นเราจ้างผู้ขายเตหตังให้ขายเครื่องเรือนให้เรา ผู้เตหตังไม่มี
อำนาจที่จะไปทำสัญญาขายเครื่องเรือนต่อใครคนใดคนหนึ่งโดยไม่ได้ขาย
วิธีเตหตัง แม้ถึงว่าจะขายโดยวิธีเตหตังไม่ได้ผู้เตหตังจะนำ
พะยานมาสืบถึงประเด็น ในระหว่างผู้เตหตังว่าในกรณี เช่นนี้เขาปฏิบัติ
กันอย่างไรได้ก็ตาม ศาลอังกฤษไม่ยอมให้นำพะยานมาสืบในข้อ
กับอีกเรื่องหนึ่ง นายดำได้รับมอบสินค้าอย่างหนึ่งให้อยู่ในความครอบ
ครองของตนแต่ให้มีอำนาจเป็นตัวแทนทั่วไปในการจำหน่ายสินค้าเช่นว่า
นี้ นายดำไม่มีอำนาจโดยปริยายที่จะเอาสินค้าไปจำหน่ายหรือเอาไปให้
ใครยืมถือได้เป็นประกัน.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๘. อำนาจโดยปริยายเนื่องจากประเพณีพิเศษ

ถ้าในคำบดทศตัวแทนได้รับมอบอำนาจให้ไปกระทำการนิมนต์
ธรรมเนียมหรือประเพณีพิเศษแห่งท้องถิ่นอันเกี่ยวกับการค้าหรือการจัด
การงานนั้น ตัวแทนก็มีอำนาจที่จะทำการนั้นตามประเพณีหรือธรรมเนียม
พิเศษนั้นได้ แต่ทว่างานต้องประกอบด้วย :-

ก. ต้องเป็นประเพณีที่สมควร และชอบด้วยกฎหมาย และ
ประเพณีที่งานจะสมควรและชอบด้วยกฎหมายหรือไม่นั้น จึงเป็น
ปัญหาข้อกฎหมาย

ข. ถ้าเป็นธรรมเนียมหรือประเพณีที่ไม่สมควรหรือไม่ชอบด้วย
กฎหมาย ตัวการก็จะต้องทราบถึงธรรมเนียมและประเพณีเช่นนั้น
ขณะที่ได้มอบหมายอำนาจให้ไปกระทำการนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ธรรมเนียม หรือประเพณีที่จะทำให้เกิดญูญาระวางตัวการกับตัวแทน
เปลี่ยนรูปได้ หรือเป็นธรรมเนียมประเพณีที่ยอมให้ตัวแทนที่ได้รับ
มอบอำนาจได้รับเงินนั้น รับชำระเงินโดยวิธีหักกตบตบหนหรือโดย
วิธีคิดหักบัญชีกันระหว่างตัวแทนกับคนภายนอกนั้นแล้ว ย่อมถือเป็น
ประเพณีที่ไม่สมควร

ตัวอย่างที่ถือว่าเป็นประเพณีที่สมควร เช่น นายแดงได้รับมอบ
อำนาจให้เป็นผู้จำหน่ายสินค้าประเภทหนึ่ง ซึ่งมีธรรมเนียมว่าการขาย
สินค้ากันประเภทนี้ เขายอมให้เชื่อกันได้ หรือว่าขายร้อยเขาแถม ๒๐
เปอร์เซ็นต์ ดังนั้น นายแดงก็มีอำนาจโดยปริยายที่จะขายสินค้าพวกนั้น
เงินเชื่อ หรือแถมให้ผู้อื่นตามจำนวนที่ตกลงกันได้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๗๗

แต่ในเรื่องคือไปถือความเป็นประเพณีไม่สมควร จึงไม่ผูกมัด

ตัวการ เช่น :-

ตัวอย่าง ๑. ตัวการตั้งให้ตัวแทนซื้อไซดีตัวหนัก ๕๐ คัน มี
ธรรมเนียมในการซื้อขายไซดีตัวว่ายอมให้ตัวแทนที่ได้รับคำสั่งจากตัว
การหลาย ๆ ราย ทำสัญญาซื้อไซดีตัวเดียวกันในสัญญาซื้อ
ขายฉบับหนึ่ง และทำในนามของตัวแทนเอง และเมื่อซื้อมาแล้ว
ตัวแทนก็แบ่งแยกส่งเป็นราย ๆ ไป ความที่เขาตั้งมากและน้อย ใน
เรื่องเช่นนี้เขาถือว่า ตัวแทนไม่มีอำนาจจะซื้อออกไปกว่า ๕๐ คัน
เกินกว่าที่ตัวการตั้ง เงินไว้แต่ตัวการในเรื่องนี้จะทราบถึงขนบธรรมเนียม
นิยมอย่าง นานก่อน ที่ตนได้ ตั้งตัวแทนให้ซื้อ เพราะเหตุว่าฝ่าย
ธรรมเนียมประเพณีเช่นนี้ ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว จะเห็นได้ว่าทำให้
สัญญาตัวแทนแปรปรวนไปโดยทำให้ตัวแทนกลายเป็นตัวการไปเสียเอง
ซึ่งเป็นการผิดหลักสัญญาตัวแทนตั้งที่ศึกษามาแล้ว

๒. นายแดงมีอาชีพในทางเป็นตัวแทนในการซื้อขายแร่ และ
ได้รับคำสั่งจากนายขาวให้ขายแร่จำนวนหนึ่ง มีประเพณีในการขาย
แร่ว่า ถ้าตัวแทนหาผู้ซื้อไม่ได้แล้วยอมให้ตัวแทนเป็นผู้รับซื้อแร่
นั้นไว้เสียเองก็ได้ ขรรณนิยมประเพณีเช่นนี้ถือความเป็นประเพณีที่ไม่
สมควรและกิจการนั้นยอมไม่ผูกมัด ตัวการเงินไว้แต่ตัวการจะทราบถึง
ขนบธรรมเนียมเช่นนี้มาก่อน

๓. นายขาวเป็นตัวแทนในเรื่องประกันภัย และได้รับมอบอำนาจ
ให้ไปรับเงินค่าประกันภัยแทนผู้เอาประกันภัย มีธรรมเนียมของการ

ม.ร.ด

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ประกันภัยในบริษัทโดยดั่งซึ่งยอมให้ตัวแทนกับบริษัทหักลดบอหนกัน
ได้ ธรรมเนียมเช่นนี้ถือว่าเป็นธรรมเนียมที่ไม่สมควรยอมไม่ผูกมัด
ผู้เอาประกันภัย เงินไว้แต่ผู้เอาประกันภัยจะได้ทราบถึงธรรมเนียม
มาก่อนที่ได้ส่งตัวแทนมารับเงิน.

ส่วนที่ ๒

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวการกับตัวแทน

หมวดที่ ๑

หน้าที่ของตัวแทน

หน้าที่ของตัวแทนอาจแบ่งอธิบายได้เป็น ๒ ระยะ คือ ก่อนสัญญา
ตัวแทนสิ้นสุดลงระยะหนึ่ง และเมื่อภายหลังสัญญาตัวแทนได้สิ้นสุดลง
อีกระยะหนึ่ง

หน้าที่ของตัวแทนก่อนสัญญาตัวแทนสิ้นสุดลงนั้น มีดังต่อไปนี้ :-

(๑) หน้าที่ของกระทำการตามทรมอบหมายมานั้น.

หน้าที่ของตัวแทนในข้อแรกก็คือต้องปฏิบัติตามสัญญาตัว
แทนอันเป็นจุดมุ่งหมายที่ได้ตกลงกันไว้ หรือว่ากันอย่างง่าย ๆ ก็
คือ เมื่อรับปากเขาแล้วว่าจะทำการเป็นตัวแทนให้ ตนก็ต้องทำการให้
เขาตามที่ยินยอมรับปากจะทำนั้น ไม่ว่าสัญญาตัวแทนนั้นจะมีน้ำหนัก
หรือไม่ก็ตาม เงินไว้แต่จะมีเหตุสงสัยเกิดขึ้น ซึ่งไม่ใช่ความผิดของ
ตัวแทนเอง หรือว่าก่อนหน้าที่ได้ลงมือกระทำการ ตัวแทนได้บอก

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๗๘

กล่าวขอ เด็กเป็น ตัวแทน ให้ตัวการ ทราบ ภายใน เวลาอัน สั้นสมควร แล้ว
สัญญาตัวแทนเป็นอันระงับสิ้นไป ให้ดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๒๖ แต่
ถ้าตัวแทนขอเด็กเป็นตัวแทนในเวลาที่ไม่สะดวกแก่ตัวการแล้ว แม้ถึง
กว่าตัวแทนไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญาตัวแทนก็ดี ตนเองก็ยังต้องรับผิดชอบ
ชอบด้วยสัญญาอีกฝ่าย ๓ ในความเสียหายใด ๆ อันเกิดแต่การนั้น
เว้นไว้แต่ในกรณีที่ทำเป็นอันมีอาจกล่าวล่วงเสียได้ ให้ดูประมวลแพ่ง ๖
ม. ๘๒๗ วรรค ๒.

อนึ่งถ้าข้อตกลงประสงค์แห่งสัญญาตัวแทนนั้นเป็นการผิดกฎหมายก็
ดี หรือว่ากลายเป็นการผิดกฎหมายขึ้นในภายหลังก็ดี ตัวแทนก็ไม่จำ
ต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงไว้ เพราะเหตุว่าข้อสัญญาเป็น
โมฆะเสียแล้วจึงถือว่าไม่มีสัญญาตัวการตัวแทนระวางคนทั้งสองนั้น

นอกจากนี้แล้วถ้าตัวแทนไม่ทำการเป็นตัวแทนตามที่ตกลงไว้ โดย
ไม่ขอแก้ตัวอย่างไรแล้ว และหากมีการเสียหายเกิดขึ้นอย่างใด ๆ แก่
ตัวการ ตัวแทนต้องรับผิดชอบตามประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๓๒

(๒) หน้าที่ ต้อง ทำการ ตาม คำสั่ง หรือตาม ขรรมนิยม ที่เคย

ปฏิบัติ ๖

ในสัญญาตัวแทน, ตัวการอาจให้คำสั่งแต่งตั้งออกซัด หรือ
โดยปริยายก็ได้ ซึ่งตัวแทนมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามข้อ
ตกลงในการมอบอำนาจนั้น เว้นไว้แต่คำสั่งเช่นว่านั้นจะเป็นการผิด
กฎหมาย ตัวแทนจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ตัวอย่างเช่น ในการขายทอด
ตลาดทรัพย์สินโดยที่ไม่ได้ มีข้อความแถลงไว้ในคำโฆษณาว่าผู้ขายสงวน

ม.ร.ด.,

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ดีที่พระเจ้าผู้ราคาได้ และในขณะที่ทำการขายทอดตลาดอยู่นั้น คือ
การสั่งให้ผู้ชายเข้าสู่วราคาของ คิงผู้ชายไม่จำต้องเชื่อฟังคำสั่งนั้น

เพราะเป็นการฝ่าฝืนข้อความตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๕๑๖. แต่ถ้าตัวแทน
ได้ปฏิบัติตามคำสั่งแล้ว แม้ถึงว่าผลที่จะได้รับจะไม่ตรงกับที่ตัวการได้
คิดหวังไว้ก็ดี ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการ แต่อย่างไรก็ดี
เมื่อมีคำสั่งโดยแจ้งชัดแล้ว ตัวแทนจะถือปฏิบัติตามใจชอบหาได้ไม่
แม้หากว่าตนจะทำได้ทำโดยสุจริตและเพื่อประโยชน์ของตัวการด้วยความ
หวังดีสักปานใดก็ดี ทั้งเหตุที่เกิดการเสียหายจนเกิดอภยเหตุไม่ใช้
เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของตัวแทน กระนั้นแล้วตัวแทนก็ไม่
วายนยังต้องรับผิดชอบต่อตัวการเต็มที่ หรือจะพูดอย่างง่าย ๆ ก็ว่า ถ้า
ตัวแทนไม่ทำตามคำสั่ง โดยชอบด้วยกฎหมายของตัวการแล้ว ถ้ามี
การเสียหายเกิดขึ้น คนต้องรับผิดชอบ

เมื่อมีคำสั่งแจ้งชัด

ตัวอย่างเช่น— ตัวแทนได้รับคำสั่งให้นำผ้า ๓๐๐ หีบ ไปฝาก
ไว้ยังคลังสินค้าที่ตำบล ๓ แต่ตัวแทนได้แยกย้ายไว้ ๒๐ หีบไปฝากไว้
ยังคลังสินค้าที่ตำบล ๓ และต่อมาได้เกิดไฟไหม้คลังสินค้าตำบล
และผ้าจำนวน ๒๐ หีบนั้นก็เลยพุดออยถูกเพลิงไหม้เสียหายไปด้วย ดังนั้น
จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่เพราะความประมาทเลินเล่อของตัวแทนโดยเกิด
กระนั้น ตัวแทนก็จำต้องรับผิดชอบ ถ้ารับราคาผ้า ๒๐ หีบนั้นต่อ
ตัวการด้วย

ถ้าสิ่งผิดกฎหมาย
ม.ร.ท.

อนึ่งถ้าปรากฏว่าตามคำสั่งของตัวการเป็นการเห็นได้ชัด หรือ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ว่าตัวแทนควรจะรวมว่าเป็นการผิดกฎหมายแล้ว แต่ตัวแทนก็ยังจัดทำตามคำสั่งเช่นฉนั้น นอกจกจากตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ เป็นตัวแทนแล้ว ตัวแทนยังไม่ผิดก็เรียกหรือเอาค่าจ้างจากตัวการได้ด้วย (หากได้มีการตกลงกันไว้ว่ามีบ้าง)

ดังนั้น กรณีที่ไม่มีคำสั่งไว้ชัดหรือโดยปริยายดังกล่าวแล้วในข้างต้น. ดัง นั้นตัวแทนก็มีหน้าที่จะทำการตามทางที่เคยทำกันมา ในกิจการระบิตอย่างที่เขาชอบหมายมาเห็น และตามธรรมเนียมประเพณีพิเศษของกิจการค้าขายระบิตนั้น ก็ต้องปฏิบัติตามให้ถูกต้อง เช่นในธรรมเนียมประเพณีเช่นฉนั้น จะเป็นประเพณีที่ไม่สมควรและผิดกฎหมาย ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในตอนที่ว่าด้วยอำนาจกระทำ การของตัวแทนในข้างต้นแล้วตัวแทนจึงไม่ต้องปฏิบัติตาม. และถ้าแม้ว่าธรรมเนียมประเพณีพิเศษเช่นฉนั้นไม่มี และอำนาจที่มอบหมายมานั้น พอจะเห็นได้ว่าเป็นการยอมให้ตัวแทนเลือกกระทำ การได้ตามใจสมัคร. เมื่อเป็นเช่นนั้นตัวแทนก็ต้องทำด้วยความสุจริตและซื่อสัตย์ในสิ่งทุกอย่างที่ตนเห็นว่าประโยชน์ที่สุดกับตัวการ. ในข้อนี้เห็นสมควรเฉพาะ ๓ ม. ๗๗๗ ด้วย

คดีอย่าง นายแดงตั้งให้ภักทนายเงินเหรียญสิงคโปร์ จำนวนหนึ่ง เมื่อราคาแตกเปิดยื่นจนถึง ๑๐๐ เหรียญเศษ ๑๕ บาท ฉะนั้นเมื่ออัตราแตกเปิดยื่นจนถึงค่าฉนั้นแล้ว ตัวแทนจำต้องขายไปตามนั้น จรรยาของเงินกองอัตราแตกเปิดยื่นยื่นส่งไปก็ฉนั้นไม่ได้. แม้ถึงฉนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ตัวการก็ ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ นายดำตั้งตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการภายนอก

ให้ขายหรือจำนวน ๓ และเป็นธรรมเนียมของการขายหรือตัวแทน
มีหน้าที่ของขายเป็นเงินสด ตัวแทนก็ต้องปฏิบัติตามนี้ เงินได้คนนายค้า
จะได้ตั้งไว้เป็นอย่างอื่น แต่ตามธรรมเนียมยอมให้ตัวแทนรับเช็คได้
เป็นเงินมัดจำได้แล้ว ตัวแทนก็มีอำนาจทำได้

(๓) หน้าที่ต้องกระทำการด้วยตนเอง

สิ่งที่ได้เคยศึกษามาแล้วว่า ข้อแรกต้องตั้งหนี้ฐานไว้ก่อนว่า
ตัวแทนต้องทำการด้วยตนเอง เงินได้แต่ละลักษณะแห่งสัญญาตัวแทน
นั้นจะเปิดช่องให้ตัวแทนช่วงได้ ซึ่งอาจเป็นโดยตรงหรือโดยปริยาย
ก็ได้แล้ว ตัวแทนก็ไม่จำเป็นต้องกระทำการด้วยตนเอง ให้ประมอดแห่ง
ม. ๘๐๘ และคำสอนที่ว่าด้วยตัวแทนโอนหน้าที่ หรือคงตัวแทนช่วง
ไปหน้า ๒๒

(๔) หน้าที่ต้องใช้ฝีมือ ความชำนาญ และความระมัดระวัง โดย

สมควร

หน้าที่ต้องใช้ฝีมือและความระมัดระวัง เราควรวินิจฉัยจาก
ประเภทของตัวแทนเสียก่อน คือถ้าตัวแทนนั้นได้รับมาเห็นๆ ตัวแทน
นั้นก็จะต้องใช้ฝีมือ ความชำนาญ และความระมัดระวังโดยสมควรตาม
ทางที่เคยทำกันมา หรือเท่าที่จำเป็นและสมควรแก่กิจการค้าขายหรือ
วิชาชีพที่เขาอบหมายให้ตนทำอยู่นั้น กล่าวคือถ้าตัวแทนขอต่ออ้าง
แสดงว่าตนมีฝีมือเป็นพิเศษแล้ว ตัวแทนนั้นไม่เพียงแต่จะต้องใช้ฝีมือ
และความระมัดระวังโดยสมควร ตัวแทนนั้นยังจะต้องมีฝีมือดังที่ได้
แสดงออกนั้นโดยสมควรด้วย

ถ้าหากตัวแทนนั้นไม่มาเห็นๆ ตัวแทนก็จะต้องใช้ฝีมือความ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๗๓

ชำนาญเท่าที่ตนมีอยู่จริง ๆ และต้องใช้ความระมัดระวัง โดยสมควรเช่น
วิญญูชนจะใช้ในการงานชนิดนั้น แต่ถ้าตัวแทนได้ข้อคิดอ้างกับตัวการ
ว่าตนมีฝีมือแต่ไม่มีพิเศษพอที่จะทำการชนิดนั้นแล้ว ตัวแทนก็จำ
ต้องใช้ฝีมือและความระมัดระวังพอสมควรเท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติกา
รชนิดนั้นเท่านั้น

นอกจากนี้ตัวแทนยังจำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังและหมั่นเข้าใจได้
คุณทรัพย์ดีของตัวการ ที่อยู่ในความดูแลหรือครอบครองของตน
โดยสมควรอีกด้วย

อะไรและเพียงไหนเราจึงจะถือว่าได้ใช้ฝีมือหรือความชำนาญเป็น
การพอ สมควร, จำเป็น, หรือตามทางที่เคยทำกันมานาน เหล่านี้เป็น
ปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งจะต้องวินิจฉัยตามรูปคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยอาศัย
การเปรียบเทียบกิจการชนิดที่เขามอบหมายมาให้เห็น ว่าต้องการ
ความชำนาญฝีมือ และความระมัดระวังกันเพียงไหน

ฉะนั้นในกรณีที่เราเลือกตั้งตัวแทน โดยต้องการความชำนาญและ
ฝีมือเป็นพิเศษของเขาแล้ว ตัวแทนนั้นก็จะต้องมีความชำนาญฝีมือ
และความระมัดระวังพอสมควรตามที่ขออ้างไว้ แต่ทว่าไม่ได้หมายความว่า
ความว่า ตัวแทนเช่นว่านั้นจะต้องรับผิดชอบเรา ถ้าหากว่าตัวแทนนั้นไม่
ได้ใช้ฝีมือหรือความชำนาญอย่างเต็มที่ คือว่าเขาอาจทำได้ดีกว่านั้น
อีก หรือว่าเพียงแต่เป็นการพองพาด ในการคาดคะเน หรือความ
คิดเห็นเท่านั้น ตัวอย่างง่าย ๆ ก็เช่นเราว่าจ้างนายแดงทนขายความไหว้ว
ความให้เรา แม้ถึงว่านายแดงจะได้ให้ค่าบริบของว่าอย่างไรก็ไม่แพ้ กุติ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ได้มีกำหนดชัดเจนว่า ตัวแทนต้องรายงานถึงกิจการให้ตัวการทราบ
 ภายในระยะเวลาเท่าใด ถ้ามีข่วงเวลาเช่นนั้น ตัวแทนก็ต้องรายงาน
 ถึงความจำเป็นไปให้ตัวการรับทราบจนทันครบกำหนดเวลาทว่าน แต่ถ้า
 ขอกำหนดเฉพาะให้รายงานถึงตัวการเฉพาะตามไม่มีข้อ ตัวแทนก็ไม่จ้
 ต้องทำเช่นนั้น เว้นไว้แต่เมื่อตัวการมีประสงค์จะห้ามความจำเป็นไปของ
 การที่มอบหมายแก่ตัวการนั้นในกรณีใด ๆ ซึ่งสมควรแก่เหตุ ตัวแทน
 ก็นำบทที่กระทำจริงหรือการชราบ ให้ดูประมวลแห่ง ฯ ม. ๘๐๘
 และคำอธิบายในมาตราใด ๆ ใช้ในกรณีนี้ก็ได้” ทั้งเข้าใจว่าคำนี้
 เจาะเป็นอันควรเพื่อให้ทราบถึงขอบเขตของเวลาจัดการ โดยไม่เหตุผล
 ไม่ใช่ว่าตัวการนั้นได้รับโดยไม่มีเหตุผล ซึ่งควรตระหนักถึงเป็นการจุก
 จิกและเป็นที่ประหลาดการที่ตัวการสั่งตัวแทนไม่ให้ส่งดอก แต่อย่างไร
 ก็ตัวการมีอำนาจที่จะไต่ถามอะไรก็ได้ในเวลาที่ใด ๆ แต่ด้วยเหตุนี้ตัวแทน
 จึงสามารถมีมติบัญญัติว่าตัวการรับทราบโดยตัวการพิมพ์ฉบับของตัวการ
 และรายงานนั้นเพียงฉบับที่ส่งมาเท่านั้นที่รับไว้แล้ว ให้เป็นระเบียบ
 เพื่อบริการส่งต่อแก่ตัวการจริง ๆ แล้วตัวการจึงควรตั้งกติกาด่วน หรือ
 ตัวการจะตั้งข้อมติมาขอตัวการรับทราบ ตัวแทนก็ต้องแจ้งให้เขา
 ทราบเหมือนกัน ฉะนั้นในกรณีนี้จึงควรตั้งมติของตัวการตั้งทว่าน
 ถ้าได้มีปฏิญญาอย่างนี้แล้ว ตัวแทนก็ต้องแจ้ง ตัวแทนก็ต้องแจ้งแยก
 ฝากคนละเรื่องกันจนกว่าตัวการจะตกลงใจแล้ว หรือของของคนซึ่งตนดูแล
 รักษาอยู่ให้ถึงมือแล้ว เพราะจะได้ไม่ไปยุ่งกันแต่เป็นการส่งดอกใน
 เมื่อเขาเรียกหรือขอตัวการรับทราบ แยกจากกรณีของความระมัดระวังดังกล่าว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

แล้ว ถ้าตัวแทนเอาทรัพย์สินของคุณไปปนกับทรัพย์สินของตัวการซึ่งคุณได้รับในฐานะเป็นตัวแทน และหาก你不能จำแนกว่าของใครเท่าใดของตัวการเท่าใด ดังนั้นแล้ว กฎหมายสันนิษฐานว่าทรัพย์สินมูลค่าเหล่านี้เป็นของตัวการ ซึ่งตัวแทนได้รับไว้ในฐานะเป็นตัวแทนจึงจำต้องส่งคืนให้แก่ตัวการทั้งสิ้น อีกประการ ๑ ถ้าตัวแทนเอาเงินของคุณและของตัวการไปรวมฝากไว้ในธนาคารแห่งเดียวก็รวมกับบัญชีของคุณถ้าไม่สามารถจำแนกว่าของใครเท่าใดและถ้าธนาคารล้ม ตัวแทนต้องรับผิดชอบต่อตัวการด้วย

(๖) หน้าที่ต้องส่งเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น บรรดาที่ได้รับ

ไว้แทนตัวการ

ตามความในประมวลแพ่งฯ ม. ๘๓๐ กฎหมายกำหนดหน้าที่ตัวแทนในทรัพย์สินมูลค่าของตัวการว่าตัวแทนจะต้องส่งเงินและทรัพย์สินอย่างอื่น บรรดาที่ได้รับมาเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นตัวแทนให้แก่ตัวการทั้งสิ้น รวมทั้งสิทธิทั้งหลายซึ่งตัวแทนของตนอาจได้มาในนามของตนเองก็ดีและเมื่อปรากฏว่าในฐานะเป็นตัวแทนของตัวการแล้ว ตัวแทนต้องจัดการ โอนให้แก่ตัวการทั้งสิ้น ฉะนั้นตามความในมาตราข้างพอควรหลักทั่วไปไว้ได้ว่า ในเรื่องทรัพย์สินและสิทธิใดๆ รวมทั้งอรรถผลแห่งทรัพย์สินเหล่านั้น ไม่ว่าตัวแทนจะได้รับมาตั้งแต่เริ่มตั้งมือทำการเป็นตัวแทนเพื่อให้เป็นต้น หรือที่ได้รับในภายหลัง เนื่องจาก การที่ตนได้ปฏิบัติตามสัญญาตัวแทนก็ดี ตัวแทน ต้องส่งคืน และโอนสิทธิให้แก่ตัวการทั้งสิ้น แม้ถึงว่าทรัพย์สินที่ได้มานั้นเนื่องจากสัญญา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๘๗

หรือกิจการที่ ตัวแทนไป ทำ นั้น เป็น โฆษะ หรือไม่ ชอบด้วย กฎหมายก็ ตัวแทนก็ยังจำต้องสั่งให้แก้ตัวการ เว้นไว้แต่ปรากฏว่าสัญญาระหว่าง ตัวการกับตัวแทนจะเป็นสัญญาที่ผิดกฎหมายเท่านั้น ตัวอย่างเช่น นาย คำ ตั้งนาย แดง ให้ เป็น ตัว แทนไปเดินการพระนั้น ทางม้าแข่ง ที่สนามราช ตฤณมัย ฯ นายแดงเดินได้เงินมาเท่าใด ต้องส่ง มอบให้แก่ นายคำ ตัว การทั้งสิ้น ทนล้มคิดว่าแทนที่นายแดงจะไปเดินพระนั้นทางม้าช่อดูเพศ และโตที่ที่ขายซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแล้ว แต่ นายแดงไปพระนั้นกับ นายเขียวเพื่อนคนดกตนเอง หรือไปเดินบนประกันเดียวแทนที่จะไปทาง ม้าตามที่เขาสั่งมาดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพระนั้นกันในระวางนายเขียวกับ นายแดงเป็นการพระนั้นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะนายเขียวไม่ได้รับ อนุญาตให้เป็นเจ้ามือได้ แม้นายแดงจะได้เงินมากก็เก็บไว้ไม่ได้อีกต้องส่ง มอบให้แก่ นายคำ ตัวการ นายแดงจะอ้างว่าการที่ไปได้เงินพระนั้นมาน เป็นการได้มาเพราะผิดกฎหมาย ก็ขอเนื่องจากสัญญาการพระนั้น และ นายเขียวคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ได้ตั้งละสิทธิ์ที่จะปฏิเสธ และได้ใช้เงินให้มาเองดังนี้ไม่ได้ คือไปซ่อนชู้ก็ตัวอย่าง ให้ดูอีกเรื่องหนึ่ง นายขาวตั้งนาย แดงเป็นตัวแทนให้ ไปตักเดินการพระนั้น ใ้ไฟโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้า- พนักงานและให้เงินไปเป็นทุน ๓ บาท นายแดงเดินได้เท่าไรจะไม่ส่งให้แก่ นายขาวก็ได้ การที่เป็นดังนั้นขอให้สังเกตอุทธานุชาหรณฆางบนกับเรื่องนให้ ดั้ว่าต่างกันอย่างไร ในเรื่องตั้งตัวแทนไปทางม้าที่สนามราชตฤณมัย ฯ นั้น สัญญาตัวแทนระหว่างนายคำกับ นายแดงเป็น สัญญาตัวแทนที่ชอบ ด้วยกฎหมายมาแต่แรก แม้ถึงว่าผิดที่ได้รับมาในภายหลังจะเนื่องจาก

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

การผิดกฎหมายก็ตาม แต่เมื่อวัตถุประสงค์ของสัญญาตัวแทนเดิมไม่เป็นการผิดกฎหมายอยู่แล้ว ตัวแทนต้องจ่ายเงินให้แก่ตัวการทั้งสิ้น ส่วนในอุทธรณ์เรื่องตั้งตัวแทนเดินไฟในเรื่องนั้น จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ที่ตั้งตัวแทนในเริ่มแรกก็เป็นการผิดกฎหมายอยู่แล้ว ดังนั้นก็ถือว่าไม่มีสัญญาระหว่างคนที่เรียกว่าตัวแทนและตัวการ เมื่อคนที่เรียกว่าตัวแทนไม่อยู่ในฐานะเป็นตัวแทนแล้ว จึงไม่มีหน้าที่ จะจ่ายเงินให้แก่คนที่เรียกว่าตัวการ ตัวการจะฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับก็ได้ เพราะสัญญาผิดกฎหมายศาลจะไม่บังคับให้ แต่ทั้งนี้ขอให้ระวังให้ดีว่าอย่าเขาไปปนกับเรื่องไปเล่นการพนันที่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานเพราะถ้าการพนันรายนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายแล้ว ตัวแทนต้องจ่ายเงินให้แก่ตัวการทั้งสิ้น

หนึ่งแม้จะได้ความว่า การตั้งตัวแทนจะไม่ถูกต้องตามแบบตั้งกฎหมายกำหนดไว้ตาม ม. ๗๗๗ กัด แต่ถ้าตัวแทนได้ทรัพย์สินของตัวการไว้ในฐานะเป็นตัวแทนแล้ว ตัวการอาจเรียกร้องขอให้ส่งคืนแก่ตนได้ โดยลักษณะตามกฎหมายได้ตาม ม. ๕๐๖ ในข้อนี้ให้ดูฎีกาที่ ๓๓๗๐/๒๕๗๗ นายที่เจแมกเกรกอร์ ผู้รับมอบอำนาจบริษัทมาเดย์ไซมิลโปรดส์เพ็คติงจำกัด (บังคับอังกฤษ) โจทก์ นายหลัดเองเลี้ยง จำเลย (ดูพระบิตเล่ม ๒ พร้อมด้วยฟุตโน้ต)

นอกจากนี้ แม้ความจะปรากฏว่า ตัวแทนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่นคนภายนอกเป็นลูกหนี้ส่วนตัวของตัวแทน หรือว่าตัวแทนมีอำนาจที่จะหักกตบตบหน กน กับคนภายนอก หนกค หรือว่ายึด

ทรัพย์ใดเป็นประกันการชำระหนี้ก็ดี ตัวแทนที่ไม่มีอำนาจที่จะกระทำคัง
นั้นได้ ตัวอย่างเช่น นายแดงตั้งนายขาวให้เป็นตัวแทนขายโค ๑ ตัว
เป็นราคา ๘๐ บาท ให้แก่นายเขียว เมื่อนายเขียวนำเงินราคาโค ๘๐ บาท
มาชำระแก่นายขาว ๆ จะหักเงินไว้ ๕๐ บาท เป็นค่าดอกเบียในเงินกู้ซึ่ง
นายเขียวกู้ไปจากตนและสั่งให้แก่นายแดงตัวการเพียง ๖๐ บาท คงไม่
ได้ ต้องสั่งให้ทั้งหมด

อีกประการ ๓ หากว่าจะมีคนภายนอก ร้อง คัดค้านโต้แย้งสิทธิใน
เงินหรือทรัพย์ ที่ตัวแทนรับไว้แทนตัวการนก็ดี ก็ไม่เป็นเหตุให้ตัวแทนหัก
เงินหรือทรัพย์ของตัวการไว้โดยพลการได้ แต่อย่างไรก็ดีถ้ามีกรณี
เกิดขึ้นดังนี้ และตัวแทนไม่แน่ใจว่าความจริงฝ่ายใดจะมีสิทธิในทรัพย์ที่
เรียกร้องนั้นดีกว่าใครแล้ว ตัวแทนอาจร้องขอต่อศาลเพื่อให้สั่งว่าตัว
แทนควรจะมีมอบเงินแก่ผู้ใด และถ้าหากว่าศาลมีคำสั่งให้คืนเงินชำระ
หนี้ และตัวแทนก็ยังชงชำระหนี้ให้แก่ตัวการไปดังนี้ ตนเองอาจตั้งรับ
ผิดชอบอีกครั้ง ๑ ก็ได้ (ให้ดูประมวลแพ่ง ม. ๓๑๘) หรือถ้าตัวแทน
ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิในทรัพย์นั้นว่า ควรจะเป็นของผู้ใดโดย
มิใช่ความผิดของตนแล้ว ตัวแทนจะวางทรัพย์ต้นนึ่งนี้ลงงานวาง
ทรัพย์ก็ได้ (ให้เทียบดูประมวลแพ่ง ม. ๓๓๑ และ ๓๓๓ ด้วย)

อนึ่ง ตามความใน ม. ๘๐๗ วรรคสอง จะเห็นได้ว่า ในเรื่อง
ทรัพย์ตัวแทนที่คคอยู่ในฐานะเช่นผู้รับฝากทรัพย์, จึงนถามคนภายนอก
ข้างความผิดหนี้ของทรัพย์ต้นนึ่ง ตนเองก็หมิ่นาทิ จำต้องปฏิบัติตาม
ม. ๖๖๓ และ ม. ๖๖๕ อีกด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดกรงานนอกสั่ง

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในข้างต้น ขอให้ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่
กรณีจะเข้าเกณฑ์เป็นชอยกเงินคงจะกล่าวต่อไปนั้น ซึ่งมีสิทธิทำได้

ชอยกเงิน

(ก) ถ้าตามสัญญาที่มีข้อตกลงให้ตัวแทนมี สิทธิ หักเงินที่ตัวแทน
ควรจะได้รับตามสัญญาได้

(ข) เมื่อมีอนุญาตให้หักเงินที่ตัวแทนได้ใช้ จ่ายไปโดยที่ตัวการ
ได้ให้อนุมัติในการจ่ายนั้น แม้ถึงว่าการจ่ายนั้นจะเป็นการจ่ายไปในทาง
ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี แต่ว่าการอนุญาตให้ใช้จ่ายในทางที่ไม่ชอบ
ด้วยกฎหมายนี้ ตัวการอาจถอนเสียได้ ในเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนที่ตัว
การจ่ายเงินนั้นไป

(ค) เมื่อเงินหรือทรัพย์สินนั้น ตัวแทนได้รับมาโดย มีชอบด้วย
กฎหมาย หรือคนภายนอกได้ใช้ให้มาโดยความผิดหลง เช่น เข้าใจ
ในข้อเท็จจริงผิด และตัวแทนแสดงได้ว่าได้มอบคืนให้แก่บุคคลที่ชำระ
เงินมานั้นแล้ว

(ง) เมื่อเงินหรือทรัพย์สินนั้น ตัวแทนได้รับมาเนื่องจากสัญญาที่
เป็นโมฆะ และอีกฝ่าย ๓ ได้ปฏิเสธสัญญานั้นเสียและตัวแทนได้คืน
เงินให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นการเสร็จสิ้นไปแล้ว แม้ถึงว่าการเพิกถอนสัญญา
เช่นว่านี้จะเนื่องมาจากถนัดของตัวแทนก็ดี ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

ส่วนในเรื่องตัวแทนได้รับเงินมาจากตัวการหลายคนร่วมกัน ตัว
แทนก็มหานาที่ของแสดงบัญชีต่อตัวการหลายคนร่วมกัน จะแบ่งแยกใช้
เงินหรือแสดงบัญชีเพียงบางคนโดยไม่ได้ ได้รับความยินยอม จากตัวการ

ตัวแทน, นายหนา, จดการงานนอกสั่ง

๕๑

ร่วมทั้งหมดไม่ได้ แม้ถึงว่าสิทธิและหุ้นส่วนในระวางตัวการร่วมจะเป็น
ประการใดก็ดี กต่างคือ แม้ถึงว่าตัวแทนจะได้สั่งเงินหรือแสดงบัญชี
ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้แก่ตัวการบางคนแล้วก็ดี ก็ไม่ทำให้ตัวแทน
หลุดพ้นความรับผิดชอบไปได้ ตัวแทนยังคงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลการร่วมทุก
คน เว้นไว้แต่จะปรากฏว่าตัวการร่วมเหล่านั้นจะเป็นหุ้นส่วนกัน และ
สามารถที่จะรับเงินแทนกันได้

(๗) หน้าที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตัวการที่ตนยึดถือ
ไว้ในฐานะที่เป็นตัวแทน

การที่ตัวแทนได้ปกครองยึดถือทรัพย์สินของตัวการในฐานะเป็น
ตัวแทนนั้น กฎหมายถือเสมือน ๑ ว่าตัวการได้เข้าเป็นผู้ยึดถือปกครอง
ด้วยตัวเอง ฉะนั้นในกรณีที่ได้มอบหมายให้ตัวแทนเข้ายึดถือ
ปกครองทรัพย์สินของตนแทนตนอย่าง ๑ หรือว่าตัวแทนได้ให้ความ
รับรองในกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินของตนโดยไว้นั้นถือว่าเป็นทรัพย์สินของตัวการอีก
อย่าง ๑ ทั้งสองอย่างนี้ตามกฎหมายถือว่าไปแล้ว เมื่อมีการระวางตัวแทน
และตัวการเกิดขึ้น กฎหมายไม่ยอมให้ตัวแทนอ้างว่าความจริงตัว
การไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินเช่นว่านั้น ทั้งจะอ้างอำนาจปรับโทษ คือ
ขายความ ๑๐ บัชนีเป็นข้อต่อสู้ก็ได้ หรือจะอ้างอำนาจของคนภายนอก
นอกมายันกับตัวการก็ได้เหมือนกัน เพราะเหตุว่าความจริงตัวแทน
ได้ยึดถือทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนผู้ครอบครอง (คือตัวการ)
ต่างหาก แต่ทั้งนี้ไม่คิดสิทธิของตัวแทนที่จะเปลี่ยนลักษณะแห่งการ
ยึดถืออันนี้ ถ้าหากได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กล่าวไว้ในประมวลแพ่ง ๗

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ม. ๑๓๗๑ เป็นค้ำประกันว่าตัวเองไม่เจตนาที่จะยึดถือทรัพย์สินแทนตัวการต่อไป หรือตัวเองเป็นผู้ครอบครองโดยสุจริตอาศัยอำนาจใหม่อันได้จากบุคคลภายนอก

แต่ในข้อที่ว่าตัวแทนจะอ้างอำนาจของ คนภายนอกผู้มีส่วนในทรัพย์สินนั้นหมายนกับตัวการไม่ได้ มีข้อยกเว้น ซึ่งยอมให้ตัวแทนทำได้ ถ้าหากการอ้างนั้นเข้าลักษณะและเหตุก่อกองดังต่อไปนี้:-

(ก) ในขณะที่ตัวแทนได้รับมอบหมายให้เขายึดถือปกครองทรัพย์สินแทนตัวการนั้น ตัวแทนต้องไม่ได้ทราบว่ามีคนภายนอกอ้างว่ามีสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น และแม้หากว่าภายหลังที่ตัวแทนได้ทราบความเช่นฉนั้นแล้ว ตัวแทนก็ไม่ได้แตกถือเอาว่าตัวการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริง

(ข) ตัวแทนต้องได้มอบคืนทรัพย์สินเหล่านั้นให้แก่คนภายนอกนั้นไปแล้ว หรือว่าได้เขาโต้แย้งสิทธิ์แทนโดยอ้างอำนาจของคนภายนอกเช่นว่านั้น

ตัวอย่างเช่น ๑. ตัวแทนได้รับอนุญาตให้เขาอยู่ในสถานที่ซึ่งเป็นทรัพย์สินสมบัติของตัวการ เช่นนี้ แม้ตัวแทนจะอยู่นานเท่าใดก็ได้ จะได้เพียงกรรมสิทธิ์ในสถานที่นั้นกับตัวการไม่ได้ หรือจะอ้างขายความปกครองโดยอำนาจประวัติกษไฉนตัวการก็ได้เหมือนกัน แม้ถึงว่าความจะปรากฏด้วยอีกว่าตัวแทนได้ใช้สถานที่นั้นเพียงประกอบกิจการเป็นส่วนตัวโดยอิสระต่างหากจากกิจการในหน้าที่ตัวแทนก็ตาม

๒. นาย ก. เป็นตัวแทนเก็บค่าเช่าที่ดินแทนตัวการ และมีอภัย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๓

ได้เป็นเงินเท่าใดแล้ว ก็ฝากไว้ยัง ธนาคารแห่งเดียวกับที่คนมีเงินฝากไว้ แต่แยกคนระบุบัญชี คือมาตัวการตายโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ นาย ก. ก็ยังคงเก็บค่าเช่าตังนั้นต่อมาจนเวลาถึงงวดเดยมมา ๑๒ ปีเศษ โดยนาย ก. เคยแสดงต่อผู้เช่าหลายคนว่า เก็บผลประโยชน์เพื่อทายาทของตัวการ ซึ่งจะเป็นใครก็ตาม ต่อมาภายหลังปรากฏตัวทายาทของตัวการคนหนึ่ง และภายในเวลาดังกล่าวหลังจากนั้น ผู้รับโอนดีทิจจากทายาทได้ฟ้องเรียกทรัพย์สินรวมทั้งค่าเช่าและผลประโยชน์ซึ่งออกเงยขึ้นในภายหลังความมรณะของตัวการทั้งสิ้น ก. อ้างว่าเป็นเจ้าของโดยอาศัยอำนาจที่ปกครองมาโดยอาศัยความปรักษ์ ดังนี้วินิจฉัยว่า ก. เถียงไม่ขึ้นต้องส่งมอบทรัพย์สินและผลประโยชน์ทั้งออกเงยทั้งสิ้นให้แก่โจทก์ ซึ่งเป็นผู้รับโอนมานั้น

๓. นาย ก. เป็นตัวแทนเก็บค่าเช่าและตั้งมอบให้นาย ข. ตัวการมานานเป็นเวลา ๑๒ ปีเศษ ดังนี้ ถ้าปรากฏว่าไม่ได้มีการทูลจริตหรือเกี่ยวข้องกับคดีผิดอย่างใดแต่ก็ แม้ความจะปรากฏว่าความจริงนาย ก. เป็นเจ้าของทรัพย์สินเองก็ตาม นาย ข. ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยอำนาจอาศัยความปกครองโดยปรักษ์

๔. นาย ก. ตั้งมอบของให้แก่ผู้ขนส่งเพื่อส่งให้แก่ นาย ข. ซึ่งความจริงในเรื่องนี้ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่ได้โอนไปยังนาย ข. ต่อมา นาย ก. ตั้งถอนคำดังนั้นเสีย ผู้ขนส่งจึงตั้งของที่มอบนั้นกลับคืนให้แก่ นาย ก. ผู้ส่ง ในกรณีเช่นนั้น ถ้า นาย ข. ฟ้องผู้ขนส่ง ว่าจะ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

อ้างอำนาจของนาย ก. ซึ่งเป็นข้อต่อสู้ได้ เพราะในกรณีเช่นนี้ ผู้ชน
ดั่งไม่ใช่ตัวแทนของนาย ข. ผู้รับ

๕. นาย ก. เป็นตัวแทนขายสินค้าแทนนาย ข. และในขณะที่
คนรับมอบสินค้าแทนนาย ข. ตัวทราบดีอยู่แล้วว่านาย ค. อ้างถึง
กรรมสิทธิ์ที่อยู่ เช่นนี้ ถ้านาย ข. พ้องเรียกเงินค่าขายทรัพย์สินจาก
นาย ก. นาย ก. จะอ้างอำนาจของนาย ค. ยันกับนาย ข. ไม่ได้ แม้
ถึงว่านาย ข. จะได้ทรัพย์สินซึ่งเป็นของนาย ค. มาโดยไม่ชอบด้วย
กฎหมายก็ดี เพราะเหตุว่า ในขณะที่รับมอบทรัพย์สิน นาย ก. ทราบดี
อยู่แล้วว่านาย ค. ได้ได้ถึงกรรมสิทธิ์อยู่ แต่นาย ก. ก็ยังเลือกถือ
เอาว่านาย ข. เป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยแท้จริง จึงได้เข้าทำสัญญาขาย
ในฐานะเป็นตัวแทนของนาย ข. นาย ก. จึงปิดปากไม่ให้ถึง

(๘) หน้าที่ต้องเปิดเผยความจริงในเมื่อมีผลประโยชน์เกี่ยว
ข้องอยู่ด้วยเป็นส่วนตัว

การที่ตัวแทนเข้ารับปฏิบัติภารกิจแทนบุคคลซึ่งเป็นตัวการนั้น
ย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่า ตัวแทนต้องจัดการเต็มที่ตามความสามารถที่
จะทำได้เพื่อให้ตัวการได้รับประโยชน์เพิ่มพูนจากกิจการนั้น ด้วยเหตุนี้
ตัวแทนจึงจะเข้าทำกิจการอย่างใดอย่าง ๑ ในเมื่อตนเองมีผลประโยชน์
ได้เสียส่วนตัวอยู่ด้วย อันเป็นการขัดกับหน้าที่ซึ่งถ่วงแล้วในข้างต้น
จึงทำไม่ได้ เว้นไว้แต่ตัวแทนจะได้บอกกล่าวให้ตัวการทราบถึงสาระ
สำคัญแห่งลักษณะและสภาพที่แท้จริงอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของตน
ให้ตัวการทราบโดยแจ้งชัดเสียก่อน และตัวการได้ยินยอมอนุญาตให้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๘๕

ตัวแทนทำได้จึงจะมีผล และคำว่าผลประโยชน์ส่วนตัวเกี่ยวข้องกับชู้ด้วย เช่นวาน รวมทงทคนเองเป็นเจ้าของทรัพย์สินคนเดียวหรือเพียงมีผลประโยชน์ได้เสียในทรัพย์สินอยู่ด้วยแต่บางส่วน ก็รวมอยู่ในความหมายในข้อนี้เหมือนกัน

ที่ว่าต้องแจ้งให้ตัวการทราบถึงสาระสำคัญแห่งลักษณะและสภาพที่แท้จริงอันเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนนี้ หมายความว่าต้องบอกกล่าวกันโดยละเอียดไม่มีบิดบังอำพรางกันอย่างไร กล่าว คือ ต้องบอกให้ต้นสังกัดตลอดจนคนปลายไม่มีการบิดบังข้อความอะไร หรือมีเดกันยอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ใช่สักแต่ว่าบอกเป็นพิธีว่ามีผลประโยชน์ส่วนตัวเกี่ยวข้องกับชู้บ้าง เพียงเท่านั้นถกกันว้างไม่เป็นการเพียงพอ และถ้ามีการเกี่ยวข้องกับชู้แล้ว เป็นหน้าที่ฝ่ายตัวแทนหรือบุคคลภายนอกที่อ้างว่ากิจการที่ตัวแทนไปทำนั้นเป็นการชอบแล้ว จำต้องนำสืบว่าตัวแทนได้บอกกล่าวให้ตัวการทราบไว้โดยชัดแจ้งแล้วว่า ตนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับชู้ด้วยทั้งตัวการ ก็ได้ให้ความยินยอมแก่การนั้นแล้ว

ถ้าหากว่า ตัวแทนได้ทำการฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวแล้วและตัวการได้ทราบความจริงเช่นเมื่อใด ตัวการก็มีสิทธิที่จะเลิกทำดังจะกล่าวต่อไปน้อย่างใดอย่าง ๓ เป็นต้นว่า บอกปฏิเสธกิจการนั้นเด็ดเดี่ยวประการ ๓ หรืออีกประการ ๓ ยอมรับรองถือเอากิจการนั้นแล้วเรียกร้องเอาผลประโยชน์ทั้งหมดที่ตัวแทนได้ รับออกเงยจาก กิจการนั้นก็ได้ ด้วยเหตุนี้ตัวแทนเพื่อขายทรัพย์สิน จึงทำหน้าที่เป็นผู้อื่นเองไม่ได้

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หรือว่าตัวแทนเพื่อซื้อทรัพย์สินจะซื้อทรัพย์สินของตนเอง หรือทรัพย์สินคนมผล
ประโยชน์ส่วนตัวเกี่ยวข้องซึ่งอยู่ด้วยแทนตัวการยอมไม่ได้ เว้น ไว้แต่จะ
ได้บอกกล่าวให้ตัวการทราบโดยละเอียด และได้รับความยินยอมให้
ทำเช่นนั้นได้ ที่ว่านโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าราคาที่ดีแทนซื้อหรือขาย
นั้นจะเป็นราคาที่สมควรหรือไม่ก็ตาม

ตัวอย่างเช่น ผู้จำหน่ายการบริษัท ขายเรือดำ ๓ ให้แก่บริษัท
และอ้างว่าซื้อมาจากคนอื่น ดังนั้นไม่เป็นข้อสำคัญว่าราคาเรือดำจะ
สมควรและเป็นการยุติธรรมดีหรือไม่ ถ้าผู้จำหน่ายนั้นทำ
เท่าใด ต้องส่งมอบผลกำไรทั้งหมดให้แก่บริษัทพร้อมทั้งดอกเบียดด้วย
ในกรณีเช่นบริษัทอาจเพิกถอนสัญญาโดยง่าย หรือจะยอมรับซื้อเรือ
ไว้แล้วเรียกเอาผลกำไรดังกล่าวแล้ว ก็อาจเลิกทำอย่างใดอย่าง ๓ ได้
เว้นไว้แต่จะมีข้อบังคับของบริษัทเป็นพิเศษว่า ให้ผู้จำหน่ายทำการ
ค้าขายทรัพย์สินคนมผลประโยชน์น้อยด้วยให้แก่บริษัทได้ กฎที่ผู้จำหน่าย
การทำไปนั้นจึงไม่ถือว่าทำผิดหน้าทอน

หน้าที่ของตัวแทนในประเภทนี้ดังได้อธิบายมาแล้ว ขอให้เทียบดู
ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๙๐๕ ประกอบด้วย

(๙) หน้าที่ต้องเปิดเผยความจริงในเมื่อทำการเกี่ยวข้องกับตัวการ
ตามความในประมวลแพ่ง ฯ ม. ๙๐๕ จะเห็นได้ว่ามีหลักอยู่ว่า
ตัวแทนจะเข้าทำนิติกรรมอันใดในนามของ ตัวการทำกับตนเอง ในนาม
ของตนเองหรือในฐานะเป็นตัวแทนของบุคคลภายนอกหาได้ไม่ เว้น ไว้
แต่จะได้รับความยินยอมของตัวการหรือว่านิติกรรมนั้นมิฉะนั้นเพราะแต่การ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕๗

ชำระหนี้ โดยเหตุคนหน้าของตัวการตามข้อเท็จจริงจะเกิดขึ้นได้คือเมื่อ
ตัวแทนได้ปฏิบัติตามการอย่างใดอย่าง ๑ ตามในข้อยกเว้นนี้

ฉะนั้น เมื่อตัวแทนได้รวมความยินยอมจากตัวการเพื่อให้เขาทำนิติ
กรรมอันใด ดังกล่าวแล้วนี้ไม่ว่ากับตัวการเองหรือผู้รักษาสตประโยชน์
แทนตัวการก็ดี ตัวแทนต้องทำด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และต้องเปิดเผย
ความจริงอันเป็นสาระสำคัญหรือทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์
แห่งสัญญาหรือกิจการนั้นที่ตนริโดยสิ้นเชิง และหากว่าตัวแทนทำ
ผิดหน้าที่นี้แล้วตัวการอาจเพิกถอนสัญญาหรือกิจการนั้นเสียได้ และ
ในเมื่อขณะใดที่มีปัญหาอันเกี่ยวกับความล้มบรรณแห่งสัญญา หรือ
กิจการเช่นว่านแล้ว เป็นหน้าที่ของตัวแทนที่จะต้องนำสืบว่าตนเองได้เปิดเผย
ความจริงให้ตัวการทราบโดยสิ้นเชิงแล้ว และตัวแทนไม่ได้เอาไรด์
เอาเปรียบเนื่องจากตำแหน่งที่ตนได้จัดการในฐานะเป็นตัวแทนหรือเพราะ
ที่ตนได้ รวมความไว้วางใจ ในฐานะเป็นตัวแทนนั้นโดย ข้อประการ ๑
ในข้อที่ตัวแทนทำผิดหน้าที่ดังกล่าวแล้วนี้ หากตัวการหรือผู้แทนตัวการ
ต้องการจะขอให้เพิกถอนนิติกรรมนั้นเสีย ตัวการหรือผู้แทนตัวการ
ก็ต้องจัดการเสียภายในเวลาสามเดือน นับตั้งแต่ตนทราบเรื่องว่าตัวแทน
ไม่สุจริตและไม่เปิดเผยความจริง มิฉะนั้นแล้วอาจถือว่าตัวการยอม
ตัดสิทธิ์ที่จะอ้าง โดยสันนิษฐานว่าตัวการอาจให้สัตยาบันแก่การนั้นก็ได้
ตัวอย่างเช่น ถ้าตัวแทนจะขอหรือจะเอาทรัพย์สินจากตัวการ หรือ
ตัวเองเป็นตัวแทนเพื่อจัดการทรัพย์สินล้มบดอย่างใดอย่าง ๑ หรือทรัพย์สิน
ล้มบดแต่บางส่วนจากผู้รับประโยชน์ ในทรัพย์สินล้มบดนั้น วินิจฉัยว่า

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เป็นหน้าที่ของตัวแทนหรือผู้จัดการทรัพย์สินบุคคลนั้น ที่จะต้องเปิดเผยความจริงทุกสิ่งทุกอย่าง อันเกี่ยวกับการทำให้ทรัพย์สินนั้นราคาสูงขึ้น เพื่อให้ตัวการหรือผู้รับประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้นทราบ โดยตลอด

อีกเรื่อง ๓. นายความชอบทรัพย์สินอย่าง ๓. จากเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินของลูกความผู้ล้มตาย เป็นหน้าที่ของนายความผู้นั้น ที่จะต้องเปิดเผยความจริงอันเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งคนได้รู้เห็นมาในระหว่างที่ตนปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นทนายความของลูกความผู้ล้มตายนั้นแต่ในทำนองเดียวกันในเรื่องที่ ตัวแทนชอบทรัพย์สินของตัวการในนามของบุคคลที่ ๓ อันเป็นการต้องห้ามตามประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๐๕ ฉะนั้นซื้อขายนั้นอาจถูกเพิกถอนเสียได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าราคาซื้อขายนั้นจะเป็นราคาที่สมควรหรือไม่

อนึ่ง ตามความในประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๐๕ ตอนที่ว่า "เว้นแต่ในกรณีนั้นเฉพาะแต่การชำระหนี้" นั้นมีความหมายเพียงไร น่าจะเข้าใจว่า เป็นการชำระหนี้กันอย่างเดียวซึ่งไม่ชอบความที่ตามมาควรให้ตัวการหรือตัวแทนเสียเปรียบกันได้ เช่นตัวแทนเก็บผลประโยชน์สั่งให้ตัวการเช่นนั้น ตัวแทนอาจเรียกร้องให้ตัวการทำใบรับเป็นหลักฐานเพื่อแสดงว่าตนได้รับผลประโยชน์ไม่เป็นการถูกต้องแต่เป็นคน บัญหามีต่อไปว่าในกรณีตัวแทนในการชำระหนี้ จะเป็นตัวแทนของบุคคลภายนอก คือ ถูกหนดด้วยจะถือว่าอำนาจตามข้อยกเว้นในมาตราดังกล่าวหรือไม่ ถ้าเพราะเหตุความมุ่งหมายในการบัญญัติมาตรานั้นขึ้นไว้ ก็เห็นได้ว่าเพื่อป้องกันมิให้ตัวแทนเขาเปรียบตัวการ เนื่องจากตำแหน่ง

ที่^{๕๗}เป็นตัวแทน หรือว่า^{๕๘}เพื่อมิให้^{๕๙}ผลประโยชน์^{๖๐}ทั้ง^{๖๑}ต้อง^{๖๒}ฝ่าย^{๖๓}เกิด^{๖๔}ชด^{๖๕}กัน^{๖๖}ได้
 ส่วน^{๖๗}การ^{๖๘}ชำระ^{๖๙}หนี้^{๗๐}เป็น^{๗๑}เรื่อง^{๗๒}ตรง^{๗๓}ไป^{๗๔}ตรง^{๗๕}มา^{๗๖}ไม่^{๗๗}เล^{๗๘}ให้^{๗๙}เหตุ^{๘๐}ย^{๘๑}ที่^{๘๒}จะ^{๘๓}เขา^{๘๔}ริ^{๘๕}ด^{๘๖}เขา^{๘๗}
 เปรียบ^{๘๘}ตัว^{๘๙}การ^{๙๐}ได้^{๙๑}ใน^{๙๒}ทาง^{๙๓}ใด^{๙๔} จึง^{๙๕}คิด^{๙๖}ว่า^{๙๗}ตัว^{๙๘}แทน^{๙๙}หน้า^{๑๐๐}จะ^{๑๐๑}ทำ^{๑๐๒}ได้^{๑๐๓}ด้วย^{๑๐๔} เป็นต้น^{๑๐๕}ว่า^{๑๐๖}
 ตัว^{๑๐๗}แทน^{๑๐๘}ไป^{๑๐๙}รับ^{๑๑๐}ชำระ^{๑๑๑}หนี้^{๑๑๒}ที่^{๑๑๓}ค้าง^{๑๑๔}ระ^{๑๑๕}วาง^{๑๑๖}ตัว^{๑๑๗}การ^{๑๑๘}กับ^{๑๑๙}คน^{๑๒๐}ภาย^{๑๒๑}นอก^{๑๒๒} ซึ่ง^{๑๒๓}ตัว^{๑๒๔}แทน^{๑๒๕}
 ก็^{๑๒๖}เป็น^{๑๒๗}ตัว^{๑๒๘}แทน^{๑๒๙}ของ^{๑๓๐}คน^{๑๓๑}ภาย^{๑๓๒}นอก^{๑๓๓}เห^{๑๓๔}ม^{๑๓๕}ือ^{๑๓๖}กัน^{๑๓๗} หรือ^{๑๓๘}ว่า^{๑๓๙}เป็น^{๑๔๐}การ^{๑๔๑}ชำระ^{๑๔๒}หนี้^{๑๔๓} ซึ่ง^{๑๔๔}
 ตัว^{๑๔๕}การ^{๑๔๖}เป็น^{๑๔๗}ลูก^{๑๔๘}หนี้^{๑๔๙}ตัว^{๑๕๐}แทน^{๑๕๑}อยู่^{๑๕๒} ในการ^{๑๕๓}ที่^{๑๕๔}ตัว^{๑๕๕}แทน^{๑๕๖}ได้^{๑๕๗}ออก^{๑๕๘}เงิน^{๑๕๙}ให้^{๑๖๐}ไป^{๑๖๑}ก่อน^{๑๖๒}
 เป็น^{๑๖๓}ต้น^{๑๖๔}

(๓๐) หน้าที่ต้องแสดงตาส่งตัว

หน้าที่^{๑๖๕}ตัว^{๑๖๖}แทน^{๑๖๗}ใน^{๑๖๘}ข้อ^{๑๖๙}น^{๑๗๐}หม^{๑๗๑}ด^{๑๗๒}ก^{๑๗๓}อ^{๑๗๔}ย^{๑๗๕}ว่า^{๑๗๖} ตัว^{๑๗๗}แทน^{๑๗๘}จะ^{๑๗๙}หา^{๑๘๐}เค^{๑๘๑}ห^{๑๘๒}า^{๑๘๓}เค^{๑๘๔}ย^{๑๘๕}เป็น^{๑๘๖}
 พิ^{๑๘๗}เศษ^{๑๘๘}เน^{๑๘๙}ือง^{๑๙๐}จาก^{๑๙๑}เหตุ^{๑๙๒}ที่^{๑๙๓}คน^{๑๙๔}ทำ^{๑๙๕}การ^{๑๙๖}เป็น^{๑๙๗}ตัว^{๑๙๘}แทน^{๑๙๙} โดย^{๒๐๐}ที่^{๒๐๑}ตัว^{๒๐๒}การ^{๒๐๓}ไม่^{๒๐๔}รู้^{๒๐๕} หรือ^{๒๐๖}ไม่^{๒๐๗}
 ได้^{๒๐๘}ให้^{๒๐๙}ความ^{๒๑๐}ยิน^{๒๑๑}ย^{๒๑๒}อม^{๒๑๓}ด้วย^{๒๑๔}น^{๒๑๕}น^{๒๑๖}ไม่^{๒๑๗}ได้^{๒๑๘} ถ้า^{๒๑๙}ตัว^{๒๒๐}แทน^{๒๒๑}ทำ^{๒๒๒}ฝ^{๒๒๓}า^{๒๒๔}ฝ^{๒๒๕}น^{๒๒๖}หน้า^{๒๒๗}ที่^{๒๒๘}อน^{๒๒๙}นั้น^{๒๓๐}แล้ว^{๒๓๑}
 ถ้า^{๒๓๒}มี^{๒๓๓}ผล^{๒๓๔}ประ^{๒๓๕}โย^{๒๓๖}ชน์^{๒๓๗}เท่า^{๒๓๘}ใด^{๒๓๙}ต้อง^{๒๔๐}ส่ง^{๒๔๑}มอบ^{๒๔๒}ให้^{๒๔๓}แก่^{๒๔๔}ตัว^{๒๔๕}การ^{๒๔๖}จน^{๒๔๗}สิ้น^{๒๔๘} เพราะ^{๒๔๙}กฎ^{๒๕๐}หมาย^{๒๕๑}
 ก็^{๒๕๒}อ^{๒๕๓}ว^{๒๕๔}า^{๒๕๕}เป็น^{๒๕๖}การ^{๒๕๗}รับ^{๒๕๘}ไว้^{๒๕๙}แทน^{๒๖๐}ตัว^{๒๖๑}การ^{๒๖๒} (ให้^{๒๖๓}ดู^{๒๖๔}ประ^{๒๖๕}ม^{๒๖๖}ว^{๒๖๗}ด^{๒๖๘}พ^{๒๖๙}ง^{๒๗๐} ๑ พ. ๒๓๐) แม^{๒๗๑}
 ว่า^{๒๗๒}การ^{๒๗๓}ที่^{๒๗๔}ไป^{๒๗๕}ได้^{๒๗๖}ถ้า^{๒๗๗}ไร^{๒๗๘}มา^{๒๗๙}น^{๒๘๐}ตัว^{๒๘๑}แทน^{๒๘๒}จะ^{๒๘๓}ต้อง^{๒๘๔}ต^{๒๘๕}ง^{๒๘๖}ท^{๒๘๗}ง^{๒๘๘}ร^{๒๘๙}อน^{๒๙๐} และ^{๒๙๑}เป็น^{๒๙๒}การ^{๒๙๓}เส^{๒๙๔}ียง^{๒๙๕}
 โส^{๒๙๖}ค^{๒๙๗}เป็น^{๒๙๘}พิ^{๒๙๙}เศษ^{๓๐๐}และ^{๓๐๑}ตัว^{๓๐๒}การ^{๓๐๓}ไม่^{๓๐๔}ได้^{๓๐๕}รับ^{๓๐๖}ความ^{๓๐๗}เส^{๓๐๘}ย^{๓๐๙}ห^{๓๑๐}าย^{๓๑๑}แ^{๓๑๒}ด^{๓๑๓}ย^{๓๑๔}ว^{๓๑๕}ง^{๓๑๖}ไร^{๓๑๗}ก็^{๓๑๘}ดี^{๓๑๙} ความ^{๓๒๐}
 ซ^{๓๒๑}อ^{๓๒๒}น^{๓๒๓}ก^{๓๒๔}ไม่^{๓๒๕}เป็น^{๓๒๖}ซ^{๓๒๗}อ^{๓๒๘}แ^{๓๒๙}ก^{๓๓๐}ตัว^{๓๓๑}ได้^{๓๓๒} ตัวอย่าง^{๓๓๓}เช่น^{๓๓๔} นาย^{๓๓๕}แดง^{๓๓๖}เป็น^{๓๓๗}ตัว^{๓๓๘}แทน^{๓๓๙}เพื่อ^{๓๔๐}ให้^{๓๔๑}
 ซ^{๓๔๒}า^{๓๔๓}ย^{๓๔๔}เร^{๓๔๕}ือ^{๓๔๖}ดำ^{๓๔๗} ๑ เป็น^{๓๔๘}รา^{๓๔๙}คา^{๓๕๐}ซ^{๓๕๑}ย^{๓๕๒}ง^{๓๕๓}ค่า^{๓๕๔}ที่^{๓๕๕}ส^{๓๕๖}ด^{๓๕๗} นาย^{๓๕๘}แดง^{๓๕๙}หา^{๓๖๐}ผู้^{๓๖๑}ซ^{๓๖๒}อ^{๓๖๓}ไม่^{๓๖๔}ได้^{๓๖๕}จึง^{๓๖๖}รับ^{๓๖๗}ซ^{๓๖๘}
 อ^{๓๖๙}ย^{๓๗๐}เ^{๓๗๑}ง^{๓๗๒}ความ^{๓๗๓}รา^{๓๗๔}คา^{๓๗๕}ที่^{๓๗๖}ตัว^{๓๗๗}การ^{๓๗๘}ก^{๓๗๙}ำ^{๓๘๐}ห^{๓๘๑}น^{๓๘๒}มา^{๓๘๓}น^{๓๘๔}น^{๓๘๕} โดย^{๓๘๖}ไม่^{๓๘๗}ได้^{๓๘๘}รับ^{๓๘๙}ความ^{๓๙๐}ยิน^{๓๙๑}ย^{๓๙๒}อม^{๓๙๓}จาก^{๓๙๔}ตัว^{๓๙๕}
 การ^{๓๙๖}เ^{๓๙๗}ด^{๓๙๘}ย^{๓๙๙} และ^{๔๐๐}แ^{๔๐๑}ก^{๔๐๒}อ^{๔๐๓}มา^{๔๐๔}นาย^{๔๐๕}แดง^{๔๐๖}ก็^{๔๐๗}ซ^{๔๐๘}า^{๔๐๙}ย^{๔๑๐}เร^{๔๑๑}ือ^{๔๑๒}ดำ^{๔๑๓}น^{๔๑๔}ั้น^{๔๑๕}ไป^{๔๑๖}ได้^{๔๑๗}ถ้า^{๔๑๘}ไร^{๔๑๙} ฉ^{๔๒๐}น^{๔๒๑}ฉ^{๔๒๒}ฉ^{๔๒๓}ฉ^{๔๒๔}
 ว่า^{๔๒๕}นาย^{๔๒๖}แดง^{๔๒๗}ได้^{๔๒๘}ถ้า^{๔๒๙}ไร^{๔๓๐}เท่า^{๔๓๑}ใด^{๔๓๒}ต้อง^{๔๓๓}น^{๔๓๔}อบ^{๔๓๕}ให้^{๔๓๖}แก่^{๔๓๗}ตัว^{๔๓๘}การ^{๔๓๙}ท^{๔๔๐}ง^{๔๔๑}ต้น^{๔๔๒} ใน^{๔๔๓}ทำ^{๔๔๔}น^{๔๔๕}อง^{๔๔๖}เ^{๔๔๗}็^{๔๔๘}ย^{๔๔๙}ว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กันตัวแทนชื่อหรือชายของ ถ้าขายได้เกินราคา หรือซื้อต่ำกว่าราคาที่กำหนดไว้ ผลกำไรเท่าใดก็ต้องคืนให้ตัวการทั้งสิ้น

อีกเรื่อง ๑ นายเรือได้รับคำสั่งจากเจ้าของเรือให้เอาเรือไปรับจ้างบรรทุกของ นายเรือหากคนจ้างบรรทุกของไม่ได้ จึงบรรทุกสินค้าของตนเองไปขาย เช่นถ้าขายได้กำไรเท่าใดนายเรือต้องส่งให้แก่เจ้าของเรือทั้งหมด จะคิดเทียบส่วนกำไรว่างสินค้าตามสมควรไม่ได้ ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ นายแดงวานนายขาวไปตัดเนื้อให้ลูกชายคน ๑ ดำรับ นายขาวก็พาไปตัดและได้ตราค่า ๑๐ เปอร์เซ็นต์ แต่นายขาวมาคิดเอาทั้งนายแดงเต็มราคา ฉะนั้นว่านายขาวจะเอาเงินตัด ๑๐ เปอร์เซ็นต์ตนไว้เป็นส่วนตัวไม่ได้ก็ต้องคืนให้แก่ นายแดง แม้ถึงว่านายขาวไม่ได้คิดค่าบำเหน็จในฐานะเป็นตัวแทนก็

แต่ในบางเรื่องเราจะได้เห็น ตัวอย่างว่าตัวการยอมให้ตัวแทนไปเรียกร้องเอาผลประโยชน์จากคนภายนอกเป็นค่าจ้างเขาเอง หรือบางตัวการก็รู้แต่รู้ว่าตัวแทนจะได้รับประโยชน์จากคนภายนอก ถ้าเป็นเช่นนั้นตัวแทนก็ขอเอาประโยชน์เช่นว่านี้ได้ และไม่เป็นข้อสำคัญที่ว่าตัวการคิดคำนวณผิดหรือกะโหลกผิดและไม่ได้คิดเลยที่ว่าตัวแทนจะได้ผลประโยชน์ถึงเท่านั้นเท่านั้น ความซนไม่เป็นข้อสำคัญ ๆ อัยที่ว่าตัวการรู้แต่ได้ให้ความยินยอมด้วยหรือไม่เท่านั้น แต่ตามที่ท่านต้องหมายความว่าตัวแทนต้องบอกสภาพแห่งการที่ไปทำนั้นโดยความจริง ถ้าปรากฏว่าตัวแทนหลุดออกดวงไม่บอกความจริงให้แก่ตัวการ จึงทำให้ตัวการเข้าใจผิด หรือคนทราบแต่รู้ว่าตัวการเข้าใจผิดแต่ก็นิ่งเฉยไม่บอกให้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ข้อสัญญาหรือสภาพแห่งกิจการนั้น เพราะฉะนั้นถ้าสัญญาตัวแทนจะบังคับไปตามความในมาตราที่กล่าว ถ้าพิจารณาที่แต่เพียง ๆ ก็น่าจะเข้าใจว่าตัวแทนควรจะหลุดพ้นการมีหน้าที่ตัวแทนในขณะนั้นได้ แต่ถ้าคำนึงถึงความไม่สะดวกแก่ฝ่ายทางตัวการบ้างแล้วจะเห็นว่ากฎหมายจะยอมให้เป็นไปเช่นนั้นไม่ได้ เพราะเหตุว่ายังมีทรัพย์สินของตัวการที่ตกค้างอยู่กับตัวแทนและยังไม่ทราบชัดว่าได้จัดกิจการไปถึงไหนบ้างแล้วจะยอมให้ตัวแทนขาดหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะเป็นตัวแทนในเวลาปัจจุบันทันด่วนเช่นนั้น ฝ่ายทางตัวการจะได้ใครที่ใหม่ให้เข้าจัดการได้ทันทีทั้งนี้และทรัพย์สินของตัวการจะเสียหายเป็นอันครหานไป โดยที่ไม่ต้องมีผู้ใดรับผิดชอบ ถ้าในกรณีเช่นนั้นไปโดนตัวแทนที่ไร้ศีลธรรมเขาก็จะไม่พะวงห่วงใยต่อผลประโยชน์หรือทรัพย์สินของตัวการที่ยังตกค้างอยู่เช่นนั้น เพราะถือเสียว่าหมดหน้าที่เขาแล้ว ส่วนการเสียหายจะเกิดขึ้นอย่างไรไม่ต้องคำนึงถึง ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงกำหนดหน้าที่ของตัวการไว้ว่า แม้ถึงว่าสัญญาตัวแทนจะบังคับไปเพราะตัวการตายก็ดี หรือตัวการ ตลเป็นผูไรความสามารถหรือล้มละลายก็ตัวแทนก็ยังต้องจัดการอันสมควรทุกอย่างเพื่อรักษาผลประโยชน์อันเขาได้มอบหมายนั้น จนกว่าทายาทหรือผู้แทนของตัวการอาจเข้าปกครองบริหารประโยชน์นั้นได้ ตัวแทนจึงจะหลุดพ้นหน้าที่ได้ (ดูประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๒๘)

หมวดที่ ๒

ความรับผิดชอบของตัวแทนต่อตัวการ

ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบต่อตัวการเพียง ไรนั้นอาจแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้:-

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๐๓

(๑) ในเรื่องสัญญาซึ่งตัวแทนได้ทำไปในนามของตัวการนั้นตามปกติแล้วถ้าตัวแทนได้ทำไปภายในขอบเขตของอำนาจที่มอบหมายมาแล้ว ตัวแทนก็หลุดพ้นหน้าที่และไม่มีความรับผิดชอบในสัญญานั้นต่อตัวการหรือคนภายนอกอีกต่อไป เว้นไว้แต่:-

(ก) ตามสัญญานั้นมีข้อความว่าตัวแทนยอมรับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่อตัวการโดยรับรองเป็นประกันคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ หรือว่าตัวแทนทำการเป็นตัวแทนทั้งต้องฝ่ายและยอมรับผิดชอบเป็นส่วนตัวด้วยแต่ทั้งนี้ตัวแทนต้องได้รับความยินยอมของตัวการก่อนตาม ความในประมวลแพ่ง ฯ ม. ๙๐๕.

(ข) ในกิจการระนิคนั้นมีธรรมเนียมประเพณีพิเศษให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบต่อตัวการด้วย เป็นต้นว่าเช่นในเรื่องตัวแทนประกันภัยย่อมมี ธรรมเนียมเห็นว่าตัวแทน ย่อม รับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่อผู้รับประกันภัยอันเกี่ยวกับเบี่ยงประกันภัย

ในเรื่องตัวเงินนั้น เมื่อตัวแทนได้ลงนามของตนเองในตั๋วแลกเงินในฐานะเป็นผู้ส่งจ่ายหรือผู้สกัดหลัง ซึ่งได้ทำไปภายในขอบเขตของ การที่ได้จัดการ ในฐานะเป็นตัวแทนแต่ทั้งนี้ตัวแทนไม่ได้ระบุไว้ให้ชัดเจนว่าได้ลงนามไว้ในตำแหน่งหรือในฐานะเป็นตัวแทน (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๙๐๐ และ ๙๐๓ ประกอบด้วย) และภายหลังตั๋วแลกเงินเช่นว่านั้นได้ตกมาอยู่ในมือของตัวการกล่าวคือ ตัวการเป็นผู้ทรงตั๋วแลกเงินนั้นเช่น นั้นปัญหาที่ว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบต่อตัวการ ในตั๋วแลกเงิน เช่นว่านั้นเป็นส่วนตัวหรือไม่ ต้องอาศัยความ ตั้งใจจากคู่กรณีเป็นหลักเป็นต้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ว่าถ้าตัวแทนตั้งใจจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัว และการที่ลงนามไว้โดยไม่บอกตำแหน่งเช่นนี้ทำให้ตัวการหลงเข้าใจผิดว่าตัวแทนประสงค์จะรับผิดชอบเป็นส่วนตัว หรือว่าตัวแทนได้ทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการแสดงว่าถ้าตัวแทนไม่ตั้งใจจะรับผิดชอบแล้วก็ไม่ทำเช่นนั้น เหล่านี้ตัวแทนต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามตัวประกันนั้น นอกจากนี้แล้วมีหลักอยู่ว่าตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการเลย

(๒) เมื่อเอาเงินของตัวการไปใช้ต้องเสียดอกเบี้ย

ครั้งที่ได้ศึกษามาแล้วตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๑๓๐ ว่าเงินและทรัพย์สินหรือสิทธิทั้งหลายซึ่งตัวของนายได้มา ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วต้องส่งมอบให้แก่ตัวการทั้งสิ้น เพราะกฎหมายถือว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของตัวการ ฉะนั้นในการจัดการงานส่วนตัวแทนจะใช้เงินอย่างไรก็ตาม มีหลักอยู่ว่าถ้าเป็นกิจการภายในขอบเขตอำนาจแล้วตัวแทนไม่ต้องเสียดอกเบี้ย เว้นไว้แต่ ความจะปรากฏว่าถ้าตัวแทนเอาเงินนั้นไปใช้ในทางที่ไม่สมควรหรือเป็นการผิดจากหน้าที่แล้ว ตัวแทนไม่แต่จะต้องใช้คืนเงินให้แก่ตัวการอย่างเดียวกับตัวแทนยังต้องเสียดอกเบี้ยอีกด้วย หรือว่าเมื่อตัวการเองหรือผู้ที่ได้รับอำนาจจากตัวการเรียกร้องให้ส่งเงินหรือทรัพย์สินสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตัวแทนไม่ยอมส่งเงินที่เรียกร้องนั้นให้โดยไม่มีเหตุสมควรเป็นข้อแก้ตัวแล้วตัวแทนต้องเสียดอกเบี้ยในคืนเงินนั้นส่วนที่เขาได้เรียกบริบูรณ์ นอกจากนั้นแล้วถ้าตัวแทนเอาเงินซึ่งควรจะได้แก่ตัวการ หรือเงินซึ่งควรจะได้ใช้ในกิจการของตัวการมาใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัวเสียตัวแทนก็จำต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่ตัวการนับแต่วัน

ถ้าใช้ในทางที่ไม่สมควรและผิดหน้าที่

เมื่อตัวการเรียกให้ส่งเงิน

เมื่อเอาไปใช้ในประโยชน์ส่วนตัว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๐๕

ที่เขาเงินไปใช้เช่นเดียวกับที่กล่าวในข้างต้น (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม.๘๓๓) ตัวอย่างเช่น-นายคำตั้งให้นายแดงเป็นตัวแทนและมอบเงินให้ ๕๐๐๐ บาท เป็นทุนสำหรับจะให้ทำประโยชน์ในการให้กู้และยืม นายแดงเอาเงินจำนวนนั้นไปฝากธนาคารเพื่อทำประโยชน์ในนามของตน และในระวางนั้นก็ยืมหาผู้กู้และยืมไม่ได้ เช่นนั้นนายคำเรียกเงินต้นคืนโดยไม่ได้ตั้งให้นายแดงเป็นตัวแทนต่อไปนายแดงไม่แต่จะค้างตั้งเงินต้น ๕๐๐๐ บาท เท่านั้น นายแดงยังต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่นายคำด้วย.

ส่วนในเรื่องที่จะต้องเสียดอกเบี้ย ตั้งแต่เมื่อใด นั้นมาแบ่งได้เป็น ๒ ระยะเวลา กล่าวคือ ถ้าเป็นในเรื่องที่จัดการเรียกร้องให้ส่งเงินและตัวแทนไม่ตั้งก็ต้องคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่เรียกร้องนั้น นอกจากนั้นแล้วต้องคิดดอกเบี้ยนับแต่วันที่ตัวแทนเอาเงินไปใช้ และอัตราดอกเบี้ยจะคิดกันเท่าใดนั้น ตามความในมาตรา ๘๓๓ ไม่ได้ระบุไว้ว่าอัตราเท่าใด จึงต้องนำความในประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗ มาใช้คือ ๓๐๐ ละ ๘๘ ต่อปี

เสียดอกเบี้ย
ตั้งแต่เมื่อใด

(๓) เมื่อประมาทเงินเด้อ, ไม่ทำการเป็นตัวแทน หรือทำการนอกเหนืออำนาจ ฯ

ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๓๒ กำหนดว่าถ้าตัวแทนรับปากว่าจะทำการเป็นตัวแทนแต่ไม่ทำหรือเข้าทำแล้ว โดยความประมาทเงินเด้อของตนจนเกิดการเสียหายจนแก่ตัวการ หรือว่าเข้าทำการโดยที่ตนเองไม่ได้รับอำนาจให้กระทำอันเห็นอำนาจที่มอบหมายไว้ นั้น ถ้าเกิดการเสียหายอันเป็นผลโดยตรงก็ดี หรืออนอาจพึงคาดคะเนได้ว่าเป็นผลอันต่อเนื่องมาจากกาเหตานั้นก็ดี ดังนั้น ตัวแทนต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เว้นไว้แต่ในกรณีที่ตัวแทนได้รับมอบหมายให้ทำกิจการณะเฉพาะดังเฉพาะ
 อย่าง และไม่ใช้เพราะความเดือดร้อนหรือประมาณของตัวแทนเลย แต่เป็น
 เพราะการเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากสภาพที่ไม่สมควรของ กิจการ เช่นว่า
 นั้นเอง เป็นต้นว่าตามข้อบังคับของบริษัท ๑ ให้อำนาจกรรมการอำนาจ
 การที่จะรับซื้อกิจการในการ ค้ำขายอย่างใดอย่าง ๑ ซึ่ง มีผู้ตั้ง อยู่แล้ว
 โดยรับ โอนมาแต่เจ้าจัดการเดี่ยวเอง กล่าวคือ ให้อำนาจที่จะซื้อกิจการ
 นั้นเท่าที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น ต่อมากรรมการอำนาจการได้รับ โอน
 กิจการอย่าง ๑ มาเป็น ของ บริษัทตามอำนาจที่กล่าวไว้ใน ข้อบังคับ ของ
 บริษัท และ ความปรากฏว่าไม่ใช้ความประมาณเดือดร้อนของ คณะ
 กรรมการอำนาจการเลย เมื่อถึงกิจการที่ช่อมานันท์ทำการขาดทุนเรื่อย
 เช่นนี้จะถือว่ากรรมการอำนาจการประมาณเดือดร้อนหาได้ไม่ เพราะ
 การเข้าซื้อตามข้อบังคับของบริษัทให้อำนาจนั้นเป็นการ ค้ำขายเข้าเลี้ยง
 โชค เมื่อไม่ทำไรก็ต้องขาดทุนเท่านั้น ในทำนองเดียวกันกรรมการ
 อำนาจการของบริษัทก็ไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะเงินเดือ หากว่าเพียง
 แต่ใช้การวินิจฉัยผิดพลาดไปโดยเป็นการคะเนผิด ถ้าหากว่าได้ทำการ
 โดยสุจริตภายในวงเขตอำนาจและทั้งได้ ใช้ความระมัดระวัง และความ
 ซำนาญ โดยสมควรแล้ว

และอีกเหตุ ๑ ถ้าหากว่าตัวแทนได้ปฏิบัติตามคำสั่งของตัวการ
 โดยเคร่งครัดแล้ว หรือว่าถ้าไม่มีคำสั่งโดยแจ้งชัดแต่ก็ได้ปฏิบัติตาม
 ขรรณเนียมซึ่งในกิจการชนิดนั้นเขาปฏิบัติกันอยู่น้อย่างนั้นอย่างนั้นแล้ว แม้
 ถึงว่าจะมีการเสียหายเกิดขึ้นตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิด

แต่อย่างไรก็ดี คำว่าเงินเดือนพึงเข้าใจว่าเป็นการระเหยไม่ทำ
 หน้าที่ซึ่งต้อง ใช้ฝีมือความชำนาญ ความระมัดระวังโดยสมควรดังที่ได้
 ศึกษามาแล้ว ข้อแรกของคำนี้ถึงในเรื่องที่จะวินิจฉัยว่าตัวแทนเดินเลื้อ
 หรือไม่ ก็คือว่าตัวแทนได้ปฏิบัติตามคำสั่งโดยเคร่งครัดครบถ้วนแล้ว
 หรือไม่ เช่น เขาสั่งให้เขาชงไปฝากไว้ยัง โถงแห่ง ๑ แต่ตนเขาไป
 ฝากไว้ยัง โถงอีกแห่ง ๑ ต่อมาไฟไหม้ของตงนี้ตัวแทนทำการเดินเลื้อ
 ต้องรับผิดชอบ นอกจากเรื่องคำสั่งแล้วควรคิดต่อไปว่า การเสียหายนั้น
 เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุที่ตัวแทนทำผิดหน้าที่ตัวแทนหรือมิใช่ อีกด้วย ส่วน
 เรื่องค่าเสียหายทดแทนนั้นคงเป็นค่าเสียหายที่ตัวการมีสิทธิ์ที่จะได้ตาม
 กฎหมายแต่ทั้งนี้คงไม่เป็นการเสียหายอันเกิดแก่เหตุจนเกินไป—ตัวอย่าง
 เช่นว่า—ธนาคาร รับ เป็นผู้เก็บเงินบนผลแทนผู้ถือหุ้นแล้วตั้งบัญชีฝากไว้
 กับธนาคาร โดยธนาคารได้ค้ำประกันจากเงินบนนั้นผลตามส่วน ธนาคาร
 เดินเลื้อปล่อยให้ผู้จัดการชกกุญแจตู้เซฟ ซึ่งเก็บหลักฐาน อันเกี่ยวกับใบ
 หุ้น ผู้จัดการได้ปลอมชื่อผู้ถือหุ้นแล้วโอนขายให้ผู้อื่นต่อไป วินิจฉัย
 ว่าธนาคารต้องรับผิดชอบเพียงค่าเสียหายเท่าที่เสียไปอันเนื่องจากความ
 เดินเลื้อของธนาคารเท่านั้น แต่ไม่รวมถึงค่าธรรมเนียมในการฟ้องร้อง
 เรียกหุ้นคืนจากผู้รับโอนไปจากผู้จัดการเพราะถือว่าเป็นผลอันเกิดแก่เหตุ

(๔) ความรับผิดชอบเกี่ยวกับตัวแทนช่ง และตัวแทนร่วม.

ความรับผิดชอบของตัวแทนตามความในข้อนี้ให้ดูประมวล
 แห่ง พ.ม. ๑๑๓-๑๑๔ นอกจากนี้ขอให้ดูคำสอนซึ่งได้อธิบายมาแล้ว
 ในตอนที่ว่าด้วยตัวการ ตัวแทน และตัวแทนช่งเกี่ยวข้องของกันอย่างไร

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ในหน้า ๖๕ จึงไม่จำเป็นอธิบายซ้ำไว้ในที่นี้อีก แต่พอวางหลักอย่างย่อ ๆ ไว้ได้ว่า ตัวแทนซึ่งใช้ตัวแทนช่วงทำการอีกคือ ๓ โดยที่ตัวการไม่รู้เห็นด้วย ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบต่อตัวการ ในเรื่องเงินซึ่งตัวแทนช่วงได้รับไว้แทนตัวการ รวมทั้งในความประมาทเงินเด้อหรือความผิดต่าง ๆ ของตัวแทนช่วงในเวลาทำการตามหน้าที่ด้วย แต่ว่าในกรณีที่เป็นตัวแทนร่วมกัน ต่างไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการในการกระทำหรือละเมิดของเพื่อนตัวแทนด้วยกัน เว้นแต่จะเป็นหุ้นส่วนกันเท่านั้น ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๒๘๕ ประกอบด้วย

(๕) เมื่อตัวแทนรับสินบนหรือเข้าทำการ โดยเห็นแก่อามิส

สินจ้าง

ความรับผิดชอบอันพึงเข้าใจว่ารวมทั้ง การที่ตัวแทนไปหาว่า-เห็นจากอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษโดยที่ตัวการไม่รู้เห็นนั้นด้วย เป็นต้นว่า นายแดงเป็นตัวแทนของนายดำให้พาบุตรนายดำไปตัดเนื้อจากร้านตัดเนื้อร้าน ๓ ทางร้านตัดเนื้อตราค่าให้ ๓๐ เปอรเซ็นต์เช่นนี้ นายแดงจะเก็บส่วนตัดเนื้อเป็นประโยชน์ส่วนตัวโดยที่นายดำไม่ทราบไม่ได้ต้องคืนให้นายดำ แม้ถึงว่านายแดงจะเป็นตัวแทนโดยไม่รับเห็นจกก็ตาม และคำว่าสินบนหรืออามิสสินจ้างดังที่กล่าวแล้วนั้นไม่ใช่ว่าตัวตัวแทนจะต้องได้รับไว้แล้วหรือไม่ เพียงแต่คนภายนอกให้คำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สินอย่างใด ๆ หรือประโยชน์อย่างอื่นเพื่อเป็นรางวัลส่วนตัวกับเขานั่นเพียงพอดตามความหมายในข้อนี้แล้ว (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๒๕)

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๐๕

ฉะนั้นถ้าตัวแทนรับสินบนหรืออามิสสินจ้างไว้ ตัวแทนก็จะต้องมอบให้แก่ตัวการทั้งสิ้น การที่เป็นเช่นนั้น ก็เพราะกฎหมายถือว่าทรัพย์สินเหล่านี้ที่ตัวแทนได้มาก็เพราะเหตุที่ตนได้รับไว้แทนตัวการ จึงควรเป็นของตัวการทั้งสิ้นดังปรากฏในประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๓๐

การรับสินบน และ อามิสสินจ้าง เช่นว่านี้ ไม่เป็น ข้อสำคัญ เดียวว่าตัวแทนจะได้ทำผิดหน้าที่หรือไม่ หรือว่าจะได้เกิดมีการเสียหายขึ้นกับตัวการบ้างหรือเปล่าเหล่านี้ ไม่เป็น ข้อสำคัญ ข้อสำคัญ มีอยู่เพียงว่า ได้มีการรับสินบน หรือตัวแทนได้เข้าทำสัญญา โดยเห็นแก่ อามิสสินจ้างใช้หรือไม่เท่านั้น ก็เป็นการเพียงพอแล้วและหากว่าตัวแทนได้รับสินบนจริงราคาทรัพย์สินที่ซึ่งอยู่ใน ความ ครอบครอง ของ ตัวแทน ได้เสื่อมราคาลง ตัวแทนก็ต้องชดใช้ราคาที่ตกต่ำไปนั้น ให้คู่มีราคาเท่าที่ตัวทรัพย์สินมีราคาอยู่ในท้องตลาดในขณะนั้นด้วย

แต่ถ้าการที่ตัวแทนรับสินบนหรือทำสัญญา โดยเห็นแก่ อามิสสินจ้าง เช่นว่านี้เป็นเหตุจูงใจให้ตัวแทนทำผิดหน้าที่ ตัวแทนต่อตัวการ ด้วยแล้ว และเกิดการเสียหายขึ้นแก่ตัวการ ตัวแทนยังต้องรับผิดชอบต่อตัวการ ร่วมกับบุคคลภายนอกที่ให้สินบนนั้นอีกต่างหากด้วย ทั้งนี้คิดรวมจำนวนเงินหรือทรัพย์สินซึ่งตัวแทนได้รับไว้เป็นสินบน ซึ่งต้องส่งมอบให้แก่ตัวการนั้นเข้าด้วย เพราะเงินเหล่านี้ถือว่าเป็นเงินที่ตัวแทนรับไว้เพื่อประโยชน์ของตัวการอยู่แล้ว ส่วนความรับผิดชอบที่ว่า เป็นการ ใช้ค่าเสียหายให้แก่ตัวการเป็นพิเศษต่างหาก นอกจากนั้นตัวการยังมีสิทธิที่จะเพิกถอนสัญญานั้นเสียและเรียกร้องเงินมัดจำคืนได้อีกด้วย แม้ถึง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ว่าการให้ดินบนหรืออามิสดินจ้างเช่นว่านี้จะไม่ใช่เป็นคนเหตุซึ่งจูงใจให้ตัวแทนกระทำเช่นนั้นก็ตาม ตัวการอาจได้ตัวแทนออกจากหน้าที่ได้ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้า ส่วนในเรื่องตัวแทนที่มอบหมายก็หมดสิทธิ์ที่จะได้รับบำเหน็จต่อไป และถ้าได้รับบำเหน็จไปแล้วตัวการก็อาจเรียกร้องเอาคืนได้ แต่ที่ควรพึงเข้าใจว่าจะปฏิเสธทีเดียวหาได้ไม่ ถ้าทำมิชอบส่วนไหนก็ไม่ได้บำเหน็จในส่วนนั้นเท่านั้น (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๑๘ ด้วย)

หมวดที่ ๓

สิทธิของตัวแทน

สิทธิของตัวแทน ถ้าว่าอีกที ๓ ก็คือ หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวการต่อตัวแทนนั่นเอง เพียงแต่วินิจฉัยกันคนละด้านเท่านั้น และอาจแยกอธิบายได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้:-

(๑) บำเหน็จหรือดินจ้าง

ในสัญญาตัวแทน บำเหน็จหรือดินจ้างหาใช่เป็นสาระสำคัญแห่งตัวสัญญาไม่ ซึ่งผิดกันกับในเรื่องสัญญาจ้างแรงงาน ขอให้เทียบดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๗๗, ๘๐๓ กับ ม. ๕๗๕, ๕๗๖ กล่าวคือในเรื่องตัวแทน ม. ๘๐๓ กล่าวไว้เป็นหลักทั่วไปว่า ตัวแทนไม่มีสิทธิ์จะได้บำเหน็จ หรืออามิส ๓ ต้องตั้งนิษฐานว่าทำให้กันเปล่า ๆ เว้นไว้แต่จะมีข้อตกลงไว้ หรือมีธรรมเนียมประเพณีว่าให้บำเหน็จแก่กันจึงจะใช้ได้ ส่วนใน ม. ๕๗๖ ก็นับวางข้อตั้งนิษฐานไว้ด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑๑

กันข้าม กล่าวคือว่า ถ้าตามพฤติการณ์ไม่อาจคาดหมายได้ว่างานนั้นจะพึงทำให้เปล่า ท่านให้ถือเอาโดยปริยายว่ามีคำมั่นจะให้สินจ้างแก่กัน ด้วยเหตุนี้จากข้อความตาม ม. ๑๐๓ ในเรื่องตัวแทนจึงวางหลักได้ว่าตัวแทนไม่ผิดสิทธิได้รับบำเหน็จ เว้นไว้แต่จะมีข้อตกลงกันไว้โดยตรง หรือโดยปริยายอันเนื่องมาจากความประพฤติต่อกันของคู่สัญญาหรือเคยมีธรรมเนียมประเพณี

เมื่อมีข้อตกลงกันไว้ในสัญญาว่ามีบำเหน็จ โดยแจ้งชัดแล้ว ก็ต้องแปลข้อความอันเกี่ยวกับสิทธิของตัวแทน ที่จะได้รับบำเหน็จสินจ้าง เช่นว่า จากตัวสัญญาโดยเคร่งครัด หมายความว่าไม่ยอมให้คู่ความฝ่ายใดฝ่าย ๑ นำสืบถึงสัญญาอย่างใดอย่าง ๑ ที่มีข้อความแย้งกับสัญญา เช่นว่านั้น และมีข้อความชัดอยู่แล้วไม่ว่าสัญญาใหม่จะอาศัยประเพณีหรือเหตุอื่น ๆ มาเป็นข้ออ้างก็ตาม แต่คู่ความอาจนำสืบถึงธรรมเนียมและประเพณีพิเศษ เมื่ออธิบายขยายข้อความตามสัญญานั้นซึ่งมีข้อความกำกวมอยู่บ้างชัด หรือสืบเพิ่มเติมข้อความในสัญญาให้ชัดแจ้งขึ้นได้ เว้นแต่ไม่ขัดกับข้อสัญญาเดิม ตัวอย่างเช่น นายแดงเป็นตัวแทนขายสินค้าอย่าง ๑ แทนนายดำโดย มีข้อตกลงกันไว้ จะให้บำเหน็จกันทุกรายไป แต่มีธรรมเนียมพิเศษในการค้าขายชนิดนี้ว่า ถ้าขายได้ผู้ซื้อไม่ชำระราคาสินค้าให้แล้วตัวแทนจะเรียกร้องเอาบำเหน็จสำหรับรายนั้นไม่ได้ วิจัยด้วยว่าประเพณีเช่นว่านี้ ไม่เป็นการขัดสิทธิขายแดงจะเรียกเอาบำเหน็จ เพราะเหตุว่าเป็นการขัดกับ ข้อความในสัญญา ซึ่งมีอยู่แน่นอน แล้วว่า จะได้รับบำเหน็จ กัน

เมื่อมีข้อตกลง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ทุกรายไป ในทำนองเดียวกัน ถ้านายคำตงนายแดงให้ เป็นนาย
 หนาเพื่อหาผู้ซื้อทรัพย์สินอย่าง ๑ โดยมีข้อตกลงว่า จะให้บำเหน็จต่อเมื่อ
 ได้ มีการตกลงซื้อขายทรัพย์สินกันเสร็จแล้ว ถ้ายังไม่มีการซื้อขาย
 กันสำเร็จคงว่าไว้ ซึ่งทั้งนี้โดยไม่ใช่เพราะความผิดของฝ่ายใดฝ่าย
 หนึ่งแล้ว นายแดงจะขอเรียกค่าบำเหน็จตามส่วนเท่าที่ตนทำไปแล้วหา
 ได้ ไม่ เพราะเป็นการขัดกับข้อสัญญาที่มียุติเงินนั้น แต่ถ้า
 ตามข้อสัญญานั้นมีข้อกำหนดการจ่ายบำเหน็จเป็นระยะไว้—เช่น จะ
 จ่ายบำเหน็จให้จำนวน ๓ เมื่อตอนที่ผู้ซื้อวางเงินมัดจำ หรือจะจ่าย
 ให้ อีกจำนวน ๓ เมื่อผู้ซื้อชำระเงินค่าซื้อเสร็จแล้วเป็นต้น ดังนั้น
 แทนหรือ นายหน้า จะขอค่าบำเหน็จก่อน ถึง ระยะที่กำหนดไว้เหล่านี้หา
 ได้ ไม่

เมื่อไม่มีข้อตกลง

ส่วนการที่ไม่ได้ มีข้อตกลง กันเรื่องค่าบำเหน็จไว้โดยชัดแจ้ง นั้น
 ก็ต้องวินิจฉัยดูจากทางการที่สัญญา ประพฤติต่อกันนั้นเป็นปรีชาว่ามี
 บำเหน็จหรือไม่ หรือจากเหตุผลที่เขาใจกันได้ว่าจะให้บำเหน็จแก่กัน
 หรือไม่ หรือเคยมีธรรมเนียมประเพณีว่าในการจัดการอย่างนั้นอย่างนี้
 เขาให้บำเหน็จแก่กัน ถ้าตามพฤติการณ์ดังกล่าวเขาให้บำเหน็จแก่กัน
 แล้ว การจะให้บำเหน็จแก่กันเท่าใดก็ต้องดูตามระเบียบที่เคยปฏิบัติกัน
 เป็นปกติระและธรรมเนียมประเพณีในกิจการชนิดนั้น และถ้าธรรมเนียม
 ธรรมเนียมประเพณีหรือขอตราให้บำเหน็จแก่กันไม่มีแล้ว ก็ต้องให้บำเหน็จ
 ในอัตราโดยสมควร ตัวอย่างเช่น นายคำตงตกลงว่า “ข้าพเจ้าตกลงจะ
 เป็นผู้จัดการร้านให้ท่านเป็นรายตีปีศาจ ส่วนบำเหน็จนั้นสุดแล้วแต่ท่าน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑๓

จะเห็นสมควร...” นายดำทำงานให้ ๖ สัปดาห์แต่ก็ออก ดึง
วินิจฉัยว่าตัวการจะปฏิเสธไม่ให้นำเงินหาได้ไม่ จึงต้องจ่ายบำเหน็จ
ให้นายดำเป็นจำนวน ๖ สัปดาห์ ในอัตราโดยสมควร

หนึ่งการมอบหมายให้บุคคลคน ๑ ทำกิจการอย่างใดอย่าง ๑ แทน
คน ๑ ซึ่งบุคคลคนนั้นโดยปกติจะเต็มใจยอมทำการเพื่อบำเหน็จหรือเงิน
จ้าง เช่น ผู้เล่ห์ หรือนายหน้าจัดการค้าขายต่าง ๆ เป็นต้น เช่น
ยอมเป็นการเพียงพอที่จะสนับสนุนไว้ก่อนว่าตัวการตั้งใจที่จะให้ค่า
บำเหน็จหรือเงินจ้างแก่เขาตามธรรมเนียม และถือเป็นที่ถูกต้องว่าการมอบ
หมายให้ทำงานเช่นนั้นย่อมมีสัญญาที่จะจ่ายบำเหน็จให้แก่นั้น เว้นไว้
แต่พฤติการณ์ จะแสดงให้เห็นเป็น ชัดเจน ว่าในกรณีเฉพาะเรื่อง
เฉพาะราย เขาไม่ได้ตั้งใจจะให้บำเหน็จแก่นั้น นอกจากนั้นและในเรื่อง
อื่น ๆ การที่บุคคลคน ๑ ทำการเป็นตัวแทนของคน ๑ เพียงเท่านั้นไม่เป็นข้อ
สนับสนุนโดยปริยายว่าจะให้บำเหน็จแก่นั้น ความที่กล่าวมานั้นขอให้ดู
ประมวลแห่ง ร.ม. ๑๑๓ ประกอบด้วย.

ถ้ามีข้อตกลง โดยตรงหรือโดยปริยายว่าตัวแทนจะได้รับ บำเหน็จ
ต่อเมื่อทำการอย่างใดอย่าง ๑ สำเร็จ เช่น แล้วยตัวแทนมีสิทธิที่จะได้รับ
ค่าบำเหน็จจากต่อเมื่อการนั้นได้เป็นผลสำเร็จด้วยนาฬิกาแรงของตัวแทน
และทั้งกระทำการภายใน ขอบเขตอำนาจที่ตัวการ มอบ หมายมา นั้น
เพียงแต่การอ้างว่ากิจการนั้น สำเร็จ เพราะผลต่อเนื่อง จากการกระทำของ
ตัวแทนดังยังไม่พอ ตัวการต้องแสดงได้ว่าการกระทำของตัวแทนเป็น
เหตุโดยตรงที่ในกิจการนั้นสำเร็จผล คนจึงจะรับบำเหน็จได้

บ.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตัวอย่าง เช่น คดีการคิดลงว่าจะให้มาเห็นแก่ตัวแทนในอัตรา ๓๐๐ ๓๕ & ถ้าตัวแทนหาผู้ให้ ยืมเงินมาลงทุนค้าขายได้ ๓๐๐๐๐ บาท ตัวแทนหาเงินจำนวนนี้โดยวิธีการจึงให้มาเห็นแก่ตัวแทนไปสาม ข้อ คกลงนี้ ต่อมาในภายหลังผู้ให้ ยืมเงินจำนวนนี้กับตัวการได้ คกลงเข้าเป็นหุ้นส่วนกัน ผู้ให้ ยืมจึงยอมยกเงินลงเป็นทุนอีก ๕๐๐๐ บาท ดังนั้นตัวแทนจะตามมาขอมาเห็นแก่ตามส่วนจากเงิน ๕๐๐๐ บาทนี้โดยอ้างว่าเป็นผลต่อเนื่องจากการกระทำของตัวแทนในครั้งก่อนนั้นหาได้ไม่ เพราะเหตุว่าเงินจำนวนใหม่ที่ส่งมอบให้แก่นักเหนือ จากกิจการที่เขาคกลงจะเข้าหุ้นค้าขายกันต่างหาก ซึ่งในตอนนั้นตัวแทนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเลย

ข้อประการ ๓ ถ้ากิจการนั้นเป็นผลสำเร็จอันเนื่องมาจากหน้าพวงของตัวแทนโดยตรงดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็ไม่เป็นข้อจำคุกผู้ใดในขณะนั้นตัวแทนยังทำการในฐานะตัวแทนของตัวการอยู่หรือไม่ ข้อใหญ่ใจความอยู่ที่ตัวการที่ตัวแทนได้แนะนำให้ตัวการ กับ คนภายนอกมาทำการติดต่อกันนั้นเป็นผลโดยตรงที่ทำให้กิจการเช่นนั้นสำเร็จหรือไม่เท่านั้น แม้ถึงว่าตัวการจะถอนอำนาจเสียก่อนที่การนั้นสำเร็จไปและกิจการนั้นได้สำเร็จในภายหลัง โดยการกระทำของตัวแทนอื่นที่เขาติดต่อ ก็ไม่คิดถึงตัวแทนเดิม แต่อย่างไรก็ตามข้อข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ว่าการกระทำของใครเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การนั้นสำเร็จไปได้ นอกจากนั้นตัวการตัวแทนอาจมีข้อตกลงกันไว้ชัดเจนว่าให้ตัวแทนได้มาเห็นแก่เมื่อภายหลังที่ได้ออกไปแล้วก็อาจทำได้

อนึ่งถ้าได้มีข้อกำหนดไว้ชัดเจนว่าตัวแทนจะได้รับมาเห็นแก่เมื่อ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑๕

ได้ทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งครบถ้วนแล้ว เช่น ถ้าตัวแทนได้ปฏิบัติ
การจนหมดหน้าที่ที่กำหนดไว้แล้ว ตัวแทนก็มีสิทธิที่จะได้มาเห็นใจตามติด
ตงใจได้ ถึงแม้ว่าความจริงการกระทำของตัวแทนเช่นว่านั้น ตัวการ
ไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ หรือว่า การนั้นไม่ได้ทำจนสำเร็จตลอดไปก็ได้
แต่ตัวแทนต้องเข้าใจว่าไม่ใช่เนื่องจากความผิดของตัวแทนด้วยเหตุนี้ ตัว
แทนก็ยังมิอาจได้รับค่าบำเหน็จ เว้นไว้แต่จะมีข้อสัญญาไว้โดยแจ้ง
ชัดหรือมีธรรมเนียมประเพณีว่าไว้เป็นอย่างอื่น

อีกประการ ๓ ถ้าการที่ตัวแทนกระทำแล้วไม่สำเร็จตามหน้าที่นั้น
หรือว่าตัวแทนไม่มีโอกาสที่จะได้รับค่าบำเหน็จตามสัญญาได้โดยเหตุ
เนื่องจากความผิดของตัวการเอง เป็นต้นว่า แกล้งไม่ให้กิจการนั้นบรรลุ
สำเร็จไป หรือว่าเขาเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้ตัวแทนทำการเพื่อหา
ค่าบำเหน็จ เหล่านี้ตัวแทนก็มีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายทดแทนจาก
ตัวการได้เท่าที่ตนได้เสียหายไป โดยเป็นผลธรรมมาจาก การกระทำ
ผิดของตัวการนั้น ส่วนค่าเสียหายจะได้รับเท่าใดนั้นมิหัดกขยว่าถ้าตัว
แทนไม่มีอะไรในหน้าที่เหตุอยู่ข้างใจของปฏิบัติแล้ว ตัวแทนก็จะได้รับ
ค่าเสียหายเท่ากับจำนวนที่ตัวแทนมีสิทธิจะได้รับ หากว่าตัวการได้เข้า
ทำกิจการนั้นต่อไปจนสำเร็จ หรือว่าตัวการได้ปฏิบัติการครบถ้วนตาม
สัญญาซึ่งตนมีกับตัวแทนนั้น

แต่ในเรื่องต่อไปนี้ ตัวแทนไม่มีสิทธิจะได้รับค่าบำเหน็จ :-

ข้อบกพร่อง

(ก) เมื่อมีกฎหมายบังคับว่าตัวแทนทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง
ต้องมีประกาศนียบัตรหรือใบสำคัญเพื่อแสดงว่าตัวแทนมีความสามารถ

ม.ร.บ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ทำกิจการอย่างนั้นได้ และตัวแทนไม่มีประกาศนียบัตรเช่นว่านั้นในขณะที่
ที่เขากระทำการที่เขามอบหมาย ตัวก็ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องค่าบำเหน็จได้

(ข) เมื่อกิจการที่มอบหมายนั้น เห็นได้ชัดว่าเป็นการผิด
กฎหมายหรือว่าตัวแทนที่ทราบดีอยู่แล้วว่าเป็นเช่นนั้นแต่ก็ยังขืนกระทำ
ไปอีก

(ค) เมื่อกิจการที่กระทำไปนั้นเป็นการนอกเหนือของเขตอำนาจ
ที่ได้รับและตัวการก็ไม่ได้ให้สัตยาบันในภายหลังด้วย

(ง) เมื่อเขากระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นการผิด
หน้าที่ของตัวแทนอันเนื่องมาจากความโง่เง่า ใจรวงวาย ตัวแทนและตัวการ
ซึ่งมีอยู่ต่อกัน แม้ถึงว่าตัวการจะได้เข้าร่วมกิจการที่ทำนั้นในภายหลัง
ก็ ตัวแทนก็ไม่มีสิทธิ์เรียกร้องค่าบำเหน็จได้ ตัวอย่างเช่น ตัวการ
จ้างตัวแทนให้ขายที่ดินแปลง ๓ ตัวแทนกลับเอาที่ดินแปลงนั้นไปขาย
ให้แก่บริษัท ๓ ซึ่งตัวแทนเองเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้ถือหุ้นมากกว่า
เพื่อน ตัวแทนก็ไม่มีสิทธิ์จะเรียกร้องค่าบำเหน็จ แม้ถึงว่าตัวการจะ
ปฏิเสธสัญญาขายนั้นก็ได้

(จ) เมื่อตัวแทนจงใจกระทำผิดหน้าที่ในขณะที่ทำการเป็นตัวแทน
ตัวอย่างเช่น เรื่องทนายความตั้งใจหลอกลวงหรือแก้งทำ
ความของเขาให้เสียเป็นต้น

(ฉ) เมื่อตัวการไม่ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำของตัวแทน
เลยโดยเนื่องจากความประมาทเลินเล่อหรือการกระทำผิดหน้าที่ของตัวแทน
อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นนายคำรับเป็นทนายความชั้นอุทธรณ์ให้แก่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑๗

จำเลยในคดีแพ่งเรื่อง ๑ แต่นายคำดีมียื่นอุทธรณ์ภายในกำหนดอายุ
อุทธรณ์หรือไม่นำเงินค่าธรรมเนียมไปวางศาลตามที่ศาลสั่ง ตาม
ความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. ๒๔๗๗ ม. ๒๓๓
จนเป็นเหตุให้ศาลไม่รับอุทธรณ์นั้น นายคำดีจะเรียกร้องค่าจ้างตามสัญญา
เท่าที่ทำได้หรือไม่

นอกจากนี้แล้ว การในหน้าที่ตัวแทนส่วนใดตัวแทนทำมีชอบใน
ส่วนนั้น ตัวแทนก็ไม่มีสิทธิจะได้นำเงิน ให้คู่ประมวลแพ่ง ร.ม. ๑๓๗
แต่ที่ความพึงเข้าใจว่ากิจการนั้นต้องสามารถที่จะแยกเป็นส่วน ๆ ได้ซึ่งไม่
ขัดกับข้อสัญญาที่กำหนดค่าบำเหน็จกันไว้ ส่วนข้อที่ว่านำเงินจะแบ่ง
แยกเป็นส่วน ๆ ได้หรือไม่ในเรื่องชนิดใดนั้นคง ดูข้อเท็จจริงและข้อ
ความตามสัญญาให้นำเงินต่อกันเป็นเรื่อง ๆ ไป

หนึ่งในข้อที่ว่าตัวแทนจะได้รับบำเหน็จเมื่อไรนั้น มีเหตุผลอยู่ว่าถ้า
ตกลงกันได้ว่าจะให้บำเหน็จและไม่มีข้อสัญญาคงตกลงกันได้เป็นอย่างดี
แล้วจึงจ่ายให้ต่อเมื่อการเป็นตัวแทนได้สิ้นสุดลงแล้ว ให้คู่ประมวล
แพ่ง ร.ม. ๑๓๗ ด้วย และที่ความพึงเข้าใจอีกด้วยว่าเมื่อตัวแทนได้ทำการ
ครบถ้วนในหน้าที่ของตัวแทนแล้วด้วย รวมทั้งการที่ของแถมสัญญา
งบทกลงดังกล่าวไว้ใน ม. ๑๐๘ ตอนท้ายและให้สัญญาที่ ๓๗/๒๔๗๗ คดี
ระหว่างนายตันจิมตอง ทรัพย์ท้ว โจทก์ นายโยเซฟบรูก เคอิด จำเลย
ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นการตีความตามสัญญาว่าจะวางตัวการกับตัวแทน
ว่า ในระวางคุ้มครองย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่าตัวแทนต้องแสดงบัญชีใน
จำนวนเงินที่ได้รับไปจากตัวการจนเสร็จสิ้นเสียก่อน ตัวแทนจึงมีสิทธิ

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

พึงเรียกค่าบำเหน็จได้ (ดูบทระบิตเล่ม ๒ หน้า ๕๒ และให้คำท้ายฎีกาฉบับนี้ด้วย)

(๒) เงินทตรง :-

ในการจัดการในหน้าที่ตัวแทน ในบางกรณีจำต้องมีเงินใช้จ่ายเป็นทุนลงไปก่อน ส่วนในกรณีใดบ้างที่ต้องลงทุนหรือจำต้องใช้เงินใช้จ่ายไปก่อนนั้นต้องสุดแล้วแต่ประเภทหรือชนิดของ กิจการ ที่ตัวแทนได้รับมอบหมายมาให้ทำนั้น และตามความในประมวลแพ่ง ม. ๘๑๕ ๕๖ การ จะต้องมี หน้าที่จ่าย ทตรง ให้แก่ตัวแทนไปก่อน ก็ต่อเมื่อตัวแทนแสดงความประสงค์ให้ตัวแทนจ่ายให้ก่อน ส่วนเงินทตรงนั้น จะจ่ายให้เป็นจำนวนเท่าใดนั้นต้องสุดแล้วแต่เรื่องว่า กิจการ ชนิดที่มอบหมายมานั้น จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนเท่าใด ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ตามที่อธิบายมานั้นเป็นเรื่องที่ตัวแทนร้องขอให้ตัวแทนออกเงินทตรงไปก่อนที่ได้ตั้งมือกระทำงาน ส่วนตามความใน ม. ๘๑๖ วรรคต้นแล้ว จะเห็นว่า ถ้าหากตัวแทนได้ออกเงินทตรงหรือออกเงินค่าใช้จ่ายไปก่อน ตัวแทนก็มีสิทธิ์เรียกร้องให้ตัวแทนชดใช้ให้คนได้รวมทั้งดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินทตรงไปก่อนนั้นด้วย แต่ทว่าตัวของเขาใจว่าเงินทตรงหรือค่าใช้จ่ายเท่าที่ออกไปนั้น เมื่อพิจารณาจากความเหตุผลแห่ง ลักษณะของ กิจการที่มอบหมาย มาทำนั้นแล้ว นับว่าเป็นการจำเป็นสำหรับงานนั้น ตัวแทนจึงจะเรียกร้องให้ชดใช้ได้ ถ้าปรากฏว่าเป็นการพิมพ์เพ้อเจ้อเงินไป ตัวแทนก็ไม่ควรรับผิดชอบ ตัวแทนต้องเข้าเนื้อเอง และเหตุผลที่ว่าสมควร

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๑๕

และจำเป็นเพียงไร นั้นเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งต้องวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป และในเรื่องตัวแทนออกเงินตราของไปก่อนนั้น ให้ดูฎีกาที่ ๔๘๔-๔๘๕ พ.ศ. ๒๔๗๓ คดีระหว่างคุณหญิงศรีสังกร โจทก์ คุณหญิงจำเริญ พิจารณาปฤชามาศย์ จำเลย ซึ่งศาลฎีกาได้พิพากษาให้ตัวการชดใช้เงินตราพร้อมด้วยดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ชำระเงินไป

(๓) ให้ตัวการชดใช้ การเสียหายและเข้ารับประกันการชำระ
หนี้แทน.

สิทธิของตัวแทนตามข้อนี้เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย ถือเป็นปริยายว่าระวางตัวการกับตัวแทน มีข้อตกลงเป็นที่เข้าใจกันว่าตัวการจะเป็นผู้ชดใช้ค่าเสียหายต่าง ๆ และยอมเข้ารับผิดชอบในการใด ๆ แทนตัวแทน เท่าที่เสียไปในการจัดทำกิจการอันมอบหมายมาให้ทำนั้น โดยถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย และว่าตามความจริงแต่ก็เป็น การชอบธรรมอยู่ เพราะเมื่อตัวการใช้เขาให้ทำงานของตนจะให้เขาต้องเข้าเนอเปล่า ๆ ออกจะดูอะไรอยู่

สิทธิต่าง ๆ ของตัวแทนที่งาน ตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๓๖ แบ่งแยกกำหนดไว้เป็น ๓ วรรค.

สำหรับ วรรคต้น นั้นเกี่ยวกับเงิน ตราของที่ตัวแทน ได้ ออก ไปก่อน แล้วเรียกเขาใช้จากตัวการได้พร้อมทั้งดอกเบี้ยด้วย ดังได้อธิบายมาแล้วในข้อ ๒ จึงไม่อธิบายอีกในที่นี้.

ส่วนข้อความในวรรค ๒ นั้น กล่าวถึงว่าในการจัดทำกิจการที่มอบหมายมานั้น ถ้าตัวแทนรับภาระเป็นหนี้ชน และหนี้จนถึงกำหนด

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ชำระแล้ว ตัวแทนจะเรียกให้ตัวการชำระหนี้แทนคนที่แยกได้ แต่
 ถ้าหนี้ยไม่ถึงกำหนดเวลาชำระหนี้แล้ว ตัวแทนก็มีสิทธิ์เรียกร้องให้
 ตัวการเป็นผู้ให้ประกันอันสมควร ทว่าน่าจะเป็นเหตุกักรพยหรือหาบุคคล
 ให้เป็นผู้ค้ำประกันหนรายนนักได้ ตัวอย่างเช่น นายแดงเป็นตัวแทน
 ของนายขาว นำมา ๓๐ ตัวไปขายที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งนายแดง
 คิดว่าตามปกติก็ราว ๓ วันคงเสร็จธุระ จึงไม่ได้เตรียมค่าใช้จ่ายไป
 มากกว่าจำเป็น แต่วันไปถึงที่นั่นแล้ว มาตามจับบ่วยเดียวบ้างหรือว่า
 ค่าข้าวที่เตรียมมาก็หมดไป นายแดงจึงไปหาสัตว์แพทย์ให้รักษาม้า
 ประการ ๓. หรือว่าได้ไปซื้อเชือกม้ามาแต่ยังค้ำ ในระวางนั้นจึง
 ได้จัดการโอนขายม้าไปเป็นการเสร็จสิ้นตามหน้าที่เช่นนี้ นายแดงจะ
 เรียกร้องให้นายขาวชำระค่ารักษาม้า หรือค่าขาม้าในระวางนั้นแทน
 ตน หรือจะให้นายขาวหาบุคคลไปเป็นผู้รับประกันหนรายเหล่านี้ถ้าจ
 ทำได้ และให้สัญญาที่ ๘๗/๒๔๗๐ ระวาง นายฮั่ว, นางถนอม โจทก์
 นางพวง จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าตัวแทนไปกู้หน้เข้ามาให้ตัวการ
 ครั้นถูกเจ้าหนี้เร่ง ตัวแทนจึงออกเงินใช้หนี้ไปแทนตัวการก่อน ตัวการ
 ต้องรับผิดชอบตัวแทนในจำนวนเงินนั้น คดีนี้แม้ถึงว่าจะได้วินิจฉัยไว้
 ก่อนประมวลแห่ง ๖ บรรพ ๓ ที่ใช้ทุกวันนี้ก็ได้ แต่ก็เป็นเหตุฐานได้.

สำหรับข้อความในวรรค ๓ นั้นหมายความว่าถึงค่าเสียหายแต่ความ
 รับผิดชอบ นอกจากกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งตัวแทนต้องเสียไปในการจัด
 การงานของตัวการ และทงไม่ใช่เพราะความผิดของตัวแทนด้วยแล้ว
 ตัวการต้องรับผิดชอบให้ตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตัวอย่างเช่น ตัวแทนเขาสู้คดีแทนตัวการจนต้องเสียค่าใช้จ่ายไปเท่าที่จำเป็นในกรณีนั้น ดังนั้นตัวการต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ตัวแทน แต่ต้องได้ความว่าตัวแทนได้ทำการสู้คดีภายในขอบเขตอำนาจที่มอบหมายมาให้ และการเสียหายนั้นไม่ใช่เนื่องจากความผิดของตัวแทนเอง

นอกจากนี้การเสียหายหรือความรับผิด อาจเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ตัวแทนได้รับมอบอำนาจไปกระทำการใด ๆ ละเลยหรือประมาทในคำบังคับตามบท ๑ ซึ่งตัวแทนได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อบังคับ หรือธรรมเนียมประเพณีของคำบังคับที่ไปกระทำการนั้นก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในการจัดการประเภทที่เขามอบหมายมาให้ทำในคำบังคับ เขามอบข้อบังคับหรือธรรมเนียมประเพณีอยู่ว่า ตัวแทนต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวด้วย เช่น ถ้าตัวแทนต้องรับผิดชอบตามประเพณี ซึ่งไม่ใช่โดยความสมัครใจของตัวแทน และเมื่อต้องเสียหายไปเท่าใดก็ต้องเรียกร้องให้ตัวการชดใช้ได้ ปัญหาที่ว่าตัวแทนมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ตัวการชดใช้การเสียหายเนื่องจากการตั้งอำนาจได้เพียงไรนั้น ย่อมทว่าข้อบังคับและธรรมเนียมประเพณีนั้นสมควรหรือไม่ และตัวการได้ทราบหรือเปิดตาเท่านั้น เป็นต้นว่า ถ้าธรรมเนียมประเพณีที่งานเป็นประเพณีที่ไม่สมควร ตัวแทนก็ไม่มสิทธิได้ค่าสินไหมทดแทน เว้นไว้แต่ว่า ขณะที่ตัวการมอบหมายอำนาจให้ตัวแทนไปจัดทำกิจการนั้น ตัวการก็ทราบคือยอมว่า ธรรมเนียมเช่นว่านั้น และตนก็ยินยอมเอาธรรมเนียมนั้น (ขอให้เข้าใจว่าต้องเป็นธรรมเนียมประเพณีเพียงไม่

เสียหายเนื่องจากข้อ
บังคับหรือประเพณี

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

สมควรเท่านั้น ไม่ใช่ผิดกฎหมายเพราะถ้าผิดกฎหมายแล้ว แม้ว่าการ
 ทรามก็ยังไม่ชยเขาไม่ได้) และถ้าหากว่าเป็นข้อบังคับธรรมเนียม
 ประเพณีที่สมควร ตัวการต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ตัวแทนทั้ง
 ไม่ว่าตัวการจะทรามถึงประเพณีเช่นว่านหรือไม่ ๆ เป็นข้อสำคัญ

สิทธิของตัวแทนตามที่ศึกษามาแล้วเป็นแต่กฎหมายถือว่ามอบ
 ตกลงเป็นปริยายกันไว้ จึงได้วางหลักไว้ดังนี้ แต่ทว่า ไม่คิดสิทธิ
 ของตัวการที่จะทำสัญญาตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น และเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว
 ก็ต้องถือเอาตามข้อที่เขาตกลงกัน และการตกลงกันดังกล่าวหาเป็น
 โมฆะไม่

ทำการไปบ้างแล้ว
 ตัวการถอนอำนาจ

หนึ่งไม่ถึงว่าตัวการจะได้ถอนอำนาจของตัวแทน เมื่อภายหลัง
 ตัวการได้ใช้จ่ายเงินทองไปในการจัดการที่มอบหมายไป เห็นบ้างแล้ว
 ก็ตาม ก็ไม่คิดสิทธิของตัวแทนที่จะเรียกร้องให้ตัวการชดใช้ค่าเสียหาย
 ที่ตนได้จ่ายไปแล้วจริง ๆ ซึ่งเห็นได้ว่า เป็นการจำเป็นสำหรับกิจการ
 นั้น อีกประการ ๑ ถ้าตัวการฟ้องเรียกเงินจากตัวแทนตามนัยแห่งประ-
 มวณแห่ง ม. ๘๓๐ ตัวการอาจยึดเงินซึ่งตนมีสิทธิชดใช้ได้ตาม ม. ๘๓๑
 หรือจะหักถดถบหนักนก็อาจทำได้ ตัวอย่างเช่น ตัวการได้รับมอบ
 อำนาจโดยทั่วไปให้รับและขายสินค้าชนิด ๑ แทนตัวการ ทั้งมอบอำนาจ
 ให้ฟ้องร้องยังโรงศาลในคดีที่เกี่ยวกับการค้าขายนี้ได้ด้วย ต่อ
 มามีคนภายนอกกักสินค้าที่วางไว้แต่บางส่วน ตัวการจึงจัดการฟ้อง
 ร้องคนภายนอกเพื่อยกคืนสินค้าคน ดังนถ้าหากว่าตัวการฟ้องตัวแทน
 เรียกเงินค่าขายสินค้าทั้งหมดคนคน ตัวการมีสิทธิที่จะหักถดถบหนักนใน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑ ๒๓

จำนวนค่าธรรมเนียมที่ตนเสียไปในการ พ้องความแทนตัวการ ดังกล่าว
แล้ว

อีกประการ ๓ ขอให้เป็นที่เข้าใจไว้ด้วยว่า สัตถิของตัวแทน
ตามความใน ม. ๘๓๖ นี้ ไม่เกินความเฉพาะดังที่ตัวแทนได้ออกเหนือ
ไปจริง ๆ เท่านั้น แต่รวมทั้งความรับผิดชอบใด ๆ ซึ่งตัวแทนต้อง
รับผิดชอบต่อคนภายนอก อันเนื่องจากการที่ทำการ ในวงเขตต์ในฐานะ
เป็นตัวแทน แม้ถึงว่าคนภายนอกนั้นไม่ได้เรียกร้องให้ตัวแทนต้อง
รับผิดชอบต่อ

แต่ในกรณีต่อไปนี้ ตัวแทนไม่มีสิทธิที่จะได้ค่าสินไหมทดแทน:-

ข้อยกเว้น

(ก) เมื่อกิจการนั้นเห็นได้ชัดว่าเป็นการผิดกฎหมาย หรือ
ตัวแทนที่ทราบดีอยู่แล้วว่าเป็นเช่นนั้น

(ข) เมื่อกิจการนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการพนันอันต้อง

(ค) เมื่อการกระทำหรือกิจการนั้นเป็นการนอกเหนือของเขตต์

อำนาจของตัวแทน และตัวการก็ไม่ได้ให้สัตยาบันในภายหลัง

(ง) เมื่อเป็นผลเนื่องจากการกระทำของตัวแทนเอง ซึ่งเห็น
ได้ชัด หรือว่าตัวแทนที่ทราบดีว่าเป็นการผิดกฎหมาย

(จ) เมื่อเป็นผลเนื่องจากการกระทำผิดเงื่อนไขหรือการกระทำ
ผิดหน้าที่ของตัวแทนเอง

(๕) สิทธิยึดหน่วง

สิทธิต่าง ๆ ของตัวแทนดังที่ได้ศึกษามาแล้ว เช่นในเรื่องบำเหน็จ,
เงินทวงถาม, สิทธิให้ตัวแทนใช้ได้ค่าเสียหายและหาประกันเหล่านี้ เรา

ม.ร.ณ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ได้ศึกษาแค่เพียงว่าเป็นสิทธิ์ของตัวแทนเท่านั้น แต่การที่จะบังคับสิทธิ์เหล่านั้นยังมีได้กล่าวถึงเลย และการบังคับสิทธิ์เช่นงาน วิจัยเห็นงายๆ ก็คือเรียกร้องให้ตัวการใช้ ถ้าเขาไม่ใช่ก็ต้องฟ้องร้องเท่านั้น แต่ตามประมวลแพ่ง พ.ม. ๑๓๘ ยังให้อำนาจตัวแทนต่อไปอีก คือ ให้ตัวแทนมีสิทธิ์ยึดหน่วงทรัพย์สินของตัวการใช้ได้จนกว่าจะได้รับชำระเงินค่าจ้าง และสิทธิ์เช่นงานจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีทรัพย์สินของตัวการใช้ตกอยู่ในความครอบครองของตัวแทนในขณะนั้น ถ้าไม่มีทรัพย์สินเช่นงานอยู่ในมือตัวแทนแล้ว สิทธิ์ยึดหน่วงก็ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้โดยเอง ตัวแทนก็จะมีแต่สิทธิ์ที่จะฟ้องร้องให้ตัวการใช้ให้ชดเชยค่าเสียหายเท่านั้น

สิทธิ์ยึดหน่วงคืออะไร?

สิทธิ์ยึดหน่วงคือเป็นสิทธิ์ของบุคคลผู้ครอบครองทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้ได้จนกว่าตนจะได้รับชำระหนี้จากเจ้าของทรัพย์สินนั้น สิทธิ์ยึดหน่วงของตัวแทนมีเพียงไรนั้นคงอาศัยพิจารณาจากข้อความแห่งตัวสัญญาระหว่างตัวการใช้ตัวแทน และจากธรรมเนียมประเพณีในการค้าขายหรือกิจการซึ่งมอบหมายมาให้ทำนั้น

สิทธิ์ยึดหน่วงอาจเป็นโดยเฉพาะหรือโดยทั่วไป

สิทธิ์ยึดหน่วงโดยเฉพาะ คือ สิทธิ์ยึดหน่วงของเจ้าหนี้ในการ

ที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินของลูกหนี้ไว้สำหรับหนี้ หรือความรับผิดชอบเนื่องจากทรัพย์สินที่ยึดไว้ นั้น ตัวอย่าง เช่น เราจ้างเขาเผ่าเรือรบมาให้เราสู้รบเผ่ามีสิทธิ์ที่จะยึดเรือรบของเราไว้ได้ จนกว่าเราจะได้ชำระค่าจ้างเผ่าให้เขา ซึ่งค่าจ้างเผ่าเป็นหนี้ต้นนอนเนื่องจากตัวเรือรบตนเอง หรือ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ในเรื่องที่เรารายงานไปข้างต้น ร้านมัสติชยัตรายนต์ไวกอน
กว่าจะได้ค่าจ้าง (ดู ป.พ.พ. ม. ๖๗๐)

สิทธิชดเชยโดยทั่วไป คือ สิทธิชดเชยของเจ้าหนี้ในการที่จะ
ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ได้สำหรับหนี้ หรือความรับผิดชอบไปซึ่ง
ไม่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดได้นั้น ตัวอย่างเช่น ในเรื่องเช่าที่พัก หรือ
โรงแรม ถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าที่พัก เจ้าของโรงแรมก็มีอำนาจยึด
สัมภาระของผู้เช่าและไม่ยอมให้นำออกมาจากที่พัก จนกว่าผู้เช่าจะ
ชำระค่าเช่า ซึ่งเห็นได้ว่าสิทธิชดเชยนั้นไม่ได้เกิดจากทรัพย์สินที่
ยึดได้ (ดู ป.พ.พ. ม. ๖๗๑)

ฉะนั้นหากผู้ใดกระทำความผิดประมาทต่าง ๆ ม. ๘๓๘
แล้วจึงเห็นว่าสิทธิชดเชยของตัวแทน อยู่ในประเภทสิทธิชดเชยโดย
เฉพาะ เว้นแต่คู่กรณีตกลงกันเป็นอย่างอื่น หรือว่ามีธรรมเนียม
ประเพณีพิเศษในการ ค่าขายชนิดนั้นที่ให้อำนาจตัวแทนทำได้เท่านั้น
ด้วยเหตุนี้ตามความในมาตราจึงพออาจสงสัยได้ว่า ตัวแทนจะมีสิทธิ
ยึดทรัพย์ในทรัพย์สินอย่างใด ๆ ของตัวการอันตกอยู่ในความครอบครอง
ของตนได้ ก็โดยเนื่องจากที่ตนรับทรัพย์สินไว้ในฐานะเป็นตัวแทน
หรือในวงเขตต์จัดการเป็นตัวแทน ถ้านอกจากนี้แล้วแม้ถึงว่าทรัพย์สิน
ของตัวการจะตกอยู่ในความครอบครองของตัวแทนก็ดี ถ้าปรากฏว่า
ได้รับไว้ในฐานะอื่นแล้วยอมไม่มัสติชชดเชยได้ ตัวอย่างเช่น นายแดง
ฝากนาฬิกาเรือนทอง ๑ เรือนไว้กับนายดำ ต่อจากนั้นถึง ๓ เดือน
นายแดงตั้งนายดำให้เป็นตัวแทนขายโคให้ ๓๐ ตัวเท่าที่จะขายได้โดยจะ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ไม่มีสิทธิยึดหน่วง ตัวอย่าง เช่น ลูกความส่งมอบเงินให้แก่ทนายความ เพื่อไปเสียค่าธรรมเนียมในการอุทธรณ์ ทนายความจะยึดหน่วงเงิน นั้นไว้เป็นค่าว่าความของคนในศาลชั้นค้นหาได้ไหม แต่ว่าทนายมีสิทธิ ยึดหน่วงบรรดาเอกสารใด ๆ ที่ตัวความมอบไว้ให้ใน ระยะเวลา ต่อสู้คดีนั้น ไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระค่าจ้าง

การที่ได้เข้าครอบครองทรัพย์สินของตัวการไว้ เพราะการที่เป็น ตัวแทนก็ดี ขอให้เข้าใจว่าต้องเป็นในเรื่องเดียวกัน กล่าวคือสิทธิ ยึดหน่วงที่จะใช้ก็เป็นเรื่องที่ทำกรแทนกันในเรื่องนั้น ถ้าเป็นคนละ เรื่องแล้ว แม้ถึงว่าจะเป็นการครอบครองทรัพย์สินในฐานะเป็นตัวแทนก็ ไม่มีสิทธิยึดหน่วงได้ ตัวอย่าง เช่น นายคำเป็นตัวแทนขายตู้ ๓ ใบของ นายขาวตัวการ ให้แก่นายเขียว ต่อมาภายหลังนายเขียวกลับมอบตู้ ใบนั้นให้แก่นายคำให้ช่วยขายอีกที่ ๓ ตั้งคงคกอยู่ในความครอบครอง ของนายเขียวอีกครั้ง ๓ นายคำจะยึดตู้ไว้จนกว่าจะได้รับชำระราคา ๓ นายเขียวได้เข้าไปในครั่งก่อนนั้นไม่ได้ แม้ถึงว่าจะครอบครองในฐานะ เป็นตัวแทนในครั่งหลังนั้นเหมือนกันก็ดี

การครอบครองต้อง เป็นในเรื่อง เดียวกัน

ข้อประการ ๓. คำว่า "เงินบรรดาค้างชำระแก่คน" ตามความ ในมาตรา ๕๖๖ ใจความว่าเป็นเงินค้างชำระในฐานะเป็นตัวแทน ซึ่งคน มีสิทธิที่จะได้รับชำระค่าจ้าง คือ เช่นเงินบำเหน็จตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๐๓ และเงินใด ๆ ที่กล่าวไว้ตาม ม. ๘๑๖ ด้วยเท่านั้นและ ไม่ได้หมายความว่าไป ถึงหนี้สินส่วนตัวซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดขึ้นในฐานะ ทำการเป็นตัวแทน ตัวอย่าง เช่น นายแดงเป็นเจ้าของนายขาวอยู่ ๓๐

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

บาท คือมานายชาวดังให้นายแดงทำการเป็นตัวแทนค้าขายมา ๓๐ ตัว เช่นนายแดงไม่มีสิทธิ์คิดห้วงทรัพย์สินของนายชาวจึงนกว่าจะได้รับชำระเงิน ๓๐ บาทนั้น เพราะเงินหนี้สิน ๓๐ บาทนี้ไม่ได้ค้างชำระกัน เพราะการที่นายแดงทำการเป็นตัวแทน แต่นายแดงยอมมีสิทธิ์คิดห้วงทรัพย์สินนั้นไว้ได้ ถ้านายชาวยังไม่ให้คำบำเหน็จ (หากมีการตกลงกันไว้) หรือเพื่อเงินที่ตรงหรือเป็นการชดใช้ค่าเสียหายตามม. ๑๑๖ ได้

อำนาจยึดหน่วงต้องเท่า กับอำนาจของตัวการ

อำนาจยึดหน่วงทรัพย์สินของตัวแทนตามความใน ม. ๑๑๘ นั้นคงเข้าใจไว้ด้วยว่าตัวแทน จะมิได้ถือเมื่อตัวการ มีอำนาจที่จะให้ยึดหน่วงทรัพย์สินต่างหนใด แต่จะยึดได้ก็เฉพาะเพียงอำนาจของตัวการที่มีอยู่ในทรัพย์สิน ในขณะที่ทำการยึดนั้น และต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนหรือขัดกับสิทธิของคนภายนอกซึ่งเขามีอยู่ในทรัพย์สิน ในขณะที่ทำการยึดนั้น แต่ทว่ายังมีข้อยกเว้น เช่นในเรื่องทรัพย์สินเปิดเผยมือได้ เป็นต้นว่า เงินหรือตัวเงิน ถ้าตัวแทนได้รับไว้โดยสุจริต และไม่ทราบถึงการบกพร่องในสิทธิของตัวการในขณะที่จะใช้สิทธิ์ยึดหน่วงแล้ว ตัวแทนถือเขาได้ว่าตัวการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยสมบูรณ์ตามหลักกฎหมายของชกตัวอย่าง เช่น-ผู้อำนวยการของบริษัท ๑ ซึ่งบริษัทนั้นไม่มีอำนาจที่จะกู้ยืมเงินได้ ๆ ไปเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคาร และเอาหลักฐาน และหนังสือสำคัญของบริษัทไปให้ธนาคาร ยึดถือไว้ อันเห็นได้ว่าเป็นการกระทำที่นอกเหนืออำนาจซึ่งบริษัทจะทำได้ ฉะนั้นจึงถือว่าธนาคารไม่มีอำนาจที่จะยึดหน่วงหนังสือสำคัญของบริษัทไว้สำหรับเงินที่เบิกเกินบัญชีได้

ควัแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๒๕

อำนาจยึดทรัพย์สินต่างหน ของควัแทนช่วงนี้ขอให้หนักศึกษาย้อนไป
อ่านคำฟ้อง ซึ่งว่าด้วย คุกการ, ควัแทนและควัแทนช่วงเกี่ยวของ
กันอย่างไรในหน้า ๖๕ เดี่ยก่อน ส่วนในเรื่องอำนาจยึดทรัพย์สินของควั
แทนช่วง ก็เช่นเดียวกับเราต้อง วนจลยถึงหน้าท ะหว่าง คู่สัญญา เท่านั้น
เช่นถ้าควัแทนได้รับอำนาจจากคุกการตั้งควัแทนช่วงได้โดยตรงหรือ โดย
ปริยายแล้ว ควัแทนช่วงก็มีสิทธิ์ยึดหน่งเช่นเดียวกับควัแทนเอง
โดยถือเอาว่า ควัแทนซึ่งมาแต่งตั้งตนเองหน้าทกับผิดชอบต่อตนเองเหมือน
เป็นคุกการนั้น กล่าวคือ ควัแทนช่วงถือเอาได้ว่าทรัพย์สินสมบัติ
ของคุกการซึ่งตนจะใช้สิทธิ์ยึดหน่งนั้นเหมือนหนึ่งว่าเป็นทรัพย์สินของควั
แทนเองได้ แม้ถึง ความจริง จะได้มีขยตกลง ระหว่าง คุกการและควั
แทน ไว้ว่าไม่ได้ควัแทน มีสิทธิ์ยึดหน่งก็ดี ก็ไม่เป็นการมัดควั
แทนช่วงได้ เว้นไว้แต่ควัแทนช่วงจะได้เป็นฝ่ายให้ความยินยอมเช่น
ว่านี้ด้วย แต่อย่างไรก็ดีควัแทนช่วงมีอำนาจยึดทรัพย์สินไว้ได้เพียง
เท่าที่ควัแทนมีอำนาจยึดเท่านั้น จะมีมากไปถือว่าควัแทนไม่ได้ และ
ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ น. ๘๓๔ ด้วย.

ส่วนในเรื่องที่ควัแทนไม่มีอำนาจตั้งควัแทนช่วงได้แล้ว ควัแทน
ช่วงก็ไม่มีสิทธิ์ยึดหน่งทรัพย์สินซึ่งเป็นของคุกการได้ แม้ถึงว่าควัแทน
ช่วงจะได้ทำการในฐานะเป็นควัแทนก็ดี เช่น นายแดงเป็นควัแทนของ
นายดำ เพื่อชื้อมา ๑ ตัว. นายวงไปตั้งนายเขียวเป็นควัแทนอีกต่อ ๑
โดยไม่ได้รับความยินยอมจากนายดำโดยตรงหรือโดยปริยาย เช่น
นายเขียวไม่มีอำนาจยึดหน่งทรัพย์สินของนายดำได้.

สิทธิยึดหน่งของ
ควัแทนช่วง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

สิทธิยึดหน่วง
ระงับไปเมื่อใด

สิทธิยึดหน่วงย่อมหมดไปในกรณีต่อไปนี้ :-

(ก) เมื่อตัวแทน ปล่อยให้การครอบครองทรัพย์สินหลุดพ้นไปจากมือตน แต่ตัวแทน ต้อง ให้ ได้ ความ ชัด ว่า ตัวแทน ได้ ทำ โดย สัม คร ใจ และ ด้วย เจตนา ที่จะ ไม่ ใช้ สิทธิ ยึด หน่วง อีก ต่อ ไป มิฉะนั้น ถ้าหาก ได้ ความ ว่า แม้ ตัวแทน ได้ ส่ง มอบ ทรัพย์สิน ให้ ไป โดย การ ผิด หลง หรือ โดย กต ธิ ฆ ด หรือ โดย วิ ธี ที่ ผิด กฎ หมาย อย่าง อื่น ๆ อัน พอก ำ นวณ ได้ ว่า ไม่ ใช่ เพราะ ความ ยินยอม ด้วย ใจ สัม คร ใจ แล้ว ก็ ไม่ คัด สิทธิ ของ ตัวแทน แม้ จะ ได้ ความ ว่า ตัวแทน ได้ ส่ง มอบ ทรัพย์สิน ด้วย ใจ สัม คร ใจ ที่ ตาม แต่ ใน ขณะ ที่ ตัวแทน ส่ง มอบ ทรัพย์สิน นั้น ตัวแทน ได้ แต่ง กิริยา ขา การ อย่าง ๑ อย่าง ไค อัน พัง เห็น ได้ ว่า ยัง ส่ง วน สิทธิ ยึด หน่วง ไว้ เช่น นั้น ตัวแทน ก็ ยัง ไม่ หมด สิทธิ. หรือ

(ข) เมื่อตัวแทน ส่ง สิทธิ ยึด หน่วง โดย ทาง ตรง หรือ โดย ปรียาย ที่ ว่า โดย ทาง ตรง นั้น เช่น ตัวแทน เข้า ทำ สัญญา ไว้ โดย ชัด เจน ว่า จะ ส่ง สิทธิ ยึด หน่วง เป็น ตน ส่วน ที่ ว่า โดย ปรียาย นั้น ต้อง วิ นจ ฉ นัย โดย กิริยา ของ ตัวแทน ที่ ประ พุ ติ อย่าง ๑ อย่าง ไค อัน เป็น การ แต่ง ดง ว่า ตัวแทน ตั้ง ใจ ที่จะ ส่ง สิทธิ หรือ เป็น การ ชัด แยก กับ ตัก ษณะ ที่ ว่า ตัวแทน ยัง ใช้ สิทธิ นน อยุ่ เหล่า นี้ กต ธิ ฆ ด ว่า ตัวแทน ส่ง สิทธิ โดย ปรียาย แต่ อย่างไร กต ธิ ฆ ด เป็น ปัญหา ซอ เตจ จร ง ซึ่ง จะ ต้อง วิ นจ ฉ นัย เป็น เรือง ๆ เท่านั้น และ ตัว อย่าง ซึ่ง เขา กต ธิ ฆ ด ว่า เป็น การ ส่ง สิทธิ โดย ปรียาย เช่น ตัวแทน รับ หัก ถ ทรัพย์สิน อย่าง อื่น ไว้ เพื่อ เป็น การ ชัด ใช้ สิทธิ เรียกรอ ง (หน) ซึ่ง ตัวแทน ได้ ใช้ สิทธิ ยึด หน่วง อยุ่ ใน ขณะ นั้น อัน เป็น การ เห็น ได้ ว่า เป็น การ ชัด กับ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ลักษณะที่ ใช้สิทธิยึดหน่วง เป็นคนฉ้อฉลนั้น ตัวแทนกำลังยึดรั้ง
ย่นตื้อของตัวการไว้เพื่อเป็นประกันค่าบำเหน็จ และตัวแทนยอมรับเอา
ตัวสัญญาจะใช้เงินไว้แทนเป็นต้น

อีกประการ ๑ หากว่าหลังจากเวลาที่ตัวแทนได้เริ่มใช้สิทธิยึด
หน่วงแล้ว และเหตุการณ์อย่างใดอย่าง ๑ ดังต่อไปนี้ ได้เกิดขึ้นเป็น
ต้นว่า สิทธิยึดหน่วงของชนชาติอายุความแล้ว หรือว่าตัวการเป็น
คนล้มละลาย หรือหนีถึงต้นพันตัว หรือได้ขาย หรือกระทำการอย่างใด
อย่าง ๑ ต่อทนายทนายคดี เหตุอันไม่เป็นการ กระทบกระเทือน ถึงสิทธิ
ยึดหน่วงของตัวแทนเลย

(๕) สิทธิเบ็ดเตล็ด

(ก) กักตุนค่ากลางทาง - ในเรื่องที่ตัวแทนซื้อสินค้าแทนตัวการ
ตัวแทนจะมีอำนาจทำเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่อตามสัญญาซื้อขายนั้น ตัวแทน
ได้ออกเงินของตนเองทศรองไปก่อน หรือว่ามีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัว
ต่อผู้ขายอยู่ด้วยเท่านั้น เหตุนี้ในระหว่างที่ตัวแทนกับตัวการตัวแทนจึงอยู่
ในฐานะเหมือนผู้ขายทรัพย์สิน ซึ่งยังไม่ได้รับชำระราคา เพราะถ้าตัว
การไม่ใช้ราคาให้ ตัวแทนก็เขาเนื้อ ครั้นจะใช้สิทธิยึดหน่วงก็ไม่ได้
ได้ เพราะไม่ได้ครอบครองทรัพย์สินไว้ในขณะนั้น แต่ถ้าเป็นเรื่อง
ที่ตนเองยอมรับผิดชอบเป็นส่วนตัวด้วย หากตัวการไม่ยอมใช้ราคา
ให้ ผู้ขายเขาก็เรียกร้องเอาแก่ตน เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้าตัวแทนตั้ง
ต้นคืนเงินไปให้แก่ตัวการแล้ว ตัวแทนก็ต้องใช้สิทธิยึดหน่วงกลางทาง
จนกว่าจะได้ใช้ราคาของ (ในชั้นให้ดูประมวลแพ่ง ร.ม. ๕๖๘ และ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ม. ๖๒๖ ประกอบด้วย) แต่ถ้านักานได้องค์การหรือผู้รับแทนตัว
การเสียแล้ว สิทธิของตัวแทนเช่นว่านทั้งหมดไป อนึ่งตัวแทนไม่มี
สิทธิเช่นว่านหากว่าทรัพย์สินของตัวการ ซึ่งอยู่ในมือตน มีราคามาก
กว่าต้นค่าซึ่งตนต้องรับผิดชอบนั้น เพราะเหตุว่าอย่างไรเสียตัวแทนก็
ไม่ต้องชำระหนี้ เพราะมีสิทธิที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินของตัวการไว้
ได้ตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๑๘ อยู่แล้ว

(ข) ให้ตัวการคิดบัญชี

ในบางกรณีตามที่ศึกษามาแล้ว ตัวแทนมีสิทธิที่จะรับบำ
เหน็จตามส่วนของงานที่ทำตามมากแต่น้อย หรือให้ส่วนลดจากผล
กำไรของตัวการโดยมิได้กำหนดเวลาทันทีว่า เมื่อไรจึงคิดบัญชีกัน
ครั้ง ๑ เมื่อเป็นเช่นนั้น ตัวแทนมีสิทธิฟ้องขอให้ตัวการ คิดบัญชีได้ใน
ภายหลังที่ได้บอกกล่าวให้ตัวการทำเช่นนั้นแล้ว แต่หาปฏิบัติตามไม่

(ค) ฟ้องตัวการในสัญญาที่ตนได้เข้าทำแทนตัวการไม่ได้.-

ในสัญญาที่ตัวแทนเข้าทำแทนตัวการ กับคนภายนอก แม้ถึงว่า
ตามสัญญานั้นตนเองมีความรับผิดชอบอยู่ด้วยเป็นส่วนตัวก็ดี ก็ไม่มี
อำนาจที่จะฟ้องตัวการตามสัญญานั้นได้ เพราะเหตุว่าถ้ายอมให้ทำ
เช่นนั้นได้ก็เป็นการผิดหลักตัวการตัวแทนเพราะเท่ากับยอมให้ตัวแทนเป็น
คู่สัญญาเดี่ยวเอง จึงขอยุ่แม้ถึงว่าตัวแทน จะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหาย
หายให้แก่คนภายนอกก็ดี แต่ตัวแทนก็ไม่ต้องชำระหนี้ เพราะเหตุว่า
เมื่อตนเสียหายเพราะการเป็นตัวแทนเท่าใด ตัวแทนก็ยังมีสิทธิที่จะเรียก
ร้องให้ตัวการชดใช้ได้เสมอตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๑๖ อยู่แล้ว

ส่วนที่ ๓

ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวการ กับ บุคคลภายนอก

สิทธิและความรับผิดชอบของตัวการต่อคนภายนอกอาจแบ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้:-

(๓) หลักทั่วไปในความสัมพันธ์ของตัวการ

ตามประมวลแพ่งฯ ม. ๘๒๐ ซึ่งเริ่มนับแต่ที่จากดวงเขตต์ของความรับผิดชอบของตัวการต่อคนภายนอกไว้ว่า ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอก ในกิจการ ทั้งหลายอัน ตัวแทนหรือตัวแทนซึ่งได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน เพราะฉะนั้นตามความในมาตราจึงมีผลกว่า เมื่อตัวการให้อำนาจตัวแทนหรือตัวแทนซึ่งทำการอย่าง ๓ อย่างใดโดยชอบแล้ว ตัวการก็ต้องรับผิดชอบต่อคนภายนอกในกิจการที่ตัวแทนได้ทำแทนตน อันเป็นการภายในขอบเขตต์ของอำนาจที่ได้รับมานั้น และทว่าต้องปรากฏว่าคนภายนอก ได้เข้ากระทำการกับตัวแทนด้วยความสุจริต เพราะฉะนั้นถ้าการนั้นอยู่ในขอบเขตต์อำนาจตัวแทนแล้ว แม้ถึงว่าความจริงตัวแทนได้กระทำการโดยทุจริต เพื่อหาประโยชน์เป็นการส่วนตัวของตัวแทน และไม่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของตัวการเลยก็ดี ตัวการก็ยังคงรับผิดชอบ หรือว่าคนภายนอกไม่ได้สอบถามก่อนให้คดีเสียก่อนเหล่านี้ก็ไม่ใช่ข้อแก้ตัวของตัวการได้เหมือนกัน ตัวอย่างที่ถือว่าตัวแทนทำการภายในขอบอำนาจ และตัวการต้องรับผิดชอบนั้นให้ดูฎีกาที่ ๕๒/๒๔๗๗ คดีระหว่าง นาง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เนิงมัยเจ้าของยี่หอดูเห็น โจทก์ นายเนิงย่อง ที่ ๑ นายหุ่ยมะระโอะ
จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าถ้า ได้ชำระเงินให้แก่บุคคลผู้ได้รับมอบ
หมายให้เป็นผู้แทนเจ้าหนี้แล้ว หากผู้รับเงินไว้ได้เอาเงินไปทำหายเสียตัก
หนผู้ชำระเงินไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อีก (ดูบทบรรณคดีหน้า ๒ หน้า ๕๗
และพิเคราะห์ด้วย)

ตัวอย่างอีกเรื่อง ๓ ซึ่งตัวแทนทุจริต แต่การที่ท่านเป็นกรใน
ขอบอำนาจ ตัวการต้องรับผิดชอบ เช่น นายแดง ตั้งนายขาวเป็นตัว
แทนจัดการร้านแห่ง ๓ และให้อำนาจซื้อของเข้ามาได้ร้านใดต่อมา นาย
ขาวซื้อของเชือกขาว ๓ และยกยกออกเป็นประโยชน์ส่วนตัว นาย
แดงก็ยังคงรับผิดชอบ ฎีกาที่ ๕๐๓/๑๒๓ ระบุว่าห้างฮัดเฮเซียตัก
ก่าป็นโจทก์ จินมาเงินซึ่ง ยี่หอย่งย่ง จำเลย กับให้ฎีกาอีกเรื่อง ๓
คือฎีกาที่ ๗๗๕/๒๔๗๔ คดีระบุว่า นายพร้อม วรรณคำเพญโจทก์ ยี่หอย
บ้วนยี่ด่งที่ ๑ นายแดงที่ ๒ นายคองที่ ๓ นายเมยที่ ๔ จำเลย ซึ่งศาล
ฎีกาวินิจฉัยว่า การที่ตัวการให้ตัวแทนไปซื้อของจากผู้อื่น และเมื่อตัว
การได้มอบเงินให้ตัวแทนไปชำระหนี้แล้ว ถ้าตัวแทนไม่ชำระหนี้ น
ถือว่าเป็นการนอกขอบอำนาจ ของตัวแทน อันเป็นเหตุให้ตัวการพ้นจาก
การรับผิดชอบไปได้ ไม่ (คือข้อแก้ตัวตามประมวลแพ่ง ฯ ม.๗๒๓)

ดังได้อธิบายและชี้แจงตัวอย่างให้ดูแล้วในข้างต้น จึงเห็นว่าเมื่อ
ตัวแทนได้ทำการภายใน ขอบ อำนาจ ของตัวแทนแล้ว ก็ย่อมผูกพัน
ตัวการ ยิ่งกว่าบุคคลภายนอกก็พลอยผูกพัน โดยกิจการที่ตัวแทน
ได้ทำไปในวงเขตตนนี้ด้วย ให้ฎีกาที่ ๑๕๗/๒๔๗๐ คดีระบุว่า

ขยายขอบ ใจทัก นายบันทึกม นางเวือน จำเลยซึ่งข้อเท็จจริงได้ความว่า
 ร. รับจำนองที่ดินแทนใจทัก และใส่ชื่อใจทัก ค่อมมาจำเลยไม่ใช่เงิน
 ใจทักฟ้องเรียกเงินจากจำเลย ๆ จะต่อสู้ว่าไม่ใช่คู่สัญญากับใจทักไม่ได้
 หนึ่งปัญหา ที่ทำคามยุ่งยาก อัน เกี่ยวกับความรับผิดชอบบนและมี
 บ่อย ๆ ก็คือว่าอย่างไรและเพียงไรจึงจะนับว่า ตัวแทนได้ทำไปภายใน
 ขอบอำนาจแห่งตัวแทนนี้ ในข้อนี้ยอมเป็นการยากต้องอาศัยฟังข้อ
 เท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ และหัดถกวินิจฉัยในเรื่องนี้ขอให้นำหลักซึ่งได้เขียน
 ไว้แล้วในคำสอนที่ว่าด้วยอำนาจกระทำการของตัวแทน (ดูหน้า ๖๖)
 มาเป็นหลักประกอบการวินิจฉัยในเรื่องจะขัดวงเขตอำนาจของตัวแทน
 เพียงไหนด้วย แต่อย่างไรก็ดีหาก บุคคลภายนอกซึ่งทำการติดต่อกับ
 ตัวแทน โดยที่ไม่ทราบถึงขอบอำนาจที่แท้จริงของตัวแทนแล้ว ย่อมอาจ
 สันนิษฐานเอาได้ว่าอำนาจ กระทำการที่ แท้จริง ของตัวแทนก็คือ กระทำ
 แทนตัวการในกิจการธรรมดาของตัวแทน ซึ่งอยู่ในเขตที่เห็นได้ว่าตัว
 แทนจะมีอำนาจกระทำได้ แม้ว่าในระหว่างตัวการกับตัวแทนจะมีคำสั่ง
 หรือข้อตกลงกันไว้เป็นพิเศษอย่างไรก็ดี ก็จะมาใช้ยื่น คนภายนอก
 ไม่ได้ เว้นไว้แต่คนภายนอกจะทราบหรือ มีเหตุสมควร ทราบว่าตัวแทน
 ทำการ โดยไม่มีอำนาจ หรือนอกเหนือขอบอำนาจนั้นเท่านั้น แต่ถ้าคน
 ภายนอกไม่รู้ หรือ ไม่มี เหตุ ควร รู้ แล้ว ตัว การ ต้อง รับผิดชอบ
 ตัวอย่างเช่น ตัวแทนได้ รับอำนาจ ให้ กระทำการ ค่าขายอย่าง ๓ และ
 ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าในกิจการค่าขายเช่นนั้น ตัว แทนยอมมีอำนาจ
 ที่จะซื้อของเขามาใส่ร้านหรือรับรองตัวแลกเงินได้ ดังนั้นตัวการก็ต้อง

กิจการที่ทำไปไม่ชอบ
อำนาจของตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

รับผิดชอบต่อกันภายนอกในเรื่องเกี่ยวกับสินค้าที่ซื้อมาหรือการรับรอง
ตัวประกันที่ตัวแทนได้กระทำไป แม้ถึงว่าจะมี ข้อตกลง กั้นระวางตัว
การกับตัวแทนไว้ชัดเจน ในสัญญา ตัวแทนว่าจะไม่ให้ ตัวแทน เอาชื่อตัว
การไปเที่ยวอ้างชื่อของเชื่อกดี และเมื่อคนภายนอกไม่ทราบถึงข้อค
งเช่นว่านแล้วตัวการก็ต้องรับผิดชอบ

รับผิดชอบโดย
กฎหมายปิดปาก

อนึ่งหลักที่กล่าวแล้วนี้ ใช้กันความตลอดถึงการ ที่บุคคลคนใดเชื่
บุคคลอีกคน ๑ ออกแสดงเป็นตัวแทนของตน หรือรู้แต่ยอมให้อีกคน
๑ เชื่ในตัวเขาเองแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ ๑๓ ๑ ดังกล่าวไว้ใน
ประมวลแพ่ง ๑ ม. ๘๒๓ ซึ่งในชั้นนี้ได้อธิบายไว้ในคำสอนที่ว่าด้วยความ
เป็นตัวแทนโดยกฎหมายเปิดปากในหน้า ๓๘ แล้ว จึงจะไม่อธิบายในที่
นี้อีก กับให้ดูฎีกาที่ ๑๐๔๔/๒๔๗๗ คดีระวาง นางบุญจูน ญาติปาง
นางพุกผู้ปกครองเด็กชายอนุกุล ถึงหักคัต ๓ นายฮวดที่ ๒ นางเชือก ๓
จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่า มารดาเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรโดย
ประเพณี และถ้ามารดาเชื่บุคคลอื่นเป็นตัวแทนของตนไปทำนิติกรรม
ใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์โดยพฤติการณ์ที่บุคคลภายนอกหลง
เชื่อว่ามีอำนาจทำแทนมารดาได้ ดังนั้นผู้เยาว์ต้องปิดปากและต้องรับผิด
ชอบต่อบุคคลภายนอกในกิจการที่บุคคลนั้นได้กระทำไป

นอกจากนี้ตามประมวลแพ่ง ๑ ม. ๘๒๒ ยังมีกล่าวไว้ว่า ถ้า
ตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ทางปฏิบัติ ของ ตัวการทำ
ให้บุคคลภายนอกมีเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการอันนั้นอยู่ภายในขอบ
อำนาจของตัวแทนแล้ว ตัวการก็ต้องถูกปิดปากจึงต้องรับผิดชอบ

ตัวอย่างเช่น ตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนมีอำนาจที่จะปรารถนาอม
คตลงกับคนภายนอกหรือทำอย่างใดอย่าง ๓ แทนตัวการได้ แต่ตัวการ
ได้กำชับตัวแทนมาว่าไม่ให้คตลงต่ำกว่า ๕๐๐ บาท หรือว่าจะไม่ยอมรับ
ทำกิจการอย่างใดอย่าง ๓ นอกจากคตลงตามเงื่อนไขที่ใดกำหนดให้
มานั้น แม้ถึงว่าจะได้ความว่าตัวแทนทำการฝ่าฝืนคำสั่งของตัวการก็
ตัวการก็ยังต้องรับผิดชอบ เว้นไว้แต่จะได้รับความว่าคนภายนอกได้ทราบ
หรือมีเหตุควรทราบว่าตัวแทนทำการนอกเหนืออำนาจ

ตัวอย่างอีกเรื่อง ๓ ตัวการมอบเช็คจ่ายเงิน ๓ ฉบับ โดยตัวการ
ได้ลงนามไว้แล้ว ส่วนจำนวนเงินเว้นว่างไว้และมอบอำนาจให้ตัวแทน
เป็นผู้คกรอกจำนวนเงินเอาเอง แต่ได้กำชับว่าไม่ให้เกิน ๕๐๐ บาท ต่อมา
ตัวแทนคกรอก จำนวนเงินลงไปเป็น ๓๐๐๐ บาท แล้วเบิกเงินมาเป็น
ประโยชน์ส่วนตัวเสีย วิวินิจฉัยว่าตัวการต้องรับผิดชอบ และยังมี
คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๒๒/๒๔๗๐ อีกเรื่อง ๑ คดีระวางนางตี โจทก์ บริษัท
หยุดเดี่ยวโนเวนซ์ จำกัด ตามคดีนั้นขอเท็จจริงได้ความว่า

๑. บริษัทจำเลยเคยกู้เงินจากรัฐเมื่อเงินไม่พอใช้
๒. โดยมากบริษัทจำเลยเคยให้ ก. ไปทำการติดต่อกับเจ้าของ
เงินแล้วรับเงินมา
๓. โจทก์เคยให้บริษัทจำเลยกู้เงินหลายครั้ง
๔. / ด้ญญาที่ข้างฉบับผู้จัดการลงนามเอง บางฉบับ ก. ลงนาม
เมื่อผู้จัดการไม่อยู่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๕. ในคดีนี้ ก. ทำสัญญากู้เงินโจทก์มา ๓๐๐ บาท และในเวลา
นั้นผู้จัดการไม่อยู่

โจทก์จึงฟ้องเรียกเงินจำนวนนั้นจากจำเลย ๆ ปฏิเสธความรับผิดชอบ
คำตัดสินว่าจำเลยผิด โจทก์เงินของผู้อื่นมาตามอำนาจที่จัดการได้
แต่คงออกให้ผู้กู้ เข้าใจว่าทำได้ดังนั้นตัวจัดการต้องรับผิดชอบให้ (ดูธรรมสาร
เล่ม ๓๓ หน้า ๘๑๖)

ตามอุทธรณ์ที่อธิบายมานี้จะเห็นได้ว่าโดยทางปฏิบัติของตัวการ
เอง ที่เป็น มูลเหตุให้คนภายนอก นำเชื่อว่าตัวแทนมีอำนาจทำเช่นนั้นได้
ส่วนข้อจำกัดหรือคำสั่งพิเศษนั้นคนภายนอกไม่มีเหตุจรรยาวัตรที่ตัวการตั้ง
ใจเพียงไหน ดังนั้นตัวการจึงต้องปิดปากให้เฉยๆ เพราะเป็นความ
บกพร่องของตนเอง

ทรัพย์สินของตัวการที่
ตกอยู่ในมือตัวแทน

ในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินของตัวการที่มีอยู่ในมือของ ตัวแทน
นั้นหมัดตกอยู่ที่ตัวแทนจะไป ซัดขายให้โอนแก่ผู้ใดโดยไม่ได้ รับอนุญาต
จากตัวการไม่ได้ ถ้าตัวแทนซนทำเช่นนั้น ตัวการไม่ต้องรับผิดชอบทั้ง
มีอำนาจที่จะติดตามเรียกร้องเอาคืนได้ (ดู ป.พ.พ. ม. ๘๐๓)

ถ้าหากว่าตัวแทน ล้มละลาย ตัวการ ก็มีอำนาจดีกว่าเจ้าพนักงาน
รักษาทรัพย์หรือเจ้าหนี้ส่วนตัวของตัวแทนอันเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งเป็น
ของตัวการดังกล่าว นอกจากนั้นยังมีอำนาจเรียกร้องเอาเงินหรือทรัพย์สิน
ซึ่งอยู่ในความครอบครองของตัวแทนคืน หรือถ้าเป็นหนี้สินหรือสิทธิ
ใดๆที่ตัวแทนเป็นเจ้าหนี้คนอื่นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่เป็น ตัวแทนแล้ว
ตัวการก็เข้ามีส่วนร่วมสิทธิ์และเรียกร้องเอาได้ แต่ทั้งนี้คงได้ความว่า

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๓๕

ตัวการไม่ได้มีส่วนทำให้คนภายนอกเข้าใจผิดด้วย ในขณะที่ตัวแทนที่
ล้มละลายนั้น เป็นต้นว่า ตัวการให้ตัวแทนครอบครองทรัพย์สินอย่างใด
อย่าง ๑ ด้วยความยินยอม จนเป็นเหตุให้คนภายนอกเข้าใจว่าตัวแทน
เป็นเจ้าของทรัพย์สินเอง แต่ทงนเป็นข้อเท็จจริงซึ่งต้องวินิจฉัยเป็น
เรื่อง ๆ และถ้าตัวแทนเอาทรัพย์สินของตัวการ ไปใช้ผิดหน้าที่ตัวการมี
สิทธิที่จะได้ผลตอบแทนจากทรัพย์สินได้ เช่นตัวแทนเอาเงินของตัวการไป
เข้าหุ้นหรือไปลงทุนค้าขายอย่างอื่น ตัวแทนล้มละลาย ตัวการมีสิทธิ
เข้าเป็นหุ้นส่วนแทนหรือเรียกร้องเอาผลกำไรได้ แต่ทงนต้องได้รับความ
ชัดแจ้งว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผลเนื่อง จากที่ตัวแทนเอาเงิน ของ ตัวการไปใช้
จริง ๆ

ในกรณีที่ตัวการได้แต่งตั้งออกด้วยภริยาหรือวาจาอย่างใด หรือ
ยินยอมให้ตัวแทนแต่งตั้งตนว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินอย่าง ๑ อย่างใด และ
ตัวแทนได้ขาย, จำนำ, จำนองทรัพย์สินอย่าง ๑ อย่างใดกับบุคคลภายนอก
ซึ่งทำการโดยสุจริต และหลงเชื่อว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินตนเองแล้ว
ตัวการก็ย่อมผูกพันโดยกิจการเหล่านั้นเสมือน ๑ ว่าตัวแทนเป็นเจ้าของ
ทรัพย์สินเอง หรือถ้าตัวการได้มอบหมายหนังสือสำคัญหรือหนังสือทรัพย์สิน
อย่าง ๑ อย่างใดให้อยู่ในความครอบครองของตัวแทนเพื่อให้ จำนำ,
จำนอง, หรือวางไว้เป็นประกัน การกู้เงิน หรือยืมเงิน และถ้าตัวแทนไป
กู้ยืมเงินเกินกว่าจำนวน ที่ตัวการได้กำหนดไว้ คนภายนอกได้กระทำการ
โดยสุจริตไม่ทราบว่าเป็นตัวแทนถูกจำกัดอำนาจเพียงไหนแล้ว ตัวการก็ต้อง
รับผิดชอบทั้งสิ้น แต่ทงนไม่กินความถึงเรื่องหนังสือสำคัญนั้นปิดยอม

ม.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

สัญญาที่ ๗๗๒/๒๕๗๐ คดีระหว่างนายอยู่ โจทก์ บริษัทหุยัคเค็ยว โนแวนซ์ นายแก้ว จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่าตัวการไม่ต้องรับผิดเมื่อหนังสือทักทวน
 ๕ ๕๕
 ทำชมนนมีตายเช่นปลอม

แต่ถ้าทรัพย์สินที่ตัวแทนได้ใช้จ่ายไปนั้นเป็นตวงเงินหรือทรัพย์สินที่เปลี่ยน
 มือได้ เช่นคำสั่งสัญญาใช้เงินหรือเช็คและคนภายนอกได้รับไว้โดยสุจริต
 อันเป็นการถูกต้องตามกฎหมายซึ่งว่าด้วยตัวเงินแล้ว และคนภายนอก
 ไม่ทราบหรือมีเหตุที่ควร จะทราบว่าตัวแทนได้ ทำการ นอกเหนืออำนาจ
 แล้ว ตัวการย่อมถูกบีบปากและต้องรับผิดชอบเต็มอันหนึ่งว่า ได้ให้
 อำนาจตัวแทนมาแต่แรก

กิจการที่ไปนอกขอบ
 อำนาจของตัวแทน.

ถ้ากิจการที่ตัวแทนทำไปนั้น เห็นได้ว่าไม่ใช่กิจการอันเป็นปกติ
 ธรรมดาโดยธรรมดาของตัวแทน และเป็นการอยู่นอกเหนือขอบอำนาจอัน
 เห็นได้ว่าตัวแทนไม่มีอำนาจกระทำแล้ว ตัวการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ
เว้นไว้แต่ตัวการจะได้ให้อำนาจตัวแทนทำการนั้น โดยเฉพาะเจาะจงเป็น
พิเศษหรือได้ให้สัตยาบันในการนั้นในภายหลัง (ดู ม. ๘๒๓ วรรค ๑) แต่
อย่างไรก็ดี ถ้าตัวแทนทำนอกขอบเขตอำนาจและคนภายนอกก็ทราบ
 หรือมีเหตุอันควร จะทราบว่าตัวแทนทำนอกอำนาจแล้ว ตัวการไม่ต้อง
 รับผิดชอบในกิจการนั้น และถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับบริษัทจำกัดแล้ว และ
 ถ้าชอบังคับของบริษัทก็ได้จดทะเบียนไว้แล้ว มคคตททำการติดต่อกับ
 กรรมการหรือตัวแทนของบริษัทนั้นยอมได้ชื่อว่าต้องได้ทราบ ชอบังคับ
 เหตุอันแล้ว

ตัวอย่าง นายดำเป็นผู้จัดการ และกรรมการ อำนาจการของ

บริษัท ๓ ได้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินในนามของบริษัทนั้น แต่ถ้าปรากฏว่าตามปกติแล้ว บริษัทไม่จำเป็นต้องออกตั๋วรับใช้เงินเช่นว่านี้—บริษัทไม่ต้องรับผิดชอบ. ตัวอย่างอีกเรื่อง ๓— หุ่นยนต์คน ๓ ได้รับอำนาจที่จะตกลงหนี้ในการเลิกหุ้นส่วนในนามของพวกหุ้นส่วนทั้งหลาย และได้เขียนตั๋วสั่งจ่ายฉบับ ๓ ในนามของหุ้นส่วน วิจัยนัยว่าหุ้นส่วนอื่น ๆ ไม่ต้องรับผิดชอบต่อตั๋วเงินนั้นเว้นไว้แต่ว่าพวกหุ้นส่วนทั้งหลายจะได้ให้อำนาจไว้โดยแจ้งชัดด้วยยอมให้เขียนตั๋วสั่งจ่ายในนามของตนได้ ให้เทียบดูฎีกาที่ ๘๓๗/๒๕๗๗ คดีระหว่าง นายบัวเฮง บียะสุวรรณ์ โจทก์ นาย สัตย์สุวรรณ์ ที่ ๓ นายเทียน สัตย์สุวรรณ์ ที่ ๒ จำเลย ซึ่งในเรื่องนี้ได้ความว่า จำเลยที่ ๓-๒ เป็นหุ้นส่วนทำโรงสีซึ่งตามธรรมดาไม่น่าจะเห็นว่ามีอำนาจที่จะกู้ยืมเงิน เพราะฉะนั้นเมื่อหุ้นส่วนอื่นๆ ไม่ได้มอบอำนาจให้โดยเฉพาะ และจำเลยที่ ๓ ไปกู้เงินโจทก์ ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นๆ จึงไม่ต้องรับผิดชอบด้วย ให้ดูบทบรรณคดี หน้า ๓๕๗๘ และโน้ตท้ายคำพิพากษาคด้วย

ในเรื่องที่ตัวแทนทำโดยปราศจากอำนาจ หรือทำ นอกเหนือขอบอำนาจก็ดี และถ้าเนื่องจากกิจการนั้นตัวแทนได้รับทรัพย์สินอย่างใดอย่าง ๓ จากคนภายนอกมา และตัวการเข้ารับ ถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น หรือว่าตัวแทนได้ใช้จ่ายไปในกิจการของตัวการโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ตัวการก็ต้องรับผิดชอบ เพียงเท่าราคา ทรัพย์สินที่ตนได้รับประโยชน์ ตัวอย่างเช่น ตัวแทนยืมเงิน โดยอ้างว่าทำในนามของตัวการ ผู้ให้กู้หลังเชื่อว่าตัวแทนมีอำนาจกู้ยืมได้จึงให้เงินไป

และควัแทนได้นำเงินไปใช้จ่ายในกิจการของควัการบ้างเท่าที่จำเป็น ใน
 ภายหลังความปรากฏว่าควัแทนทำการโดยปราศจากอำนาจ ทั้งควั
 การก็ไม่รับรองหรือให้สัตยาบันแก่การนั้นด้วย ฉะนั้นควัการจึงมีสิทธิ
 ที่จะเรียกร้องให้ควัการรับผิดชอบ ในเงินที่ได้ตามจำนวนเท่าที่ควัแทนได้
 ใช้ไปเป็นประโยชน์ และจำเป็นแก่กิจการของควัการจริงๆ ได้เสมือน
 หนึ่งว่าควัการได้เป็นผู้ซอกู้เองแต่แรก (ให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๘๒๓
 วรรค ๓ ประกอบด้วย)

อีกประการ ๓ ถ้าควัการตั้งควัแทน ซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถตั้ง
 ก่อตั้งไว้ใน ม. ๘๘๘ แล้ว ควัการก็ต้องรับผิดชอบในกิจการที่ควัแทน
 ทำไปเพียงในขอบเขตเท่านั้น แม้ถึงว่าควัแทน ซึ่งเป็นผู้ไร้ความ
 สามารถจะได้กระทำการอย่างไรเป็นการนอกขอบอำนาจก็ดี ควัการ
 ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะถ้าควัการตาม ม. ๘๒๐ แล้วจะเห็นว่าเป็น
 แม่บทที่กล่าวไว้เป็นหลักทั่วไป และเมื่อไม่มีบทกเว้นที่กล่าวไว้เป็น
 อย่างอื่นแล้ว ก็คงถือว่าเพียงเป็นผู้ไร้ความสามารถไม่ทำให้หลัก
 กฎหมายในข้อนี้เปลี่ยนแปลงไป

(๒) สิทธิและความรับผิดชอบของควัการตามสัญญาที่ควัแทน
 กระทำไป

ตามธรรมดาในสัญญาซึ่งควัแทนเป็นผู้เช่าทำนั้น กฎหมายถือเท่า
 กับการเป็นสัญญาที่เขาทำโดยควัการเอง โดยเหตุนี้ควัการจึงมีสิทธิ
 ที่จะฟ้องหรืออุทธรณ์ฟ้องตามสัญญานั้นในนามของตนได้ เว้นไว้แต่จะมีขอ
 ความตามสัญญาปรากฏเป็นอย่างอื่น (กล่าวคือจากคดีพิพาทและความ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๘๓

รับผิดชอบเหล่านั้นได้) หักทวงถามยอมใช้ได้ ในกรณีไม่ว่าตัวแทนจะเข้าทำสัญญาเป็นส่วนตัวหรือไม่ หรือว่าตามสัญญาจะให้เปิดเผยข้อดีของการหรือไม่ก็ตาม เว้นไว้แต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับเรื่องตัวเงินหรือในเรื่องที่ตัวการอยู่ต่างประเทศเท่านั้น (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๒๕)

ตัวอย่างเช่น นายคำเป็นเจ้าของทรัพย์สินมอบให้นายเขียวซึ่งเป็นตัวแทนค้าต่างขายแทน (ตัวแทนค้าต่างคืออะไร ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๓๓) ในนามของนายเขียวเอง แม้ถึงว่าในขณะที่ซื้อขายกันนั้นผู้ซื้อจะเข้าใจว่านายเขียวเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นเองก็ตาม นายคำเจ้าของทรัพย์สินก็อาจฟ้องเรียกราคาสินค้าจากผู้ซื้อได้ (ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๐๖)

ตัวอย่างอีกเรื่อง ๓ นายคำ, นายขาว, นายเขียว เป็นเจ้าของทรัพย์สินรวมกันอย่าง ๓ แต่ นายคำผู้เดียวได้เป็นผู้ไปบอกขายทรัพย์สินนั้นต่อคนนายแดงผู้ซื้อในนามของตนเอง ดังนั้น นายคำ, นายขาว, นายเขียว, ก็อาจฟ้องเรียกราคาสินค้าจากนายแดงผู้ซื้อได้ แม้ถึงว่านายแดงจะสืบได้ว่าในขณะที่ซื้อขายกันนั้น ตนไม่ทราบจำนอกรจากนายคำแล้ว นายขาว, นายเขียว ก็เป็นเจ้าของด้วยเหมือนกัน

ในที่นี้ของเดียวกันเมื่อบุคคลภายนอกขายสินค้าให้แก่ตัวแทนโดยเชื่อว่ามิใช่เป็นการ แต่ในภายหลัง จึงได้ทราบความจริงว่าเขาเป็นตัวแทนเท่านั้น ดังนั้นไม่ตัดสิทธิบุคคลภายนอกที่จะฟ้องร้องตัวการที่แท้จริงได้

การที่ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ตามสัญญาซึ่งตนเข้าทำแทนผู้การที่ระบุนามไว่นั้น ก็เนื่องมาจากที่ว่า ตัวแทนเป็นแค่เครื่อง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มือเพื่อให้ตัวการกับคนภายนอกทำการติดต่อกันได้เท่านั้น และน่าจะเป็นด้วยเหตุว่าคนภายนอกที่เป็นคู่สัญญากับตัวการนั้น ย่อมเพิ่งตั้งถึงฐานะของตัวการผู้ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบ ตามสัญญา มากกว่าบุคคลที่เป็นตัวแทน และในบางกรณีเมื่อคนภายนอกไม่แน่ใจ ถึงหลักฐานของตัวการ จึงมีบ่อย ๆ ที่คนภายนอกเกลี้ยให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวหรือให้เขาค่าประกันออกด้วยก็มี

ตัวการไม่เปิดเผยนามจะแสดงตัวให้ปรากฏได้เมื่อใด

ตามตัวอย่างและคำอธิบายที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น และถ้าหากได้คู่ประมาณแห่ง พ. ๑๙๖ ประกอบด้วยแล้วจะเห็นว่า เมื่อตัวแทนเข้าทำสัญญากับบุคคลภายนอก ตัวแทนไม่จำเป็นต้องบอกชื่อตัวการให้บุคคลภายนอกทราบ ก็อาจทำได้ และจะบอกด้วยว่าตัวเองเป็นแค่เพียงตัวแทนหรือไม่บอกเลยก็ไม่เป็นข้อสำคัญ และถ้าตัวแทนมิได้บอกกล่าวให้บุคคลภายนอกทราบว่าตนทำแทนใครแล้ว หรือว่าได้ บอกเพียงว่าทำแทนตัวการซึ่งขอปกปิดนามดังนี้แล้ว ตัวการซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อ จะกลับแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอาสัญญาซึ่งตัวแทนได้ทำไว้แทนตนก็ได้ ตัวอย่าง ตัวแทนได้ทำสัญญาซื้อของอย่าง ๑ ในนามตนเอง และได้วงเงินมัดจำไว้ ต่อมาผู้ขายทำผิดสัญญาตัวการมีสิทธิ์ที่จะฟ้องร้องเรียกเงินมัดจำคืนในนามของตัวเองเองได้ในชั้นนี้ให้ดูฎีกาที่ ๒๗๘/๒๕๑๐ ด้วย คดีระวางนางน้อย คชภุมใจทัก เจ้าหญิงเสนาจนเจ้าวงษ์เกษม จำเลย ชื่อซื้อเท็จจริงได้ความว่า จ. เป็นตัวแทนของโจทก์ ได้นำเครื่องเพชรพลอยของโจทก์ไปขายให้แก่ ส. จำเลย ๆ รับผิดชอบไว้ โดยยังมีได้ชำระเงิน แต่ทำสัญญาให้ จ. ไว้ โดย ก. จำเลย

ที่ ๒ เป็นผูกประกัน ค่อยมาจำเลยมีคดีสัญญา โจทก์จึงฟ้องจำเลยตาม
สัญญาที่นั้น จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า
โจทก์มีอำนาจฟ้องได้ตามประมวลแพ่งฯ ม. ๑๖๖

จริงอยู่แม้ถึงว่ากฎหมายจะยอมเปิดโอกาสให้ตัวการ ซึ่งมีได้
เปิดเผยชื่อมาแต่แรก จะกดบับแสดง ตนให้ปรากฏ แล้วเข้ารับเอา
สัญญาซึ่งตัวแทนได้ทำไว้แทนคนใดก็ได้ แต่ ถ้า ได้ อ่าน ข้อ ความตาม
ม. ๑๖๖ ค่อยไปแล้วจะเห็นว่าผิดกัน ไซ้ว่าจะนำมาใช้ได้พร้อมหรือใน
ทุกกรณีไปก็หาไม่ เพราะในบาง เรื่องถ้าปล่อยให้สิทธิตัวการให้ทำ
เช่นนี้ได้ ย่อมเป็นการเสียหายแก่คนภายนอกซึ่งทำการโดยสุจริต และ
อาจเป็นช่องทางให้ตัวการถือ โอกาสเอาเปรียบแก่คนภายนอกโดยถือ
เอาประโยชน์จากหลักที่วาง และโดยเหตุตั้งได้ก่ตัวมาแต่จนกฎหมาย
จึงมีข้อขัดกันไว้ว่า ถ้าตัวการผู้ใดได้ยอมให้ตัวแทนของตนทำการออก
หน้าเป็นตัวการแล้ว ตัวการหาอาจจะทำให้เสื่อมเสียถึงสิทธิของบุคคล
ภายนอกที่เข้ามาคือตัวแทน และจนช่วยได้มาแต่ก่อนที่รู้ว่าเป็นตัวแทน
นั้นได้ไม่

ตัวอย่างเช่น - นายดำเป็นตัวการได้มอบเบี้ยนโนแก่ๆเครื่อง ๓
ให้แก่ นายแดงช่วยขายแทน ให้เป็นราคา ๓๐๐ บาท ทั้งนายดำได้ยอม
ให้นายแดงทำการออกหน้าประหนึ่งว่าเป็นเจ้าของเบี้ยนโนเอง นายขาว
ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ นายแดงอยู่ราว ๓๐๐ บาท อยากจะซื้อเบี้ยนโนนั้น จึง
ตกลงซื้อจากนายแดง โดยคิดหักหนี้ต้นส่วนของตัวกันระหว่างนายแดงกับ
นายขาว คือจากหนี้มาตั้ง ๓ เดือน นายขาวจึงทราบความจริงว่านาย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

แต่เป็นแต่เพียงตัวแทนของนายคำเท่านั้น ดังนั้นนายแดงจะแสดงตัวให้ปรากฏและเข้ารับสัญญาเกี่ยวกับฟ้องเรียกค่าเบียดเบียนจากนายขาวหาได้ไม่ เพราะเหตุที่ว่าสิทธิจะหักกตบตบหนักหนได้มีชนแล้ว ก่อนที่นายขาวได้ทราบความจริง และก่อนนายขาวได้ทราบความจริงแล้วจึงได้หักกตบตบหนัก การหักกตบตบหนักนี้ไม่ผูกมัดตัวการได้ ดังที่ได้อธิบายมาแต่ในเรื่องหน้าที่ของตัวแทนที่จะต้องตั้งเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นให้แก่ตัวการ แม้ว่าตัวแทนจะมีสิทธิหักกตบตบหนักกับคนภายนอกได้ก็ดี (ดูคำสอนหน้า ๘๖) นอกจากนี้ให้เทียบฎีกาที่ ๓๕๖/๒๔๖๗ คดีระหว่าง นายเต็ง อ้วง กระจกต โจทก์ บริษัทสหพรหมพาณิชย์ จำกัด ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในการซื้อขาย ผู้ซื้อจะหักเงินซึ่งตนเป็นเจ้าของตัวแทนของผู้ขายอยู่ส่วนใด กับเงินราคาของที่ซื้อขายกันโดยตัวการมิได้ยินยอมไม่ได้

อำนาจฟ้อง

ถ้าตัวแทนเข้าทำสัญญาเป็นส่วนตัวแล้ว สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็มีสิทธิที่จะฟ้องตัวการหรือตัวแทนคนใดคนหนึ่งได้ แต่จะฟ้องทั้งสองคนตามสัญญานั้นไม่ได้

ตัวอย่าง ตัวแทนซื้อสินค้าในนามของตนเอง ฝ่ายผู้ขายไม่ทราบว่าผู้ซื้อเป็นแต่เพียงตัวแทน และได้ตั้งนามผู้ซื้อไว้ในบัญชีตงหนชื่อของชื่อ ต่อมาผู้ขายทราบข้อตัวการในภายหลัง จึงมีผู้ขายอาจฟ้องตัวการหรือตัวแทนคือคนใดคนหนึ่ง ในระหว่างสองคนให้ใช้ราคาสินค้าได้

ในเรื่องที่ตัวแทนเข้าทำสัญญาในนามของตนเอง ดังที่ได้อธิบายมาแล้วนี้ กฎหมายยอมให้นำพระยานบุคคตเข้าสืบเพื่อแสดงว่าใครเป็น

ตัวการใดในเมื่อมีปัญหาคงเกี่ยวกับดีทริและควมรับผิดชอบของตัวแทน
 ในข้อที่ตัวแทนจะฟ้องหรืออาจถูกฟ้องได้หรือไม่ แม้ว่าสัญญาจะ
 ทำกันไว้เป็นตายตักษณอักษรก็ดี (เพราะเหตุว่าตามกฎหมายลักษณะ
 พยานมีหลักอยู่ว่าถ้าสัญญาใดที่ได้ทำกันไว้เป็นตายตักษณอักษรแล้ว
 กฎหมายไม่ยอมให้นำพยานบุคคลมาตั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไข ข้อความ
 ตามสัญญานั้นได้ แต่ไม่ห้ามว่าถ้าจะนำสืบตบด่างสัญญานั้นเสียที่
 เดียว) เว้นไว้แต่ข้อความที่จะนำสืบนั้นจะเป็นการแย้งกับข้อความตาม
 ตัวสัญญา ซึ่งได้ทำกันเป็นตายตักษณอักษร จึงจะไม่ยอมให้สืบ เป็น
 ต้นว่าในเอกสารฉบับหนึ่ง ตัวแทนลงนามไว้ แต่ได้เขียนข้อความ
 ไว้ว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ดังนั้นกฎหมายไม่ยอมให้ตัวแทนนำพยาน
 บุคคลมาตั้งว่าเขาได้ตั้งนามแทนตัวการ ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดย
 แท้จริง เพราะเหตุว่าข้อความที่นำสืบนั้นเป็นการขัดแย้งกับข้อความใน
 ตัวสัญญาทีเดียว

อีกประการ ๑ แม้ถึงว่าในกิจการที่ตัวแทนได้ทำไปนั้น มีธรรมเนียม
 และประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นพิเศษว่าให้ตัวแทนแต่ผู้เดียวของรับผิดชอบ
 ในกิจการนั้น เป็นต้นว่าอาจจะฟ้องหรือถูกฟ้องตามสัญญานั้น
 ได้แต่ผู้เดียวก็ดี ประเพณีเช่นว่านก็ไม่คัดสิทธิ์ของตัวการที่จะฟ้องหรือ
 ถูกฟ้องในนามของตนเองได้ และในชั้นข้อให้สังเกตไว้ด้วยว่า ใน
 กรณีเช่นนี้ในขณะที่ตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนกระทำการนั้น ตัวการ
 จะได้ทราบถึงธรรมเนียมประเพณีเช่นว่านด้วยหรือไม่ ไม่เป็นข้อสำคัญ

เมื่อมีธรรมเนียม
 หรือประเพณีพิเศษ

เมื่อมีข้อความตาม
สัญญาไว้ชัดเจนแล้ว

แต่สิทธิ์ของตัวการเช่นว่านี้อาจถูกตัดเสียได้ หากมีข้อความ
ปรากฏชัดแน่นอนตามสัญญาว่าห้ามไม่ให้ตัวการฟ้อง หรือถูกฟ้องได้
แล้ว ตัวแทนแต่ผู้เดียวก็มีอำนาจฟ้อง หรือถูกฟ้องตามสัญญานั้น
ตัวอย่างเช่น นายคำ นายเชยว นายขาว เป็นเจ้าของเรือร่วมกัน
นายคำแต่ผู้เดียวได้เป็นผู้จัดการเขาประกันภัยเรือนั้นไว้กับบริษัทประกัน
ภัย และมีข้อสัญญากันไว้แน่นอนว่ายอมให้นายคำแต่ผู้เดียว มีอำนาจ
ที่จะฟ้องร้องได้ตามสัญญานั้น ส่วนเจ้าของเรือคนอื่นถ้าหากว่ามี จะ
แสดงตนให้ปรากฏและเข้ารับเอาสัญญา ทางบริษัทจะไม่ยอมรับ
ด้วย ดังนั้น นายเชยว นายขาว ก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องได้ตาม
สัญญานั้น

ในเรื่องตัวเงิน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเงินนั้น ตัวการจะมีสิทธิ์ฟ้องหรือถูกฟ้องได้
เพียงไรนั้นเป็นเรื่องที่ต้องวินิจฉัยตามหลักกฎหมายซึ่งว่าด้วยตัวเงิน
เพราะตามกฎหมายลักษณะนิมิตกฤษฎา ผู้ที่จะฟ้องร้องตามตัวเงินนั้น
ได้ตนเองต้องเป็นผู้ทรงตัวเงินนั้น โดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้
รับเงินหรือผู้รับส่งกวดหรือผู้ถือตัวเงินนั้น และผู้จำต้องรับผิดชอบ
ตามตัวเงินก็แต่เฉพาะแต่บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นเท่านั้น (ให้
ดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๐๐) ด้วยเหตุนี้ตัวการจะต้องรับผิดชอบตามตัว
เงิน ก็ต่อเมื่อตัวการได้ลงลายมือชื่อไว้เองหรือว่าตัวการได้อนุมัติให้คน
ใดคนหนึ่งลงนามแทนไว้โดยชอบ แต่ทว่านามชื่อยกเงินอีกข้อในเรื่อง
รับรองเพื่อเกำหนำเพราะเหตุว่าบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบตามนี้ได้นั้นคน
เองต้องเป็นผู้ถูกระบุนามไว้ ตัวอย่างเช่น ตามตัวใช้เงินเขาได้ระบุนาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๔๘

ตัวแทนได้ว่าจะเป็นผู้รับรองเพื่อแก้หนี้ และหากว่าตัวการได้ตั้งนามไว้
เองหรือได้อนุมัติให้ผู้ใดตั้งนามแทนในตัวการเงินเช่นงานในวงกตตัวการก็
ไม่ต้องรับผิดชอบ ในฐานะเป็นผู้รับรองตัวนั้น ในทำนองเดียวกันและ
กลับกันคือถ้าเขาจะมีชื่อตัวการให้เป็นผู้รับรองเพื่อแก้หนี้ ตัวการก็
ต้องรับผิดชอบแม้ถึงว่าตัวแทนจะได้ตั้งนามรับรองไว้ในนามของตนเอง
ก็ดี เพราะมีผลเท่ากับเป็นตัวแทนของตัวการ เป็นคนวางตัวการตั้งให้
ตัวแทนจัดการร้านค้าขายอย่าง ๓ และถ้าตัวแทนได้ตั้งหักหลังหรือรับ
รองตัวเงินลับบับหนึ่ง จนเป็นการเห็นได้จาคอเนืองในกิจการค้าขายที่
มอบหมายมานั้น ตัวการก็ยังคงรับผิดชอบ แม้ว่าจะเป็นเพียงการรับ
รองและตัวแทนได้เซ็นชื่อไว้ในนามของตัวแทนเองก็ดี แต่ทั้งนี้ต้องเป็น
การค่อเนืองในกิจการค้าขายที่ตัวการมอบหมายมาให้ทำนั้น

ในกรณีที่ตัวการอยู่ต่างประเทศและมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศนั้น ตัวการอยู่ต่างประเทศ
ตัวการไม่มีอำนาจจะฟ้องหรือถูกฟ้องในประเทศไทยได้. ตัวแทนจะ
ต้องรับผิดชอบต่อตามสัญญาแต่ตัวพียงตนเอง แม้ถึงว่าตัวแทนจะได้
เปิดเผยชื่อตัวการให้คู่ฝ่าย ๓ ทราบไว้แล้วก็ตาม. เว้นไว้แต่จะมีข้อความ
ในสัญญาว่าตัวได้เป็นอย่างอื่น กล่าวคือตัวแทนจะได้มีอำนาจเข้าทำ
สัญญานั้นให้มีผลผูกพันตัวการที่อยู่ในต่างประเทศโดยตรง หรือพูด
อย่างง่าย ๆ ก็คือตัวแทนทำการเป็นเครื่องมือเท่านั้น แต่ทำสัญญาและ
กล่าวข้อความให้เห็นชัดว่าตัวการที่อยู่ต่างประเทศและคนภายนอกซึ่งอยู่
ในประเทศไทยเป็นคู่สัญญาค่อกันโดยตรง ทั้งนี้ยกเว้นข้อเท็จจริง
และวิธีที่จะเขียนตัวสัญญาเท่านั้น ถ้าหาไม่แล้วตัวแทนยังต้องรับผิดชอบ

ม.ช.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

โดยดำพียงตนเอง ความซอ^ขให้^ขประมอดแพ่ง ๗ ม. ๑๒๕ ด้วย และ เหตุผลที่กฎหมายบังคับไว้เช่นนี้^ขก็โดยเหตุ^ขว่าเพื่อรักษาผลประโยชน์ของ คุ^ขสัญญาอีกฝ่าย ๓ ซึ่งอยู่ในประเทศไทยและเข้าทำสัญญา^ขกับตัวการซึ่ง อยู่ในต่างประเทศ และถ้ามีข้อพิพาทโต้เถียงกันขึ้นแล้ว ย่อมจะ เป็นการเสียหายมากและจะฟ้องบังคับคดี^ขแก่กันเป็นการยาก ด้วยเหตุ^ข กฎหมายจึงบังคับให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบโดยดำพียงตนเอง เพื่อให้ คนภายนอกได้ยึดถือเขาเป็นหลักเป็นประกันได้แน่นอนในข้อ^ขนี้ให้ดูคำ พิพากษาฎีกาที่ ๑๓๕/๒๕๓๐ คดีระวางนายดี เขายงโคระดี โจทก์ นาย ด้บบดีว ไชเคนทาเดอรัที่ ๓ บริษัทดีเทม แอนโกที่ ๒ จำเลย ซึ่ง วินิจฉัยว่าตัวแทนต้องรับผิดชอบโดยดำพียงตนเองตามประมอดแพ่ง ๗ ม. ๑๒๕ นี้ (และดูพุดโน้ตของคำพิพากษา^ขในบทระมิดเล่ม ๓ หน้า ๑๕๗๐ ด้วย)

อนึ่งขอ^ขให้พิจารณา^ขใน^ขข้อบทตาม ม. ๑๒๕ นี้ให้^ขชัดด้วย เพียง แต่ตัวการอยู่ในต่างประเทศอย่างเดียวกันแล้ว จะบังคับให้ตัวแทนต้อง รับผิดชอบตามสัญญาแต่ดำพียงตนเองยังไม่ได้ ต้องได้^ขความว่าตัวการ นั้นมีภูมิดำเนาในต่างประเทศอีกด้วย เพราะเหตุ^ขว่าในบางกรณีแม้ ตัวการจะเป็นบริษัทอยู่ในต่างประเทศก็ดี แต่ได้มี^ขสำเนาอยู่ในประเทศ ไทย และได้จดทะเบียนไว้ถูกต้องตามกฎหมายไทยแล้ว เช่น^ขนี้ก็ของ ถือว่ามีภูมิดำเนาในประเทศไทย ดูฎีกาที่ ๑๓๓/๒๕๒๓ นายจิวงเสง โจทก์ นายยหนักันนัทที่ ๓ บริษัทฟูกอนแอสซิวรันด์ แอนดีโก จำกัด (บังคับอังกฤษ) ที่ ๒ จำเลย ซึ่งวินิจฉัยว่าบริษัทซึ่งมี^ขสำนักงานแห่ง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕๑

ใหญ่อยู่ต่างประเทศและมีสาขาอยู่ในประเทศไทย ต้องถือว่าบริษัทมี
ภูมิฐานะในประเทศไทยในส่วนกิจการที่ทำนั้น ผู้จัดการไม่ต้องรับ
ผิดชอบในสัญญาโดยตัวพียงตนเองตาม ป.พ.พ. ม. ๑๒๔ กับให้คำ
พิพากษาฎีกาที่ ๓๐๘๗/๒๔๗๗ คดีระวาง นายชู่เก็ง เจ้าของยี่ห้อเฮง
ฮวดหัวโจกท์ บริษัทหุลย. คี. เดียว โนเวนส์ จำกัด (ตัวแทนบริษัท
รับประกันภัยดีเวอร์ปุ่น แอนด์ลอนดอน แอนด์โกลบ จำกัด) (บังคับ
อังกฤษ) จำเลย ซึ่งในเรื่องนี้ได้ความว่า บริษัทรับประกันภัยต่าง
ประเทศ ได้รับอนุญาตให้ทำการประกันภัยในประเทศไทยโดยมีทรัพย์สิน
เงินประกันไว้ต่อรัฐบาลตามหนังสืออนุญาต กับยอมรับรองจะ
ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่วางไว้ทุกประการ และได้บอกชื่อตัวแทนที่ประกอบ
กิจการประกันภัยในประเทศไทยไว้ด้วย เช่นนี้ถือได้ว่าบริษัทมี
ฐานะหรือดำเนินกิจการสาขาในประเทศไทย และเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น
โจทก์ต้องฟ้องตัวการซึ่งเป็นบริษัทประกันในต่างประเทศโดยตรง จะ
มาฟ้องตัวแทนในประเทศไทยให้รับผิดชอบโดยตัวพียงตนเอง ตาม ม. ๑๒๔
ไม่ได้ และแม้จะได้ความว่าจำเลยมีหน้าที่รับชำระเงิน และต้องมอบ
เอกสารบางอย่างให้แก่คนที่ ๓ อันเป็นการส่งมอบแทนเจ้าของซึ่งอยู่ต่าง
ประเทศก็ดี ก็ไม่ทำให้เป็นตัวแทนตามความหมายของมาตรานี้ ให้คำ
ฎีกาที่ ๗๗๒/๒๔๘๓ ระหว่ง นายสง่า กิจโอชาว โจทก์ ธนาคารเมอร์
แคนโตลด์แห่งอินเดีย จำกัด โดยนาย อี. ดับดิว. ยี. แมดคอม ผู้จัดการ
จำเลย (ข่าวศาล ฉบับ ๒๕)

อีกประการ ๓ ตามมาตรา ๑๒๔ นี้ ขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่าใช้ได้

ม.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กรมการกงสุลต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย

แต่ในเรื่องสัญญาเท่านั้น ไม่แปลไปไกลจนถึงเรื่องละเมิดด้วยซึ่งจะ
ได้ศึกษาในบทต่อไป

ถ้าเลือกฟ้องตัวแทน
ตัวการมีเหตุพ้น
ความรับผิดชอบ

ตามสัญญาซึ่งตัวแทนได้เข้าทำกับคนภายนอกแทนตัวการนั้น ถ้า
หากว่าคนภายนอกเลือกฟ้องตัวแทนแล้ว แม้ถึงว่ายังไม่ได้รับชำระเงิน
จนครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาลก็ดี คนภายนอกนั้นก็ไม่อำนาจ
ที่จะฟ้องตัวการตามสัญญาได้อีก.

ถ้าตัวแทนเข้าทำสัญญาอมริบผิดชอบเป็นส่วนตัว และคนภาย
นอกไม่ทราบว่าเป็นตัวการกันแน่ ครั้นแล้วต่อมาจึงทราบในภาย
หลัง ถึงคนภายนอกอาจฟ้องตัวการได้ แม้ถึงจะได้ความว่า
ในชั้นแรก (คือก่อนที่ทราบแน่) คนภายนอกได้เลือกถือเอาตัวแทน
เป็นผู้รับผิดชอบโดยเชื่อว่าตัวแทนทำในนามของตนเองก็ดี แต่ทั้งนี้ต้องได้
ความว่าในขณะนั้นยังไม่มีคำพิพากษาของ ศาลบังคับ ตัวแทนเสียแล้ว
หรือว่าตัวการได้ใช้เงินหรือทำความตกลง กับ ตัวแทน เป็น การ เด็ดขาด
ไปแล้ว.

แต่ถ้าปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ วัตถุประสงค์ในขณะที่ทำสัญญา
นั้น หรือภายหลังทราบความว่าใครเป็นตัวการแน่แล้ว แต่ก็ไม่ได้สนใจ
ได้ต่อตัวการ กลับเลือกถือเอาตัวแทนผู้เดียวจะให้รับผิดชอบต่อไป
ดังนี้เมื่อภายหลังที่คู่สัญญาได้เลือกถือตัวแทนจะให้รับผิดชอบแล้ว คน
เองจะกลับใจและหวดกลับมาจะให้ตัวการ รับผิดชอบตามสัญญาใน
ภายหลังอีกไม่ได้ หนึ่งขอให้เข้าใจไว้ด้วยว่า คำว่ารู้ดีหรือทราบ
ในภายหลังว่าใครเป็นตัวการดังกล่าวไว้ข้างต้นนี้ของ เป็น การ รู้อย่างแน่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

นอน จะถือว่าทราบโดยปริยาย หรือเพียงแค่ตัวแทน หรือคนใช้ของ
 คู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ได้ทราบเพียงเท่านั้นยังไม่พอ กับอีกข้อ ๑ คือ
 ในข้อที่ขบทำการอย่างไร และเพียงไหนจึงจะถือว่าคนภายนอก หรือ
 คู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ได้เลือกถือเอาตัวแทนให้รับผิดชอบนั้น เป็นปัญหา
 ข้อเท็จจริงสำหรับศาลที่จะต้องวินิจฉัยจาก ข้อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ไป
 นอกจากที่กล่าวแล้วนี้ให้ถือว่า ตัวการต้องรับผิดชอบต่อคู่สัญญาที่
 ตัวแทนได้เข้าทำเสมอไป ตัวแทนจะได้บอกชื่อตัวการหรือไม่ เป็น
 ข้อสำคัญ และแม้ว่าตัวแทนจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อคู่สัญญานั้นเป็นต้น
 ตัวการ และคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ เข้าทำสัญญาด้วยความเชื่อถือในตัวแทน
 กิด เหล่านี้ไม่เป็นเหตุให้ตัวการพ้นความรับผิดชอบต่อคู่สัญญา

เมื่อตัวแทนได้ทำหนังสือหรือได้บอกความรับผิดชอบต่อคู่สัญญา (เห็น) อย่างใด
 อย่าง ๑ ขึ้น ในนามของตัวการ และเจ้าหน้าที่ได้แสดงกิริยาอาการอย่างใด
 อย่าง ๑ ให้ตัวการหลงเชื่อโดยมีเหตุผลอันสมควรว่า ตัวแทนได้ชำระ
 เงิน หรือชำระหนี้ หรือจำเจ้าหนี้หนี้ได้เลือกถือเอาตัวแทนผู้เดียวเป็น
 ผู้รับผิดชอบต่อ หรือว่ายอมปลดปล่อยตัวแทนให้พ้นความรับผิดชอบต่อ
 เป็นต้น และเนื่องจากความเข้าใจอย่างนี้ ตัวการจึงได้ชำระเงินหรือทำ
 ความตกลงกับตัวแทนไป เช่นเมื่อมีข้อพิพาทระหว่างตัวการกับเจ้าหนี้
 เกิดขึ้น เจ้าหนี้ยอมถกมีปากไม่ให้เกิดถึงปฏิเสธข้อความเหล่านี้ แต่
 ว่าหวังเข้าใจว่า เพียงแต่เจ้าหนี้เพิกเฉยแต่ยังไม่ฟ้องว่ากล่าว หรือ
 เรียกวงให้ตัวการชดใช้เงินหรือทำการชำระหนี้ เหล่านี้ไม่เป็นการ
 เพียงพอจะถือว่าเป็นเหตุสมควรที่จะทำให้ตัวการเข้าผิดได้ตามหลัก

เมื่อตัวการใช้เงิน
 หรือทำความตกลง
 กับตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เงินไว้แต่จะมีเหตุผลพิเศษ อย่างอื่น ประกอบ ซึ่งต้องวินิจฉัยเป็น เรื่อง ๆ ไป

นอกจากชอยกเงินที่อธิบายมาแฉวน แม้ชอชตัวการจะได้ถูก เบ็ดแผยหรือไม่ก็ดี ถ้าตัวการได้ชำระเงิน หรือทำคความตกลงกับตัวแทน ไปแล้วอย่างไร ก็ไม่ทำให้หลุดพ้นความรับผิดชอบได้.

ข้อต่อสู้ในชั้นตัวการ ได้เพียงไร?

ถ้าตัวการฟ้องคนภายนอกตามสัญญาซึ่งตัวแทนได้ทำไว้ คน ภายนอกอาจยกเอาถดถอยผิด, ข้อความเท็จ, การที่ไม่เปิดเผยความ จริง, หรือความรู้สึกรับทราบเหตุการณ์อย่างใดอย่าง ๑ ของตัวการ กัดหรือของตัวแทนกัด ขนยันทตัวการได้เต็ม่อน ๑ ว่าสัญญาอันตัวการ ทำได้ด้วยตนเอง หรือเป็นคู่สัญญาตั้งแต่แรก ตัวอย่างเช่น ตัวแทน ขายผืนเดือนให้แก่คนภายนอกไป หรือว่าขายทรัพย์สินอย่างใดอย่าง ๑ ซึ่งตัวแทนรู้ยู่เต็มใจว่า เขาจะนำไปใช้ในทางที่ผิดกฎหมายเช่นนี้ ตัว การฟ้องเรียกราคาทรัพย์สินไม่ได้ เพราะคนภายนอกเขาอ้างเอาความ รู้สึกของตัวแทนขนยันทตัวการได้ และถ้าในกิจการอย่าง ๑ ตัวการยอม ให้ตัวแทนทำการออกหน้าประหนึ่งว่าเป็นตัวการเอง และคนภายนอก เชื่อว่าเป็นดังนั้น และได้ชำระหนี้ หรือทำการตกลงหักถดถอบหนี้กับ ตัวแทนนั้นไป ซึ่งถ้าหากว่าตัวแทนผุ่่นเป็นตัวการเองแล้ว ย่อมถือว่า เป็นการชำระหนี้จนถูกต้องแล้วดังนถาคตัวการปรากฏขึ้นในภายหลัง และ ฟ้องร้องคนภายนอก ๆ หยิบยกการชำระหนี้ขนยันทตัวการได้ เงินไว้ แต่จะปรากฏว่าขณะที่คนภายนอกได้ชำระหนี้หรือทำการหักถดถอบหนี้ นั้น คนภายนอกก็ทราบแต่แล้วว่า บุคคลนั้นเป็นแค่เพียงตัวแทนเท่านั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕๕

หาใช้ตัวการไม่ ตัวอย่างเช่น ตัวแทนได้รับอำนาจให้ขายสินค้าในนาม
ของตนเอง ผู้ซื้อเข้าใจว่าตัวแทนเป็นเจ้าของทรัพย์สินเอง จึงได้รับ
ซื้อไว้เป็นการหักหนี้ส่วนต่อระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายซึ่งมีอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว
ดังนั้น ตัวการก็ฟ้องผู้ซื้อให้รับผิดชอบในภายหลังอีกไม่ได้ หลักที่อธิบาย
มาเดฉาน ก็อาศัยหลักจากกฎหมายปิดปากตัวการเท่านั้น ดังที่ได้
ศึกษามาแล้ว คือจากประมวลแพ่งฯ ม. ๘๒๑ นอกจากนั้นคนภายนอก
จะหักหนี้ส่วนตัวกับตัวแทนไม่ได้

(๓) การละเมิดของตัวแทน.

ตัวการจะต้องรับผิดชอบต่อกิจการที่ตัวแทนได้ทำไป หรือละเว้น
กระทำจนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่คนภายนอกนั้น กติกาเมื่อเนื่อง
จากเหตุใด เหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ :-

(๑) เมื่อการละเมิดนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ตัวแทนได้ปฏิบัติตาม
คำสั่งโดยเพราะเจตนาของตัวการ เพราะมีหลักอยู่ว่า “ผู้ใดใช้
คนอื่นให้ทำการ ละเมิดผู้อื่นก็ต้องรับผิดชอบเสมือนหนึ่งว่าตนได้กระทำ
การละเมิดนั้นด้วยตนเอง” (Qui facit per lium facit per se)
ตัวอย่างเช่น ตัวการสั่งให้ตัวแทนเขาขายแย่งยึดทรัพย์สินของคนภายนอก
เป็นต้น

หรือ (๒) เมื่อตัวการให้สัตยาบันแก่การนั้น ซึ่งอาจเป็นว่าการให้
สัตยาบันนั้นตัวการได้ทราบถึงสภาพแห่งเหตุการณ์นั้นเป็นอย่างดี หรือ
ว่าได้ตั้งใจจะให้สัตยาบันแก่การนั้นโดยไม่ต้องสืบสวนดูก่อน แม้จะเป็น
อย่างไรก็ตาม ก็ยังตรึงรับรองตน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หรือเมื่อการละเมิดนั้นเกิดขึ้น “ในทางการที่ตัวแทนปฏิบัติ การตามหน้าที่” หรือถ้าจะใช้คำตาม ป.พ.พ.ม. ๔๖๕ ก็ใช้คำว่า “ในทางการที่จ้าง” (in the course of employment) หรือว่า “ภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน” (within the scope of his authority by virtue of his agency) เป็นต้น แต่ความรับผิดชอบของตัวแทนตามข้อนี้ ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป เป็นต้นว่า ถ้าเราส่งตัวแทนไปทำกิจการอย่าง ๑ แทนเราในขณะที่เราไม่อยู่และปล่อยให้ตัวแทนใช้ความคิดความอ่านเลือกเอาเองสุดแล้วแต่ว่า ถ้ามีเหตุการณ์อย่าง ๑ อย่างใดเกิดขึ้นแล้ว ก็ให้เขาคิดหาทางหนี้ยุติให้เลือกเอาเองตามใจชอบ ดังนั้นถ้าเกิดการละเมิดขึ้น เราต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้ แม้ถึงว่าจะได้ความว่า ความจริงในเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเช่นนั้น ตัวแทนไม่น่าจะเลือกทำดังนั้นเลยก็ตกไม่เป็นข้อแก้ตัวได้ แต่ทงนั้นจะต้องได้ความว่า ตัวแทนได้ทำไปในทางการที่จะปฏิบัติกิจการที่มอบหมายมานั้น และจากความซอซนเองเราจึงแบ่งแยกความรับผิดชอบของตัวการ ออกได้อีก ๓ ประการ กล่าวคือ อาจเกิดเพราะ :-

- ก) ความประมาทเลินเล่อของตัวแทนในทางการที่ตัวแทนปฏิบัติ การตามหน้าที่ คือในทางการที่จ้าง (Course of employment)
- ข) ตัวแทนกระทำเกินอำนาจหรือโดยสำคัญผิดในการจัดทำกจิ การตามหน้าที่
- ค) ตามทางการที่ตัวแทนปฏิบัติการตามหน้าที่นั้น ตัวแทน เจตนาที่จะก่อให้เกิดการละเมิดนั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕๗

หลักที่กล่าวมาใช้ได้ในกรณีนี้ ไม่ว่าจะการละเมิดจะเกิดขึ้นด้วยการ เจตนาหรือกตัญญูของตัวแทน และถ้าหากว่าการละเมิดที่เกิดขึ้นนั้น อยู่ในทางการที่ตัวแทนปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว ตัวการต้องรับผิดชอบ แม้ถึงว่าตัวการจะนำสืบได้ว่า ความจริงตัวการได้สั่งห้ามไว้โดยเด็ดขาดแล้วก็ตามก็ไม่เป็นข้อแก้ตัวของตัวการได้.

การละเมิดเกิดขึ้นใน วงเขตต์หน้าที่ของตัวแทน หรือในทางการที่อ้าง

ตัวอย่างเช่น ตัวการจ้างตัวแทนให้เป็นผู้ควบคุมการส่งของและมีข้อตกลงกันว่า ให้ตัวแทนหยุดพักรับประทานอาหารได้ในเวลากลางวัน ๆ ละ ๓ ชั่วโมง แต่ห้ามขาดไม่ให้รับประทานอาหารที่บ้าน หรือที่รถทั้งมาได้ และในคราวที่จะมีเหตุนี้ ตัวแทนทำการขัดคำสั่งเช่นว่านี้โดยไปรับประทานอาหารที่บ้าน ส่วนม้าและรถเขาจอดทิ้งไว้ในถนนโดยไม่มีใครเฝ้า ม้าคันนั้นอาละวาดวิ่งไปชนรถของโจทก์เสียหาย วินิจฉัยว่าตัวการยังต้องรับผิดชอบเพราะถือว่าการนั้นเกิดขึ้นในทางการที่ตัวแทนปฏิบัติตามหน้าที่และอยู่ภายในขอบอำนาจของตัวแทน

ตัวอย่างอีกเรื่อง ๓ ซึ่งข้อเท็จจริงคล้ายกับเรื่องข้างบนนี้ ผู้ติดกันก็เห็นว่า ในตอนที่ตัวแทนทิ้งรถไว้นั้นได้วานให้เด็กซึ่งไปด้วยช่วยเฝ้าไว้สักครู่ ๓ และก่อนไปตัวแทนได้กำชับเด็กด้วยว่า ไม่ให้แตะต้องกับรถและม้าให้จงเฉย ๆ จนกว่าจะกลับ พอลบตาตัวแทนเด็กก็ตั้งม้าให้เดินเพื่อจะกลับรถไว้ คอยท่าจะได้ไม่เสียเวลาในเมื่อตัวแทนกลับมาแล้วเดินไปโดนเขาของโจทก์เข้า แม้ตงนถกการยังต้องรับผิดชอบ เพราะเหตุว่า มาทว่ากรกระทำของเด็กจะไม่อยู่ในทางการปฏิบัติตามหน้าที่ของตัวแทนโดยตรงก็ดี แต่การที่ตัวแทนทิ้งรถและม้าไว้ให้เด็ก

น.ร.อ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตแต่ เช่นนั้นเป็นความปรมาทเงินเดื่อของตัวแทนและเป็นความปรมาท
ซึ่งเกือช่นในทางการทตัวแทนปฏิบศหนาทในฐานะเป็นตัวแทน โดยเหตุนี้
ตัวการจึงต้องรับผิดชอบ

ในทำนองเดียวกันในเรื่องที่การวิตรถของบริษัทไฟบริษัท ๑ ซึ่ง
ทางบริษัทมอบอำนาจให้หน้าทที่จะดูแลจัดการให้คนโดยสารชนรตไฟ
ถูกคน แต่การวิตรถผู้เฒ่าผลิตหน้าทโดยใช้กำลังกายฉุดกระชากเอา
โจทกตั้งจากรถไฟ ซึ่งโจทกช่นอยู่ถูกคนแล้ว เช่นนวนจฉวยวบริษัท
ต้องรับผิดชอบต่อโจทกเพราะการกระทำของการวิตรถเป็นการกระทำ
ภายในขอบอำนาจแห่งฐานของตัวแทน แม้ถึงว่าเขาจะได้ใช้อำนาจไม่
ถูกทาง และไม่สมควร หรือด้วยความโง่เขลาและรู้เท่าไม่ถึงการกตั้ง
ก็ไม่เป็นข้อแเกศตัวของบริษัทได้ แต่ถ่าการกระทำของตัวแทนนั้น แม้
ถึงว่าตัวแทนจะได้ทำในหน้าทโดยเป็นการสมควรและถูกทางก็ไม่ทำให้
การนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายแล้ว ตัวการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ
เป็นต้นว่า เห็นคนชนรตผลิตคนแทนที่จะบอกถ่าวโดยสมควร ถัดม
จับตัวเขาไปกักขังหรือตั้งคำรวจ ซึ่งการทาดังนี้ ตัวการเองก็ไม่มี
อำนาจที่จะจับคนโดยสารที่ชนรตผลิตคนได้อยู่แล้ว.

แต่ถ่าการละเมิดเกิดช่นไม่เกี่ยวในหน้าทหรือนายจ้างไม่มีอำนาจ
ควบคุมแล้ว ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เป็นต้นว่าในเรื่องที่ถูกจ้างยืมมรด
จักรยานของนายจ้างไปกินข้าวถดาง วันเวดาหมตงานหรือพักงานใน
ตอนถดางวัน แม่นายจ้างจะเป็นผู้ให้ยืมมรดไปกตั้ง ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

ส่วนตัวอย่างตามคำพิพากษาฎีกาของเราที่มี ให้ดูคำพิพากษา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ฎีกาที่ ๓๗๓/๒๔๙๐ คดีระหว่างนายกิมใต้ พัวเวต์ โจทก์ นายสิน กุนมาก กับพวก จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในเรื่องที่นายท้ายเรือรับสั่งคน โดยสาร ปล่อยให้ผู้ที่ไม่มีประกาศนียบัตรเข้าถือท้ายเรือโดยความ ประมาทของผู้ถือท้ายเรือน เป็นเหตุให้เรือชนเรือของผู้อื่นเสียหาย นายจ้างของนายท้ายเรือนนั้นก็ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดที่เกิดขึ้น นั้นด้วย โดยอาศัยหลักตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๒๕

จากตัวอย่างที่อธิบายมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าข้อสำคัญอยู่ที่ว่าการละเมิดนั้นอยู่ในทางการที่จ้างของตัวแทนและอยู่ในขอบอำนาจ ของตัวแทนหรือไม่เท่านั้น ซึ่งเป็นข้อสำคัญที่จะต้องวินิจฉัย และถ้าปรากฏว่าอยู่ในทางการหรือขอบเขตใดแล้ว แม้ตัวแทนจะได้ทำการ ละเมิดโดยวิธีใด ๆ ก็ดี หรือมาที่ว่าการได้สั่งห้ามไว้แต่อย่าง เด็ดขาดก็ไม่ใช่อะไรสำคัญ.

ตัวอย่างเช่น ภรรยาได้รับอำนาจจากสามีให้จัดการค้าขาย แทน และมอบมาขอซื้อกิจการค้าขายเช่นว่านั้น ภรรยาได้แสดงกิจ การค้าขายนั้นให้ซื้อหามาเป็นความเท็จทั้งสิ้น เป็นต้นว่า ได้กำไรมาก เทานั้นเท่านั้น ผู้ซื้อหลงเชื่อโดยสุจริตว่าข้อความเหล่านั้นเป็นความจริง จึงได้รับซื้อกิจการค้าขายนั้น ดังนั้นสามีต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อในกรณี ของภรรยา.

แต่ถ้าในขณะที่ตัวแทนได้กระทำหรือละเว้นกระทำกรอย่างใด อย่าง ๑ จนเป็นเหตุให้เกิดการละเมิดนั้น ตัวแทนไม่ได้รับอำนาจจาก ตัวการ หรือว่าเป็นการนอกเหนือทางการปฏิบัติตามที่กำหนดของตัวแทน

การละเมิดเกิดจาก ตัวแทนทำนอกเหนือ ขอบอำนาจ

หรือว่าตัวแทนไม่ได้ตั้งใจทำแทนตัวการแต่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตัวแทนเอง ตัวการก็ไม่ควรรับผิดชอบต่อกันภายนอก เว้นไว้แต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่กิจการนั้น (ดูประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๒๓)

ตัวอย่างเช่น เสมียนได้ใช้ห้องหน้าส่วนตัวของนายโดยที่ไม่ได้รับอนุญาตจากนาย แต่โดยความหลงผิดได้เปิดหน้าต่างในห้องท่อมและเป็นเหตุให้น้ำฝนไหลมาทำความเสียหายให้แก่ห้องโถงที่ซึ่งอยู่ชั้นล่าง ดังนั้นนายไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นไว้แต่นายจะได้อนุญาตให้เสมียนใช้ห้องหน้านั้นได้ ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑. เจ้าของร้านขายจักรเย็บผ้าขายจักร ๑ เครื่องให้แก่นายคำไปโดยวิธีผ่อนชำระเงินจนกว่าจะครบ นายคำจึงจะได้จักรเครื่องนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ และถ้าขาดส่งเงินงวดใด ตัวแทนของร้านก็จะติดตามไปเอาจักรคืนมา ดังนั้นถ้าหากว่าในเวลาที่ตัวแทนของร้านจะไปยึดเอาจักรคืนมา ตัวแทนได้ไปทำร้ายนายคำเข้า เจ้าของร้านก็ยังต้องรับผิดชอบต่อนายคำเพราะถือว่า ตัวแทนมีหน้าที่จะไปเอาจักรคืนมาให้เจ้าของร้าน และการทำร้ายนั้นก็เกิดในทางการที่ตัวแทนกำลังปฏิบัติการตามหน้าที่ ตัวการจึงต้องรับผิดชอบ ตัวอย่างซึ่งถือว่าการละเมิดไม่ได้เกิดในทางการ ปฏิบัติงานตามหน้าที่ เช่น ตัวแทนมีหน้าที่ขับรถไปเที่ยวส่งของตามห้างร้านอื่น ๆ และในเวลาหมดงานแล้วเอารถขับไปเที่ยวเล่น โดยความเกินเอารถไปโดนโจทก์ ดังนั้นตัวการไม่ต้องรับผิดชอบ

ทำผิดหน้าที่

อีกประการ ๑ ถ้าคนที่ไม่ทำหน้าที่ ๆ จะต้องทำการอย่าง ๑ แต่ไปทำเข้าจนเกิดการเสียหายแก่คนภายนอก แล้วตัวการก็ไม่ควรรับผิดชอบ

เป็นต้นว่า เสนอการของบริษัท ซึ่งตนเองไม่มีหน้าที่ จะกล่าวข้อ
 ความใด ๆ แทนบริษัท แต่ไปกล่าวในนามของบริษัท แลถึงกิจการ
 ของบริษัทว่าได้ผลดีและมีกำไรงาม เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อความเท็จ
 ทั้งสิ้น ดังบริษัทก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะไม่ใช่หน้าที่ของเสนาธิการ
 จะกล่าวข้อความดีให้ผู้มีดับบริษัทได้ และทั้งบริษัทก็ไม่ได้ให้อำนาจที่
 จะกล่าวข้อความเท็จเหล่านั้นด้วย และตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ คนเก็บตัว
 รถโดยสารเข้าขั้รถเอง โดยความประมาทจนเป็นเหตุให้รถโดนโจทก์
 เช่นบริษัทเจ้าของรถไม่ต้องรับผิดชอบในทางแพ่งต่อโจทก์ เพราะ
 เหตุว่า คนเก็บตัวมีหน้าที่จะเก็บตัว และตรวจตัวซึ่งเป็นกรณาย
 ในขอบเขตอำนาจของตน ๆ จึงไม่มีหน้าที่ขั้รถด้วย เว้นไว้แต่คนเก็บ
 ตัวนั้นจะได้รับอำนาจมอบหมายเป็นพิเศษจากบริษัทว่าให้ขั้รถได้ เช่น
 บริษัทเคยสั่งว่าถ้าคนขั้รถเกิดป่วยไข้จึงให้คนเก็บตัวเข้าขั้แทน เป็นต้น
 เช่นนี้แล้วบริษัทก็ต้องรับผิดชอบ

อีกอย่าง ๑ ถ้าตัวแทนได้ก่อให้เกิด การตะเมิดนั้นเพื่อประโยชน์
 ส่วนตัวของตัวแทนเองหรือเพื่อเป็นการทดแทนแก่กัน โดยส่วนตัวแล้ว
 และข้อเท็จจริงได้ความชัดคังนี้ ตัวการไม่ต้องรับผิดชอบ เว้นไว้แต่จะเป็น
 การภายในวงเขตคั้หน้าที่ของตัวแทนและความจริงทำเพื่อประโยชน์ของ
 ตัวการด้วย ตัวอย่างเช่น คนขั้รถโดยสารของบริษัทรับขั้รถแข่งซึ่ง
 ทางแย่งขั้หน้ารถโดยสารด้วยกันอีกคัน ๑ เพื่อจะไปรับ รมั้ โดยสาร
 ข้างหน้าก่อน จนเป็นเหตุให้รถโดนรถโดยสารคันนั้นเสียหาย เช่นนี้
 ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการกระทำในขอบเขตคั้ของตัวแทนและเพื่อประโยชน์

ตัวแทนทำเพื่อ
 ประโยชน์ส่วนตัว

ของตัวการ ตัวการจึงต้องรับผิดชอบ แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าคน
 ขบถผู้นั้นแท้จริงมีเจตนาที่จะให้รถโดนคนขับของอีกคน ๓ ซึ่งมีสาเหตุ
 โจรกรรมเคียงกับตนเองแล้ว และเพื่อเป็นการแก้แค้น แต่แทนที่ทุกรจะไป
 โดนเอาคนขับตามที่มุ่งหมาย กลับไปโดยผู้โดยสารในรถคันนั้นบาดเจ็บ
 เสียหาย เช่นตัวการคือบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบ

ฉะนั้นตามที่ได้อธิบายมาและชักตัวอย่างให้ดูแล้ว เราจึงพอวาง
 หลักไว้ได้ว่า ตัวการไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการเสียหายอันเนื่องจาก
 กดฉ้อฉล หรือการละเมิดด้วยจิตใจของตัวแทนที่กระทำไปเพื่อประโยชน์
 ส่วนตัวและไม่ได้รับอำนาจจากตัวการ เว้นไว้แต่การนั้นจะได้เกิดขึ้นใน
 ทางปฏิบัติหน้าที่ของตัวแทน แต่ตัวการทุกคนจำเป็นต้องรับผิดชอบใน
 ทางแพ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับกดฉ้อฉล หรือการละเมิดโดยจิตใจของ
 ตัวแทนซึ่งกระทำไปในวงเขตต์หน้าที่ของตัวแทน แม้ถึงว่าตัวการจะไม่
 ได้ให้อำนาจ หรือได้สั่งห้ามไว้โดยเด็ดขาดแต่ก็

แต่ในเรื่องเกี่ยวกับ กดฉ้อฉล ซึ่งตัวแทน ได้ทำไปในวงเขตต์หน้าที่
 ของตัวแทนแล้ว แม้ถึงว่าตัวการจะนำสืบได้ว่าความจริงตัวแทนทำเพื่อ
 ประโยชน์ส่วนตัวของตัวแทนเองและไม่ได้ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์ของตัว
 การก็ดี ศาลอังกฤษเคยวินิจฉัยว่าไม่ทำให้ตัวการพ้นความรับผิดชอบ
 ไปได้ ในคดีเรื่องนี้ข้อเท็จจริงได้ความว่า ตัวแทนเป็นหัวหน้าเสมือน
 จัดการงานในสำนักงานทนายความของจำเลย และมีอำนาจโดยตัว
 ไปที่จะโอนข้อขายทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ในกิจการของตัวแทนได้ ตัวแทน
 ได้หลอกกดฉ้อฉลแนะนำใจทักซึ่งเป็นหญิงหมายถึงให้มอบทรัพย์สินสมบัติให้แก่ตัว

แทนเพื่อขายเอาเงินสดแล้วฝากทำประโยชน์เพื่อกินดอกเบี้ยในทางอื่น ๆ
 โจทก์หลงเชื่อจึงได้มอบ โฉนดและหนังสือสำคัญหลักฐานต่าง ๆ ให้แก่
 ตัวแทน ๆ ได้ให้มารับไว้ในนามของตัวการตามระเบียบ ต่อมาในภายหลัง
 ตัวแทนได้ร้องขอให้โจทก์เซ็นหนังสือมอบฉันทะ ๒ ฉบับ ซึ่งโจทก์
 ไม่ได้อ่าน โดยเข้าใจว่าเกี่ยวกับการโอนทรัพย์สินตามที่ตกลงไว้แล้ว แต่ไม่
 มอบฉันทะเหล่านั้นความจริงเป็นหลักฐานการโอนทรัพย์สินนั้นให้แก่ตัวแทน
 เอง ต่อมาตัวแทนจึงขายทรัพย์สินนั้นและเอาเงินไปเป็นประโยชน์ส่วนตัว
 ตัวเดียว ดังนั้นตัวการก็ต้องรับผิดชอบเพราะกิจการหรืออุบายที่ตัวแทน
 ทำนั้นเห็นได้ว่าเป็นส่วนหนึ่ง หรืออยู่ในวงเขตต์ของการทำงานของตัวแทน
 ซึ่งคนภายนอกน่าจะคิดเห็นว่าเป็นการ จัดการงาน ตามหน้าที่ของ ตัวแทน
 และย่อมเป็นการยากแก่คนภายนอกที่จะรู้ความจริงได้ และการที่
 บังคับให้ตัวการต้องรับผิดชอบในเรื่องเช่นนั้นโดยอ้างหลักฐาน ได้มีการ
 เสียหายเกิดขึ้นแล้ว และฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเป็นผู้เสียหายเนื่องจาก
 กตัญญูนั้น แต่ในระวางตัวการกับคนภายนอกแล้ว เห็นว่าคนภาย
 นอกเป็นแต่คนอื่น ซึ่งถูกเชื่อเชิญให้เข้าทำงานกับตนโดยสุจริตทั้งไม่มี
 โอกาสที่จะทราบได้ ส่วนตัวการนั้นเป็นผู้มอบหมายการงานและให้
 ความไว้วางใจแก่ตัวแทน ซึ่งเป็นผู้กตัญญู ฉะนั้น ถ้าให้ตัวการ
 เป็นผู้ต้องรับผิดชอบแทนจึงเป็นการยุติธรรมและสมเหตุสมผลกว่า ฉะนั้น
 ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกตัญญูในข้อที่ว่าตัวแทนทำเพื่อประโยชน์ของใคร
 จึงไม่ใช่ข้อสำคัญ ข้อสำคัญจึงอยู่ที่ว่ากตัญญูนั้นเกิดขึ้น ในวง
 เขตต์การงานซึ่งตัวแทนได้กระทำการตามหน้าที่หรือไม่เท่านั้น ตาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เหตุและผลที่กล่าวแล้วในข้างต้นนี้ดูแยกกันดี และเข้าใจว่าตามหลักกฎหมายไทยของเราก็น่าจะวินิจฉัยไปในทำนองนี้เหมือนกัน แต่โดยเหตุที่ในขณะนั้นยังไม่มีคำพิพากษาของศาลสูงวินิจฉัยไว้เป็นตัวอย่าง จึงเป็นเรื่องที่คงคอยดูกันต่อไป

กิจการชนิดนี้ตัวการ
ต้องทำด้วยตนเองได้

กับข้อข้อ ๓ การที่ตัวแทนทำไปในขอบเขตอำนาจตัวแทนนั้น คงเป็นกิจการชนิดที่ตัวการก็ทำด้วยตนเองได้ คือสามารถที่จะตั้งตัวแทนได้ และถ้าการนั้นตัวการไม่มีอำนาจจะทำด้วยตนเองได้แล้ว แม้ตัวแทนทำไปตัวการก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เป็นต้นว่าตัวแทนไปทำการจับกุม กักขังหน่วงเหนี่ยวคนภายนอกไว้ ซึ่งการชนิดนี้แม้ตัวการเองก็ไม่อำนาจจะทำอยู่แล้ว

ผลของการละเมิด
ต้องไม่ไกลแก่เหตุ

อนึ่งคำเดียวที่จะเรียกร้องให้ตัวการต้องรับผิดชอบนั้น ต้องเป็นผลโดยตรงอันเนื่องจากการกระทำที่ละเมิดของตัวแทนนั้น (Direct and natural Consequence of the act) ถ้าหากการละเมิดนั้นเป็นผลไกลกว่าเหตุแล้ว จะเรียกร้องให้เขารับผิดชอบต่อหาได้ไม่

ตัวอย่างเช่น คนขายตัวรถเม็ตโดยสำรวจรถทุกคนโดยสำรวจเบียดเสียดเยียดยัดมากเกินสมควรจนเป็นเหตุให้นายแดงผู้โดยสาร ถูกดั่งกระเปาะ ดังนั้นนายแดงจะฟ้องบริษัทหรือเจ้าของรถนั้นให้รับผิดชอบต่อหาได้ไม่ เพราะการถูกดั่งกระเปาะไม่ใช่เหตุผลโดยตรงอันเนื่องมาจากเหตุที่บรรทุกคนโดยสารมากเกินไป จึงถือว่าเป็นการเสียหายที่ไกลกว่าเหตุ

ตัวแทนทุจริต

ถ้าคนภายนอกได้มอบส่งทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ตัวการ หรือแก่ตัวแทนในเวลากระทำกร ตามหน้าที่ ของ ตัวแทน ซึ่งคนภายนอก

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๖๕

อาจเข้าใจว่าตัวแทนมีอำนาจที่จะรับทรัพย์สินนั้นได้แล้ว และถ้าตัวแทน
ทจจวิทย์ยกเอาทรัพย์สินที่เขามอบมานั้น ไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว
เสีย ตัวการต้องรับผิดชอบใช้ให้แก่คนภายนอก และถ้าโดยการกระทำ
โดยปราศจากอำนาจหรือการละเมิดของตัวแทนก็ดี คนภายนอกได้ส่ง
ทรัพย์สินให้แก่ตัวการหรือตัวแทน หรือได้ใช้จ่ายไปเพื่อประโยชน์ของ
ตัวการก็ดี ดังนั้นตัวการและตัวแทนต้องรับผิดชอบร่วมกัน กันหรือชด
ใช้ทรัพย์สินเช่นว่านั้นให้แก่คนภายนอกเท่าจำนวนที่ตนได้รับ หรือเท่า
ราคาแห่งทรัพย์สิน

ตัวการรับประโยชน์
จากผลของการละ
เมิด

ความรับผิดชอบของตัวการในเรื่องละเมิดของตัวแทนตามที่ได้อธิบายมาแล้ว เป็นความรับผิดชอบซึ่งตัวการและตัวแทนต่างต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อคนภายนอก (ให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๕๒๗) และคนภายนอกอาจเลือกฟ้องคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคนก็ได้ แต่ถ้าคนภายนอกเลือกฟ้องตัวแทนผู้เดียว และศาลตัดสินบังคับตัวแทนแล้ว แม้ถึงว่าคนภายนอกจะได้รับชำระค่าเสียหายยังไม่ครบถ้วนเต็มจำนวนตามคำพิพากษานั้นก็ดี คนภายนอกก็หมดสิทธิ์ที่จะฟ้องร้องตัวการได้อีก และข้อสำคัญอีกอย่าง ๑ ในเรื่องความรับผิดชอบซึ่งตัวการอันเกี่ยวกับการละเมิดนั้นถ้าจะให้ตัวการต้องรับผิดชอบต้องได้ความเต็มความเต็มพันหรือสัญญาตัวการตัวแทนระหว่างคนทั้งสองนั้นจริง ๆ หลักในเรื่องการแต่งตั้งออกหรือกฎหมายมีคปากจะนำมาใช้ในเรื่องละเมิดไม่ได้ ซึ่งผิดกับในเรื่องที่เกี่ยวกับสัญญา

กฎหมายมีคปากไม่มี
ในเรื่องละเมิด

(๔) คำรับสารภาพของตัวแทนคดีการได้เพียงไร ?

หลัก

ว่าตามหลักกฎหมายลักษณะพระยานแล้ว พระยานบอกเล่าท่าน มิให้ฟัง เว้นไว้แต่จะเข้าในข้อยกเว้นบางเรื่อง และในจำพวก ข้อ ยกเว้นเหล่านี้ คำกล่าวของบุคคลในระหว่างจัดการงานตามหน้าที่ก็เป็น ส่วนหนึ่งแห่งข้อยกเว้นเหล่านี้ (ให้ดูลักษณะพิจารณาคำพระยานหลัก ฐาน ของพระยาจินดาภิรมย์ ฯ พิมพ์ครั้งที่ ๒ หน้า ๒๓๗ และ ๒๗๔) ส่วนคำรับสารภาพหรือคำกล่าวของ ตัวแทนจะฟังเป็นพระยานได้ เพียงใด นั้นมีหลักอยู่ว่า คำรับสารภาพ หรือคำ กกล่าวของตัวแทนที่จะใช้ เป็น พระยานยื่นคดีการได้นั้นต้องประกอบด้วยเหตุดังต่อไปนี้:-

(ก) เมื่อตัวแทนได้กล่าวหรือแสดงออก ซึ่งข้อความนั้น โดยได้รับ อำนาจจากตัวการขึ้นอาจเป็น โดยตรงหรือโดยปริยาย

(ข) เมื่อตัวแทนได้กล่าวคำรับเช่นนั้น ในเวลาที่ตัวแทนได้ทำ การแทนตัวการและคำรับ เช่นนั้น เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือกิจการที่ ตัวแทน รับมอบหมายมานั้น และได้กล่าวในวงเขตต์ที่ตนปฏิบัติหน้าที่เป็น ตัว แทนนั้นด้วย (ดูตัวอย่างที่ ๑)

(ค) เมื่อคำรับสารภาพหรือข้อความที่กล่าว นั้น เกี่ยว กับเรื่อง หรือกิจการที่ตัวการ ได้ ให้อำนาจให้คนที่ ได้รับคำ บอก กล่าว หรือคำ รับ สาร ภาพนั้น ไปสอบถามหรือกระทำการติดต่อกับตัวแทน โดยตรงเขาเอง (ดูตัวอย่างที่ ๒)

ข้อยกเว้น

แต่ตามที่วางหลักไว้ นั้นฟังเข้าใจว่าหมายความว่าความถึงคำรับสารภาพและ คำกล่าวที่เขาตามหลัก ๓ อันนี้เท่านั้นและไม่ เกินความถึงรายงานกิจการ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๖๘

ซึ่งตัวแทนได้นำเสนองานกิจการต่อตัวการ เป็นทางการ คนภายนอก
จะอ้าง รายงาน กิจการนั้น เป็นพยานยืนยันตัวการตามหลักที่ กล่าวแล้ว ซึ่ง
ค้นหาได้ไม่ (ดูตัวอย่างที่ ๓)

นอกจากนี้ตัวการย่อมไม่ผูกพันในคำรับสารภาพ หรือคำกล่าว
ของตัวแทนอันเกี่ยวกับกิจการอย่างใดอย่าง ๓ ซึ่งในขณะที่กล่าวถ้อย
คำนั้น ตัวแทนไม่ได้ทำการในฐานะเป็นตัวแทนของตัวการ และทั้ง
ตัวการก็ไม่ได้ให้อำนาจที่จะกล่าวข้อความเช่นนั้นด้วย (ดูตัวอย่างที่ ๔)
หรือคำกล่าวนั้นเป็นในทางการปกปิดชระ หรือในหน้าที่ในการจัดการ
งานของตัวแทน (ดูตัวอย่างที่ ๕) เว้นไว้แต่ตัวการจะได้ชี้แจงให้
บุคคลที่ได้รับคำรับสารภาพ หรือกล่าวนั้นไปสอบถามข้อความจาก
ตัวแทนเป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะราย

ตัวอย่าง (๓) เมื่อตัวแทนในการซื้อสินค้าแทนตัวการได้กล่าว
ข้อความอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่ง เป็นการ แสดงว่าได้ สิ้น คำนัน ไปถูก ต้อง
แล้ว การรับรองเช่นนี้ย่อมใช้เป็นหลักฐานในเรื่องการตั้งมอบสินค้า
นยยันตัวการได้ ในเมื่อตัวการฟ้องผู้ขายให้ส่งสินค้าอีก หรือในเรื่อง
ที่ตัวแทนมีหน้าที่จ่ายเงินให้แก่คนงานตาม ส่วนของงานที่กรรมกรทำ ไป
นั้นข้อความที่ตัวแทนรับรองจะชำระค่าจ้างให้แก่กรรมกร ย่อมเป็นคำรับ
และถือเป็นหลักฐานยืนยันตัวการได้ ในข้อที่มีปัญหาว่าได้ มีการค้าง
ชำระเงินหรือเปล่า.

(๒) ตัวการอ้างให้คนภายนอกไปสอบถาม ตัวแทนในเรื่องอัน
เกี่ยวกับกิจการบ้างสิ่งบางอย่างที่ตนได้มอบหมายให้ตัวแทนไปทำแล้ว

ถ้อยคำต่าง ๆ ที่ตัวแทนได้กล่าวตอบ คนภายนอกอันเกี่ยวกับกิจการนั้น ย่อมใช้เป็นหลักฐานยืนยันตัวการได้.

(๓) ผู้อำนวยการของบริษัททำรายงานเกี่ยวกับกิจการของบริษัทเสนอต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้น ส่วน คนภายนอกจะอ้างรายงานที่อ่านใช้เป็นหลักฐานยืนยันบริษัทไม่ได้ เพราะเหตุว่าคำกล่าวเช่นนั้นไม่ใช่เป็นเวลาทำการติดต่อกับคนภายนอกในขณะที่จัดการไปตามหน้าที่ของตัวแทน.

(๔) คนภายนอกฟ้องตัวการ ซึ่งเป็นบริษัทชน ดัง เรียกค่าเสียหายในการที่บริษัทไม่ส่งคืนค่าภายในเวลาอันสมควร คิดได้ความว่าหลังจากเกิดเหตุซึ่งเป็นต้นเรื่อง ให้ฟ้องร้องกันตั้ง ๓ ปี ต่มา ตัวแทนของบริษัทได้กล่าวตอบข้อถามที่ว่า เหตุใดจึงได้ส่งคืนค่าช้าไปว่า เพราะเหตุที่หลงลืมไป ดังนั้นกล่าวกันว่าหลงลืมไปนี้จะชยยื่นตัวการไม่ได้ เพราะเป็นคำรับทักถ่วงอันเกี่ยวเนื่องกับกิจการที่ได้ทำไปแล้ว ต้องเป็นการกล่าวในขณะที่ทำการเป็นตัวแทนและเกี่ยวกับกิจการที่มอบหมายในขณะนั้น จึงจะยืนยันตัวการได้.

(๕) เดชานการของบริษัทรวางกล่าวแก่คนภายนอกว่าบริษัทยังเป็นลูกหนี้อยู่เท่านั้นเท่านั้น เช่นนี้ไม่มีผลกับบริษัทรวางที่จะเถียงว่าบริษัทไม่ได้เป็นลูกหนี้ เพราะเหตุว่าคำที่เดชานการกล่าวไม่ใช่เป็นการกล่าวตามหน้าที่ของตนเองก็ไม่มีหน้าที่ที่จะกล่าวแทนบริษัทได้.

๕. ตัวแทนทราบเหตุการณ์ จะมีตัวการได้อย่างไร ?

ถ้าในการจัดการตามหน้าที่ของตัวแทน ๆ ได้ทราบข้อความหรือ

เหตุผลอย่าง ๓ อย่างโดยนัยเป็นสาระสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจการ หรือการ
 คำขายซึ่งตัวแทนได้รับมอบหมายมาให้ทำนั้น - ดังนั้นแล้ว ตามปกติ
 กฎหมายถือว่าตัวการได้ซึ่งถือว่าได้รับทราบข้อความเช่นว่านั้นนับแต่เวลา
 ที่ตัวการควรจะได้รับทราบเหตุการณ์เช่นว่านั้น หากว่าตัวแทนได้ปฏิบัติ
 ตามหน้าที่ของตน และได้จัดการ โดยสมควร เพื่อบอกกล่าวให้ตัวการ
 ทราบ - แต่ทั้งนี้ข้อความเหล่านั้นต้องมีสภาพหรือลักษณะซึ่งเห็นได้ว่าเป็น
 หน้าที่ของตัวแทน โดยตรงที่ต้องบอกกล่าวให้ตัวการทราบ.

ตัวอย่างเช่น ตัวแทนของบริษัทรับประกันภัย เขาทำสัญญา
 รับประกันภัยต่อโจทก์ซึ่งเป็นคนตาบอดข้างหนึ่งแล้ว ดังนั้นแล้วบริษัท
 รับประกันภัยนั้นทราบแต่เดี๋ยวกว่าโจทก์เป็นคนตาบอดข้าง ๑ แล้วตั้งแต่แรก
 บริษัทขอให้เพิกถอนสัญญาประกันภัยนั้น โดยถือว่าโจทก์ไม่เปิดเผย
 ข้อความจริงตามประมวลแพ่ง ร.ม. ๑๖๕ หาได้ไม่ ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ ใน
 เรื่องที่ใหม่หาชนของข้อหาจากบริษัท หากมีผู้ยื่นแสดงความจำนงของ
 หุ่นไว้แล้วต่อมากลับใจเสีย จึงบอกกล่าวขอถอนคำขอเดิมคืน และถ้า
 ปรากฏว่าผู้ยื่นได้แจ้งคำร้องขอถอนนั้น ในระวางเวลาทำการของบริษัท
 ต่อเดิมนั้นในท้องทำการเพื่อลงทะเบียนของบริษัทแล้ว แต่เดิมนั้นของ
 บริษัทแจ้งว่าเลขานุการของบริษัทไม่อยู่เท่านั้นเป็นการเพียงพอที่จะถือ
 ว่าบริษัทได้รับทราบคำขอถอนเช่นว่านั้นแล้ว ในเรื่องการรัฐของตัวแทนนี้
 ให้ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๐/๒๔๗๗ ระวาง คุณหญิงเยี่ยมรามบัณฑิต
 สิทธิเครณ์โจทก์ บริษัทแอสตองชั่นคัสตี้ทการ์เตอร์ไคฟ่อนซ์วันส์
 จำกัด โดยห้างบริษัทเป็นเอเยนต์ จำเลย (บทระมัดเล่ม ๒ หน้า ๑๗๕)

ข้อยกเว้น

ตามที่ได้อธิบายและชักตัวอย่างมาแล้วนั้นเป็นเหตุทวงไป เงินได้
แต่ในข้อยกเว้นซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ จึงจะไม่ถือว่าตัวการได้รับทราบ
ด้วย เป็นดังนี้:-

ก. ถ้าตัวแทนมีส่วนหรือเป็นผู้คิดกระทำกรณ้อย่างใด หรือจงใจ
กระทำผิดต่อตัวการเองแล้ว และความล้มเหลวแห่งการกระทำนั้นจะ
สำเร็จหรือไม่ ต้องอาศัยการปกปิดข้อความจริงหรือเหตุผลเช่นว่านั้น
เป็นสาระสำคัญแล้ว การที่ตัวแทนทราบข้อความหรือเหตุการณ์
อย่าง ๑ อย่างใดอันเกี่ยวกับการนั้น จะถือว่าตัวการต้องทราบด้วย
ไม่ได้ (ใช้ได้ในเรื่องที่ตัวแทนฉ้อโกงตัวการเท่านั้น ไม่หมายความถึง
เมื่อตัวแทนฉ้อโกงคนภายนอก). ตัวอย่างเช่น กรรมการอำนาจการ
ของบริษัทยุติกันเกี่ยวข้องซึ่งช่วยในการกระทำผิดอย่างใดอย่าง ๑ ต่อบริษัท
การที่รู้เห็นอันเกี่ยวกับการกระทำผิดของกรรมการอำนาจการนั้นไม่ถือว่า
บริษัทได้รู้ด้วย.

ข. ถ้าคนภายนอก (ผู้ที่อ้างว่าได้รับทราบเหตุการณ์ของ
ตัวแทนเป็นการรับทราบของตัวการ) ได้รู้ความจริงแล้วว่าตัวแทน
ตั้งใจจะปกปิดข้อความเหล่านี้ต่อตัวการ ก็ถือว่าตัวการได้รู้
เห็นด้วย.

นอกจากนี้แล้ว ถ้าเหตุการณ์ที่ตัวแทนทราบนั้น ไม่ใช่สาระ
สำคัญอันเกี่ยวกับกิจการ ซึ่งตัวแทนได้รับมอบหมายให้กระทำอยู่นั้น
หรือว่าตัวแทนได้รับรู้มาอันเป็นการ นอก หน้าทีที่ตนปฏิบัติในฐานะเป็น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๗๑

ตัวแทนแต่ละแห่งไม่เกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด ดังนั้นจึงไม่ถือว่าการติดต่อ
ทราบด้วย.

ตัวอย่างเช่น เดชานการหรือกรรมการอำนวยการของบริษัทใน
เวลาดำรง ซึ่งไม่ใช่ในขณะทำกิจการแทนบริษัท แม้จะ
เหตุการณ์บางอย่างอันเกี่ยวข้องกับกิจการค้าขายของบริษัทนั้น เช่นจะ
ถือว่าบริษัทต้องรับผิดชอบต่อหาได้ไม่ หรือเป็นต้นว่า บุคคลคนหนึ่ง
ทำหน้าที่เป็นเดชานการของสองบริษัท การที่เจ้ารู้เหตุการณ์ในฐานะ
เป็นเดชานการของบริษัท ๑ ย่อมไม่ถือว่าออกบริษัท ๑ จำต้องบริ
เหตุการณ์เช่นนั้นด้วย เว้นแต่จะปรากฏว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าของบริษัท
แรกที่จะต้องบอกกล่าวให้ออกบริษัท ๑ ทราบไว้ด้วย.

ส่วนที่ ๔

ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแทน กับ บุคคลภายนอก

หมวดที่ ๑

ความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบของตัวแทนคือคนภายนอก อาจแยกอธิบายเป็น
ข้อ ๆ ได้ดังนี้:-

(๑) เรื่องสัญญา

ตามที่ได้อธิบายมาข้างต้นในคำสอนนี้ เราจะเห็นได้ว่าตามปกติ
แล้ว ตัวแทนไม่มีสิทธิหรือความรับผิดชอบส่วนตัวในสัญญาซึ่งตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เข้าทำแทนตัวการ เพราะถือเสมือน ๓ ว่าตัวการได้เข้าทำสัญญาขึ้น ด้วยตัวพียงตนเอง แต่ถ้าตัวแทนเข้าทำสัญญาโดยส่วนตัว แม้ถึงว่า จะได้อ้างว่าทำแทนตัวการก็ดี ก็ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว และ อาจฟ้องหรือถูกฟ้องในนามของตนเองในสัญญานั้นได้ ไม่ว่าจะมิใช่ ตัวการตามสัญญานั้น หรือว่าคู่สัญญาอีกฝ่าย ๓ จะได้รู้จักชื่อตัวการ หรือไม่ก็ตาม และคนภายนอกก็อาจเดือดร้อนตัวแทนหรือตัวการคนใด คนหนึ่งได้ตามใจชอบ แต่ว่าตัวแทนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบโดยส่วนตัว ตามสัญญาซึ่งเขาทำเพียงในฐานะเป็นตัวแทนเท่านั้น หรือว่าถ้าตาม สัญญานั้นปรากฏชื่อตัวการแล้ว ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ในข้อนี้ให้ดูฎีกาที่ ๖๕๗/๒๔๘๐ ระบุว่าขุนมหาคักกัฎฎีกา โจทก์ ขุนศรีสุรการ โดยส่วนตัวและในฐานะเป็นมีคณายกวัดแม่เปี้ยะ และ วัดแม่เปี้ยะ โดยพระภิกษุเด่น เจ้าอธิการ จำเลย และแม่จะปรากฏว่า ได้เข้าทำโดยทจจริต และทราบดีแล้วว่าตนไม่มีอำนาจที่จะทำเช่นนั้น ได้ก็ดี ก็ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามหลักนี้ (แต่อาจต้องรับผิด ตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๒๓ วรรค ๒) เพราะฉะนั้นการที่ตัวแทนทำ สัญญาในฐานะเป็นตัวแทนคนอื่น และจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัวหรือไม่นั้น เราอาจถือเอาได้จากข้อความและสภาพแห่งสัญญาและเหตุผลแวดล้อม เพื่อเป็นการวินิจฉัยถึงความตั้งใจของตัวแทนว่าเขาตั้งใจเช่นไร

เพื่อไม่ได้รับมอบ อำนาจจากตัวการ

ในเรื่องที่ตัวแทนไม่ได้รับมอบอำนาจจากตัวการ ให้เข้าทำ สัญญาแทนตัวการได้ แต่ตัวแทนแสดงว่าได้เข้าทำสัญญานั้นในฐานะเป็น ตัวแทนก็ดี ดังนั้นตัวแทนก็ไม่มีสิทธิและความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

สัญญาอันได้ ดังหลักที่กล่าวไว้ในข้างต้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบต่อกันภายนอกเสียทีเดียว เพราะตาม ความในประมวลแพ่ง พ.ม. ๑๒๓ วรรค ๑ และ ๒ มีอยู่ว่า ถ้าตัวแทน กระทำการโดยปราศจากอำนาจหรือทำนอกขอบอำนาจ การนั้นก็ไม่ ผู้พันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบัน. และถ้าตัวการไม่ให้ สัตยาบัน ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกโดยตัวพียงตนเอง เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกนั้น ได้รู้หรือว่าตัวแทนทำการ โดย ปราศจากอำนาจ หรือทำนอกเหนือขอบอำนาจ การที่ต้องรับผิดชอบ ดังนกลเนื่องจากเหตุที่ว่า ตัวแทนทำผิดคำรับรองที่อ้างว่าตนมีอำนาจ และกฎหมายกำหนดความรับผิดชอบไว้เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของคน ภายนอกด้วย และถ้าพิจารณาความตามมาตรฐานให้ดีแล้ว จะเห็น ว่ากฎหมายพูดแต่ความรับผิดชอบเท่านั้น ไม่ได้พูดถึงสิทธิไว้ด้วยเลย ฉะนั้นความรับผิดชอบของตัวแทนตามที่กล่าวไว้ในมาตรฐานจึงไม่ใช่สิทธิ และความรับผิดชอบตามที่กล่าวแล้ว กล่าวคือ ไม่ใช่เพราะเหตุที่ เนื่องจากทำการเป็นตัวแทน จึงมีสิทธิและรับผิดชอบตามสัญญาที่เขา ทำนั้นเป็นส่วนตัว

ส่วนในเรื่องที่ตัวแทนเข้าทำสัญญาในนาม ของ ตนเอง โดยไม่ได้ บอกว่าแทนใครแล้ว ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบโดยส่วนตัว เว้นไว้แต่ จะพิสูจน์ได้ว่า ความจริงอีกอย่าง ๑ ก็ทราบดีแล้วว่าตนเป็นแต่เพียง ตัวแทนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ตัวแทนชื่อของอย่างหนึ่งในการขายเลหลัง และลงนามตนเองว่าเป็นผู้ขอ ดังนกลตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบส่วนตัวต่อผู้

ทำสัญญาในนามตนเอง แต่ไม่บอกว่าแทนใคร

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ขาย เว้นไว้แต่จะนำสืบได้ความชัดว่าคนมิได้ตั้งใจที่จะทำสัญญาเป็น
ส่วนตัว และผู้ขายเดิณหังกัทราบตั้งแต่อยู่ในขณะนั้นว่าเป็นเช่นนั้น

ในเรื่องตัวเงิน

ตามหลักกฎหมายในเรื่องตัวเงินแล้ว ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบ
เป็นส่วนตัวในตัวเงิน, ตัวสัญญาใช้เงิน และเช็ค เว้นไว้แต่จะมี
ชื่อตัวแทนปรากฏในตัวเหล่านั้น

ก. ในเรื่องตัวเงิน ถ้าผู้ตั้งให้ตัวแทนเป็นผู้จ่ายเงินโดยใช้
ชื่อตัวแทนเป็นผู้จ่าย และตัวแทนได้ลงนามไว้ในตัวนั้น ตัวแทนก็ต้อง
รับผิดชอบเป็นส่วนตัวในฐานะเป็นผู้รับรองจ่ายเงินตามตัวเงินนั้น
แม้ถึงว่าตัวแทนจะได้เขียนแสดงไว้ด้วยว่าได้ลงนามแทนตัวการหรือว่า
ในฐานะเป็นตัวแทนก็ดี ก็ไม่พ้นความผิดไปได้

ข. ถ้าในตัวเงินนั้นนามตัวการเป็นผู้จ่ายเงิน แม้ถึงว่า
ตัวแทนได้ลงนามไว้และมีได้แสดงไว้ด้วยว่าได้ลงนามไว้ในฐานเช่นใด
ก็ดี ตัวแทนก็ยังไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับรองตัวเงินนั้น

ค. นอกจากที่กล่าวมาแล้วและถ้าตัวแทนได้ลงนามไว้ในตัวเงิน,
ตัวสัญญาใช้เงินหรือเช็ค (นอกจากในฐานะเป็นผู้รับรองตัวเงิน
แล้ว) ตัวแทนต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว เว้นไว้แต่จะได้เขียนแสดงไว้
ว่าได้ลงนามไว้ในตำแหน่งเช่นไรเป็นต้นว่าลงนามแทนตัวการ หรือว่า
ลงนามในฐานะเป็นตัวแทน และถ้าได้เขียนคำแสดงเหล่านั้นไว้โดยชัดแจ้ง
แล้ว ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว.

นอกจากนี้แล้วให้จำใจด้วยว่า ถ้าตามรูปการบุคคลหมั้นชอบตาม
ตัวเงินนั้นจำต้องรับผิดชอบในชื่อของคุณ แม้บุคคลผู้นั้นเพียงจะได้เขียน

ข้อความเพิ่มเติมต่อท้ายข้อนี้ว่าเป็นผู้แทนของใคร จะได้บอกข้อ
ตัวการไว้ด้วยหรือไม่ก็ตาม เจ้าของข้อนี้ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว
กล่าวคือต้องถือหลักในเรื่องกฎหมายอันเกี่ยวกับตัวเงินเป็นหลัก ใน
ข้อเหล่านี้ให้ดูประมวลแพ่ง ม. ๘๐๐ และ ๘๐๓ ด้วย.

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วพอรวมความวางเป็นหลักได้ว่า ในเรื่อง
เกี่ยวกับสัญญาใด ๆ ไม่ว่าจะได้ทำกันด้วยปากเปล่า หรือตายตัวด้วย
อักษรก็ตาม (เว้นไว้แต่ในเรื่องตัวเงินดังที่อธิบายมาแล้ว) ทั้งตัวแทน
จะได้เปิดเผยนามตัวการไว้หรือไม่ ๆ เป็นข้อสำคัญ และถ้าปรากฏ
จากข้อความตามสัญญานี้หรือพฤติการณ์ในเรื่องนี้ว่า ตัวแทนเข้า
ทำสัญญานี้ด้วยความตั้งใจจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัวแล้ว ตัวแทนก็
อาจฟ้องหรือถูกฟ้องในนามของตนเองได้.

ในการที่จะวินิจฉัยถึงเจตนาหรือความตั้งใจของตัวแทนเช่นว่านี้
เราต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาและพฤติการณ์ของรูป
คดีจนจัดประกอบกัน ทงนี้เป็นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งสิ้น เช่นในเรื่อง
ที่ตัวแทนลงนามตนเอง ในสัญญาฉบับ ๓ โดยไม่ได้เขียนแกลงไว้ว่า
ลงนามในฐานะเช่นไร ดังนี้ในเบื้องต้นต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตัวแทน
ตั้งใจจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัว เว้นไว้แต่ข้อความตามสัญญานี้จะเห็นได้
ชัดว่าเป็นการขัดแย้งกับข้อสันนิษฐานเช่นว่านี้เท่านั้น ในทำนองเดียวกัน
ในเมื่อตัวแทนได้เขียนต่อท้ายนามของตนว่าลงนามในฐานะ
ตัวแทนหรือว่าลงนามแทนตัวการ ดังที่ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบ
เป็นส่วนตัว แต่ถ้าปรากฏว่า ถ้าเราไปคำนึงถึงตายเช่นนั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

และอ่านแค่ข้อความตามสัญญาฉบับนี้ โดยคัดลอกแล้วและจะสังเกตเห็นได้ชัดว่าตัวแทนตั้งใจจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ดังนั้นเพียงแต่ลายเซ็นของตัวแทนเท่านั้นยังไม่พอหักล้างใจความตามตัวสัญญาได้ ตัวแทนต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่าลายเซ็นและคำแถลงถึงตำแหน่งของตัวแทนไม่ใช่ข้อสำคัญเสียแล้ว ข้อสำคัญจึงอยู่ที่เราต้องพึงสังเกตเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญาเป็นใหญ่โดยอาศัยหลักตามประมวลแพ่ง ๆ ม. ๑๓๒

ขอให้สืบพยานบุคคลได้เมื่อใด ?

อนึ่ง ถ้าตัวแทนเขาทำสัญญาซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรและมีข้อความแสดงว่าตัวแทนตั้งใจจะรับผิดชอบเป็นส่วนตัวแล้ว ดังนั้น ตัวแทนจะนำพยานบุคคลออกมาสืบเพื่อแสดงความจริงคู่สัญญาไม่ได้ตั้งใจจะให้ตัวแทนรับผิดชอบเป็นส่วนตัวเลยคงหาไม่ เพราะเป็นการดัดแก้ไขข้อความซึ่งปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรและชัดอยู่แล้ว

แต่ถ้าตามสัญญาปรากฏว่าตัวแทนทำสัญญาในฐานะเป็นตัวแทนเท่านั้นตัวแทนจึงไม่ควรรับผิดชอบเป็นส่วนตัว เช่นในคู่สัญญาซื้อขาย ๓ อาจนำพยานบุคคลมาสืบได้ว่าตามธรรมเนียม และประเพณีในการค้าหรือกิจการเช่นนั้น แม้ถึงว่าตัวแทนได้ลงนามไว้ดังข้อความที่คัดลอกมาเป็นส่วนตัว คำดยอมรับฟังพยานในข้อนี้ เว้นไว้แต่ธรรมเนียมและประเพณีเช่นว่านั้นจะเป็นการขัดแย้งแก่ข้อความแห่งตัวสัญญาเท่านั้น

อีกประการ ๓ แม้ถึงว่าตัวแทนได้ลงนามไว้ในสัญญาและคำมรฐการแล้วย่อมสันนิษฐานว่าตัวแทนไม่ต้อง รับผิดชอบเป็นส่วนตัวก็แต่เพียงเท่านั้นไม่คิดถึงข้อฝ่ายใดฝ่าย ๓ ที่จะนำพยานมาสืบ ในข้อที่ตัวแทนได้พูด

เมื่อเป็นตัวการเอง
ม.ร.ว.

ได้กล่าวไว้ว่าตนเองตั้งใจที่จะรับผิดชอบเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ข้อฝ่าย ๓ จะนำพยานมาสืบว่าความจริงบุคคลที่อ้างว่าทำการ เป็น ตัวแทน นั้น คือ ตัวการเอง และตั้งใจทำสัญญาเพื่อประโยชน์ของตนเองก็อาจนำสืบได้ และเมื่อเป็นดัง บุคคลผู้หนักต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามสัญญานั้น และเช่นเดียวกัน ถ้าบุคคลคน ๓ ได้เข้าทำสัญญาในฐานะเป็นตัวแทนแต่ มิได้เปิดเผยนามของตัวการให้ข้อฝ่าย ๓ ทราบตั้ง ในภายหลังกบุคคล ผู้นั้นอาจแสดงให้ข้อฝ่าย ๓ ทราบว่า ตัวเขาเองเป็นตัวการก็อาจทำได้

ถ้าบุคคลคน ๓ เข้าทำสัญญาโดยอ้างว่าทำการแทนตัวการ และ ความจริงนามของตัวการนั้นเป็นแต่เพียงชื่อสมมติหรือว่าไม่มีตัวจริง ดังนัยอมสันนิษฐานว่าบุคคลผู้หนักตั้งใจทำสัญญาเพื่อตนเอง และยอม รับผิดชอบเป็นส่วนตัว เงินไว้แต่จะปรากฏแน่ชัดว่าคู่สัญญาข้อฝ่าย ๓ ไม่ได้ตั้งใจให้บุคคลผู้รับผิดชอบเป็นส่วนตัวเลย แต่ถ้าสัญญานั้นได้ ทำกันเป็นตายถักษณอักษรแล้ว ฝ่ายใดฝ่าย ๓ จะนำพยานบุคคลมา สืบความตั้งใจเช่นว่านั้นหาได้ไม่ ต้องถือข้อความตามตัวสัญญานั้น เป็นใหญ่

ตัวการเป็นแต่ชื่อ สมมติ หรือไม่มีตัว การจริง

ถ้าตัวแทนนั้นเข้าทำสัญญาโดยอ้างว่าทำแทนตัวการ ซึ่งความ จริงตัวการนั้นเป็นบุคคลไร้ความสามารถ เพราะไม่อาจทำสัญญาได้ ด้วยตนเอง ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวตามสัญญานั้น และ ถ้าตัวการอยู่ต่างประเทศ และมีภูมิดำเนาอยู่ในต่างประเทศแล้ว ตัว แทนก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้นแต่ถ้าฟังตนเอง แม้ถึงว่าตัวแทนจะ

ตัวการไร้ความสามารถ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ได้เปิดเผยชื่อตัวการไว้แล้วก็ดี เว้นไว้แต่จะตกลงกันตามสัญญาไว้เป็นอย่างอื่น ให้ตุ้ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๒๔

ตัวแทนผิดคำรับรองว่ามีอำนาจ

ถ้าตัวแทนเขาทำสัญญาอย่าง ๓ โดยอ้างว่าทำแทนตัวการ และ การแสดงออกนั้นอาจ เป็นด้วยกิริยาหรือวาจาที่ตัวเองมีอำนาจที่จะ ทำแทนตัวการได้ และคนภายนอกหลง เชื่อข้อความที่ตัวแทนแสดง ออกนั้นว่าเป็นจริง จึงได้เข้าเป็นคู่สัญญาด้วย ดังกฎหมายถือว่า ตัวแทนได้ให้คำรับรองโดยปริยายว่าตนเองมีอำนาจที่จะกระทำการได้ ดังที่ได้แสดงออกต่อคนภายนอกนั้น เว้นไว้แต่จะมีข้อความตกลงกัน ไว้ชัดเจนหรือโดยปริยายเป็นอย่างอื่น เช่นว่าไม่ให้ถือว่าเป็นคำรับรอง ว่า มีอำนาจดังได้แสดงออกนั้น หรือว่าตัวแทน อาจพิสูจน์ได้ว่า บุคคลภายนอกก็รู้ว่าตนทำการโดยไม่มีอำนาจ หรือทำนอกเหนือขอบ อำนาจ ให้เทียบตุ้ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๒๓ วรรค ๒ ด้วย เพราะ ฉะนั้น เมื่อคนใดคน ๓ ได้เข้าทำสัญญาโดยอ้างว่าเป็นตัวแทน จึง ต้องสันนิษฐานว่าผู้นั้นได้แสดงว่า ความจริงตนได้รับอำนาจให้มาทำ สัญญานั้น เว้นไว้แต่กรณีจะเข้าในข้อยกเว้นเท่านั้น

ตามหลัก ที่กล่าวมาใช้ได้ในกรณี ไม่ว่าตัวแทนจะได้เข้าทำการ ings ๆ ที่รู้วาทนไม่มีอำนาจ หรือว่าเพียงเข้าใจโดยสุจริตว่าตนมี อำนาจจึงได้เข้าทำไป หรือแม้จะปรากฏว่าในชั้นแรกตัวแทนมีอำนาจ กระทำการได้โดยชอบ และต่อมาได้มีเหตุการณ์อย่าง ๑ อย่างใดเกิดขึ้น อันเป็นเหตุให้ตัวแทนหมดอำนาจลง ซึ่งทั้งนี้ตัวแทนได้รับทราบหรือมี เหตุที่จะทราบได้ เป็นต้นว่าตัวการได้มอบอำนาจให้ตัวแทนทำการแล้ว

ต่อมาตัวการตายหรือกลายเป็นคนวิกลจริตไปเสีย สัญญาตัวแทนและอำนาจของตัวแทนย่อมระงับไปในขณะนั้น ตามความในประมวลแพ่ง พ. ๑๖๖ วรรค ๒ และตัวแทนไม่รู้คงทำการต่อไป ซึ่งในครั้งนั้นต้องถือว่าตัวแทนได้ทำการโดยไม่มีอำนาจแล้ว นอกจากนั้นหัตถกนึ่งใช้ได้ในเรื่องที่ตัวแทนเข้าทำการแทนตัวการ ซึ่งไม่มีตัวจริง หรือว่าตัวการไม่มีความสามารถเข้าทำสัญญาตั้งได้ศึกษามาแล้วในข้างต้นได้อีกด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของ ตัวแทน ที่จะบอกกล่าวถอนคำรับรองนั้นเสียในเวลาที่สมควรก่อนที่คู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ได้ทำการอย่าง ๓ อย่างใดลงไป ตามสัญญา

หนึ่งควรเข้าใจไว้ด้วยว่า หลักที่กล่าวมาแต่น้อยมิใช่ได้แต่ในเรื่องคำรับรองซึ่งเป็นเท็จในข้อเท็จจริง กล่าวคือ ความจริงในเรื่องนั้น ตัวแทนได้รับมอบอำนาจให้มาทำการหรือเปล่าซึ่งเป็นข้อเท็จจริงต้องฟังกันเป็นเรื่อง ๆ แต่จะนำมาใช้ไม่ได้ในเรื่องที่ข้อเท็จจริงเป็นอันประจักษ์แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตั้งอยู่แล้ว และการที่ตัวแทนเข้าทำโดยไม่มีอำนาจนั้นเนื่องจากการเข้าใจผิดในปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งคนภายนอกอาจมีส่วนอยู่ด้วยก็ได้ ตัวอย่างเช่น ตัวแทนเข้าทำสัญญาโดยอ้างว่าทำแทนบุคคลคณะ ๑ ซึ่งคนภายนอกก็ทราบดีแล้วว่าเป็นความจริง แต่คนภายนอกกับตัวแทนต่างเข้าใจว่าบุคคลคณะนั้นเป็นนิติบุคคล และมีอำนาจตามกฎหมายที่จะเข้าผูกพัน ตามสัญญา นั้นได้ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการเข้าใจกฎหมายผิดด้วยกันทั้งสองฝ่าย ดังนั้นถ้าความจริงบุคคลคณะนั้นไม่มีอำนาจที่จะเข้ารับสัญญาได้ตาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กฎหมายแล้ว จะให้ตัวแทนรับผิดชอบในฐานะทำผิดควรรับรองว่ามีอำนาจหาได้ไม

ในเมื่อตัวแทนทำผิดควรรับรองที่ว่ามีอำนาจนี้ ตัวแทนก็ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกโดยดำพั้งตนเองตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๒๓ วรรค ๒ ซึ่งทงนี้อาจถือเอาว่าเป็นการเสียหายซึ่งเกิดจากการละเมิด หรือว่าเป็นการเนื่องจากผิดสัญญาตามคำรับรองนั้นก็ได้

ตัวแทนหมกความรับผิดชอบตามสัญญาเมื่อใด

ส่วนในสัญญาที่ตัวแทนเข้าทำแทนตัวการนั้น ถ้าหากคนภายนอกได้เลือกพ้องตัวการ และคัดได้พิพากษาให้ตัวการชำระหนี้ให้แก่คนภายนอกนั้นแล้ว ขณะนั้นตัวแทนก็พ้นความรับผิดชอบตามสัญญานั้น

(๒) เงินที่รับไว้แทนตัวการ

ตามปกติ ถ้าตัวแทนได้รับเงินไว้จากคนภายนอกแทนตัวการแล้ว ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบใช้คืนเป็นส่วนตัวให้แก่บุคคลภายนอก เงินไว้ แต่:-

ก. คนภายนอกได้ใช้ให้มา ตาม สัญญา ซึ่ง ตัว แทน เข้า ทำ เป็น ส่วนตัวในนามของตนเอง (คือถือเสมือนว่าเป็นคู่สัญญาเอง)

ข. คนภายนอกได้ใช้ให้มาโดยความผิดหลงในข้อเท็จจริงหรือโดยผลของการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่นกลฉ้อฉล หรือข่มขู่ ซึ่ง ตัวแทนเป็นผู้กระทำหรือได้รู้เห็นด้วย

ค. คนภายนอกได้ใช้ให้มาโดยผิดหลงในข้อเท็จจริง หรือโดยผลของกลฉ้อฉล หรือการกระทำผิดกฎหมายอย่างอื่น ๆ (ซึ่ง ตัวแทนไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย) และคนภายนอกได้ทวงคืนหรือบอกกล่าว

ให้ทราบว่าจะทวงคืน ก่อนหน้าที่ตัวแทนได้ส่งมอบเงินนั้นหรือได้ทำการ
อย่าง ๓ อย่างใดอันถือเสมือนหนึ่งว่าได้ชำระเงินนั้นให้แก่ตัวการ

นอกจากนี้แล้วตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบใช้เงินคืนให้แก่คนภายนอก
แม้ถึงว่าความจะปรากฏในภายหลังว่า คนภายนอกมีอำนาจ
เรียกเงินคืนจากตัวการได้ก็ดี หรือแม้ถึงว่าตัวการจะได้นำเงินคืน
คืนเงินให้แก่คนภายนอกแล้ว และตัวแทนได้รับเงินนั้นมาจากตัวการแล้ว
หรือยังก็ตาม เพียงเท่านั้นไม่ทำให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบต่อคนภายนอก
ในการที่ไม่ส่งเงินนั้นให้ เพราะเหตุว่าคนภายนอกไม่มีอำนาจที่จะฟ้อง
ร้องตัวแทนได้ แม้จะปรากฏว่า การที่ตัวแทนทำเช่นนั้นเป็นการทำผิด
หน้าที่ตัวแทนต่อตัวการก็ได้.

(๓) ความรับผิดชอบเพื่อละเมิด

ในเรื่องละเมิดมีหลักอยู่ว่า ผู้ใดทำการละเมิดหรือละเว้นทำ
การ อย่างใดอย่าง ๓ จนเกิดการเสียหายขึ้นแก่บุคคลภายนอกแล้ว
บุคคลผู้นั้นก็ต้องรับผิดชอบในการเสียหายนั้นเป็นส่วนตัว และเมื่อ
คนภายนอกฟ้องร้อง แม้ถึงว่าจะได้ความว่าบุคคลนั้นเป็นแต่เพียง
ตัวแทน และทำการโดยได้รับอำนาจจากตัวการก็ดี ก็ไม่เป็นข้อ
แก้ตัวให้พ้น ความรับผิดชอบไปได้ เป็นต้นว่า ตัวแทนไปยึดหน่วง
ทรัพย์สินของคนภายนอกไว้โดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย และ
ในเมื่อคนภายนอกฟ้องตัวแทน ๆ จะอ้างว่า ได้ทำการตามคำสั่งของ
ตัวการ โดยสุจริต ทั้งได้ทำไปตามทางการ โดยปกติธุระแห่งการค้า
ขายประเภทนั้นมาเป็นข้อแก้ตัวหาได้ไม่ ตามข้อที่อธิบายมาจนขอให้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เข้าใจว่า การกระทำนั้นต้องเป็นการละเมิด แม้ตัวการทำเองก็ไม่ได้เหมือนกัน จึงขอย้ำให้เขาไปปนกับเรื่องที่ว่า ถ้าการนั้นตัวการทำเองจะเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ส่วนตัวแทนไปทำโดยไม่ได้รับอำนาจ หรือตัวทำไม่ได้สัตยาบันแล้ว การกระทำของตัวแทนจะเป็นผิดดังที่ได้อธิบายไว้ในคำสอนหน้า ๕๓ ข้อ ๓ เพราะในเรื่องนั้นตัวการทำเองก็ไม่ใช่การละเมิด แต่ถ้าตัวแทนทำโดยพลการตนเองยอมเป็นผิด แต่เพราะเหตุที่ตัวแทนใช้อำนาจทำการแทนตัวทำ การกระทำของตัวแทนจึงเป็นการชอบด้วยกฎหมาย

ตั้งทุกถ้าวมาแล้วข้างต้นนี้เป็นหลักในเรื่องความรับผิดเพื่อละเมิดอย่างทั่วไป แต่ถ้าเป็นเรื่องอันเกี่ยวกับละเมิดสิทธิในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งของคนภายนอกแล้ว เราควรดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆ ไป ข้อสำคัญมีอยู่ว่า ตัวแทนได้ใช้สิทธิครอบครองและใช้อำนาจในทรัพย์สินเหมือนอย่างเจ้าของหรือไม่ เช่นว่าได้โอนขายให้บันดแลเปลี่ยนแทนตัวทำ และแม้ถึงว่าคนภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินแท้จริง เรียกร้องให้ส่งทรัพย์สิน ตัวแทนก็ปฏิเสธ และเถียงแทนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของตัวทำเหล่านี้ ตัวแทนต้องรับผิดชอเพื่อละเมิด แต่ถ้าปรากฏว่าตัวแทนได้ครอบครองทรัพย์สินนี้โดยคำขอร้องของตัวทำ ผู้ซึ่งได้ยึดถือทรัพย์สินไว้ในขณะส่งมอบ และตัวแทนเชื่อโดยสุจริตว่า ตัวทำซึ่งเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินในขณะนั้นน่าจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินแท้จริง ทั้งตัวแทนไม่ได้ทราบคำบอก ถ้าว หรือทักท้วง จากเจ้าของทรัพย์สินมาก่อน หรือว่าตัวแทนเพียงแต่เขาทำสัญญาบอกขายทรัพย์สินให้แทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๘๓

ตัวการ ซึ่งขณะนั้นตนเองไม่ได้ครอบครองทรัพย์สินใด หรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่แท้จริงเรียกร้องให้ส่งทรัพย์สินซึ่งอยู่ในมือตัวแทน ตัวแทนก็ได้บอกปฏิเสธทีเดียว เป็นแต่ปฏิเสธไม่ส่งทรัพย์สินโดยมีเงื่อนไขว่าต้องขอไปส่งมอบหรือขออำนาจจากตัวการ ซึ่งน่าจะเชื่อว่าจะเป็นเจ้าของเสียก่อนเท่านั้น ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ

หนึ่งการละเมิดได้เกิดขึ้นในทางการปฏิบัติตามหน้าที่ของตัวแทน โดยปกติกิจระ หรือว่าตัวการเป็นผู้สั่งให้ตัวแทนกระทำการละเมิดนั้นเท่านั้น ตัวการต้องรับผิดชอบต่อละเมิดร่วมกับตัวแทนด้วย ให้ดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๕๒๗ และถ้าศาลได้พิพากษาให้ตัวการรับผิดชอบต่อผู้เดียวแล้ว แม้ถึงว่าคนภายนอกยังไม่ได้รับชำระค่าเสียหายครบถ้วนตามคำพิพากษานั้นก็ดี ตัวแทนก็พ้นจากความรับผิดชอบต่อ

อีกประการ ๓ ตัวแทนไม่ต้องรับผิดชอบต่อคนภายนอก ในการเสียหายอันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นกระทำของตัวแทนด้วยกัน เว้นไว้แต่จะปรากฏว่าเป็นหุ้นส่วนกันเท่านั้น จริงอยู่แม้เราจะถือว่าตัวแทนร่วมอยู่ในฐานะเช่นลูกหนี้รวมกันก็ดี แต่ก็เป็นแต่เพียงหน้าที่ในการต้องทำงานร่วมกันเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าความตลอดไปถึงการทำให้ละเมิดให้เกิดการเสียหายแก่ผู้อื่น ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นคุณและโทษโดยเฉพาะตัวต่างหาก ดังนั้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อแทนเพื่อนตัวแทนร่วม และในชั้นนี้ให้ดูในประมวลแพ่ง ๖ ม. ๒๗๕-๒๗๖ และบทอาหรัณของกรมร่างกฎหมายหน้า ๒๗๗-๒๗๘ ประกอบ และแม้กับตัวแทนซึ่งจัดการแทนตัวการก็ดี ตัวแทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อคนภายนอก

เกี่ยวกับตัวแทนร่วม
หรือตัวแทนช่วง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

แทนตัวแทนช่วง เว้นไว้แต่ตัวแทนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับหรือให้อำนาจตัวแทนช่วงไปทำการระเมิด หรือละเว้นการกระทำที่ควรจนเป็นเหตุให้เกิดการเสียหายนั้นด้วย

(๕) ทางอาญา

ในคำสอนส่วนที่ ๓ ซึ่งว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวการกับคนภายนอก ว่าที่จริงแล้ว ควรจะอธิบายถึงความรับผิดชอบของตัวการในการกระทำของตัวแทนในทางอาญาไว้ด้วย แต่เห็นว่าเพื่อความสะดวกจะได้รวมไว้แห่งเดียวกัน เพื่อให้ได้เปรียบเทียบกันได้จึงนำมารวมอธิบายไว้ในส่วนนี้เสียทีเดียว

ก่อนอื่น จะอธิบายถึงว่าตัวการจะต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทนในทางอาญาเพียงไร เป็นต้นว่า นายค้าเจ้าของบ้านสั่งให้คนใช้ขับหนักรั้วหน้าของเขามาขายเกะกะในบ้านของคน หรืออีกอย่าง ๑ เช่น เจ้าของรถยนต์โดยสารสั่งคนเก็บตัวให้ขับหนักรั้วหน้าโดยสาร ซึ่งไม่ยอมเด็ดขาดราคาโดยสารเป็นคน ปัญหาว่านายค้าหรือเจ้าของรถยนต์โดยสาร จะต้องรับผิดชอบในทางอาญาด้วยหรือไม่ ซึ่งในข้อนี้ มีหลักกฎหมายในเรื่องตัวแทนอยู่ว่า ตามธรรมดาแล้ว ตัวการย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของตัวแทนในทางอาญาเลย เว้นไว้แต่

๑. จะได้ให้คำสั่งโดยแจ้งชัด หรือตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำผิดนั้นด้วย หรือ

๒. มีฉันทกฏหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าต้องให้รับผิดชอบในทางอาญาด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๘๕

ฉันทตามตัวอย่างทุกตัวอัน ตัวการจึงต้องรับผิดชอบเพราะคนเป็นผู้สั่ง แต่ถ้าวางกันโดยเคร่งครัดแล้วเห็นว่า การที่คองรับผิดชอบในทางอาญาต้งนี้ ไม่ใช่เพราะเหตุว่าเนื่องจากการเป็นตัวแทนตัวการกันเตย เพราะอย่างไรก็ดีตัวการคองรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในทางอาญาตามหลักกฎหมายอาญาอยู่แล้ว ซึ่งมีหลักว่าตัวใครตัวใคร ถ้าวางคือ ถ้าพาดด้วยตนเองก็ผิดหรือใช้ให้คนอื่นทำ ตนเองก็ยงต้องรับผิดชอบเป็นตัวการตามหลักกฎหมายอาญาอยู่แล้ว และในทำนองเดียวกันสำหรับในเรื่องที่ตัวแทนไปกระทำผิดทางอาญา ตัวแทนก็คองรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ต้งนี้เมื่อนจยถึงความรับผิดชอบในทางอาญาของตัวการและตัวแทนแล้ว จึงคองนำหลักในกฎหมายลักษณะอาญามาใช้ และการที่จะอ้างว่าได้ทำไปตามคำสั่งของตัวการ ก็ไม่ใช่ข้อแก้ตัวได้ เพราะคำสั่งของตัวการไม่ทำให้การกระทำของตัวแทนอันเป็นผิดคือกฎหมายทางอาญาอยู่แล้วให้กลับเป็นถูกต้องกฎหมายขึ้นได้

ส่วนในข้อที่ว่า เมื่อมีกฎหมายพิเศษบัญญัติไว้ว่า คองให้รับผิดชอบในทางอาญาคด้วย แม้ถึงตัวการจะมีไตสังหรือรูเห็นด้วยก็ดี ก็คองถือว่าได้ทำผิดด้วยนั้น ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติมาตราซึ่งคองจัด พ.ศ. ๒๔๖๖ ม. ๓๓ ซึ่งมว่าในคดีทงปวงที่ตัวแทนหรือตุกจ้างกระทำผิด คองที่รับไว้ใน ม. ๒๘, ๓๐, ๓๓ และ ๓๒ เป็นต้นว่า ทัว. ต้ง. ชาย. ซ่อมเครื่องซึ่งโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือจ่าเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ขายเครื่องเหล่านั้น แต่หากไม่มีเครื่องหมายคำรับรองหรือจ่าทำถาวรคำชายใด ๆ ๓๖ เนื้องกับผู้อื่นโดยใช้เครื่องซึ่งคองจัดเป็นการผิดพระราช

ม.ร.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

บัญญัติคนใด หรือปลอมแปลงเครื่องหมายใดๆ ก็ดี ตามความในพระราชบัญญัติ ให้ถือว่านายจ้างเป็นค้ำประกันในคดีความผิด แต่ความผิดเช่นว่านี้ ต้องเกิดขึ้นเพราะเหตุค้ำประกันถูกต้องแล้วจึงได้กระทำแทนหน้าที่เพื่อประโยชน์ของนายจ้าง

และตาม ความใน พระราชบัญญัติ นี้ให้ไว้เพราะที่ ศัพท์ว่า คำว่า “ค้ำประกันถูกต้อง” ตามมาตรา ๓ ให้หมายความว่าคุณสมบัติใดๆ ซึ่งกระทำการช่วยเหลือ ในการงานของนายจ้าง รวมทั้งสมบัติใดๆ ในครอบครัว ของนายจ้าง จะเป็นว่า บุคคลนั้นๆ จะได้เงินจ้างรางวัลใดๆ ไม่ก็ตาม.

นอกจากนี้ กรม พระราชบัญญัติ โรงรับจำนำ พ.ศ. ๒๔๗๐ ม. ๕ ซึ่งมีความว่า “กิจการทั้งหลาย บรรดาที่ พระราชบัญญัติ นี้ กำหนดให้ผู้รับจำนำ กระทำหรือตงเว้นนั้น ผู้รับจำนำ จะมอบให้ผู้จัดการ ค้ำประกันผู้มีผิดผิด หรือตุ๊กจ้าง เป็นผู้จัดทำก็ได้แต่เพื่อความ ประสงค์แห่งพระราชบัญญัติหรือตุ๊กจ้างนั้นได้กระทำ หรือตงเว้นการใดๆ ในหน้าที่ทางกร หรือเกี่ยวกับ กิจการของ โรงรับจำนำ ก็ให้ถือว่าผู้รับจำนำได้กระทำ หรือตงเว้นการนั้นๆ ด้วยตนเอง” ฉะนั้นตามข้อความแห่งมาตรา ๓ จะเห็นว่าแม้ ค้ำประกันซึ่งเป็นเจ้าของจะไม่ทราบค้ำประกันตายเหตุก็อาจถูก บังคับให้รับผิดชอบทางอาญาได้

นอกจาก กฎหมาย นี้แล้วยัง มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๕๘/๒๔๗๗ คดีระวางอัยการ จันทบุรี โจทก์ นางส้มเทศ วัชรเส็นัยจำเลย ซึ่งคำตัดสินฎีกาวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติ ภาษีกภายใน ชุดที่ ๑๒๕๗ ซึ่ง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันว่าให้ตัวการ ต้องรับผิดชอบด้วย หาก
ผู้ว่าราชการย มี การ เจ็บป่วย (แม้ถึงว่า ผู้ป่วยจะเป็นตุ๊กจ้างหรือบุตร ของ
ตนเองก็ตาม)

ตามท กถาวรมา น เป็นเรื่อง ที่ตัวการ ถูกบีบคั้นให้รับ ผิดชอบ
ท่นวถถง ตัวแทน บ้าง ก็มิ กฎหมาย บังคับ ใจเป็นพิเศษ ใน ทำนอง
นเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติ ศักการกร พ.ศ. ๒๔๖๘

มาตรา ๑๖ บัญญัติว่า บุคคลใดได้รับอำนาจ จากเจ้าของ สิ้นค้าโดย
แต่งตั้งออกซัด ฎาโดยปริยายให้เป็นตัวแทนในเรื่อง สิ้นค้า นั้นๆ พนักงาน
เจ้าหน้าที่ของกรมศอไร ทำนให้ถ้อว่าบุคคลนั้น เป็นเจ้าของ สิ้นค้า
ในกิจการนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ตามกฎหมาย พิเศษ เช่นนี้ จึงต้อง ถ้อว่า ตัวแทน
คกอยู่ในฐานะเป็นตัวการ หรือเจ้าของทรัพย์สินเอง นอกจากนั้น ยังมี
ข้อความทำนอง นอถถาย มาตรา (ให้ตัวพระราชบัญญัติ ศักการกร
พ.ศ. ๒๔๖๘ หมวด ๑๔ ซึ่งว่าด้วย ตัวแทนทั้งหมด) กับอีกแห่ง ๑
ก็คือ พระราชบัญญัติของกันการค้าทำไร เกินคอร พ.ศ. ๒๔๗๑ ม. ๑๗
ซึ่งมีว่า ในกรณี ทนคบุคคล กระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้
ถ้อว่ากรรมการ หรือผู้จัดการทุกคนของนคบุคคลนั้น เป็นผู้กระทำ มี
ความผิด ต้องระวาง โทษตาม ความในมาตรา ๑๕-๑๖ หรือ ๑๗ เว้น
ไว้แต่จะ พิสูจน์ได้ว่า การกระทำได้ ทำโดยตนเอง มิได้รู้เห็น หรือยิน
ยอมด้วย

อนึ่งขอ ให้ทำความเข้าใจไว้ด้วยว่า ตามที่ได้ อธิบายมาถถอน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มิใช่จะนำहतมาใช้ได้ แต่เฉพาะ ในเรื่อง เกี่ยวกับ ศอการ เป็นบุคคล
 ธรรมดาเท่านั้น ถึงแม้ว่าศอการ เป็นบุคคล ก็อาจนำมาใช้ได้
 เช่นเดียวกัน ส่วนขอที่ว่า ศอการเป็น บุคคล จะต้องรับผิดชอบ
 ในทางอาญาเพียงไรนั้น ขอให้ไปศึกษา จาก คำสอน อันเกี่ยวกับ
 กฎหมาย อาญา

นอกจากนี้แล้วศอการไม่ต้องรับผิดชอบ แม้ถึงว่า ศอการ ทำ
 ผิดอาญาจะได้เกิด ขึ้นในทางกร แห่งการ ปฏิบัติการ ตามหน้าที่ ของตัว
 แทนก็ดี เป็นต้นว่า คนเก็บตัวรถโดยสารได้ ทำร้ายผู้โดยสาร เนื่อง
 จากโต้เถียง กันเรื่องทอนส่งต่างคีผิด คนเก็บตัว จึงได้ช่วยผู้โดยสาร
 ถูกรถมีบาดเจ็บ หรือเช่นว่าคนขับรถรางใช้ เทากับเงินหามของเก๊ง
 ข้างรางรถรางล้มลงไปมีบาดเจ็บ โดยเป็นการบ้องคนมิให้รถรางชน
 ผู้บาดเจ็บนั้น แต่การกระทำนั้น เป็นการเกิน สมควร เหตุอันตัว
 ภารก็ยังไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญา ส่วนความรับผิดชอบ ในทางแพ่ง ตัว
 ภารจะต้อง รับผิดชอบเพียงไรนั้น ก็เป็นเรื่อง ที่จะต้องไปโต้เถียงกัน
 ในทางละเมิดว่าภาร กระทำของ ตัวแทนเช่นนี้เป็น ในทางปฏิบัติกรตาม
 หน้าที่ หรือไม่ ซึ่งจะต้องอาศัยหลัก ในเรื่องละเมิด ดังที่ได้ศึกษา
 มาแล้ว

หมวดที่ ๒

สิทธิของตัวแทนต่อคนภายนอก

สิทธิของตัวแทนตาม หมวดนี้อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประการ:-

(๑) ฟ้องในนามของตนเองตามสัญญา

สิทธิฟ้องร้อง ของตัวแทนใน นามของตนเองตาม สัญญา ที่ตนได้
เข้าทำแทน คดีการนั้น มีผลตกอยู่ว่า ตัวแทนไม่ มีอำนาจ จะฟ้อง ความ
ในนามของตนเองได้ เป็นต้นว่า ถ้าตัวแทนได้ ขายทรัพย์สิน อย่าง ๑
แทนตัวการไป และใน ภายหลัง ผู้ซื้อไม่ ยอมรับเอา ทรัพย์สิน นี้ไว้ กัด
หรือว่าไม่ยอมชำระราคาทรัพย์สิน นนกัด เหล่านี้ตัวแทนไม่มีสิทธิฟ้อง
ร้องผู้ซื้อในนามของตนเองได้ เว้นไว้แต่ว่าตัวแทนจะได้เข้าทำสัญญา
นั้นโดยส่วนตัวแทน

ถ้าบุคคลคน ๑ เข้าทำ สัญญา โดยแสดงว่า ตนเองเป็น ตัวแทน
แต่ความจริงปรากฏ ว่าบุคคลผู้นั้น เป็นตัวการเอง ดังนบุคคลผู้นั้นจะ
ฟ้องตาม สัญญา นั้นในนาม ของตนเอง ได้ก็ต่อเมื่อ ปรากฏ ว่าได้ มีการ
ชำระหนี้ตามสัญญานั้น กันแต่บางส่วนแล้ว และแม้ว่าคนภายนอกจะ
ได้ ทราบว่า เขาเป็น ตัวการเอง ก็ยังยินยอม รับตามสัญญา นั้น อีก
ตัวอย่าง เช่น นายแดงเข้าทำสัญญา ขายสินค้าอย่าง ๑ โดยอ้างว่า
เป็นตัวแทนของผู้อื่นคน ๑ คู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ทราบแต่คิดว่า ความ
จริงนายแดงเป็นตัวการเอง แต่กระนั้นก็ยอมรับของนั้น แต่บางส่วน
ไว้และใช้ราคาให้ไป ดังนนายแดง ฟ้องคน ภายนอก นั้นใน นามของ
ตนเองได้ ถ้าหากว่าคนภายนอกไม่ยอมรับของในงวดต่อไป ให้
เทียบดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๓๒๐ และ ๓๔๒ (๑)

หนึ่งในบางเรื่อง ถ้าตามรูปการในการทำสัญญานั้น ใครจะ
เป็นคู่สัญญาที่ถาม และคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ไม่ถือว่าเป็น ข้อสำคัญแล้ว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตั้งนผู้ทอาจวาเป็นตัวแทนก็มีอำนาจฟ้องร้องตามสัญญาได้ หากว่าได้
 แจงให้ข้อฝ่าย ๑ ทราบเสีย ก่อน ที่ลงมือ ทำการ ว่าตนเอง เป็น ตัว การ
 เช่นในเรื่อชอชขายของ โดย ชำระเงิน ๑๑๑ ให้แก่กัน ซึ่งผู้ชอชผู้ขาย กออยู่ค
 หนานน และผู้ชอชหรือผู้ขายจะเป็นใครก็ตาม ข้อฝ่าย ๑ ไม่ถือว่า
 เป็นข้อสำคัญ ขอแต่ใช้ชำระ เงิน๑๑๑ ให้แก่กัน ตั้งน จึง ไม่ มีผล
 แตกต่างอะไรดำหรัับ คู่สัญญาข้อฝ่าย ๑

นอกจากที่กล่าว มาแล้วนตัวแทน ไม่ มี อำนาจฟ้อง ขอ ให้บังคับ
 ตามสัญญาที่ตนทำแทนตัวการได้ ไม่ว่าตัวแทนจะได้เปิดเผยนามตัว
 การไว้หรือไม่ก็ตาม แม้ถึงว่าในเรื่อที่ตัวการอยู่ต่างประเทศตาม
 ความในประมวลแพ่ง ฯ ม. ๑๒๔ ก็ดี ถ้าไม่มีข้อความตอนใดที่กล่าว
 ยกเว้นไว้เป็นพิเศษให้อำนาจตัวแทนฟ้องบังคับตามสัญญาได้ นอก
 จากกฎหมายพูดไว้แต่เรื่อความรับผิดชอบโดยตัวพึ่งตนเองของตัวแทน
 เท่านั้น.

ข้อต่อสู้ของคณา
 นอกใช้ยื่นตัวแทนได้

อีกประการ ๑ ถ้าตัวแทนฟ้องคณาภายนอกตามสัญญาที่ทำแทนตัว
 การในนามของตัวแทนได้แล้ว คณาภายนอกอาจถือเอาได้ว่าตัวแทน
 เป็นเสมือนหนึ่งว่าตัวการฟ้องความเอง และหากมีข้อต่อสู้ตัวการอย่าง
 ไร เช่น หักกตบตบหนักนได้เป็นคณ ก็อาจใช้ยื่นกับตัวแทนได้ หรือ
 จะอ้างคำรับสารภาพของตัวการหรือตัวแทนได้แล้ว.(ดูคำสอนหน้า๑๖๕)
 ก็อาจนำสืบ ใช้ยื่นตัวแทนได้เหมือนกัน

ตัวการยื่นมือเข้า
 เกี่ยวข้อง

ในเมื่อตัวแทนมีอำนาจฟ้องร้องคณาภายนอกดังกล่าวแล้วน ถ้าตัว
 การยื่นมือเข้าเกี่ยวข้องในสัญญาแล้ว ความปกติตัวแทนก็ห้ามอำนาจ

หรือว่า ถ้าตัวการกับคนภายนอกได้ตกลงปรารถนาประนอม หรือยอม ให้หักถดถอยหนี้สินไปแล้ว คนภายนอกก็อาจเป็นขอแก้ตัว ไซ้ยกับ ตัวแทนได้ในเมื่อตัวแทนฟ้องคนภายนอกตามสัญญาที่ท่าน ตัวอย่าง เช่น ตัวแทนซึ่งเป็นนายเรือให้ทำสัญญาในนามของตนเองให้คนภายนอกเช่าเรือไป ต่อมาตัวการซึ่งเป็นเจ้าของเรือได้มาทวงค่าเช่าเรือ และได้รับชำระค่าเช่าเรือไปจากคนภายนอกนั้นเป็นการเสร็จสิ้นแล้ว ตัว แทนก็ไม่มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเช่าเรือจากคนภายนอกได้อีก แม้ถึงว่า ตัวแทนจะได้สั่ง กำชับคน ภายนอกไว้แล้วว่าไม่ให้ชำระค่าเช่าให้แก่ใคร นอกจากตัวเขาเองเท่านั้นก็ดี หรือสั่งมติวาตามตัวอย่างที่กล่าวนี้ ถ้า คนภายนอกกับ เจ้าของเรือ ได้ทำการ หักถดถอย หนี้กันเสร็จสิ้นไปแล้ว ถ้าตัวแทนฟ้องเรียกค่าเช่าเรือจากคนภายนอก ๆ ก็ยกการหักถดถอย หนี้กับตัวการมาเป็นข้อต่อสู้ตัวแทนได้ เว้นไว้แต่ในกรณีที่ตัวแทนมีสิทธิ ยึดหน่วงในวัตถุประสงค์ของสัญญานั้น สิทธิของตัวแทนก็ต้องได้รับ ชำระก่อน ตัวอย่าง เช่น ตัวแทนขายของในนามของตนเองซึ่งตัวแทน ได้ขอกเงินไปก่อน ตราบใดที่ตัวแทนยังมิได้รับชำระราคาของนั้น ตัว แทนก็มีสิทธิที่จะฟ้องผู้ซื้อและบังคับ ให้ชำระหนี้ให้ตนได้ก่อนสิทธิของตัว การ.

๒ เรียกเงินที่จ่ายไปโดยผิดหลงคืน

ถ้าตัวแทนได้สั่ง มอบเงิน ให้แก่คนภายนอกไปในนามของ ตัวการ โดยความผิดหลงในข้อเท็จจริง หรือโดยกตัญถิต หรือโดยลักษณะ อย่าง ๑ อย่างใด ซึ่งบุคคลภายนอกนั้น จำต้องส่งมอบเงินนั้นคืนให้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒. ตั้ง ตัวแทนที่มีสิทธิ์ฟ้องร้องเรียกเงินนั้นจากคนภายนอกในนามของตนเองได้ (ให้เทียบดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๔๐๖)

๓. เรียกเงินสินบนหรืออามิสสินจ้าง

ในเรื่องที่คนภายนอกได้สัญญาจะให้ทรัพย์สินอย่าง ๑ อย่างใดเป็นสินบนหรืออามิสสินจ้างแก่ตัวแทน ตามประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๒๕ นั้น ถ้าการที่ตัวแทนเข้าทำสัญญากับคนภายนอก โดยเห็นแก่อามิสสินจ้างแล้ว นอกจากตัวการไม่ผูกพันในสัญญาซึ่งตัวแทนเข้าทำแทนตนนั้นแล้ว (ไม่ว่าสินบนหรืออามิสสินจ้างนั้นจะเป็นเหตุจูงใจให้ตัวแทนทำผิดหน้าที่ของตัวแทนหรือไม่ก็ตาม) ตัวแทนยังไม่มีสิทธิ์ฟ้องเรียกทรัพย์สินเช่นว่านั้นจากคนภายนอกได้อีกด้วย.

ส่วนที่ ๕

ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทน

สัญญาตัวแทนอาจระงับสิ้นไปด้วยเหตุดังต่อไปนี้:-

(๑) โดยการกระทำของคู่สัญญาเอง

ก) เมื่อตัวการและตัวแทนตกลงเลิกกันเอง

สัญญาตัวแทนอาจระงับสิ้นไปด้วยการที่ตัวการและตัวแทนต่างทำ ความตกลงว่าจะเลิกกัน และไม่ประสงค์ที่จะมีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นตัวการตัวแทนกันอีกต่อไปเช่นนี้ สัญญาตัวการและตัวแทนก็เป็นอันสิ้นไป

ข) ตัวการถอนอำนาจ

ถ้าตัวการถอนอำนาจของตัวแทนเสีย สัญญาตัวแทนก็เป็นอันระงับไป ตามประมวลแพ่ง ๖ ม. ๘๒๖ วรรค ๑ แต่ตาม ๘๒๖ วรรค ๒

เข้าใจว่า ต้องเป็นการก่อนหน้าที่ตัวแทนได้ทำการเสร็จตามคำสั่งของ
ตัวการ ๆ จึงจะมีสิทธิ์ที่จะถอนอำนาจได้เสมอ ทั้งไม่ต้องให้เหตุและ
ผลในการถอนอำนาจนั้นด้วย และตัวแทนจะยินยอมเห็นชอบด้วยใน
การถอนอำนาจนั้นด้วยหรือไม่ ไม่เป็นข้อสำคัญ เว้นไว้แต่กรณีจะ
เข้าในจำพวกอำนาจที่ถอนไม่ได้ นอกจากได้รับความยินยอมของตัว
แทนด้วย.

จำพวกอำนาจที่ตัวการถอนไม่ได้นั้น เช่นตัวการได้ตกลงไว้โดย อำนาจที่ถอนไม่ได้
ชัดเจนว่าอย่างใดก็จะไม่ถอนอำนาจ หรือว่าอำนาจที่ให้นั้นเพื่อประ-
โยชน์ของตัวแทน กล่าวคือ มีจุดมุ่งหมายต่อกันในครั้งแรกที่มอบ
อำนาจนั้นว่าเพื่อประโยชน์ของตัวแทน ตัวอย่างเช่น นายแดงเป็นเจ้าของ
นายดำเป็นเงิน ๕๐ บาท นายดำต้องการชำระหนี้รายนิจงได้มอบของ
อย่าง ๓ ให้แก่นายแดงเพื่อให้ไปขายในฐานะเป็นตัวแทนของนายดำ แล้ว
เขาเงินที่ขายได้นั้นชำระหนี้แก่นายแดง ดังนั้นเมื่อได้มอบอำนาจให้นายแดง
ทำการขายเพื่อชำระหนี้แล้ว นายดำจะถอนอำนาจเสียไม่ได้ หรือว่าตัว
การได้ให้อำนาจตัวแทนทำกิจการอย่างใดอย่าง ๓ ซึ่งตัวแทนต้องรับผิดชอบ
เป็นส่วนตัวด้วย และตัวแทนได้ทำการนั้นไปบ้างแล้วจนกระทั่งได้
ก่อให้เกิดความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวแล้ว ดังนั้นตัวการก็ถอนอำนาจไม่
ได้ ตัวอย่างเช่น ตัวการให้ตัวแทนขายทรัพย์สินอย่าง ๓ และสั่งว่าถ้าขายได้
แล้ว ให้นำเงินที่ขายได้ส่งให้แก่คนภายนอก ตัวแทนตกลงตามนั้นและ
ได้ให้คำมั่นต่อคนภายนอกไว้แล้ว ดังนั้นตัวการจะถอนอำนาจในภาย
หลังนี้ไม่ได้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

นอกจากที่กล่าวแล้วตัวการย่อมถอนอำนาจได้เสมอ แม้ถึงว่าตัวแทนจะได้อำนาจไปบ้างแล้วแต่บางส่วนก็ดี ตัวการก็ยังถอนอำนาจในเวลาใด ๆ ได้ทุกเมื่อ ดูประมวลแห่ง ๑ ม. ๘๒๗

การถอนอำนาจดังกล่าวนี้ไม่มีบทกฎหมายบทใดกล่าวบังคับไว้ว่าต้องทำกันอย่างไร ดังนั้นเพียงแต่ตัวการแสดงออกซึ่งเจตนาไม่ว่าจะเป็นด้วยกริยาหรือวาจาอย่างใดอย่าง ๓ อันพอคำนวณได้ว่าเป็นการถอนอำนาจแล้ว ก็เป็นการเพียงพอและไม่ต้องมีแบบอย่าง แม้ถึงว่าอำนาจที่ได้ให้ไว้ในครั้งแรกจะทำเป็นหนังสือ หรือมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ตาม การถอนอำนาจอาจทำได้ด้วยปากเปล่าก็เป็นอันใช้ได้.

ก. ตัวแทนบอกเลิก

ในทำนองเดียวกัน ตัวแทนอาจบอกเลิกเป็นตัวแทนได้ทุกเมื่อ เช่นเดียวกับการถอนอำนาจของตัวการ ทั้งตัวแทนไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลในการบอกเลิกนั้นด้วย และในเมื่อตัวแทนบอกเลิกไม่ยอมทำการเป็นตัวแทนต่อไปดังนี้ ตัวการไม่มีอำนาจที่จะฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับตัวแทนให้ทำการตามเดิม เพราะสัญญาตัวแทนเป็นสัญญาประเภทที่ต้องทำการด้วยตนเอง ศาลจึงไม่บังคับให้ แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิตัวการที่จะเรียกร้องค่าเสียหายแทน ถ้าการบอกเลิกเป็นในเวลาที่ไม่สะดวกแก่ฝ่ายตน ส่วนการบอกเลิกจะเป็นด้วยปากเปล่าหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ทั้งนั้น ไม่มีแบบอย่างตามกฎหมายบังคับไว้เช่นเดียวกันในเรื่องตัวการถอนอำนาจ

แต่การถอนอำนาจของตัวแทน หรือบอกเลิกเป็นตัวแทนนั้น แม้ถึงว่าทั้งสองฝ่ายจะทำได้ในเวลาใด ๆ ก็ได้ แต่ถ้าเป็นความไม่สะดวกกับ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕๕

อีกฝ่าย ๑ แล้ว ฝ่ายที่บอกเลิกหรือขอถอนอำนาจนั้นต้องรับผิดชอบคู่
สัญญาอีกฝ่าย ๑ ในความเสียหายใดๆ อันเกิดจากการนั้น เว้นไว้แต่
กรณีที่เป็นการจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ให้คู่ประมอดแบ่ง ๖
ม. ๘๒๗ วรรค ๒.

ตัวอย่างเช่น ตัวการได้จัดการไปบ้างแล้วจนได้ลงทุนลงรอนไป
ตัวแทนมาบอกเลิกเสียในเวลากระชั้นชิด ซึ่งทำให้ตัวการได้รับความ
เสียหาย ตัวแทนต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเท่าที่ตัวการได้เสียไป
และในทำนองเดียวกันเมื่อตัวแทนได้ทำการให้ตัวการไปบ้างแล้ว ตัว
การให้ตัวแทนขาดจากหน้าที่เสียในทันทีทันใด ซึ่งถ้าตัวการบอกกล่าว
ให้ทราบล่วงหน้าหรือให้เวลาให้เขารู้ตัวเสียก่อนในเวลาสมควรบ้างแล้ว
ตัวแทนอาจหางานอื่นทำได้ในระวางนั้น หรืออาจได้รับประโยชน์จาก
การงานอย่างอื่น แต่เพราะเหตุที่ตัวแทนต้องทำการของตัวการอยู่ จึง
บอกปิดไม่รับทำกิจการของคนอื่น และการที่ตัวการให้ตัวแทนออก
ในทันทีทันใดดังนั้นก็ทำให้ตัวแทนขาดประโยชน์ เช่นนี้เข้าใจว่าตัวแทนเรียก
ค่าเสียหายได้ เว้นไว้แต่ค่าเสียหายเช่นว่านั้นจะเป็นการไต่ถามเหตุ
เท่านั้น หรือเช่นว่าตัวแทนเป็นผู้จัดการส่งข่าวสารไปขายนอกประเทศ
แทนตัวการ ซึ่งขณะนั้นตลาดการค้าขายขาดกำลังซื้อขายขายคล่อง
ตัวแทนลาออกเสียในเวลากระชั้นชิด ซึ่งไม่ให้โอกาสตัวการหาคนทำ
การค้าขายมาเปลี่ยนแทน จนเป็นเหตุให้ตัวการขาดทุน ขาดประโยชน์
ไป ดังนั้นตัวการเรียกค่าเสียหายจากตัวแทนได้ และถ้าสมมติว่า นายแดง
ตั้งนายดำให้เป็นตัวแทนเพื่อนำมาไปขายที่จังหวัดนครปฐม ต่อจากนั้น

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

นายคำต้มบ้วยตง หรือว่าต้องถูกเกณฑ์ให้ไปรับราชการเป็นทหาร
เป็นต้น และไม่สามารถกระทำกรตามที่ถูกตงไว้ได้ จึงบอกเด็ก
เป็นตัวแทน เช่นเห็นได้ว่า เป็นความจำเป็นอันมีจากกวดงงเสียได้
นายคำจึงไม่ควรต้องรับผิดชอบในค่าเสียหาย เนื่องจากการ บอกเด็ก เป็นตัว
ตัวแทน

ตามที่ได้อธิบาย และยกตัวอย่างให้ดูแล้วนี้ ขอให้เข้าใจว่าการ
ที่ฝ่ายใดฝ่าย ๑ บอกเด็กนั้นต้อง ไม่ใช่เพราะ เนื่องจาก ความผิดของอีก
ฝ่าย ๑ ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว อีกฝ่าย ๑ เขาบอกเด็กในเวลาใดๆ แม้ถึง
ว่าเป็นเวลาที่สมควรกับอีกฝ่าย ๑ ก็ดี เขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เช่น
ในเรื่องตัวแทนทำประมาทอย่างร้ายแรง หรือผิดหน้าที่ หรือว่ารับ
สินบน เหล่านี้ตัวการได้ออกได้โดยไม่ต้องให้ค่าเสียหายด้วย.

(๒) โดยผลของกฎหมาย

ตามข้ออธิบายแยกอธิบายได้ ดังต่อไปนี้ :-

ก) ต้นกำหนดเวลา.

ถ้าในสัญญาตัวแทนมีกำหนดเวลาแน่นอนว่า ให้ มีความผูกพัน
กันได้นานเท่าใด เมื่อถึงกำหนดต้นสัญญาตัวแทนก็ย่อมสิ้นอายุไป
ตัวอย่างเช่น จำให้ เป็นตัวแทนกำหนด ๑ ปี นับแต่วันทำสัญญาเมื่อ
เป็นเช่นนั้น ถ้าไม่มีเหตุการณ์อย่างอื่นเกิดขึ้นในระหว่างนั้นซึ่งเป็นเหตุ
ให้สัญญาตัวแทนระงับไปตามกฎหมายแล้ว เมื่อครบกำหนด ๑ ปี
ก็เป็นอันถือว่าสัญญานั้นสิ้นอายุ นอกจากคู่สัญญาจะได้กำหนดเงื่อนไข
เวลาดังกล่าววันแล้ว สัญญาตัวแทนอาจมีกำหนดเวลาว่าจำ เป็นตัว

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๑๕๑

แทนกันนานตามธรรมเนียมประเพณีของกิจการชนิดที่มอบหมายให้ทำ
นั้นว่าเขาจ้างกันนานเท่าใดก็อาจทำได้ กล่าวคือ โดยเป็นที่เข้าใจกัน
ว่าสัญญาอันจะมีอายุนานตามธรรมเนียม เช่นตามธรรมเนียมของกิจการ
การระชนิดนั้นเขาจ้างตัวแทนนาน ๓ ปี ดังนัยของถ้อยคำกำหนด ๓ ปี
เป็นกำหนดที่สัญญาตกลงกันไว้ และนอกจากนี้แล้วแม้ถึงว่าระวาง
ตัวการและตัวแทนจะไม่ได้ กำหนดเวลาอายุ สัญญาไว้ โดยตรง ว่าเป็นก
เดือนกับกปี แต่ระวางสัญญาอาจเป็นที่เข้าใจว่า ต้องการให้ตัวแทน
ทำงานแทนนานเท่าใด โดยวินิจฉัยจากเหตุและผลตามจุดที่มุ่งหมายว่า
ตั้งตัวแทนเพื่ออะไร ซึ่งต้องอาศัยแปลข้อความจากหนังสือมอบอำนาจ
ของตัวแทนเป็นหลักด้วย ตัวอย่างเช่น นายแดงตั้งนายดำให้เป็นตัว
แทนจัดการค้าขายใน ระยะเวลาที่นายแดงไป ต่างประเทศ จนกว่าจะกลับมา
ดังนั้นเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดเวลาอันไว้แน่นอนเลย และทราบได้ที
นายแดงยังไม่กลับจากต่างประเทศ นายดำก็ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทน
อยู่เรื่อยไป ซึ่งอาจเป็นเวลา ๒ ปีหรือ ๓ ปี ก็ได้ และในขณะที่ที่
นายแดงกลับมาแล้ว สัญญาตัวแทนนั้นก็เป็นอย่างนั้นไปทันที

แต่ถ้าตามรูปเรื่อง ปรากฏว่าตัวการได้ มอบหมายให้ตัวแทนเป็น
โจทก์ดำเนินคดีแทนตัวการจนกว่าตัวการจะกลับจากต่างประเทศ และ
เมื่อตัวการได้กลับมาแล้วคดี แต่ก็ยังยอมให้ตัวแทนดำเนินคดีต่อไปโดย
ตัวการรับรองแล้ว การที่ตัวแทนทำต่อไปดังนัยเป็นการผูกพันตัวการ
และคนภายนอกด้วย ในชั้นให้คำพิพากษามูลฎีกาก็ ๑๕๒๖-๑๕๒๗-
๑๕๒๘ พ.ศ. ๒๔๗๘ คดีระหว่งคุณหญิงถุ่นสารสิน ผู้แทนนายพจน์

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

สารสิน โจทก์ พระพิบูลย์ไวยสวรรค์ และสมเด็จพระนางอินทรรค์ศักดิ์
จำเลย

๕) ทำกิจการเสร็จตามจุดประสงค์

ถ้าสัญญา ตัวแทนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับให้ทำกิจการ อย่างใดอย่าง
หนึ่ง และตัวแทนได้ทำการครบถ้วนตามที่มอบหมายมาแล้ว สัญญา
ตัวแทนก็เป็นอันระงับไป ตัวอย่างเช่น นายแดงตั้งนายดำให้เป็นตัวแทน
ช่วยขายรถยนต์ ๑ หลังนั้นให้แก่ นายเขียว ถ้าแดงนายดำได้จัดการขาย
รถยนต์ หลังนั้นให้แก่ นายเขียว ดำเสร็จตาม ความมุ่งหมายของนายแดง
แล้ว สัญญาระหว่างนายแดงกับนายดำก็เป็นอันระงับไป

๖) วัตถุประสงค์ถูกทำลายหรือกลายเป็นผิดกฎหมาย

ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุประสงค์ ในการตั้งตัวแทนนั้นได้เกิดสูญหาย
หรือเกิดดับไปเสีย หรือว่าวัตถุประสงค์ในการตั้งตัวแทนนั้นได้กลายเป็น
เป็นการผิดกฎหมายในภายหลัง เหตุอันสัญญาตัวแทนก็เป็นอันระงับ
สิ้นไป

ตัวอย่างเช่น นายแดงตั้งนายดำเป็นตัวแทนขายรถยนต์ ให้นาย
เขียวตั้งในเรื่องก่อน ถ้ารถยนต์ถูกเพลิงไหม้เป็นอันตราয়สูญสิ้นไป
เสียแล้ว สัญญาตัวแทนระหว่างนายแดงกับนายดำก็พลอยสิ้นอายุไปด้วย
ตัวอย่างอีกอย่าง ๑ ก็คือ ตั้งการตั้งตัวแทนให้เป็นผู้ขายกันชาเมื่อเดือน
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งในระวางนั้นวัตถุประสงค์เป็นการชอบด้วยกฎ
หมาย ต่อมาพระราชบัญญัติกันชา พ.ศ. ๒๔๗๗ ประกาศออกใช้ใน
วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และโดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ซึ่งทำ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ให้วัตถุประสงค์ ในเรื่องนั้นกลายเป็นผิดกฎหมาย ในเมื่อขออนุญาตแล้ว
เจ้าพนักงานไม่ขออนุญาตให้ทำคือไปสัญญาตัวแทนก็เป็นอันระงับกันไป

๑. คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่าย ๑ ตาย, ตกเป็นไร้ความสามารถหรือ
ล้มละลาย.

สัญญาตัวแทนเป็นสัญญาที่เกี่ยวกับการไว้วางใจเป็นเพราะตัวของ
คู่สัญญา ดังนั้นเมื่อฝ่ายใดฝ่าย ๑ ตายสัญญาก็นับเป็นอันสิ้นไปด้วยและถ้า
ฝ่ายใดฝ่าย ๑ เป็นหุ้นส่วน หรือบริษัท และหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้นได้
เลิกล้มไป หรือว่าหุ้นส่วนคนใดคน ๑ ตาย หรือว่าในกรณีที่เกิดการ ๑
ร่วมตั้งแต่สองคนขึ้นไปเป็นผู้แต่งตั้งตัวแทน และกิจการร่วมคนใดคน
ตาย เหล่านี้สัญญาตัวแทนก็พลอยสิ้นช้ายไปด้วย.

ตาย

ในเรื่องที่กิจการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่าย ๑ ตกเป็นผู้ไร้ความสำ-
มารถอันจะเป็นเหตุให้สัญญาตัวแทนระงับไปนั้นหมายความว่าในชั้นเดิม
คู่สัญญาทั้ง กิจการและ ตัวแทนมีความ สามารถ ที่จะทำ สัญญา ตัว แทน
ได้พร้อมบริบูรณ์ตามหลัก เรื่องความสามารถ แต่ความ ไร้ความสำ
มารถนั้นเพิ่งมาอุปบัติขึ้นในภายหลังเท่านั้น การที่กฎหมายถือว่าได้ทำให้
สัญญาตัวแทนนั้นระงับไป ในภายหลังนี้ เพราะเหตุว่าในชั้นแรกจะก่อให้เกิด
สัญญาตัวแทนนั้น คู่สัญญาต่างได้พิจารณาถึงเหตุการณ^๑ ใน
ขณะนั้นแล้ว ต่างจึงได้แต่งตั้งเจตนาแต่งตั้งหรือยอมรับแต่งตั้งเป็นกิจการ
ตัวแทนกัน แต่เมื่อสภาพการณ^๑ ได้มาเกิดเปลี่ยนแปลงกันในภายหลัง
ขึ้น คู่สัญญาอาจเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือเจตนาที่มีไว้เดิมเสีย
ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงให้ ถอน สัญญา ตัวแทนนั้น เป็นอันระงับไป ^๑ที่จะ

ตกเป็นผู้ไร้ความ
สามารถ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

พูดถึงฝ่ายตัวการตกเป็นผู้ไร้ความสามารถเสียก่อน ตามที่ได้เคยศึกษา
มาแล้วในคำสอนหน้า ๑๑ และ ๑๒ เราจะเห็นว่าโดยมากผู้ไร้ความ
สามารถตั้งตัวแทนไม่ได้ และเมื่อตัวการตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
ในภายหลัง ตัวการก็หมดความสามารถที่จะตั้งตัวแทนทำการแทนได้
โดยอาศัยหลักเรื่องความสามารถของตัวเอง จึงถือว่าไม่มีสัญญา
ตัวแทนกันต่อไป ส่วนในเรื่องตัวแทนตกเป็นผู้ไร้ความสามารถนั้น
จริงอยู่ ถ้าตามประมวลแพ่ง พ.ม. ๑๙๙๙ กฎหมายยอมรับและให้
คนไร้ความสามารถเป็นตัวแทนได้ก็ดี แต่ก็ให้สิทธิตัวการที่จะเลือกเอา
ก่อนแล้วตั้งเจตนาว่าจะแต่งตั้งคนไร้ความสามารถเป็นตัวแทนก็ได้ จึงให้
โอกาสตัวการเลือกเสียภัยเขาแต่ในข้อที่ตัวแทนกลายเป็นคนไร้ความ
สามารถในภายหลังนี้ ตัวการเขาไม่ได้มีโอกาสได้เลือกเอาตั้งในการ
แต่งตั้ง ในครั้งแรก ถ้ากฎหมายจะไม่ถือว่าสัญญา ตัวแทนระงับไป
เพราะ ตัวแทนตกเป็นผู้ไร้ความสามารถแล้วก็จะ เป็นการผูกมัด ตัวการ
โดยมีเป็นกรรม และเพื่อจะรักษาสถประโยชน์ของตัวการด้วย จึง
ให้ถือว่าสัญญาตัวแทนเป็นอันระงับไป

ล้มละลาย

การล้มละลายของตัวแทน หรือตัวการก็เป็นเหตุ ๓ เหมือนกัน
ที่ทำให้สัญญาตัวแทนระงับไป เช่นในเรื่อง ตัวการล้มละลาย เป็นต้น
ตัวการก็หมดหน้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของผู้อื่นต่อไป เพราะเหตุ
ว่าตามกฎหมายลักษณะล้มละลาย ถ้านาจทางหลายในทรัพย์สินของผู้
ล้มละลายเขาย่อมตกมาเป็นของเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ของผู้ล้มละลาย
ทั้งสิ้น แม้ทรัพย์สินของตัวการผู้ล้มละลายซึ่งตกอยู่ในมือตัวแทน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๐๐

ก็ต้องอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ด้วย เว้นไว้แต่ทรัพย์
นั้นเป็นทรัพย์ ซึ่งระวางศักรกับตัวแทน ๆ มีสิทธิยึดเหนี่ยว ตาม ม. ๑๑๘
ตัวแทนจึงจะไม่ต้องส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ และด้วยเหตุ
ที่ทรัพย์ของตัวการได้เปลี่ยนมือมาอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานรักษา
ทรัพย์ ซึ่งไม่ใช่คู่สัญญาในสัญญาตัวแทนแต่เดิมตั้งนี้ สัญญาระวาง
ตัวการตัวแทนก็สิ้นอายุไปด้วย ส่วนในเรื่อง ตัวแทนล้มละลาย และ
สัญญาตัวแทน สิ้นอายุ ไปด้วยก็โดยเหตุว่า สัญญาตัวแทนเป็น สัญญาที่
เกี่ยวกับความไว้วางใจในความสามารถ หรือหัตถ์ทรัพย์ของตัวแทน
เป็นส่วนตัว และเมื่ออำนาจในทรัพย์ และหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องเงิน ๆ
ทอง ๆ นี้ต้องโอนมายังพนักงานรักษาทรัพย์ของตัวแทนเสียแล้ว ก็
เป็นถาวรไม่สมควรที่จะให้ตัวแทนได้รับความไว้วางใจจากตัวการต่อไป
จริง อยู่แม้ถึงว่า สัญญา หรือกิจการ ที่ตัวแทน ทำไปได้ ซ้ำว่าเป็น กิจการ
ของตัวการ โดยตรงก็ดี แต่ว่าถ้าตัวแทนทำกรนอกเหนือ หรือประมาท
เดินเลื้อย ตัวการก็มีอำนาจที่จะได้ เบียดเอาจากตัวแทนเป็นส่วนตัวได้
แต่เมื่อตัวแทนเปลี่ยนฐานะเป็นคนมีหลักฐานไม่ผิด หรือไม่เป็นทวิว่าง
ใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์ใดตั้งนี้ สภาพหรือหลักฐาน หรือความไว
ไว้วางใจในตัวแทนก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปและด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงเห็น
เป็นการสมควรที่จะให้สัญญาตัวแทนนั้นระงับไปเสีย แต่ทว่านักเป็น
แต่หัตถ์โดยทั่วไปเท่านั้น เว้นไว้แต่ในบางเรื่อง ซึ่งการล้มละลาย
ของ ตัวแทน ไม่ ทำให้ตัวแทนหมด ความ สามารถที่จะทำ การ ในหน้าที่
ตัวแทนต่อไปได้ ส่วนในกรณีเช่นใดที่การล้มละลายของตัวแทนจะไม่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ทำให้สัญญาตัวแทน ระบุไปนั้นต้องดูชื่อเท็จจริง เป็นเรื่อง ๆ ประกอบ ด้วยเหตุผลและสภาพแห่งกิจการที่คงคงแทนนั้นด้วย แต่โดยมากต้อง เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับความไว้วางใจในเรื่องทรัพย์สินของตัวแทนเป็น ส่วนตัว

ในเรื่องการขายหรือล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถอัน เป็นเหตุให้สัญญาตัวแทนระบุไป ดังได้อธิบายมาแล้วในข้างต้นนั้นเป็น แต่हतทอไป ทั้งนี้ไม่กินความถึงในเรื่อง ถ้าหากว่าคู่สัญญาได้ตกลง ไว้เป็นอย่างอื่น เช่นตกลงกันว่าเมื่อถึงว่าตัวแทนตกเป็นผู้ไร้ ความสามารถก็ยกย้าให้ถือว่าสัญญาตัวแทนเป็นอันระบุไปเป็นต้น หรือตาม สภาพแห่งกิจการนั้นแต่เห็นได้ว่าไม่ใช่เป็นความตั้งใจของ คู่สัญญาจะ ให้สัญญาตัวแทนระบุไปแล้ว ดังนั้นก็คงถือเอาตามความตั้งใจของ คู่สัญญาเป็นใหญ่ให้ดูประมวลแพ่ง ๆ ม. ๘๖๒ วรรค ๒

ถ้ามีเหตุที่ทำให้สัญญาตัวแทนระบุไป ดังที่ได้ศึกษามาแล้วนั้น และจะเกิดจากตัวการหรือตัวแทนฝ่ายใดฝ่าย ๑ กติ ในระวางตัวการ และตัวแทนฝ่ายใดจะ ช่างเป็นเหตุยกขึ้นคือคู่ อีกฝ่าย ๑ ได้ก็ต่อเมื่อได้ บขกกล่าวเหตุนั้นไปให้คู่สัญญาฝ่ายนั้นทราบแล้ว หรือคนอาจพิสูจน์ ได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่าย ๑ ได้ทราบเหตุนั้นด้วยแล้ว มิฉะนั้นจะอ้างเป็น เหตุแก้ คงเพื่อให้ ตนพ้นจากความรับผิดชอบหาได้ไม่ ให้ดูประมวล แพ่ง ๆ ม. ๘๓๐

อีกประการ ๓ ถ้าตัวแทนได้เข้าทำสัญญากับคนภายนอกในภาย หลังที่ตัวการได้ตายแล้ว ซึ่งคนภายนอกไม่ได้ทราบถึงการตายของ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๐๓

คดีการตั้งนี้ บัญญัติว่าสัญญาจะผูกพันผู้รับมรดกคดีการหรือไม่นั้น เห็นว่าถ้าว่าตามหลักแล้วผู้รับมรดกไม่น่าจะต้องรับผิดชอบเพราะสัญญา นั้น ตัวแทนได้ไปทำเมื่อภายหลังที่คดีการตายแล้ว จึงถือว่าสัญญาตัวแทนเป็นอันระงับไปแล้ว และการที่ตัวแทนไปทำก็โดยปราศจากอำนาจ สัญญานั้นจึงไม่ผูกมัดตัวการตามประมวลแห่ง พ. ม. ๑๒๓ วรรค ๑ แต่ถ้าได้ดูตามประมวลแห่ง พ. ม. ๑๓๓ ซึ่งเป็นบทพิเศษเขียนไว้ชัดเจนว่า ชั้นความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทนนั้นห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คนภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เว้นไว้แต่หากการไม่ทราบนั้น เพราะความประมาทเห็นแก่ตัวของตนเอง ด้วยเหตุนี้เราจึงต้องถือตามความในมาตรานี้ แต่ในเรื่องนี้ไม่ปรากฏว่าเพราะความประมาทเห็นแก่ตัวของคนภายนอก เพราะฉะนั้นถ้าหากคนภายนอกซึ่งผู้รับมรดกของตัวการตามสัญญานั้น ผู้รับมรดกของตัวการก็น่าจะต้องรับผิดชอบตามความในมาตรานี้ ส่วนผู้รับมรดกของตัวการก็มีสิทธิที่จะฟ้องได้เมื่อยเขา กับ ตัวแทนตาม ม. ๑๓๒ ในฐานทำการ โดยปราศจากอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจได้ นอกจากนี้แล้วถ้าคนภายนอกไม่สมัครใจจะฟ้องผู้รับมรดกตามสัญญาแล้วคนภายนอกอาจเลือกฟ้องตัวแทนให้รับผิดชอบเป็นส่วนตัวในฐานทำผิดคำรับรองว่ามีอำนาจจนเป็นเหตุให้เขาเสียหายก็อาจทำได้ แต่ถ้าข้อเท็จจริงได้ความว่าคนภายนอกนั้น ก็ทราบดีอยู่แล้วว่าความจริงตัวการได้ตายเสียก่อนหน้าทำสัญญานั้นแล้ว หรือว่าการที่ไม่ทราบนั้น ก็เพราะ ความประมาทเห็นแก่ ของ ตนเอง ดังนั้นผู้รับมรดกตัวการ ก็ไม่ ต้องรับผิดชอบ ตาม สัญญานั้น ให้เทียบดูคำ

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

พิพากษาฎีกาที่ ๔๕๐/๒๔๗๒ ระบุว่า หดวงผดฺยทจฺจวิต โจทก์ ขน
 บริษัทชนวนเขตต์ ๓ นายเหตัง ชตานุเคราะห์ ผู้ปกครองเด็กชายศิริ
 รวยตาท เด็กชายโหว รวยตาท ผู้รับมฤตก นายถ. ทองดี รวยตาท
 ที่ ๒ นามสมญาสทกรณ ประเสริฐรัตน์ที่ ๓ จำเลยซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัย
 ว่าตัวแทนทำคว้สัญญาให้เงินให้แก่ผู้ใดในเมื่อคว้การตายแล้ว และผู้
 ทรงสิทธิตามคว้สัญญาใช้เงินก็ได้ทราบเหตุการณ์เช่นนั้น คว้สัญญา
 ใช้เงินนั้นห้ามดอกของมฤตกไม่ ผู้ทำคว้สัญญาใช้เงินนั้นคนเดียวต้องรับ
 ผิดชอบตามคว้เงินนั้น

นอกจากนี้ให้คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๓/๒๔๗๖ คดีระหว่างนาย
 ฉินเม่า อ่องศิริวงศ์ โจทก์ หดวงสมฤทธิธัมมวาท นายจ้อยหมื่น
 จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ตัวแทนหรือผู้จัดการของบริษัททำ
 เหมือนว่าซึ่งสำนักงานใหญ่อยู่ต่างประเทศ และมีสาขาอยู่ในประเทศ
 ไทย ได้เลิกบริษัทและตั้งผู้ชำระบัญชีสาขาในประเทศไทย เมื่อผู้
 ชำระบัญชีนำความไปจดทะเบียนที่กองราชโตหกิจแล้ว ก็ยอมหมด
 อำนาจเป็นตัวแทน ผู้ใดจะปฏิเสธว่าไม่รู้ว่ามีบริษัทนั้นได้เลิกและกำลัง
 ชำระบัญชีอยู่ไม่ได้ และถ้าผู้มารับข้อทรวัยจากผู้จัดการของบริษัท
 ซึ่งหมดอำนาจที่จะเป็นตัวแทนขายทรวัยของบริษัทได้แล้ว ผู้ช้อกไม่
 ได้กรรมสิทธิ์ในทรวัยสนั่น ถึงแม้ว่าจะได้ทำกรรมกรรมสัญญาหน้
 อ่าเภอก็ด

ฉะนั้นตามข้อความแห่งประมวลแพ่ง ฯ ม. ๗๓๓ นั้น ถ้าตั้งเกิด
 ให้คิดแล้วจะเห็นว่า ที่ห้ามไม่ให้ช้อยนต่อคนภายนอกได้นั้นก็เพราะแต่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๐๕

เมื่อคนภายนอกได้ทำการ โดยสุจริต หรือการที่ไม่ทราบหน้าที่ไม่ใช่เพราะ ความประมาทเห็นแก่ตัวของตน แต่ตามคำพิพากษาฎีกาที่ ๕๙๓/๒๔๗๖ ตกถ่วงเมื่อได้พิจารณาข้อความตามที่อ้างแล้วย่อมบ่งชี้ไปในทาง ว่าไม่ได้ทำการ โดยสุจริต ทั้งการเด็กชำระบัญชีเขาก็ได้นำไปจดทะเบียน โดยถูกต้องแล้ว การที่คนภายนอกไม่ทราบก็เพราะเป็นความประมาท ของตนเอง ดังนั้นคนภายนอกจึงอาศัยสิทธิตาม ม. ๙๓๓ ไม่ได้ ดังข้อเท็จจริงที่ศาลฎีกาได้วางหลักไว้แล้วในข้างต้น

อนึ่งถ้าสัญญาตัวการระงับสิ้นไปเพราะเหตุที่ตัวการตาย ตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือล้มละลาย กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้ตัวแทน ต้องจัดการอย่างใดอย่าง ๑ เพื่อเป็นการปกป้องรักษาทรัพย์สินสมบัติจนกว่า ทายาทของตัวการจะได้รับโอนไปจัดการต่อไป ให้คู่ประมวณแพ่ง ฯ ม. ๙๒๘ ส่วนในเรื่องที่ตัวแทนตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือ ล้มละลาย ทายาทหรือบุคคลผู้รับหน้าที่ดูแลทรัพย์สินสมบัติของตัวแทน โดยชอบด้วยกฎหมายก็มีหน้าที่ต้องบอกกล่าวเหตุการณ์ให้ตัวการทราบ และต้องดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติ ของตัวการไว้จนกว่าตัวการ หรือผู้แทน ของตัวการจะได้รับมอบคืนไป ให้คู่ประมวณแพ่ง ฯ ม. ๙๒๘

นอกจากนี้เมื่อสัญญาตัวแทนระงับสิ้นไปแล้ว ตัวการก็ยังอาจ เรียกหนังสือมอบอำนาจอย่างใด ๆ อันได้ให้ไว้แก่ตัวแทนนั้นคนใดออกด้วย (คู่ประมวณแพ่ง ฯ ม. ๙๓๒) แต่ทั้งนี้ตัวแทนมีหน้าที่จะส่งคืนให้แก่ออกเมื่อตัว การหรือผู้แทนตัวการได้เรียกร้องขอคืนเท่านั้น และไม่เป็นการกระทบ กระเทือนถึงสิทธิอันหนึ่งของตัวแทนตามประมวณแพ่ง ฯ ม. ๙๓๘ ด้วย

ร.บ.ก.

ส่วนที่ ๒

ตัวแทนค้าต่าง

หลักทั่วไป

โดยเหตุที่สัญญาตัวแทนค้าต่างก็เป็นสัญญาตัวแทนชนิด ๑ และมีความคล้ายคลึงสัญญาตัวแทนอื่น ๆ เป็นอันมาก บทบัญญัติในประมวลกฎหมายซึ่งว่าด้วยตัวแทนโดยทั่วไป จึงอาจนำมาใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติ ซึ่งกฎหมายได้กล่าวไว้เป็นพิเศษเฉพาะตัวแทนประเภทนี้ กล่าวคือในเบื้องต้นของอาศัยหลักกฎหมายตามหมวดต้นฉบับประมวลเดียวกัน ถ้าไม่มีกฎหมายประเภทนี้ เราจึงใช้บททั่วไปในหลักกฎหมายซึ่งว่าด้วยตัวแทน (ให้ดูประมวลแพ่ง ๆ ม. ๑๓๕) เป็นต้นว่าการแต่งตั้งตัวแทนค้าต่างจะต้องเป็นหนังสือหรือไม่ ความชอบถ้าได้เพราะเหตุควบคุมกฎหมายในหมวด ๖ นี้โดยตลอดแล้ว จะเห็นว่าไม่มีมาตราใดกล่าวไว้เป็นพิเศษเลย ดังนั้นจึงต้องนำ ม. ๑๔๘ มาใช้แล้วแต่กรณี

ตัวแทนค้าต่างคืออะไร? ตามความในประมวลแพ่ง ๆ ม. ๑๓๓ ให้คำอธิบายว่า ตัวแทนค้าต่าง คือ บุคคลซึ่งในทางค้าขายของเขายอมทำการซื้อ หรือขายทรัพย์สินหรือจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นในนามของตนเองต่างตัวการนั้นจากความในมาตรานี้ จึงเห็นได้ว่าตัวแทนค้าต่างต้องเป็นบุคคลที่ทำการค้าขาย เช่นทำการซื้อหรือทำการขายทรัพย์สินหรือทำการขนส่งในนามของตนเองอื่นเป็นปกติธุระของเขา หรือว่าอย่างง่าย ๆ ก็คือตัวแทนในการค้าซึ่งต้องทำเป็นเนืองนิตย์ และประกอบขึ้นในทางนั้นไม่ใช่ชั่วคราว แม้จะดูทำอย่างนั้นหลายครั้งหลายหนก็ไม่ทำให้

บุคคลนั้นเป็นตัวแทนค่าต่างไปได้ ตัวอย่างเช่น เราจ้าง คนใช้ให้เงิน เดือน ๆ ละ ๒๐ บาท ให้ทำหน้าที่ขายทรัพย์สินสมบัติของเราในนามของ คนใช้เองชั่วคราว เช่นนี้ไม่ทำให้คนใช้ของเราตกตายเป็นตัวแทน ค่าต่างตามความในมาตรา ๕๗ ได้ แม้ถึงว่าคนใช้จะได้รับอำนาจพิเศษ เป็นตัวแทนให้ขายทรัพย์สินเราก็ได้ ตัวอย่างที่กล่าวว่าเป็นตัวแทนค่าต่าง เช่นนายแดงเปิดร้านแห่ง ๓ รับทำหน้าที่เป็นผู้ซื้อหรือขายทรัพย์สินในนาม ของนายแดงเอง โดยคิดค่าบำเหน็จ ๓๐๐ ละ ๒ แล้วเดือนนั้นคนใช้แก่ นายดำไป ดึงนายแดงเป็นตัวแทนค่าต่าง แต่ทว่าความหมายความว่า นายแดงได้ทำการดึง โดยปกติกฎระเบียบ หรือว่าถ้านายเขียวอยากซื้อสิ่ง ๓๐๐ หีบ จึงให้นายแดงหาซื้อให้ในนามของนายแดงเองดังนั้น นายแดง ก็ทำหน้าที่เป็นตัวแทนค่าต่างตามความหมายของมาตรา ๕๗ เหมือนกัน แต่ ถ้าทำการซื้อขายแทนชั่วคราวไม่ถือว่าเป็นตัวแทนค่าต่าง เช่นเรา เข้าไปในร้านขายของแห่ง ๓ ที่ถนนพาหุรัด เพื่อซื้อเครื่องดนตรีหัด แต่ เจ้าของร้านว่าขณะนั้นยังไม่ แต่ต้องการก็จะไปเอาจากร้านข้างเคียง มาให้ ดังนั้นเขาไปซื้อเอาระหัดมาให้เราจากร้านข้างเคียง ดังว่ากติกาก็ไม่ถือว่าเจ้าของร้านนั้นเป็นตัวแทนค่าต่าง แต่อาจเป็นผู้ขายเอง หรือ ว่าตัวแทนเฉพาะกิจทำให้เราได้ สู้ตั้งแต่แต่ขอเท็จจริงในกรณีเช่นนั้น หนึ่งตัวแทนค่าต่างมักได้รับสิทธิครอบครองทรัพย์สินจากตัวการ ในเมื่อ ให้จัดการซื้อหรือขายแทนตัวการ ซึ่งผิดกับนายหน้าซึ่งไม่มีสิทธิครอบ ครอบในทรัพย์สินของผู้มอบหมายกิจการนั้นเลย.

อีกประการ ๓ คำว่า “รับจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่น” ตาม

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ความหมายของตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มาตรา ๕ มีความหมายเพียงใดนั้นเห็นว่าจะไม่หมายความว่าไม่หมายความเฉพาะแต่การซื้อหรือขายเท่านั้น ย่อมหมายความถึงกิจการใดๆ ที่ทำเพื่อการค้าไร้นับบุคคลนั้นที่เป็นปกติธุระ และโดยเหตุที่ตัวแทนค้าต่างเข้าทำการซื้อหรือขายหรือเข้าจัดการในนามของตนเองต่างตัวการดังนี้ กิจการที่ตัวแทนค้าต่างทำไปจึงก่อให้เกิดนิติกรรมขึ้นในนามของตนเอง ฉะนั้นกิจการที่ตัวแทนค้าต่างทำไปก็มีได้แต่นิติกรรม ส่วนในเรื่องตัวแทนธรรมดาแล้วอาจเป็นโดยนิติกรรมหรือไม่ใช่นิติกรรมก็ได้ นั่นแหละคือผลต่างของตัวแทนทั้งสองประเภทนี้.

ความสามารถ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กิจการที่ตัวแทนค้าต่างทำไปมีได้แต่นิติกรรมซึ่งทำในนามของตนเอง เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะเห็นนิติกรรมนั้นเป็นการสมบูรณ์ และสัมความมุ่งหมายของตัวการเพื่อให้เป็นผลผูกพันและบังคับคนภายนอกซึ่งเป็นค้ำประกันได้ ตัวแทนค้าต่างจึงต้องเป็นผู้มีความสามารถทำสัญญาอันด้วยตนเองได้ กฎหมายจึงบังคับว่าบุคคลผู้ไร้ความสามารถหาอาจจะทำการเป็นตัวแทนค้าต่างได้ไม่ เว้นไว้แต่ได้รับอำนาจโดยชอบให้ทำได้ เช่นถ้าผู้เยาว์ก็ควรได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเป็นต้น ให้ดูประมวลแพ่ง พ.ม. ๑๓๖ ซึ่งในข้อนี้ขอให้ความแตกต่างในเรื่องความสามารถของตัวแทนทั่วไป ใน พ.ม. ๑๑๑ ด้วย

อำนาจกระทำถาวร

ตัวแทนค้าต่างมีอำนาจที่จะกระทำถาวรในนามของตนเอง ดังกล่าวไว้ใน พ.ม. ๑๓๓ ทั้งอาจให้คำรับรองอันเกี่ยวกับกิจการนั้นก็ได้ หากว่ามีธรรมเนียมในการค้าขายเช่นนั้น แต่ถ้าตัวแทนค้าต่างได้ทำการใน

น.ช.ก.

นามของคนเองดังกล่าวข้างต้นนี้ ในระวางตัวการกับตัวแทนค้าต่าง
 กฎหมายถือว่ากิจการที่ตัวแทนได้กระทำได้ตกลงไปแล้วในนามของคน
 เองนั้น ย่อมมีผลเสมือน ๑ ว่าเป็นการกระทำในนามของตัวการโดยตรง
 (ดูประมวลแพ่ง ๑ ม. ๑๕๕) และในระวางคนภายนอกกับตัวแทนค้าต่าง
 แล้ว ถ้าตัวแทนค้าต่าง ได้ทำการซื้อหรือขายหรือได้จัดกิจการอย่าง ๑
 อย่างใดแทนตัวการแล้ว ตัวแทนค้าต่างก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องตามสัญญา
 นั้นในนามของคนเองได้ และในทำนองเดียวกันก็ต้องรับผิดชอบต่อกัน
 ภายนอกตามสัญญาเช่น หรือพูดอย่างง่าย ๆ ก็คือตัวแทนค้าต่างมีสิทธิ
 และความรับผิดชอบในฐานะเป็นคู่สัญญาในเรื่องนั้น (ดูประมวลแพ่ง ๑
 ม. ๑๓๗) และเนื่องจากหลักกันตัวแทนค้าต่างจึงมีอำนาจที่จะรับชำระหนี้
 และให้ใบรับเงินโดยสมบูรณ์ได้ และในบางกรณีถ้ามีเหตุอันสมควร
 เขาใจว่าตัวแทนค้าต่างอาจยอมให้ข้อ ๆ เชื้อของไปได้ หรือถ้าใน
 เรื่องเขาประกันภัยแล้ว ก็ถือได้ว่าตัวแทนค้าต่างเป็นคู่สัญญาได้ส่วน
 เต็มเช่นค่าชื้อหรือขายกันนั้นได้ตามความหมายในประมวลแพ่ง ๑ ม. ๑๖๓
 นอกจากนั้นแล้วตัวแทนค้ายังมีสิทธิขิดหน่วง ในตัว ดินค่านนหรือราคาขาย
 แห่งดินค่านนเพื่อค้ำประกันหรือภาระค้ำค้ำพิน ซึ่งตนได้ซื้อหรือขายไปใน
 ฐานะเป็นตัวแทนค้าต่างได้และสิทธิขิดหน่วงเช่นว่านย่อมระงับไป หากตน
 ได้ตั้งมอบความครอบครองแห่ง ดินค่านน ให้แก่เจ้าของทรัพย์สินไปเสียแล้ว
 แต่ถ้าเพียงใน ระหว่าง คนภายนอก กับตัวการต่างมีสิทธิที่จะหักถอมถบ
 หนักกันได้เท่านั้น ดังนั้นไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิขิดหน่วงของตัวแทนค้า
 ต่าง เว้นไว้แต่ตัวแทนจะได้แสดงกิริยาอย่างใดอย่าง ๑ ซึ่งชักจูงใจให้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คนภายนอกนั้นหลงเชื่อว่าการตัวแทนค่าต่าง ได้ยินยอมในการที่ตัวการได้หัก
กตบดบหนักกับคนภายนอก ตัวแทนที่หมัดดีที่ชยวหน่อง

นี่หน้จ

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วว่าตัวแทนค่าต่าง ต้อง เป็นบุคคลที่จัดทำกิจ
การค้าขายเป็นปกติธุระอันเป็นอาชีพของเขา ดังนั้น กฎหมายจึงวาง
ข้อสันนิษฐานไว้ว่า ย่อมไม่ทำให้กันเปล่าๆ ดังเช่นในเรื่องตัวแทน
ธรรมดา (ประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๐๓) กล่าวคือตัวแทนค่าต่างชอบที่จะ
ได้รับบำเหน็จในอัตราตาม ธรรมเนียมที่คนได้จัดการให้ตกลงไปนั้นทุก
ราย แม้ถึงว่าจะได้มี ธรรมเนียมประเพณีในกิจการค้าขายนั้นว่า ถ้า
รายได้สุทธิไม่ชำระเงินแต่ ตัวแทนค่าต่างไม่มีสิทธิ์ที่จะได้บำเหน็จก็
ก็ไม่คิดสิทธิ์ของตัวแทนตามทว่า เพราะเหตุว่าเป็นธรรมเนียมประเพณี
ขัดกับหลักกฎหมาย ทั้งไม่ได้ตกลงกันถึงประเพณีทว่าอันใดแต่แรก เว้น
ไว้แต่จะได้ตกลงกันได้โดยแน่นอนเป็นอย่างอื่น จึงต้องถือตามข้อตก
ลงกันนั้นแบบบังคับ (ให้ประมวลแพ่ง ร.ม. ๘๓๕) ถ้าเป็นตัวแทนค่า
ต่าง โดยธรรมดาที่มีสิทธิ์จะได้ค่าบำเหน็จในอัตราตามธรรมเนียม แต่
ถ้าเป็นตัวแทนค่าต่าง ฐานประกัน คือยินยอมรับเข้าประกันการปฏิบัติตาม
สัญญา ดังกล่าวไว้ในมาตรา ๘๓๘ วรรค ๒ แล้ว ก็มีสิทธิ์ที่จะได้รับ
บำเหน็จพิเศษ หรือแม้ว่าตัวแทนค่าต่างจะได้เขาเป็นผู้ซื้อหรือผู้ขาย
ทรัพย์สินเองตามที่กล่าวไว้ในมาตรา ๘๓๕ ก็ ตัวแทนค่าต่างจะคิดเขา
บำเหน็จด้วยก็ย่อมทำได้

หน้าที่และความรับผิดชอบของตัวแทนค่าต่าง ต่อตัวการนั้น
คล้ายคลึงกับหน้าที่ของตัวแทนธรรมดาเป็นส่วนใหญ่ เช่นในข้อที่ว่า
น.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ตัวแทนจะหาเศษเงินในฐานะตัวแทนไม่ได้ และผลประโยชน์ที่ตนได้
 รับออกเงยเพราะการที่ตนจัดการหนักของถ้อยเงื่อนไข ๓ ว่าได้ทำเพื่อ
 ประโยชน์ของตัวการ ดังนั้น ถ้าตัวแทนค้าต่างทำการซื้อหรือขายได้
 เงินมากกว่าที่ตัวการกำหนดไว้แล้ว ส่วนที่เป็นผลกำไรออกเงยจนเท่าใด
 ก็ต้องถือว่าเป็นของตัวการ ตัวแทนจะเก็บไว้ไม่ได้ เช่นตัวการสั่งให้
 ขาย ๓๐๐ บาท ตัวแทนขายได้ ๓๒๐ ดังนั้น ตัวแทนต้องส่งมอบเงิน ๓๒๐
 บาทให้แก่ตัวการและจะเอาส่วนที่เกิน ๒๐ บาทไว้เป็นประโยชน์คนเดียวหา
 ได้ไม่ มิฉะนั้นถ้อยตัวแทนค้าต่างกระทำผิดหน้าที่ตัวแทน (ให้ดูม.
 ๘๕๐) และถ้อยตัวแทนค้าต่างทำการซื้อหรือขายผิดไปจากราคาที่ตัวการ
 ได้กำหนดไว้ ถ้อยตัวแทนค้าต่างถือว่าตัวแทนทำการนอกเหนือขอบ
 อำนาจที่ตัวแทนทำไป (ดูม. ๘๓๓) แต่ในเรื่องตัวแทนค้าต่างนั้นหาเป็น
 ดังนี้ไม่ เพราะมีบทยกเว้นพิเศษว่าถ้อยตัวแทนค้าต่างยอมใช้เศษที่ขาด
 เกินไปจากข้อกำหนดของตัวการให้เป็นส่วนของตัวเอง การซื้อหรือขาย
 เช่นว่าพนักงานเป็นชนสัมบูรณ์ยอมผูกมัดตัวการได้เสมือน ๓ ว่าตัวการได้
 ให้ดีด้ายพันแก่การนั้น (ให้ดูม. ๘๓๘) นอกจากนั้นตัวแทนค้าต่างอาจ
 เป็นคู่สัญญาซื้อหรือขายทรัพย์สินกับตัวการเองก็อาจทำได้ แต่ต้องปรากฏ
 ว่าราคาทรัพย์สินซื้อหรือขายนั้นเป็นราคาที่มีกำหนดแน่นอนตามรายการ
 ขานราคาของสถานแลกเปลี่ยนนั้น และต้องถือตามราคาในขณะที่เมื่อ
 ตัวแทนค้าต่างได้ให้คำบอกกล่าวให้ตัวการ ทราบว่าคุณจะเป็นผู้เราซื้อ
 หรือผู้ขายเอง เพราะเหตุว่าราคาทรัพย์สินซื้อหรือขายตามสถานแลกเปลี่ยน
 แปรผันเช่นยอมอาจผันแปรไปได้ทุก ๆ ชั่วโมง และถ้ากฎหมายไม่

ข้อใดถูกขายได้เพียง
เอาเศษไว้ไม่ได้

ข้อหรือขายผิดจาก
ราคาที่กำหนดไว้

เป็นผู้ซื้อหรือผู้ขาย
กับตัวการก็ได้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กำหนดไว้เช่นนั้นแล้ว ตัวแทนค้าต่างประเทศโอกาสเจรจาเปรียบตัว
 การได้โดยกำหนดเขาราคาที่ตนได้ประโยชน์ และถ้าตัวแทนค้าต่าง
 ได้บอกกล่าวเช่นนั้นให้ตัวการทราบแล้ว ตัวการถ้าจะปฏิเสธก็ต้องบอก
 บัดในทันที มิฉะนั้นกฎหมายถือว่าตัวการได้ให้ความยินยอมตกลงด้วย
 แต่ถ้าในสัญญาระหว่างตัวการและตัวแทนค้าต่างมีข้อตกลงกันไว้เป็นแน่
 นอนว่าไม่ให้ตัวแทนค้าต่างเข้าทำการซื้อหรือขายทรัพย์สินนั้นเองแล้ว
 ตัวแทนค้าต่างก็ย่อมไม่มีสิทธิตั้งกล่าวแต่จน ตัวอย่างเช่น นายคำให้
 นายแดงซึ่งเป็นตัวแทนค้าต่างทำการขายเงินให้ ๕๐ ปอนด์ และในวันที่
 ขายเงิน ปอนด์นั้นอัตราแลกเปลี่ยนของเงิน ปอนด์ตามสำนักงานแลกเปลี่ยน
 เป็นราคา ๑ ปอนด์ต่อ ๓๐ บาท ๗๘ สตางค์ แต่ถ้าไม่มีข้อห้ามไว้ว่าไม่ให้
 นายแดงเข้ารับซื้อเงินในตัวเองแล้ว นายแดงมีสิทธิที่จะบอกกล่าวขอซื้อ
 เงินจำนวนนั้นก่อนนายคำได้ และถ้านายคำจะไม่ตกลงขายก็ตงบอกบัด
 เสียในทันทีในขณะที่ตนรับทราบคำบอกเดานั้น มิฉะนั้นถ้านายคำ
 ตกลงขายให้แก่ นายแดง และถ้าในกรณีที่นายแดงบอกกล่าว
 ความจำนงจะเป็นผู้ซื้อเงินปอนด์ตนเองนั้น ราคาแลกเปลี่ยนนับเป็น
 ๑ ปอนด์ต่อ ๓๓ บาท เช่นนั้น ราคาอื่นจะพึงให้แก่กันนั้นก็ตงตาม
 อัตรา ไม่ใช่ ๓๐ บาท ๗๘ สตางค์ และถ้าได้มีการตกลงกันไว้ตั้งแต่
 แรกว่าจะให้คำขาย ในอัตรา ๓๐๐ ตะ ๒ คิงน แม้ถ้านายแดงกลับ
 เป็นผู้ซื้อเสียเองในภายหลังก็ตาม ก็ไม่ขัดสิทธิ นายแดงที่จะคิดเอาค่า
 ขายนั้นเป็นบำเหน็จได้ ในข้อนี้ได้ประมวลแห่ง พ.ม. ๒๔๓ และให้เทียบ
 กับ ม. ๒๐๕ ด้วย

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

หนึ่งเมื่อตัวแทนค้าต่างได้จัดการทำกิจการต่างตัวการกับคนภายในไม่ต้องรับผิดชอบต่อตัวการ
 นอก ซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่าย ๓ แล้ว แต่ถ้าคนภายในนั้นไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่กำหนด
 ความสัญญา กล่าวคือ ไม่ทำการชำระหนี้ตามสัญญานั้นแล้ว ตัวแทน
 ค้าต่างก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบตามสัญญา นั่นคือตัวการเพื่อชำระหนี้
 เว้นแต่ในระหว่างตัวการกับตัวแทนค้าต่างจะได้มีข้อตกลงกันไว้ในสัญญา ข้อละเว้น
 ว่าด้วยตัวแทนค้าต่างต้องรับผิดชอบด้วย หรือว่าในทางการปฏิบัติ
 ระวังตัวการและตัวแทนค้าต่าง ซึ่งเคยปฏิบัติต่อกันมา มีข้อความ
 โดยปริยายว่าให้ตัวแทนค้าต่างต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว หรือว่ามี
 ธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นของตำบลที่ทำการขณะนั้นว่า ตัวแทน
 ค้าต่างต้องรับผิดชอบเพื่อการชำระหนี้เป็นส่วนตัวด้วย เหล่านี้ตัวแทนค้า
 ต่างจึงต้องรับผิดชอบ

ข้อละเว้น

แต่ถ้าในกรณีตัวแทนค้าต่างเข้าขอรับประกันการปฏิบัติตาม
 สัญญาดังกล่าวมาแล้วนั้น ตัวแทนค้าต่างนั้นก็ขอว่าเป็นตัวแทนฐาน
 ประกันและมีสิทธิ์ที่จะได้มาเห็นเงินพิเศษอีกด้วย ให้ดูประมวลแพ่งฯ
 ม. ๘๓๘ แต่คำว่า “เข้ารับประกันการปฏิบัติตามสัญญา” ตาม
 ความในมาตราที่ขอให้เป็นที่เข้าใจว่า ตัวแทนค้าต่างเข้ารับประกัน
 แต่เพียงว่า อีกฝ่าย ๓ จะทำการชำระหนี้ตามที่ได้ตกลงไว้ ถ้าคู่สัญญา
 ฝ่ายนั้นไม่สามารถชำระหนี้ หรือเงินมาจากหนัดต้นพันตัวไม่สามารถ
 ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญานั้นแล้ว เหล่านี้ ตัวแทนค้าต่างจึง
 ต้องรับผิดชอบต่อตัวการเพื่อชำระหนี้เอง ยิ่งกว่าคู่สัญญาอีกฝ่าย ๓
 จำต้องชำระหนี้ให้เองตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมุตหนด้วยจึง

ตัวแทนฐานประกัน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

จะถือว่าได้ปฏิบัติตามสัญญา (เทียบดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๒๑๕)
 ตัวอย่างเช่น ตัวแทนค้าต่างได้ขายเบียร์โน ๓ เครื่องให้แก่นายแดงไป
 และตัวแทนค้าต่างได้ยอมเข้าไปรับประกันการชำระหนี้ด้วย ดังนั้นถ้า
 นายแดงผู้ซื้อไม่ใช้ราคาให้ ตัวแทนค้าต่าง ก็ต้องรับผิดชอบใช้ราคาให้
 แก่ตัวการแทนนายแดง จากอรรถาธิบายที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าตัวแทน
 รับประกันแต่แต่การปฏิบัติตามเงื่อนไขเกี่ยวกับการชำระหนี้เท่านั้น กล่าวคือรับ
 รองผู้ซื้อสามารถใช้ราคาได้ แต่ไม่กินความหมายไกลไปจนถึงว่า เป็น
 การรับรองถึงการกระทำ ของคนภายนอก จะทำการครบถ้วนถูกต้อง
 ตามสัญญาที่เขาทำนั้น เพราะถ้าคนภายนอกกับตัวการมีข้อโต้แย้งกัน
 อย่างไม่ในเรื่องสัญญานั้นก็ชอบที่จะไปว่ากล่าว กันเองตัวการจะมาฟ้อง
 ร้อง ตัว แทน ให้ รับผิดชอบในฐานะ เป็น ตัว แทน รับ ประกันหาได้ไม่
ตัวอย่างเช่น ตัวแทนเขาทำสัญญาซื้อขายรถยนต์ ๓ หลังจากคนภายนอก
 ซึ่งเป็นคนสัญญาอีกฝ่าย ๓ และตัวแทนเขา รับประกัน การ ปฏิบัติตาม
 สัญญานั้นต่อตัวการ ดังนั้นถ้าสัญญาอีกฝ่าย ๓ ได้ส่งมอบรถยนต์ให้
 แก่ตัวการเป็นการถูกต้องแล้ว ก็ถือว่าได้มีการปฏิบัติตามข้อสัญญา
 กันครบถ้วนแล้ว ตัวแทนย่อมพ้นจากความรับผิดชอบ แม้ถึงว่าความ
 จะปรากฏขึ้นในภายหลังหวารยนต์ที่ส่งมอบ กันนั้น มีเครื่องชำรุดบาง
 อย่าง ซึ่งคนภายนอกปกปิดไว้ไม่บอกความจริงให้ทราบก็ตาม ตัว
 แทนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะเป็นเรื่องระวางตัวการกับคนภายนอกจะ
 ต้องพูดกันอีกเรื่อง ๓ ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับการ รับประกันการปฏิบัติตาม
 ตามสัญญา และเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นก็ไม่ใช่เพราะการไม่ชำระหนี้ด้วย อีก

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ประการหนึ่งตัวแทนรับประกันอย่าไปปนกับในเรื่องที่บุคคล ซึ่งเราเข้าใจว่าเป็นตัวแทนเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินเอง เป็นค่านายหน้าค่าส่งของให้นายแดงเป็นผู้ขายโดยมีข้อสัญญากันว่าให้นายแดงมีอำนาจขายตามราคาหรือข้อตกลงแล้วแต่ตัวแทนจะเห็นสมควรและนายแดงต้องชำระราคาของที่ขายตามที่ได้ตกลงกันได้ ๓๐๐ บาท ภายในกำหนดเวลา ๒ เดือนหลังจากที่ขายของนั้นได้แล้ว ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างนายแดงกับนายดำก็เป็นเรื่องระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ หากใช้ตัวการกับตัวแทนรับประกันไม่

นอกจากนี้ตัวแทน คำ ต่างยังมีหน้าที่ผิดแปลกกว่าตัวแทนธรรมดาอีกอย่าง ๓ คือ ตัวแทนคำต่างต้องแสดงรายงานให้แก่ตัวการทราบว่าคุณได้ทำงานไปอย่างไรบ้าง แม้ตัวการ จะได้แสดง ความประสงค์ขอทราบถึงกิจการหรือไม่ก็ตาม ให้เทียบดูประมวลแพ่งฯ ม. ๘๔๓ กับ ม. ๘๐๘ และเมื่อได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนคำต่างเสร็จจริงแล้วก็ต้องรีบแจ้งถึงกิจการให้ตัวการทราบโดยมิได้ชักช้า

ต้องแสดง
รายงาน

ถ้า ตัว แทน คำต่างได้รับมอบหมายทรัพย์สิน อย่างไรก็ดี ตัวแทนคำต่างก็มีความรับผิดชอบเช่นเดียวกับผู้รับฝากทรัพย์สิน ส่วนความระมัดระวังและฝีมือในการ ถังวน ทรัพย์สิน ต้อง มี เพียง ไต นั้น ก็ต้อง ดูว่ามี บำ เหน้จหรือไม่ ถ้า มี บำ เหน้จ ก็ต้อง ใช้ ความระมัดระวัง เหมือนเช่น ฉนวนจะพึงประพฤติโดยพฤติการณ์ดังนี้ (ดูป.พ.พ.ม. ๖๕๘ ด้วย) และถ้าเป็นในกรณีที่ไม้อาจก้าวล่วงเสียได้ เพราะเหตุที่ จะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นโดยยอมจะเกิดการเสียหาย แก่เจ้าของ ทรัพย์สิน หรือไม่สัมพันธ์กับค่ารักษาแล้ว ตัวแทนคำต่างก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธไปตามบทบัญญัติของ

ในเรื่องรับ
ฝากทรัพย์สิน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ม. ๒๓๓ ได้ เป็นคนว่าถ้าเป็นของดี ที่อาจเสียและเน่าเปื่อยไปได้ก็
นำออกขายเสียหรือเขาออกขายทอดตลาดเสียได้ในเมื่อค่าฝากเก็บรักษา
ไว้ไม่คุ้มกับราคาของ (ให้ดูประมวลแพ่ง ๆ ม. ๑๕๒)

ความรับสั่งไป
แห่งสัญญา

ส่วนสัญญาตัวแทนค้าต่างจะสิ้นอายุเมื่อใดนั้นก็ต้งอาศัยหลักตาม
ม. ๑๒๖ เช่นเดียวกับเรื่องตัวแทนธรรมดาเหมือนกัน เห็นได้ในข้อ
ที่ตัวแทนค้าต่างเป็นผู้ล้มตายแล้ว สัญญาตัวแทนค้าต่าง ย่อม ต้งสิ้น
อายุไปเต็มอซึ่งผิดกับในเรื่องตัวแทนธรรมดา เพราะเหตุว่าตัวแทนค้า
ต่าง เป็น ตัวแทน โดย อารัมใน การ ค้าขาย เมื่อล้มตายแล้วอำนาจ
จัดการทรัพย์สินย่อมตกไปเป็นของ เจ้าพนักงาน รักษา ทรัพย์สิน เสียแล้วจึง
หน้าที่เกี่ยวข้องในการค้าขายของตัวแทนค้าต่างจึงล้มเลิกไป.

ภาค ๒

นายหน้า

ที่มาของกฎหมายลักษณะนี้ในประมวลกฎหมายของเรามาจากประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงใช้กฎหมายที่กล่าวนี้เทียบเคียงกันได้ อนึ่ง ในเรื่องคำว่า “นายหน้า” นี้ในภาษาไทยของเราที่ใช้พูดกันอยู่เสมอโดยทั่วไป มักจะเอาไปปนกับคำว่าตัวแทนเสียโดยมาก ซึ่งถ้าวินิจฉัยให้ซึ่งตามหลักกฎหมายแล้วบุคคลคนนั้นความจริงเป็นตัวแทน แม้ถึงเขาจะเรียกตัวเขาเองว่านายหน้าก็ไม่ทำให้มีความหมายตามคำว่า นายหน้าในกฎหมาย ลักษณะนี้ได้ข้อสำคัญในเรื่องนายหน้าก็คือ ผู้ที่เป็นนายหน้าแท้จริงแล้วยอมมีส่วนเข้าเป็นคู่สัญญา หรือเขาทำสัญญาในนามของคนหรือของผู้ใดเสีย ตัวอย่างเช่น นายแดงมอบผ้าตัดเสื้อ ๓ พับให้นายขาวเป็นนายหน้าไปให้นายเขียวดูและตั้งว่า ถ้านายเขียวตกลงซื้อก็ให้นายขาวตัดขายให้คิดราคาहतตะ ๒ บาท และถ้านายเขียวดูแล้วตกลงรับซื้อได้ ๓ หลา ดังนั้นนายขาวเป็นตัวแทนของนายแดง ไม่ใช่นายหน้า

นายหน้าคือคนกลางเป็นสื่อช่วยซึ่งให้บุคคล ฝ่าย ๓ ได้เข้าทำสัญญากับบุคคลอีกฝ่าย ๓ หรือจัดการให้บุคคลสองฝ่ายได้เข้าทำสัญญากัน ดังนั้นกิจการที่นายหน้าได้ทำไปจะเห็นได้ว่าเป็นแต่สะพานทอดหรือเครื่องมือติดต่อบุคคล ๒ ฝ่ายเท่านั้น และตนเองไม่มีอำนาจทำการแทนตัวการด้วย ตัวอย่างเช่น นายดำมีที่ดินแปลง ๓ ต้องการจะขาย

ลักษณะของสัญญา
นายหน้า

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๑๕

คนในที่สุดนายค้ำกับนายแดงได้ทำสัญญาขายถั่วด้วยกัน ตั้งนึ่งไม่พอ
ที่จะถือว่านายเขียวได้เป็นนายหน้า เพราะเหตุได้ชั่งของให้ได้เข้าทำ
สัญญากัน

อีกประการ ๓ ขอให้สังเกตไว้ด้วยว่าตามกฎหมายของเราไม่ได้
ได้จำกัดข้อขัดข้องไว้ว่า สัญญาที่นายหน้าได้จัดการให้เข้าทำนั้นต้อง
เป็นสัญญาประเภทใดบ้าง นายหน้าจึงจะทำการจัดการได้และไม่ได้
ดังนั้นจึงหมายความว่าถึงสัญญาทุกประเภท ทั้งนี้เข้าใจว่าน่าจะรวมทั้ง
สัญญาแต่งงานด้วย ซึ่งถ้าว่าตามหลักแล้วก็ไม่เห็นว่าจะผิดกฎหมาย
หรือศีลธรรมแต่อย่างใด นอกจากฟังดูขัด ๆ หูสึกหน่อย ในเมื่อ
แม่สื่อมาเรียกร้องเขาคำนายหน้าเท่านั้น และหากจะว่าถึงประเพณี
แล้วก็ไม่เห็นว่าน่าจะขัดกันอย่างไร แต่ตามที่ว่ามานั้นเป็นแต่ความคิด
เห็นเป็นส่วนตัวของผู้บรรยายเท่านั้น และโดยเหตุที่ยังไม่มีคดีตัวอย่าง
เกิดขึ้นในโรงศาล ในขณะนี้จึงยังไม่สู้แน่ใจนัก แต่ในกฎหมาย
ของบางประเทศ เช่น เยอรมัน เป็นต้น มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน
ว่าในเรื่องคำมั่น ที่จะให้ค่านายหน้าในการเป็นสื่อช่วยชั่งของให้แต่งงาน
กันนั้น กฎหมายถือว่าไม่มีความผูกพันต่อกันและจะฟ้องร้องบังคับ
เอาแก่กันก็ไม่ได้ แต่ส่วนการชำระหนี้เนื่องจากคำมั่นนั้น ถ้าฝ่าย
ใดฝ่าย ๓ ได้ให้ไปแล้วก็เรียกร้องเขาคืนไม่ได้ (ประมวลแพ่งเยอรมัน
ม. ๖๕๖) ดังนั้นตามกฎหมายของเราจึงกินความถึงสัญญาทุกชนิด
แต่ถ้าเป็นสัญญาที่ผิดกฎหมาย นายหน้าก็ไม่มีส่วนที่จะเรียกร้องค่า
บำเหน็จได้เท่านั้น เช่น สัญญานายหน้าเพื่อให้สินบนเจ้าพนักงานให้

ม.ร.ก.

ชระช่วยจัดหางานให้เราตั้งนี้ ย่อมถือว่ามีสัญญาโดยปริยายที่จะให้คำบำเหน็จแก่เขา หากเขาหางานให้เราทำได้. แต่ทงนเป็นแต่ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งไม่คดัดสิทธิของคุณที่จะนำดับถึงข้อตกลงเป็นอย่างอื่นได้. และถ้าหากคำบำเหน็จ มิได้กำหนดจำนวนกันไว้โดยแน่นอน ก็ต้องถือเอาตามธรรมเนียม ที่เคยเรียกร้องเอาแก่กันในกิจการชนิดนั้น ในข้อนี้ให้ดูประมวลแพ่ง ๑ ม. ๘๔๖ ด้วย.

นายหน้ามีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาคำบำเหน็จได้ก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกัน สำเร็จ เนื่องจากแต่ละแห่ง การที่นายหน้าได้ชี้ช่อง หรือจัดการนั้น (ดู ม. ๘๔๕) และคำว่า “สำเร็จ” ตามมาตรานั้นขอให้เป็นที่เข้าใจว่าไม่ได้หมายความว่าสัญญานั้นจะต้องสำเร็จจนถึงที่สุด เพียงแต่ นายหน้าได้ทำการจนหมดหน้าที่แล้วก็เป็นการเพียงพอ กล่าวคือ ถ้าทั้งสองฝ่ายเขาตกลงทำสัญญากัน ซึ่งเป็นการผูกมัดกันตามกฎหมายแล้ว นายหน้าก็หมดหน้าที่ และไม่เป็นข้อสำคัญว่าฝ่ายใดฝ่าย ๑ จะได้ปฏิบัติการครบถ้วนตามสัญญาหรือไม่ หรือว่าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้กระทำผิดสัญญากันในภายหลังก็ดี ก็ไม่ทำให้นายหน้าหมดสิทธิที่จะรับค่านายหน้าได้ ตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อได้วางเงินมัดจำเป็นสัญญาผูกมัดกันแล้ว ต่อมาในภายหลังผู้ขายจึงปฏิเสธสัญญาเสีย แม้กระนั้นนายหน้าก็มีสิทธิที่จะได้คำบำเหน็จ (ดูฎีกาที่ ๔๔๓/๒๔๖๑ คดีระหว่างนายแซมมวดลปริกเฮาส์ โจทก์ นายตัน บุนฮวด จำเลย) และคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๓๒/๒๔๗๑ ระหว่างนายศิริ สุขสุภาโจทก์ นายจ่วนเซ็ง นายเบียว นายเด็ก นายฮะ จำเลยซึ่ง

เรียกเอาคำบำเหน็จได้เมื่อใด

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

วินิจฉัยว่า เมื่อนายหน้าได้ชักนำบุคคลที่ ๓ มาเข้าทำสัญญากับจำเลยผู้
ได้ตกลงจะให้บ้านเห็นแก่หน้าตามความในประมวลแพ่งฯ พ.ศ. ๒๕๕
แล้ว จำเลยต้องให้บ้านเห็นแก่หน้า แม้ผลที่สุดสัญญาจะเลิกกันไป
โดยจำเลยทำผิดสัญญาก็ดี (ดูบทระบิดเล่ม ๑ หน้า ๓๑๗ และพุดินดด้วย)

ตัวอย่างอีกเรื่อง ๑ ข. เจ้าของที่ดินมอบให้ จ. เป็นนายหน้า
ขายที่ดินแปลง ๑ โดยมีข้อตกลงกันว่าถ้า จ. ขายที่ดินได้เกิน ๑๐๐๐ บาท
แล้วเงินที่เกินเท่าใดให้เป็นของ จ. นายหน้า จ. บอกขายที่ดินให้แก่ ส.
เป็นเงิน ๑๕๐๐ บาท และได้นำ ส. มาทำสัญญาวางเงินมัดจำต่อ ข. เจ้า
ของที่ดิน ทั้งได้กำชับว่าอย่าให้ ข. เจ้าของที่ดินบอกราคาที่ต้องการ
ขายโดยแท้จริงให้แก่ ส. ทราบ ข. ตกลงรับรอง แต่ต่อมา ข. กลับบอก
ความจริงให้ ส. ทราบ ส. จึงกลับใจไม่ซื้อที่แปลงนั้น จึงทำให้ จ.
ขาดประโยชน์ไป ๕๐๐ บาท ดังนี้ ข. เจ้าของที่ดินต้องใช้เงินจำนวนนี้
เป็นค่าบ้านเห็นแก่หน้า ให้แก่ จ. เพราะถือว่า จ. ได้ทำการครบถ้วนตาม
หน้าที่แล้ว ให้เทียบคู่ฎีกาที่ ๓๐๔/๒๔๖๕ ระหว่าง พระจงรักษ์นรดีห
โจทก์ หม่อมเจ้ารัชไชยเฉลิมวงษ์ จำเลย (ขรมสารเล่ม ๖
หน้า ๒๒๕)

แม้ว่าจะขายได้ราคาต่ำกว่าที่ได้กำหนดไว้แต่เดิม เจ้าของที่ดิน
ก็ยังต้องรับผิดชอบใช้ค่านายหน้าเช่นเดียวกัน ให้คู่ฎีกาที่ ๔๔๖/๒๔๗๓
คดีระวางนายศิริ ศุภสฎา บริษัทแมงค้ เอดดินโดเงิน จำเลย ซึ่งข้อ
เท็จจริงในคดีนี้ได้ความว่า โจทก์เป็นนายหน้าขายที่ดิน ได้ชักจูง
ผู้ซื้อกับจำเลยมาติดต่อกัน และกรวชขอขายได้เป็นผลสำเร็จอันเนื่อง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

มาจากการกระทำของโจทก์ ซึ่งเป็นนายหน้าแล้ว ถึงแม้จะขายได้
 ราคาต่ำกว่าที่ได้กำหนดราคากันไว้ตั้งแต่แรก โดยผู้ซื้อกับจำเลยไป
 เปรียบตรงต่อกันและจำเลยยอมลดราคาให้ก็ มิได้ตัดสิทธิของ โจทก์
 ที่จะได้รับค่าบำเหน็จเต็มตามสัญญา หรือว่าถ้าได้ความว่ากิจการดำริ
 เพราะการกระทำของนายหน้าแล้ว คู่สัญญาต้องจ่ายค่านายหน้าตาม
 สัญญาที่ตกลงกันไว้ จะยกเอาข้อที่ตัวไปตกลงให้ค่านายหน้าแก่ผู้
 ซื้อมาแก้ตัวให้พ้นความรับผิดชอบไม่ได้ ให้ดูฎีกาที่ ๗๑๕/๒๕๑๒ นางศิริ
 กับพวก โจทก์ หม่อมเจ้าหญิงภักตร์พิทักษ์กับพวก จำเลย

แต่ถ้าสัญญาจะวางผู้ซื้อและผู้ขายที่ใดทำไว้ต่อกันนั้นเงินไซเป็น สัญญาที่ทำกันมีเงื่อนไข
 เงื่อนไขบังคับก่อน ดังนั้นนายหน้าจะเรียกร้องมาเห็นค่านายหน้าก็ต่อ
 เมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จจริง เป็นต้นว่าถ้าในสัญญานี้จะวางผู้ซื้อและผู้ขาย
 ทำสัญญากันโดยมีข้อตกลงกันไว้ว่า ในระหว่าง ๓ เดือนนับแต่วันเซ็น
 สัญญา ถ้ามีพระราชกฤษฎีกาให้ตัดถนนผ่านที่ดินแปลงที่จะตกลง
 นายหน้าจะเรียกร้องเอาค่าบำเหน็จตั้งแต่วันเซ็นสัญญานั้นหาได้ไม่ ต้อง
 รอไปจนกว่าเงื่อนไขนั้นได้สำเร็จแล้ว (ดู ม. ๑๕๕ วรรค ๓ ตอนท้าย)
 หรือเป็นต้นว่า เป็นสัญญาที่ยอมให้ผู้ซื้อพอใจได้ภายในกำหนดเวลา
 ระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้นต้องพินกำหนดเวลานั้นแล้ว และผู้ซื้อตกลงรับ
 ซื้อ นายหน้าจึงจะได้รับบำเหน็จ

ความที่อธิบายและชักตัวอย่างให้ ดูแล้วจะเห็นได้ว่าข้อสำคัญอยู่
 ที่ว่าสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จหรือไม่เท่านั้น ถ้าทั้งผู้ซื้อและผู้ขายไม่

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เขาทำสัญญาที่จะผูกมัดกันแล้ว นายหน้าก็ไม่มีสิทธิได้ค่าบำเหน็จ แม้
 ถึงว่าจะได้ตั้งต้นลงทุนลงแรงไปแต่ตัวสักเพียงใด ให้ดูฎีกาที่ ๕/๒๔๗๖
 คดีระหว่างนายสีฮาด ดุทธิมหงา โจทก์ นายเติก แดงเมือง นางสาวจัน
 แดงเมือง นางสาวทองอยู่ แดงเมือง จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า
 เมื่อสัญญาที่นายหน้าได้ชักนำมิได้ทำกันจนสำเร็จ นายหน้าไม่มีสิทธิได้
 บำเหน็จตามประมวลแพ่ง ฯ ม. ๑๔๕ แม้ถึงว่าการไม่สำเร็จนั้นจะเนื่อง
 มาแต่พฤติการณ์อันเกี่ยวกับบุคคลผู้ใด ตกลงจะให้ คำนายหน้าอยู่บ้าง
 กดี เพราะในเรื่องนี้คดีนี้เจ้าของหลายคน เจ้าของคนหนึ่งตกลง
 กับโจทก์ให้เงินนายหน้าออกขาย โจทก์ได้จัดหาผู้ซื้อมาพบกับเจ้าของ
 คนที่ได้ออกขาย แต่การซื้อขายไม่ตกลงโดยเจ้าของคนอื่น ๆ ไม่ยอม
 ขาย โจทก์จึงฟ้องเรียกค่านายหน้า ศาลฎีกาว่าโจทก์ฟ้องไม่เข
 ดังเหตุที่กล่าวแล้ว

ส่วนค่าใช้จ่ายที่นายหน้าได้เสียไปแล้วนั้น แม้อ้างว่าสัญญานั้น
 จะได้กระทำกันสำเร็จหรือไม่ก็ตาม นายหน้าไม่มีสิทธิจะเรียกร้องให้
 เขาชดใช้ได้เงินใดแต่จะได้มีข้อตกลงกันไว้เป็นการแน่นอนเท่านั้น ด้วย
 เหตุนี้ค่านายหน้าไม่ต้องกรจะขาดทุนหรือเขาเอนเปด ๆ ในเมื่อค
 ฎีกาที่แนะนำให้นำมาพบพูดคุยกันแล้วไม่ตกลงเขาทำสัญญากัน นาย
 หน้าก็ควรจะหาวิธีของกัน โดยมีข้อตกลงกับผู้ให้สัญญาเดี่ยว แม้จะ
 ได้ตกลงกันหรือไม่ก็ตาม ต้อง ใช้ค่าเสียหายของนายหน้าเท่าที่ได้ เสียไป
 ในการนั้นกันไว้เสียให้แน่นอน

นายหน้าไม่มีสิทธิได้รับค่าบำเหน็จหรือรับชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เสีย

ไปถ้าหากว่า นายหน้าได้ทำการให้แก่บุคคลภายนอก หรือได้รับค่านั้นแต่
 บุคคลภายนอกเช่นว่านั้นจะให้ค่าบำเหน็จฉันไม่ควรแก่นายหน้าผู้กระ-
 ทำการ โดยสุจริตอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกร ทักคนเขารับทำหน้าที่ของนาย
 หน้า ให้ได้ประมาณแห่ง ๆ ม. ๘๔๗ เพราะฉะนั้นตามในมาตรานี้ได้
 พิเคราะห์ตามคัมภีร์โดยละเอียดแล้วนักคิดว่า กฎหมายไม่ได้ห้ามนาย
 หน้าทีเดียวว่า ไม่ให้ทำการแทนบุคคลภายนอกหรือจะรับค่านายหน้า
 จากคนภายนอกไม่ได้ทีเดียว ถ้าการทำการเป็นนายหน้าให้คนภาย
 นอกด้วย ไม่เป็นการทำให้ออกฝ้าย ๑ เสียรดเสียเปรียบกัน หรือว่า
 ผลประโยชน์ขัดกันแล้ว นายหน้าก็ยอมทำการได้ คือว่า ตามคัมภีร์
 แล้วต้องไม่เป็น การฝ่าฝืนต่อกร ทักคนเขารับทำหน้าที่ของนาย
 หน้าได้ และกรรับบำเหน็จจากคนภายนอกตามมาตรานี้จะต้องเป็นค่า
 บำเหน็จ อันไม่สมควรซึ่งถ้าเป็นนายหน้าทำการ โดยสุจริตแล้วคงไม่รับ
 เขาบำเหน็จเช่นว่านั้นและอย่างใดจึงจะเป็นค่าบำเหน็จที่ไม่สมควร หรือ
 ทำการเป็นการฝ่าฝืนต่อกร ทักคนเขารับทำหน้าที่ของนายหน้าอัน เหล่านี้เป็น
 ข้อเท็จจริงซึ่งต้องวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตามความใน
 มาตราจึงน่าจะเข้าใจว่า ข้อสำคัญอยู่ที่การที่นายหน้าทำนั้นผลประโยชน์
 จะขัดกันหรือไม่เท่านั้น ถ้าไม่ขัดกันแล้วก็อาจทำได้ ให้ดูฎีกาที่
 ๓๔๔/๒๔๖๗ ระวัง นายใช้ ตั้งชมาตย์ โจทก์ นายพร้อม ด่าตั้งตั้ง
 จำเลย ซึ่งข้อเท็จจริงได้ความว่า โจทก์ได้บอกขายที่ดินแห่ง ๑ ของ พ.
 แก่จำเลย เป็นราคา ๓๓๐๐ บาท จำเลยเห็นถูก จึงขอให้โจทก์นำจำเลย
 ไปพูดตกลงกับ พ. สัญญาจะให้ค่าจ้างโจทก์ ๓๐๐ บาท โจทก์จึงไป

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

บอก พ. และตกลงกับ พ. ว่าถ้าขายนาได้ ๓๐๐ บาท พ. จะต้องให้ค่านายหน้าโจทก์ ๓๐๐ บาท ถ้าขายได้เพียง ๓๒๐๐ บาท โจทก์ก็ไม่คิดค่านายหน้า แต่โจทก์ก็พาจำเลยไปตกลงกับ พ. โจทก์ได้รับค่านายหน้าจาก พ. ๓๐๐ บาท แล้วฝ่ายจำเลยให้ ๕๐ บาท อีก ๘๐ บาทไม่ยอมให้ และต่อสู้ว่า โจทก์เป็นนายหน้า ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้เสียเปรียบ จึงไม่ต้องให้ค่านายหน้า ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโจทก์ได้สัญญากับจำเลยเพียงครึ่งเป็นผู้ชักนำจำเลยกับ พ. ให้พบพุดจาซอชากันเท่านั้น เมื่อโจทก์ได้ทำหน้าที่ครบถ้วนแล้ว โจทก์รับค่านายหน้าทั้งต้องฝ่ายได้ ไม่ผิดหน้าที่ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ แม้ถึงว่าจะได้อินิจฉัยไว้ก่อนประกาศใช้ประมวลแพ่ง ฯ บรรพ ๓ นกต แต่เมื่อได้อินิจฉัยตามเหตุและผลของคดีบท ม. ๘๔๗ ดังกล่าวแล้ว ในข้างต้นจึงเข้าใจว่า อาจใช้เป็นตัวอย่างได้เหมือนกัน

หน้าที่และความรับผิดชอบของนายหน้า

ตามที่ได้อธิบาย มาแล้วว่า นายหน้าเป็นแค่สื่อ ซึ่งช่วยให้เขาได้เข้าทำสัญญากันเท่านั้น นายหน้าไม่มีส่วนใด เกี่ยวของ หรือมีนามเป็นคู่สัญญากับ เขาด้วยเลย ดังนั้นนายหน้าจึงไม่มีอำนาจ ที่จะ รับเงินหรือรับ ชำระหนี้ไว้ แทนผู้ เป็น คู่สัญญาได้ แต่ทั้ง นี้ เป็นข้อ สันนิษฐาน ของกฎหมาย เท่านั้น เว้นไว้แต่จะ ได้รับอำนาจ เป็นพิเศษ จึงจะ ทำได้ ให้ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๘๔๘ และนอกจากนี้ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่าย ๑ ซึ่ง นายหน้าได้ทำการเป็นสื่อ นั้น ไม่ทำการ ชำระหนี้ตาม สัญญาที่ทำไว้ แก่กันแล้ว นายหน้าก็ไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัว ที่ว่านถ้อยได้ว่าเป็นหลักทั่วไป เว้นไว้แต่นายหน้าจะมีใ้บอกชื่อของ อีกฝ่าย ๑ ให้รู้ถึงอีก

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๒๒๓

ฝ่าย๑เท่านั้น ให้คปรมวลแห่ง ๖ ม. ๘๔๘ การที่บัญญัติให้นายหน้า
ต้องรับผิดชอบ ในกรณีเช่นนี้ ก็เป็นวิธียกเว้นการ ทจจวิต ของนายหน้า
ทำนองเดียวกับเรื่องตัวแทน เขาทำสัญญา โดยไม่เปิดเผยชื่อตัวการและ
หาตัวการไม่ได้ตั้งที่ศึกษามาแล้ว

ม.จ.ก.

ภาค ๓

จัดการงานนอกสั่ง

จัดการนอกสั่งคืออะไร?

จัดการนอกสั่ง — คือเมื่อบุคคลคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ผู้จัดการ” ได้เข้าทำกิจการ ของบุคคล อื่นคน ๑ ที่เรียกว่า “ตัวการ” (คือ เจ้าของบริษัทหรือเจ้าของกิจการ) โดยที่เขามิได้ว่า ฐานะงาน ให้ให้ กระทำ หรือว่าโดย ไม่มีสิทธิ ที่จะทำงาน นั้นแทนเขาได้ ตัวอย่างเช่น นายแดงเพื่อนบ้าน ของนายเขียว ทั้งบ้านได้ไม่มี ใครเฝ้าแล้วตัวเองไป ต่างจังหวัด ค่อยมาเกิดป่วยใหญ่พิดเขาถึงคาเรือนเปิดไป ตัวเรือน เขาก็จะมาพึ่งตง นายเขียวจึงจัดการซ่อมแซมหลังคา และเอาไม้ ค้ำจนตัวเรือนให้ตั้งตรงตงเกว การกระทำของ นายเขียวตงนี้ได้ชื่อ ว่าเป็นการจัดการงานนอกสั่ง และการสอดเข้าไปทำการ โดยนายเขียว ตงทวน นายเขียวจึงมีหน้าที่ ที่จะตง จัดทำ ไป ใน ทาง ที่จะให้ สัม ประโยชน์ของนายแดงเจ้าของเรือน ซึ่งอาจเป็น ความ ประสงค์ ที่แท้ จริงของนายแดง ที่นายเขียวได้ทราบมาก่อนแล้ว หรือว่าตามเหตุผล ซึ่งตนเอง จะสันนิษฐานเอาได้ ว่าเป็นความตง ใจของ นายแดงเจ้าของ เรือน และ ถ้า เมื่อได้ ทำการ ซ่อมแซม เป็นการ เรียบร้อย สัม ตาม ความ ประสงค์ของนายแดงเจ้าของเรือนแล้ว นายแดงเจ้าของเรือน เมื่อกลับ มากมีหน้าที่ตง ชดใช้ค่า ใช้จ่ายที่นายเขียว ตงเสีย ไป ในการที่จัดการ ซ่อมแซมเรือนนั้น - ให้ดูประมวลแพ่ง ร.ม. ๓๑๕ และ ๔๐๓

จัดการ นอก สั่ง น ม หัก มา ตัง แต่กฎหมาย โรมัน ซึ่ง เรียกว่า Negotiorum gestio. และกฎหมายวางหลักไว้โดยอาศัยหลัก ความ ยุติธรรม และเกี่ยวกับนโยบายของกฎหมายเพื่อความคุ้มครอง และเป็นการ สนับสนุนความ เชื่อเพื่อไม่ตรึงตัวในวงการ สมาคม ระวัง เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าหากไม่มีกฎหมายคุ้มครองในชั้นแล้ว มนุษย์ จะต่างคนต่างอยู่ ตัวใคร ก็ตัวใคร ทั้งจะไม่คิด ช่วยเหลือ เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน เพราะเหตุว่าถ้าเขาได้ ตงทุนตรงรอนช่วยเหลือคนอื่นไป แล้ว กลับไม่มีหนทางเรียกให้ชดใช้ได้แล้ว เช่นนี้ใครเขาจะยอมขาดทุนเปล่า ๆ จริงอยู่แม้ถึงว่าจะมีหลักในทางศีลธรรมซึ่งเพื่อนมนุษย์อาจ เผื่อแผ่เชื่อเพื่อ ต่อกัน โดยมีได้คิดถึงประโยชน์ส่วนตนด้วยแต่ก็คิด เพียง เท่านั้นไม่เพียงพอ และเพื่อส่งเสริม นโยบายอัน กฎหมายจึงได้ บัญญัติไว้ให้เป็นการ แน่นอน เพื่อ ประกัน และรับรอง ถึงสิทธิของผู้ จัดการ และในขณะที่เดียวกันก็มีบทบัญญัติควบคุมการกระทำของผู้ จัดการไว้ด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่าจัดการงานนอกสั่งนี้เป็นความรับผิดชอบ ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายบัญญัติไว้ เป็นพิเศษ และไม่ใช่เพราะ ความตกลง ยินยอมของผู้เป็นฝ่าย ดังนั้นจัดการงาน นอกสั่งจึงไม่ใช่ นิติกรรมสัญญา ตามประมวลแพ่ง ม. ๑๓๒ แต่เป็นหนี้ชนิด ๓ ซึ่ง เป็นผลของกฎหมายบัญญัติไว้ เป็นพิเศษ

เหตุใดจึงบัญญัติ
กฎหมายประเภทนี้ไว้

จัดการนอกสั่งไม่ใช่
นิติกรรมสัญญา

หนึ่งแม้ถึงว่า จะมีหลักกฎหมาย ในเรื่องถ้า มิควร ได้ ยู่แล้ว ก็ตาม แต่ถ้าเราพิจารณาหลักกฎหมายสองประเภทนี้เปรียบเทียบกับกันแล้ว จะเห็นว่าในเรื่องถ้ามิควรได้นั้น ใครจะทำแทนใคร และจัดการ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

กันอย่างไร ทั้งจะเป็นการสัมประโยชน์ ของตัวการหรือไม่ ไม่มี
 ตัวบทกฎหมายกล่าวคุ้มครองไว้ ทั้งไม่ใช่ปัญหาสำคัญด้วย ข้อ
 สำคัญอยู่ที่ว่า ถ้าบุคคล คนหนึ่งได้ ทรมาน ตั้งใจ จาก คนอื่น โดย
 ปราศจากมุตอันจะอ้างตามกฎหมายได้ และเป็นการทำให้บุคคลอีก
 คน ๑ เสียเปรียบแล้ว ตนจำ ต้อง คั้นทรมาน ให้แก่เขา หรือว่าอย่าง
 ง่าย ๆ ก็คือเพ่งเต็งถึงหน้าของผู้ที่ได้ ตามไว้ว่าต้อง ตั้งคนชดใช้ให้
 เขาเท่านั้น ส่วนในเรื่อง จัดการงานนอกสั่งนั้น เป็นเรื่องที่คน ๑ เข้า
 จัดการแทน บุคคลอีกคน ๑ ถ้าเป็นการ สัมประโยชน์ แล้วก็เรียกร้อง
 ให้ชดใช้ค่า ใช้จ่ายได้ แม้ในเรื่อง ผดบังคัมให้ชดใช้ ค่าใช้จ่ายดังว่า
 นี้ ในกฎหมายทั้งสองลักษณะนี้ก็ผลต่างกันอยู่ เช่นในเรื่องจัดการ
 การนอกสั่ง ถ้าจัดกา เป็น การ สัม ประโยชน์ หรือ ต้องตามความ
 ประสงค์ของตัวการแล้ว ผู้จัดการเรียกให้ตัวการชดใช้ค่า ใช้จ่ายเท่า
 ที่ได้เสียไปแล้วคืนได้ เช่นเดียวกับสิทธิของตัวแทน (ดู ม. ๕๐๑)
 แต่ถ้าการจัดกิจการนั้นไม่เข้าลักษณะจัดการนอกสั่ง กล่าวคือเป็นการ
 ขัดกับความประสงค์ของตัวการเป็นต้น จึงต้องบังคับให้ตัวการคืนตั้ง
 ของให้ผู้จัดการตามลักษณะตามกฎหมายได้ (ดู ม. ๕๐๒ วรรค ๑) ซึ่ง
 จะเห็นได้ว่าผู้จัดการไม่ได้ รับชดใช้ จนครบจำนวนตามที่ตนได้ขอกเงิน
 ไป เช่นในเรื่องนายเขี้ยวช่อมบ้านนายแดง ในอุทธรณ์ที่กล่าวแล้ว
 ข้างต้น ถ้านายเขี้ยวทราบดีว่าความจริงนายแดงก็ต้องการจะให้เรือน
 พังโดยไม่คิดจะช่อมแซมอีก และได้เคยบอกความประสงค์ให้นายเขี้ยว
 ทราบไว้แล้วด้วย นายเขี้ยวก็เรียกให้นายแดงชดใช้ค่าแรงค่าเช่าไม่ได้

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๑

นายแดงมีหน้าที่ที่จะส่งเจ้าทศวาเรณคนให้ท่านนี้ ส่วนค่าแรงถ้าหาก
ได้ว่าจ้างก็ขอความช่วยเหลือ ก็เป็นอันไม่ได้ คั้นกตัญญูขาดทุนเปล่า และ
จะเรียกร้องให้นายเขียวชำระตามสัญญาจ้างก็ไม่ได้ จึงเห็นได้ว่าไม่ได้
รับชดใช้เต็มจำนวนเท่าที่ตนออกไป และถ้าเป็นกรณีของบงคับให้
คั้นกันตาม ม. ๔๑๗ ด้วยแล้วจะเรียกให้คืนได้ก็แต่เฉพาะในส่วนที่ทำ
ให้ทรัพย์สินของเขามิ่วราคาเพิ่มขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ต้อง
บัญญัติกฎหมายลักษณะจัดการนอกสั่งให้เป็นมรดกพิเศษพิเศษเพิ่มชดใช้
เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้จัดการนอกสั่ง เพื่อให้ได้รับชดใช้ค่าเสียหาย
ให้คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่เขาต้องเสียไป

นอกจากนี้ในเรื่องจัดการนอกสั่ง ยังมีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการ
จัดการไว้ว่าต้องให้เป็นการล้มประโยชน์ของตัวการ ตัวการจึงจะมี
หน้าที่รับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติคุ้มครอง
ไว้ดังนี้แล้ว ถ้าใครขบใจจะเข้าไปจัดการของผู้ใด ก็จะไป
ทำเล่นตามชอบใจ เข้าไปตองทำเล่น ทำได้สักครึ่ง ๆ กลาง ๆ
แล้วถกตงเสีย แล้วก็จะมาร้องว่าได้ทำการนอกสั่งและขอชดใช้ค่าเสียหาย
ถ้าเป็นดังนี้แล้วการทักตจะสนับสนุนนโยบายที่ให้เพื่อนบ้านใกล้
เคียงเขมือเพอกัน การกตบจะเป็นผลร้ายเสียอีก เป็นต้นว่า ถ้าขณะที่
ข้าพเจ้ากำลังบรรยายคำสอนอยู่นี้ มีผู้เอาตัวมาทารถข้าพเจ้าให้ใหม่
หาได้สักครึ่งคนแล้วก็ทิ้งไว้ แต่จะทำมาเก็บเงิน โดยอ้างว่าได้จัดการ
นอกสั่งคือทาส์รถให้ข้าพเจ้าแล้ว ถ้ายอมให้ทำเช่นนั้นได้แล้ว เชื่อว่า
กรรมกรว่างงานคงไม่มี ถ้าใครจนจนมากก็เลยไปจัดการทรัพย์สินของ

ม.๒๓๑

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

คนอื่นได้ทบทวนแล้วเรียกมาให้เจ้าของทรัพย์สิน และเพื่อป้องกันความ
ยุ่งยากเช่นกฎหมายจึงบัญญัติไว้เป็นพิเศษ และกำหนดหน้าที่ของผู้
จัดการนอกสั่งไว้ว่า ถ้าจะต้องทำของเขาให้สัมประโยชน์ตามความ
ประสงค์ของตัวการ มิฉะนั้นตัวเองก็ต้องรับผิดชอบต่อเขาเหมือนกัน
คือกำหนดหน้าที่ในการรับผิดชอบไว้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

การจัดการนอกสั่งต่างกับเรื่องตัวแทนในข้อสำคัญดังนี้:-

จัดการนอกสั่งต่างกับ
ตัวแทนอย่างไร

ก. สัญญาตัวแทนเกิดขึ้นได้ด้วยความตกลง ระหว่าง ตัวการ กับ
ตัวแทน โดยตัวแทนยอมตกลงกระทำการในนามของตัวการ ส่วน
ในเรื่องจัดการนอกสั่งนั้น ผู้จัดการเข้าทำกิจการโดยไม่ได้รับคำสั่งหรือ
ความตกลงจากเจ้าของทรัพย์สินหรือตัวการก่อนเลย ทั้งตัวการก็ไม่ได้
ทราบว่าผู้จัดการจะเข้ากระทำการเช่นนั้นเพื่อตนด้วย

ข. ตัวแทนอาจทำเพื่อประโยชน์ของคนอื่นนอกจากตัวการก็ได้
กล่าวคือ ตัวการไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือเจ้าของกิจการ
นั้นเองเสมอไป แต่ในเรื่องจัดการนอกสั่งแล้วต้องทำเพื่อประโยชน์
ของเจ้าของกิจการเท่านั้น

ค. สัญญาตัวแทนเป็นเอกเทศสัญญา และหนึ่งจึงจำต้องปฏิบัติ
ต่อกัน ความสัญญานั้นเกิดขึ้นด้วยความตกลงของคู่สัญญา ส่วน
จัดการงานนอกสั่งนั้น หนึ่งจำต้องปฏิบัติต่อกันเกิดขึ้นเพราะผลของ
กฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษโดยอาศัยหลักความยุติธรรมและนโยบาย
ตามที่ความนั้นเป็นข้อแตกต่างกันในหลักใหญ่ นอกจากนั้นข้อให้
ตั้งเกิดผลแตกต่างกันในข้อเล็ก ๆ อีกหลายประการ เช่น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๓๓

๑. ในเรื่องตัวแทน ผลสำเร็จของกิจการนั้นจะสัมพันธ์หรือไม่ หาใช่ข้อสำคัญ แต่ในเรื่องจัดการงานนอกสั่งแล้วการกระทำต้องเป็นการสัมพันธ์ของเจ้าของกิจการ

๒. ตัวแทนตัวการต้องรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องตะเมิด แต่ในเรื่องจัดการงานนอกสั่งหาเป็นดั่งนั้นไม่

๓. ในเรื่องบำเหน็จ ตัวแทนอาจได้รับบำเหน็จเป็นผลกำไรของค่าเห็นใจเห็นชอบได้ แต่ในเรื่องจัดการงานนอกสั่งแล้วผู้จัดการไม่มีผลเห็นใจหรือผลกำไร ส่วนที่จะได้ก็เพียงเท่าที่ตนออกเนื้อไปเท่านั้น

สาระสำคัญของลักษณะจัดการนอกสั่ง อาจ แบ่ง แยก ขยาย เป็น ข้อ ๆ ดังนี้ คือ:-

หมักหมมธุระของการจัดการนอกสั่ง

๑. ต้องมีการเข้าทำกิจการ

คำว่าจัดการงานนอกสั่งนั้นยอมเป็นการแต่งตั้งอยู่ในตัวแล้วว่าต้องได้สอดเข้าไปทำงานอย่างใดอย่าง ๑ ของเขา ไม่ใช่อยู่เฉยๆ โดยไม่ได้ติดตามตรวจสอบเข้าไปทำงานของผู้ใด ก็ถือไม่ได้ว่าได้เข้าไปทำกิจการของผู้อื่นและถือถือว่าเข้าไปทำกิจการของเขา จึงหมายความว่าผู้จัดการต้องได้เข้าไปยุ่งย้อมในกิจการของตัวการ ซึ่งอาจยกตัวอย่างให้ฟังได้ดังหลายดั่งอย่าง เช่นกำแพงบ้านของเขาพัง เข้าไปช่วยจัดการซ่อมแซมให้ ถ้าเป็นชาวสวนด้วยกัน นำท่อมสวนก็ช่วยทำทามบถนนให้ ถ้าเป็นชาวทะเลไปปะปตาของเขาจะแตกหรือไม่ได้ปะป๊ะหลุดตอชย ช่วยจัดหาไม้ซ่อมแซมปะป๊ะให้เขา ถ้าเป็นพ่อค้า เจ้าของเขาไม่อยู่ ช่วยจัดการดูแลร้านให้เขา ถ้าพูดเรื่องหนี้สิน เจ้าหนี้เขาจะ

ม.ร.ภ.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

พ้องเพอนบ้านหรือเพอนของเรา ก็เขาใช้ชำระหนี้แทนเขาเป็นต้น เหล่านี้
 ถือว่าได้เข้ากระทำการกิจตามความหมายในหลักกฎหมาย และถ้าการ
 เข้าทำกิจการนี้โดยเขามีอำนาจอันใช้หรือโดยที่ตนไม่มีสิทธิกระทำ
 และได้เริ่มตนเข้าทำแล้วก็มีหน้าที่จะต้องจัดการให้สำเร็จไปด้วยดี ส่วน
 การกระทำจะเป็นผลให้เกิดมูลหนี้ทางจัดการงาน นอกสั่งได้หรือไม่
 ต้องวินิจฉัยต่อไปในหลักอื่น และต้องให้เป็นการสำเร็จผลประโยชน์
 ของตัวการด้วย ซึ่งปัญหาว่าการเข้ากระทำการกิจของผู้อื่นเช่นว่า
 นี้กิจการที่กระทำนั้นจำต้องเป็นการชอบด้วยกฎหมายเสมอไปหรือไม่
 เป็นต้นว่า นายแดงตั้งสำนักงานรถลอบพาของหนีภาษี นายขาวเข้าไป
 ช่วยจัดการให้ในขณะที่นายแดงไปต่างจังหวัด และได้จัดการงานไป
 เป็นการสัมประโยชน์ของนายแดงทุกประการ เช่นนี้นายขาวจะเรียก
 รั้งให้นายแดงชดใช้ค่าใช้จ่ายได้หรือไม่นี้ เห็นว่าน่าจะไม่ได้ แม้ถึง
 การจัดการนอกสั่งจะไม่ใช้นิติกรรมสัญญา และจะนำบทมาตรา ๑๓๓
 มาปรับบทไม่ได้โดยตรงทีเดียวก็ดี แต่ถ้านายขาวมาฟ้องขอให้ศาล
 บังคับ ศาลก็คงไม่บังคับให้เพราะตนเองไม่ได้มาขอความยุติธรรม
 ด้วยมือบริสุทธิ์ (เทียบ ม. ๕๓๓) และด้วยเหตุนี้การเข้าทำกิจการ
 ในข้อนี้จึงต้องเป็นการที่ชอบด้วยกฎหมายด้วย

(๒) ต้องเกี่ยวข้องกับ
 ทรัพย์สินหรือกิจการ
 ของตัวการ

๒. การจัดการ ต้องเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สินหรือ
ตัวการ

“การเข้าทำกิจการ” ตามความหมายในประมวลแพ่ง พ.ม. ๓๕๕
 นั้น หมายความว่า เป็นการเข้าจัดการอันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือกิจการ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๕

ของเจ้าทรัพย์หรือคฤหาสน์ซึ่งเขามียุติหรือมรดกเป็นเจ้าของ อยู่แต่
จึงไม่หมายความว่าช่วยจัดการของนาย เพื่อหาทรัพย์สินซึ่งจะ
พวงมาข้างหน้า เพื่อคฤหาสน์หรือเจ้าของทรัพย์นั้น ว่าอย่างง่าย ๆ
ก็คือในขณะที่ผู้จัดการเขาช่วยกระทำกิจการนั้น กิจการนั้นต้องเป็น
ของคฤหาสน์อยู่แต่ แม้ถึงว่าเป็นสิทธิในของทรัพย์สินของคฤหาสน์ก็ใช้ได้
เหมือนกัน แต่ต้องไม่ใช่เป็นการหาทรัพย์สินหรือสิทธิซึ่งจะมชนใหม่ให้
คฤหาสน์ ตัวอย่างเช่น นายดำเข้าไปจัดการจับจองที่ดินในป่าว่างเปล่า
โดยตั้งใจว่าจะจับจองให้แก่นายแดง และได้ไถ่ถอนสร้างหักต่างทางพง
โดยเป็นการทำแทนนายแดงทั้งสิ้น ดังนั้น ไม่ถือว่าการที่นายดำได้เข้าทำ
ไปเป็นการจัดการงานนอกสั่ง เพราะในขณะนั้นนายดำยังไม่ได้เป็นของ
นายแดงทั้งนายแดงก็ยังไม่มีสิทธิในป่าที่จับจองชนใหม่ ดังนั้นงานนั้น
ก็ไม่ใช่กิจการของนายแดง

๓. ต้องเป็นการที่เข้าไปโดยเขามีได้สั่งหรือโดยไม่มีสิทธิจะทำได้
การที่กระทำไปจะเป็นการจัดการนอกสั่งก็ต่อเมื่อเจ้าของงานเขา
ไม่ได้สั่งเสียหรือตกลงยินยอมให้คนทำแทนประการ ๑ หรือว่าตนเอง
ไม่มีสิทธิหรืออยู่ในฐานะที่จะทำการนั้นแทนเจ้าของกิจการนั้นได้ ดังที่
กล่าวไว้ใน ม. ๓๑๕ ซึ่งมีว่า โดยเขามีได้ว่าชานวานใช้ให้ทำหรือมิได้
มีสิทธิที่จะทำการงานนั้นแทนผู้อื่นด้วยประการใดก็ได้ และถ้าเจ้าของงาน
เขามอบหมายให้กระทำแทนเขาแล้ว อำนาจที่กระทำไปก็เกิดแก่นิติกรรม
สัญญาคือกลายเป็นเรื่องตัวแทนไป ไม่ได้เกิดแต่ผู้จัดการงานนอกสั่ง
แต่ถ้าผู้จัดการมีอำนาจที่จะจัดการแทนผู้อื่นได้ตามกฎหมายแล้ว ก็เป็น

(๓) ต้องทำไปโดย
เขามีได้สั่ง หรือไม่มี
สิทธิจะทำได้

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เรื่องที่จะต้องดำเนินตามกฎหมายนั้นเพราะถือว่ามีคำสั่ง ของกฎหมายให้
 อำนาจเขาเป็นพิเศษจัดการแทนเจ้าของงานได้ ตัวอย่างเช่น ในเรื่อง
 บิลา มารตาม อำนาจจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ ดังกล่าวไว้ใน
 ประมวลแพ่ง ฯ บรรพ ๕ ม. ๓๕๔๓ เป็นต้น และแม้ในข้อที่ว่ามีสิทธิ
 ทำการจัดการนอกสั่งได้ตงหนักเราต้องวินิจฉัยลงไปอีกชนหนงว่าการที่
 เขาเข้าจัดการนั้นเพื่อใคร แต่ถ้าเขาใช้สิทธินั้นเข้าทำและจัดการเพื่อ
 ตัวของเขาเองเป็นต้น ฎบเรื่องก็ไม่เข้าในลักษณะจัดการนอกสั่ง (ดู
 ประมวลแพ่ง ฯ ม. ๔๐๕) แต่ถ้าเขาใช้สิทธิกระทำไปเพื่อประโยชน์ของ
 เจ้าของทรัพย์สินแล้ว ฎบการก็อาจเป็นเรื่องจัดการนอกสั่ง ตัวอย่างเช่น
 ถ้าเกิดเพลิงไหม้บ้านนายดำ นายเขียวเพื่อนบ้านซึ่งอยุ่ติดกันได้เข้า
 ช่วยดับเพื่อจะไม่ให้ไฟไหม้ลุกลามติดต่อมาถึงบ้านของตนได้ ดังนั้น
 เจตนาของนายเขียวจะเห็นได้ว่าเข้าทำกิจการเพื่อตัวของเขาเอง จึงไม่
 ใช้เรื่องจัดการงานนอกสั่ง (ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๔๕๐) แต่ถ้าได้
 ความจริงว่าในขณะที่นายเขียวทำการเพื่อประโยชน์ของคนอื่น เขาได้
 ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์ของนายแดงด้วยเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นรูปการเรื่อง
 อาจเป็นการจัดการนอกสั่งก็ได้

(๔) เจตนาจัดการ
 เพื่อคนอื่น

๔. ต้องมีเจตนาจัดการเพื่อคนอื่น

ดังได้อธิบายและชักตัวอย่างมาในข้อก่อนบ้างแล้ว จะเห็นได้ว่า
 เจตนาจัดการเพื่อใครก็เป็นข้อสำคัญในเรื่องจัดการงานนอกสั่งเหมือน
 กัน ส่วนข้อที่ว่าเขาทำด้วยเจตนาเพื่อใครนั้นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงซึ่งจะ
 ต้องวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป ฉะนั้นการการจัดการจึงต้องทำด้วยเจตนาเพื่อ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๗

คนอื่นและการทำงานนั้นต้องเป็นของคนอื่นด้วย และถ้าผู้จัดการเขาทำ โดยเจตนาเพื่อตนเองแต่ก็ไม่ใช่ลักษณะของการจัดการนอกสั่ง (ดู ประมวลแพ่ง ม. ๓๘๕ และ ๔๐๕) ที่ว่ารวมทั้งในกรณีผู้จัดการ ถ้าผู้คิดว่างานนั้นเป็นงานของตนเอง หรือโดยเขาถือเอากิจการ ของผู้อื่นว่าเป็นของตนเอง ทั้งที่รู้ว่าตนไม่มีสิทธิ์จะทำเช่นนั้นได้ ตัวอย่างที่ว่าผู้คิดว่างานนั้นเป็นของตนเองนั้น เช่น ภายหลังเมื่อ บิดาตายแล้ว นายเขี้ยวเชื่อโดยสุจริตว่าตามพินัยกรรมที่ทำได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ บิดาได้ยกเรือนให้ตนหนึ่ง ๓ นายเขี้ยวจึงเช่าซ่อมแซม เรือนหลังนั้นไป ๓๐๐ บาท ต่อมาความปรากฏว่าบิดานายเขี้ยวได้ทำ พินัยกรรมอีกฉบับ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ระบุว่าพินัยกรรมเก่าและยกเรือน หลังนี้ให้นายแดง ฉะนั้นการที่นายเขี้ยวทำการซ่อมบ้านแทนนายแดง โดยผู้คิดว่าเป็นการทำเพื่อตนเองจึงไม่เป็นการจัดการนอกสั่ง บทบัญญัติตั้งแต่ ม. ๓๘๕ ถึง ๔๐๕ ก็นำมาใช้ในเรื่องนี้ไม่ได้ และนายเขี้ยว ก็ชอบที่จะเรียกร้องเงิน ๓๐๐ บาทซึ่งใช้จ่ายไปในการซ่อมบ้านนั้นคืนได้ จากนายแดงฐานล้าภักดี (ดู ม. ๔๐๕ วรรค ๓ และ ๔๐๖) ส่วน ตัวอย่างที่ว่าเขาถือเอากิจการของผู้อื่นว่าเป็นของตนทั้งที่รู้ว่าตนไม่มี สิทธิ์จะทำได้นั้นเช่น ในอรรถาหารณฑกต่างแล้ว ถ้านายเขี้ยวก็ทราบดี อยู่แล้วว่าเรือนหลังนั้นไม่ใช่ของตนเสียแล้ว และยังเขาทำสัญญาจ้าง นายดำให้ซ่อมแซมบ้านนั้น ภายหลังความจริงเกิดขึ้นว่านายแดงเป็น ทายาทควรได้เป็นเจ้าของบ้านนั้น ดังนั้นนายแดงอาจฟ้องนายเขี้ยวฐาน ละเมิดในการที่เขาทำสัญญาอันเป็นทางให้คนเสียเปรียบ เช่นถ้านายดำ

ม.ร.ก.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

เป็นผู้ไม่สามารถและขาดความชำนาญในฝีมือจึงทำให้นายแดงเสียเปรียบ
 หรือนายแดงจะใช้สิทธิเรียกร้องตาม ม. ๓๘๕-๓๘๖-๓๘๗ และ ๔๐๐ ก็ได้
 เช่นว่าเรียกร้องให้นายเขียวโอนสิทธิตามสัญญาจ้างที่ทำกับนายดำไว้
 (ตาม ม. ๓๓๐ ในเรื่องตัวแทน) ก็ได้ แต่ตนเองก็ต้องรับผิดชอบนาย
 เขียวเสมือนหนึ่งว่าเขาเป็นผู้จัดการ และถ้านายเขียวได้ชำระค่าซ่อม
 แซมไปแล้วเท่าใดก็เรียกให้นายแดงใช้ได้ (ให้ดูประมวลแพ่ง ๖
 ม. ๔๐๕ วรรคสุดท้าย) ตามมาตรานี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายไม่บังคับ
 ด้วการว่าต้องใช้สิทธิดังบัญญัติไว้ในมาตราหนึ่งเสมอไป แต่ถ้าการ
 ด้วการใช้สิทธิดังว่าแล้ว ตนเองก็ต้องรับผิดชอบต่อเขาในฐานะภ
 ด้วมิควรได้เหมือนกัน นอกจากนี้ให้คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๔๓/๒๔๗๒
 ระหว่างนางจับ พูลสวัสดิ์ นางเชอ แก้วศรี โจทก์ นางหุ่น กฤษณ
 ด้วทุท จำเลย ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้ใดเข้าจัดการงานของผู้
 ด้วซึ่งเขาไม่ได้ว่าชานวนใช้ให้ทำโดยหวังประโยชน์แก่ตัวเอง อันประกอบ
 ด้วด้วยความทุจริต แม้ได้จ่ายเงินทดรองไปเท่าใดก็ห้ามสิทธิเรียกร้อง
 ด้วให้ใช้ได้แก่ตนไม่ เพราะตนเองหวังประโยชน์เป็นส่วนตัว จึงไม่
 ด้วเข้าในลักษณะจัดการงานนอกสั่ง อนึ่งอาจมีผู้สงสัยว่าถ้าการเข้าทำ
 ด้วเป็นการทำในนามของตนเอง เหตุใดจึงอาศัยใช้สิทธิบังคับแก่กันตาม
 ด้วกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่งได้ ซึ่งในข้อนี้ในหนังสืออนติกรรม
 ด้วและหนังสือของ ม.ร.ว. เสนีย์ปราโมช (หน้า ๖๘๘) ได้อธิบายไว้โดยแจ่มแจ้ง
 ด้วและได้ให้เหตุผลไว้พอจะกล่าวย่อ ๆ ให้ฟังได้ว่า เพราะเหตุว่าผู้
 ด้วถือเอากิจการของผู้อื่นว่าเป็นของตนนั้นทราบดีอยู่แล้วว่าไม่ใช่กิจการ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๓๕

ของคนก็ยังฉันยิงเข้าไปทำอีก และถ้าจะปล่อยให้ตัวการใช้สิทธิตาม
กฎหมายลักษณะอื่นแล้วเกรงว่าจะไม่เป็น หลักประกัน ชาติ ใช้ความเสีย
หายได้เพียงพอ กฎหมายจึงบัญญัติไว้เป็นพิเศษยอมให้ยืมสิทธิ
ในเรื่องจัดการงานนอกสั่งมาบังคับได้ในกรณีเช่นนี้ กล่าวคือยอมให้
นำแค่บทบังคับมาใช้เท่านั้น นอกจากนั้นมาตราอื่นจะนำมาใช้ทำ
ได้ไม่

แต่ถ้าผู้จัดการเข้าทำแทนคน ๓ โดยสำคัญว่าเข้าทำแทนอีกคน ๓ ทำแทนคน ๓ โดยสำคัญ
ดังนี้ การกระทำนั้นก็ยังเป็นการจัดการนอกสั่งอยู่ดังเดิม และในกรณี ว่าทำแทนอีกคน ๓
เช่นนัดวงการคนก่อนผู้เดียวมี สัตหระและหน้าท อันเกิด แต่การที่ใดจะดี ทำไป
นั้น (ให้ดูประมวลแพ่ง ๓ ม. ๕๐๕) ตัวอย่างเช่น นายคำเชื่อว่า
เรือนหลัง ๓ ซึ่งจะพังลงมาอยู่แล้ว เป็นของนายขาวน้องชายคน แต่
ว่าความจริงนายขาวได้ขายให้แก่ นายแดงเสียแล้ว ขณะที่นายคำ อยู่ต่าง
ประเทศ เมื่อเห็นสภาพเรือนจะพังอยู่ดังนี้ นายคำจึงเข้าซ่อมแซม
ดัดแปลงให้ดี โดยตั้งใจทำแทนนายขาว ต่อมานายแดงกลับมาและได้
อธิบายความจริงให้นายคำทราบดังนี้ การที่นายคำทำให้อันนี้ถือว่า
เป็นการทำแทนนายแดง โดยสำคัญว่าทำแทนนายขาว นายแดงต้อง
ใช้คำซ่อมแซมให้แก่นายคำ ถ้ากรณนี้เป็น การสมประโยชน์ของคน
ตามข้ออธิบายมาแล้วนี้ จึงเห็นได้ว่าข้อที่ผิดตัวคนจึงไม่เป็นข้อสำคัญ
ในเรื่องจัดการงานนอกสั่ง นอกจากนั้นในเรื่องเข้าใจผิดก็เช่นเดียวกัน
ผู้จัดการจะได้เข้าใจผิดว่าคนได้รับมอบหมายมาให้ทำการนั้น หรือโดย
เข้าใจเสียว่าคนมีสิทธิทำการนั้นได้เกิด เหล่านี้ก็ยังนับว่าเป็นการจัดการ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

นอกสั่งได้ เพราะอย่างไรก็ดียังเป็นกรเข้าทำแทนผู้อื่น เพราะฉะนั้น
พอสรุปความได้ว่า ข้อความผิดหรือความเข้าใจผิดต้องไม่ใช่เขาทำ
เพื่อประโยชน์ของตนเอง และถ้าไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นแล้ว ก็
ไม่เข้าลักษณะจัดการนอกสั่งเท่านั้น

หน้าที่ผู้จัดการ

หน้าที่ของผู้จัดการอาจแบ่งแยกอธิบายได้เป็น ๒ อย่าง คือ:-

(๑) หน้าที่เกี่ยวกับการจัดการ

ต้องให้เป็นไปตามความ
ประสงค์และสภ
ประโยชน์ของตัวการ

หน้าที่ของผู้จัดการในข้อแรกในเมื่อได้ตั้งมือจัดการให้เขาแล้ว
ตนเองก็มีหน้าที่ต้องจัดการให้เขาเป็นไปเพื่อให้สัมประโยชน์ของตัวการ
ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ หรือตามที่เจ้พึงสันนิษฐานได้
ว่าเป็นความประสงค์ของตัวการ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๕๕ เพราะ
เหตุที่ว่าเจ้าของกิจการเข้าจัดการงานของเขาเอง เขาก็มีอิสระที่จะ
จัดการอย่างใดอย่าง ๑ ได้ตามอำเภอใจชอบของเขา คราบใด
ที่การนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือกฎข้อบังคับของบ้านเมืองแล้ว
เจ้าของทรัพย์เขาย่อมทำได้ทั้งสิ้น และถ้ายอมให้คนอื่นเข้าไปทำกิจการ
ของเขาอันเป็นการฝ่าฝืนใจเขาเช่นนี้แล้ว ก็เป็นการคัดเสีรภาพของ
เขาซึ่งมีอยู่ ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าทำการของคน
อื่นก็ต้องทำให้สัมประโยชน์และตามความประสงค์ของเขาด้วย ฉะนั้น
การสอดเข้าไปจัดการกิจการของผู้อื่น จึงเป็นการเลียงภัยอยู่ ถ้า
ไม่ตรงต่อความประสงค์ของเขา และตนเองก็ควรจะมีรู้สึกเช่นนี้แล้ว
คนก็ของเขาในอ

อีกประการ ๑ กฎหมายประเภทนี้มิได้บัญญัติไว้เพื่อให้ผู้จัด

การงานหากำไรจากการสอดเข้าไปจัดการงานของผู้อื่น กฎหมายแพ่ง
 ตั้งถึงการกระทำซึ่งต้องเป็นการฝ่าฝืนประ โยชน์ของเจ้าของทรัพย์ ดังนั้น
 ผู้จัดการจึงจำต้องใคร่ครวญถึงการที่ทํานาน คช คือ ต้องทำเพียงให้เป็น
 การฝ่าฝืนประ โยชน์ตามความมุ่งหมายอันแท้จริงของตัวการ หรือตาม
 ทางต้นนุษฐานได้ว่าเป็นความประสงค์ ที่แท้จริงของเขา กล่าวคือ
 ต้องคิดว่าถ้าตัวการเขาอยู่ในขณะนั้นและในเหตุการณ์เช่นนั้น เขาจะ
 ทำหรือไม่และเพียงไหน ผู้จัดการจำต้องนึกถึงข้อนี้เป็นหลักในขณะที่
 เขาจัดการของเขา ซึ่งทงน ถ้ามีข้อโต้เถียงกันถึงว่าจะเป็นการฝ่า
 ฝืนประ โยชน์ตามความประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือไม่นั้น เหตุอัน
 เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งต้องวินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ถ้าการเข้าไป
 ทํานานเป็นการไม่ฝ่าฝืนประ โยชน์ตามความประสงค์อันแท้จริง ของตัว การ
 แล้ว ถึงแม้ว่าตนจะได้ทำดีและด้วยความวิจิตรตรงตามหลักปานใดก็ดี
 ตัวการก็ไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ เป็นต้นว่า เพื่อนบ้าน
 ของเราเข้าไปรักษาตัวตากอากาศที่หัวหินสัก ๖ เดือน ระวังนนั้นเรา
 เข้าไปซดชานมหน้าบ้านของเขาจัดการ คมแข็ง ปลุกประดับ ประดาด้วย
 พันธ์ไม้ ซึ่งส่งมาด้วยราคาแพง ๆ โดยหวังว่าเพื่อให้คนเจ็บดูเพ็ดดี
 เพ็ดดี แม้ถึงว่าส่วนที่เราจัดทำให้เขานจะดีด้วยงามเพื่อไรก็ดี ถ้า
 ไม่ใช่ความประสงค์ของเพื่อนบ้านเราแล้ว เราก็ไม่ต้องรับผิดชอบ
 ใช้จ่ายให้เขา ส่วนที่เราจะได้รับคืนมาบ้างก็ในฐานะ ตาม
 มิคควรได้เท่านั้น (ดูประมวลแพ่ง ฯ ม. ๕๐๒ วรรค ๓, กับ ม. ๕๓๗-
 ๕๓๘) และในทำนองเดียวกัน แม้ถึงว่าเราจะได้จัดการไปตามความ

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ต้องการของตัวการแล้วก็ดี แต่ถ้าไม่ใช่ความประสงค์อันแท้จริงและในทางที่สัมประโยชน์ของเขาแล้ว ตัวการก็ไม่ควรรับผิดชอบเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ศาลาคณะเข้ากันคำม้วนเกล้า ๆ จะยังมีพียงอยู่หลัง ๑ แกะเคยปรารถนาคอศาลี่เพื่อนบ้านว่า ถ้าพียงลงมาแกคืดจะปลูกใหม่ด้วยไม้สักทั้งหลังเพียง ๒ ห้องเล็ก ๆ ต่อมาในขณะที่ศาล่าไม่อยู่ เกิดพายุใหญ่พียงเรือนหลังนพทลายลงมา ศาล่าจึงจัดการปลูกให้ใหม่ แต่ยกเป็นคัก ๗ ชั้นลงไปไนทเดเมนนี้ ดังนั้นศาล่าไม่ต้องรับผิดชอบชดใช้ให้ เพราะเหตุว่าการปลูกคัก ๗ ชั้นดังนไม่ใช่ความประสงค์อันแท้จริงของศาล่า ความจริงศาล่าต้องการเพียงเรือนไม้สัก ๒ ห้องเล็ก ๆ เท่านั้น

ความประสงค์ที่จะหึง
สันนิษฐานได้

โดยเหตุที่จัดการ งานนอกสั่ง นี้ได้จัดทำ ถิ่นใน เมื่อตัวการไม่ อยู่ และเมื่อไม่มีโยก่าจะทราบความ ประสงค์ ที่แท้จริง ของ ตัวการได้แล้ว จึงต้องสันคว่าหาความประสงค์ที่แท้จริงของตัวการโดยทาง ดันนิษฐาน อันวิญญชนจะเข้าใจว่าคนในฐานเช่นนั้นเขาจะทำอย่างไร และตัวการ ประสงค์เพียงไหน จึงจะเป็นการ จัดการ ให้สัมประโยชน์ของตัวการ ได้ ซึ่งทงนเป็นปัญหาเกี่ยวกับชชเท็จจริงทงสัน แต่ถ้ายูจัดการ เคยทราบความประสงค์อันแท้จริงของตัวการมาบ้างแล้ว ปัญหาในเรื่องต้องสันนิษฐานความประสงค์ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ และหากว่า ตัวการได้จัดการ ไปตามความประสงค์ ของตัวการ ดังที่ได้ทราบมา แล้ว แม้ถึงว่าตาม ดันนิษฐานแล้ว ไม่น่าจะเป็น ความ ประสงค์ ของตัว การก็ดี เพียงเท่านั้นก็ไม่ทำให้กลายเป็นการชดความประสงค์ตัวการ

ไปได้ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องศาลาคาที่ตกลงมาตัวในข้างต้นนี้ ถ้าได้ความว่า ศาลาเคยปรารภว่า ถ้าบ้านพังลงมาจะปลูกคอก ๘ ชั้น แทน ดังนั้น เมื่อศาลาได้ปลูกคอก ๖ ชั้นให้แล้วถ้อยได้ว่า ได้ทำคามความประสงค์อันแท้จริงของศาลาแล้ว ส่วนคนภายนอกที่ไม่ทราบความจริง จะสันนิษฐานว่า คนอย่างศาลาจะเอาเงินที่ไหนมาสร้าง และจะได้เงินมาจากไหน ทั้งเมื่อเทียบถึงฐานะของคนอย่างศาลาแล้ว จึงไม่น่าสันนิษฐานว่า เป็นความประสงค์อันแท้จริงของศาลา ดังนั้น แม้คนภายนอกจะเข้าใจ เช่น นักคาม ตั้งเห็นหาใช่ข้อสำคัญไม่ เพราะฉะนั้น ถ้าในเรื่องที่ไม่เคยทราบความประสงค์อันแท้จริงมาก่อนบ้างแล้ว ก็ต้องสันนิษฐานเอาตามพฤติการณ์อันพออนุโลมได้ว่า น่าจะเป็นความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ ตัวอย่างเช่น นายคำ เพื่อนบ้านเราไม่อยู่ พายได้พัด กำแพงบ้าน หักทลายลงมา เราได้ช่วยซ่อมแซมกำแพงนั้นให้คดงเติมประการ ๓ หรือว่ากำแพงนั้นซ่อมแซมอีกไม่ได้ เราจึงก่อให้ใหม่ด้วยอิฐ หรือว่าถ้าเป็นการจำเป็น เพื่อให้แน่นหนาขึ้น จึงก่อด้วยคอนกรีต ซึ่งแม้ตั้งว่าเจ้าของอยู่เอง ก็คงก่อด้วยคอนกรีตเหมือนกันดังนั้น การที่เราทำกเป็นไปตามความสันนิษฐานที่ว่าน่าจะเป็นความประสงค์ของนายคำเพื่อนบ้านเรา ซึ่งเป็นการสันนิษฐานโดยมีเหตุและผลโดยสมควร แต่ทงนอย่าลืมว่าการจัดการนอกสั่งนี้เป็นกรเข้าทำโดยคาดคะเนเอาความประสงค์ของตัวการ และถ้าตัวการเขาปฏิเสธว่าไม่ใช่ความประสงค์ของเขาแล้ว และเราก็คงจะได้รู้สักเช่นนั้นแล้ว เราจะเรียกร้องให้เขาชดใช้ค่าเสียหาย

จากมุมมองการวินิจฉัยหาได้ไม่ เพราะการที่ทำการชดกับความ
ประสงค์เขาเสียแล้ว เรากลับจะต้องเป็นฝ่ายชดใช้ค่าสินไหมทดแทน
ให้เขาเสียอีก (ดู ม. ๓๕๖) แต่ถ้าการที่ผู้จัดการได้ทำไปตามทาง
ดัชนีฐานอันวิญญูชน โดยมากก็น่าจะเชื่อว่าเป็นความประสงค์ของตัว
การอันแท้จริง ซึ่งถ้าคนธรรมดาแล้วเขาก็ประสงค์กันเช่นนั้น และ
ผู้จัดการไม่มีเหตุอันควรจะได้รู้ดีเช่นนั้นว่าไม่ใช่ความประสงค์ของ
ตัวการแล้ว แม้ว่าตัวการจะเป็นคนอหังการแปลกไปกว่าคนอื่น และยัง
ยืนยันเขาว่าไม่ใช่ความประสงค์ของตนดังนั้นก็ ถ้าผู้จัดการไม่ทราบ
ถึงความประสงค์เช่นนั้นแล้ว ผู้จัดการก็ควรได้รับควบคุมครองของ
กฎหมาย เพราะเรื่องเช่นนั้นใคร ๆ เขาก็ต้องเข้าใจกันว่าตัวการ
ประสงค์ดังนี้ แม้การที่ทำการชดกับความประสงค์อันแท้จริง
ของตัวการแล้ว และผู้จัดการไม่รู้หรือมีเหตุอันควรรู้ และได้จัดการ
ไปตามทางดัชนีฐานที่น่าเชื่อว่าเป็นความประสงค์ของตัวการแล้ว ผู้
จัดการก็ได้ชื่อว่าได้ปฏิบัติตามการครบถ้วนตามหน้าที่แล้ว ตัวอย่างเช่น
ข้าพเจ้าในนายแดงกำลังออกจรวง แต่หน้าในนาแห้ง นาใกล้เคียงอื่น ๆ
เขาก็ถบระหัดเอานาเขานาช่วยบำรุงต้นข้าว แต่อ่านายแดงไม่อยู่ใน
ขณะนั้น นายเขียวเพื่อนชาวนาด้วยกันจึงช่วยได้จ้างให้คนช่วยถบระหัด
เอานาเขานาให้เช่นเดียวกับนาใกล้เคียงอื่น ๆ เช่นนี้ประการ ๓ หรือ
อ่านายแดงไม่อยู่มีพายุพัดจัดยกลงเอาหลังคาเรือนไปเสียทั้งหลัง ประจวบ
ด้วยขณะนั้นเป็นฤดูฝน นายเขียวเพื่อนบ้านจึงได้จัดการมุงหลังคาให้
ใหม่ เพื่อไม่ให้เขาของในบานนั้นเบียดเสียหายดังนี้ ถ้านายแดงกลับมา

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

และจะอ้างว่าการกระทำดังนั้นเป็นการผิดความประสงค์ของตน เพราะเหตุว่าความตั้งใจแต่เดิมตั้งใจไว้ว่า ถ้าฝนตงน้ำแห้งน้ำเมื่อดักตั้งใจจะให้คนชาวท่อกรวงนั้นแห้งตายไปให้หมด หรือถ้าได้ตั้งใจมานานแล้วว่า ถ้ามีพายุพัดยกหลังคาไปเมื่อใด ก็ไม่คิดจะมีหลังคาอีกต่อไป โดยตั้งใจจะนอนตากฝนตลอดไป เหล่านี้ยอมไม่น่าเชื่อว่าเป็นความตั้งใจของนายแดงม่วงแต่เดิม เพราะเป็นการฝันและอคติผิดจากความคิดเห็นของคนธรรมดาที่จะตั้งใจเช่นนั้น แต่ถ้านายแดงแก้วตั้งใจไว้ว่า ถ้าพายุพัดเอาหลังคาไปเมื่อใดก็จะได้รับเรือนและปลูกตึกใหม่ขึ้นแทน และขอให้นายเขียวก็ควรจะได้ทราบเพราะได้เคยพูดปรารภให้ฟังก็หลายครั้ง ดั่งนี้ ข้อที่ว่าไม่ตามความประสงค์ของนายแดงจึงค่อยนำฟังอยู่

ดังได้อธิบายและชักตัวอย่างมาให้ดูแล้ว ถ้าการจัดการเป็นไปตามความประสงค์อื่นแท้จริง หรือฟังสนิมฐานได้ว่าเป็นความประสงค์อื่นแท้จริงของตัวการแล้ว ผู้จัดการก็หมดหน้าที่และมีผลที่จะได้รับค่าใช้จ่ายจากตัวการตามมูลหนี้ซึ่งเกิดจากจัดการนอกสั่ง แม้ถึงว่าเนื่องจากการจัดการนั้น จะเกิดมีผลร้ายต่อตัวการในภายหลังก็ตาม ผู้จัดการก็หาต้องรับผิดชอบจากตัวการไม่ ตัวอย่างเช่นในเรื่องที่พายุพัดเอาหลังคาเรือนนายแดงไปและนายเขียวได้จัดการทำหลังคาให้ใหม่สูงยาวขนาดเดียวกับหลังคาเก่าของนายแดงนั้น หากว่าหลังคานั้นเป็นการรอกตาเข้าไปในที่ดินของคนอื่นเขาหรือมีตมบังแสงสว่างของบ้านใกล้เคียงเป็นต้น และถ้าเขาฟ้องนายแดง ๆ จะเกณฑ์ให้นายเขียวรับผิดชอบต่อคนเป็นการได้เบียดข้อ ๑ หาได้ไม่ เพราะการ

เมื่อทำตามความประสงค์ของตัวการแล้วไม่ต้องรับผิดชอบในภายหลัง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ที่นายเชียวได้ทำไปก็ทำตามความประสงค์ของนายแดงซึ่งถ้านายแดงอยู่
ในขณะนั้นถ้าจะคิดทำหลังคาก็คงทำขนาดนั้นเหมือนกัน

ถ้าการเข้าจัดการขัดกับ
ความประสงค์ตัวการ

ถ้าการที่เขาจัดการ เป็นการขัดกับ ความ ประสงค์ อันแท้จริงของ
ตัวการหรือขัดกับความต้องการที่จะพึงสนับสนุนไว้ก็ดี และผู้
จัดการก็ควรจะไตร่ตรองเช่นนั้นแล้วด้วย ดังนั้นผู้จัดการก็จำต้อง ใช้ค่า
สินไหมทดแทนให้แก่ตัวการเพื่อความเสียหายใด ๆ อันเกิดแต่ที่ได้เข้าจัด
การนั้น แม้ทั้งผู้จัดการจะมีได้มีความผิดประการอื่น (ดูประมวลแพ่งฯ
ม. ๓๘๖) ตัวอย่างเช่น ถ้าแพงเพื่อนบ้านของเราหักทลายลงมาตัว
เจ้าของบ้านไม่อยู่ และเขาไม่ได้ว่าชานฉนวนใช้ให้เข้าไปทำ และล้มมคิ
ว่าเราก็ทราบ ว่า เจ้าของเขาไม่ต้องการจะซ่อมแซมอีกต่อไป เขา
ต้องการให้พังทลายลง แล้วเขาจึงจะจัดการตัดแปลงทำสวนดอกไม้
ที่นั้นหรือทำเป็นบ่อว่ายน้ำเล่น ดังนั้นการที่เราเข้าไปทำ คือ ซ่อม
กำแพงให้เขาใหม่จึงเป็นการขัดกับความต้องการของตัวการ เราจึง
ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อัน
เกี่ยวกับการจัดการซึ่งเรานั้น เป็นต้นว่าถ้าเขาถล่มมา เขาต้องรอ
กำแพงนั้นลงทั้งหมด เราก็ต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนนั้น
แม้ ถึงว่ากรทำกำแพงนั้นเราได้ทำโดยความปราณีตวิจิตรงดงามไม่มี
ที่ใดเลยก็ดี หรือในเรื่องที่ศาลยกคดี ๘ ชั้นให้ศาล่า ดังได้เคยชัก
ตัวอย่างมาแล้วในข้างต้น ถ้าความปรากฏว่าศาล่าเป็นคนจนคนแค้น
จะหาเงินที่ไหนมาปลุกคดี หรือ ศาล่าอาจ ทราบมาโดยทางใดทางหนึ่ง
ว่าศาล่าไม่มีเงินพอจะปลุกคดี ๘ ชั้นได้ หรือว่าศาล่าเป็นพุดเด่น

เสมอ ไม่เคยพูดอะไรจริงสักครั้ง หรือว่าแกพูดในขณะที่เมากันชา
 และตามความเห็นของคนธรรมดาไม่น่าจะตั้งนิษฐานว่าคนอย่าง คาส่า
 จะมีฐานะถึงกับสร้างตึก ๗ ชั้นได้ นอกจากแกพูดเล่นเท่านั้น และ
 คาส่าก็ควรจะรู้สึกเช่นนั้นแล้ว คาส่าก็ขงชนปลูกตึก ๗ ชั้นลงไปอีก
 คาส่าก็ควรรับผิดชอบค่าใช้จ่ายหายอน ๆ อันเกิดแต่การจัการนั้น
 ให้ คาส่าทั้งชั้นแม่ ถึงว่าคาส่าจะได้สร้างตึกให้ด้วยความรอบคอบไม่มี
 ทัศนคติตรงไหนเลยก็ดี ฉะนั้นข้อสำคัญมีอยู่ว่าผู้จัการทราบความ
 ประสงค์อันแท้จริงของตัวการหรือไม่ ถ้ารู้แล้วหรือควรรู้แต่ขงชั้น
 ทำก็ควรรับผิดชอบตาม ม.๓๗๖ นี้ แต่ถ้าไม่รู้ถึงความประสงค์ขงชั้น
 นิษฐานเอาว่าคนธรรมดาเขาควรจะทำตึกนั้นหรือไม่ ถ้าชั้นนิษฐานไม่
 ได้ว่าคนธรรมดาโดยปกติเขาคงจะทำตึกนั้น ก็เป็นเรื่องที่ผู้จัการควร
 จะได้รู้ดีแล้วว่ามันไม่ใช่ความประสงค์อันแท้จริงของตัวการแน่ เป็น
 ต้นว่าเพื่อนบ้านเราเขาเพียงนกขง ใจเพื่อคุ้มกันว่าแพน เขาไม่อยู่เรา
 เข้าไปเอาข้าว ให้หนักกินตึงนี้ ก็เป็นขงธรรมดาซึ่งปกติชนน่าจะเข้าใจว่า
 ถ้าเจ้าของเขาอยู่เองเขาคงต้องเอาข้าวให้ กินเช่น อย่าง เราได้ทำไป แต่
 ถ้าแทนที่จะเอาข้าวไปให้หนักกิน กลับเข้าไปกอนชนนกขงของเขาจนหมด
 ตัวจนไม่มีอะไรจะว่าแพนได้แล้วปล่อยไว้ตึงเดิมเช่นนั้น ย่อมเห็นได้ว่าไม่
 ใช้ความประสงค์ ของเจ้าของเขาเป็นแน่ ๆ ซึ่งเป็นข้อ ตั้งนิษฐาน ว่าผู้จั
 การควรจะได้รู้ดีอย่างดีแล้วว่าเป็นการขัดกับความประสงค์ขงตัวการ
 โดยแน่นอน ผู้จัการจึงต้องรับผิดชอบตาม ม. ๓๗๖

แต่ในบางกรณี ซึ่งกฎหมาย ยอมให้จัการขัดความประสงค์ ข้อยกเว้น

ของตัวการ ถ้ากิจการเหล่านั้น เป็น หน้าที่ ซึ่งกฎหมายบังคับตัวการ ให้จำต้องทำเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่จะ บำรุงรักษาผู้อื่นและหากผู้จัดการมิได้เข้าทำแล้ว กิจการนั้นนั้นจะไม่ ดำเนินภายในเวลาอันสมควร ผู้จัดการย่อมมีอำนาจเข้าจัดการนั้นใน ตัวการได้ (ให้ดูประมวลแพ่ง ๆ ม. ๓๘๗ ซึ่งเป็นบทยกเว้นขวง ม. ๓๘๖) และผู้จัดการก็มีสิทธิที่จะได้รับชดใช้ค่าใช้จ่ายได้ตาม ม. ๕๐๑ วรรค ๒ และตามความใน ม. ๓๘๗ หรืออาจแยกอธิบายได้เป็นสองกรณี ในเรื่อง แรก คือเป็นหน้าที่บังคับให้ตัวการทำเพื่อสาธารณประโยชน์

ตัวอย่างเช่น นายแดงเจ้าของเรือนโกรงเกรงหลัง ๑ ซึ่งปลูก อยู่ริมถนน ตัวเอง ไม่อยู่ไปต่างจังหวัด พายุพัดเรือนเซจะพังล้มทับ ถนนอันอาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของประชาชนได้ เจ้าพนักงาน ได้ บอกรถต่างและประกาศ ให้เจ้าของเรือนแถวนั้น จัดการ ซ่อมแซม โดยเร็ว นายเขียวเพื่อนบ้านได้จัดการหาไม้และจ้างคนมาคำนวณเรือน นั้นให้ตรง มิให้พังลงมาทับถนนได้ ดังนั้นแม้ถึงว่าจะได้ ความว่า นายแดงเคยสั่งว่าไม่ให้ใคร เกี้ยวข้องกับ เรือนของตนมาก่อนแล้วก็ตาม นายแดงก็ไม่มีสิทธิจะปฏิเสธการชดใช้ ซึ่งนายเขียวได้ ใช้จ่ายไปแล้วอัน เกี่ยวกับการจัดการนั้นได้ ส่วนในข้อที่เป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่จะ บำรุงรักษาผู้อื่นนั้นหมายความว่าเมื่อมีกฎหมายบังคับเป็นหน้าที่ของตัว การจะต้องบำรุงรักษาผู้อื่นแล้ว ถ้าผู้จัดการได้เข้าจัดการให้ถึงแม้ว่า จะเป็นการขัดความประสงค์ของตนก็ตามก็มิเป็นข้อแก้ตัวได้ เช่น ตาม ประมวลแพ่ง ๆ ม. ๓๕๖ บัญญัติว่าบิดามารดา มีหน้าที่ของเลี้ยงดูบุตร

ถ้าคิดจะทิ้งบุตรไว้ให้ขาด ๆ อยากรู ๆ และมีผู้เข้ามาดูแลระดับประคอง บ่อนข้าวบ่อนน้ำให้ ตัวเองจะปฏิเสธว่าไม่ใช่ความประสงค์ของตนหา ได้ไม่ เช่นว่าจะอ้างว่าความจริงต้องการจะทิ้งให้บุตรรอดตายเป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีทั้งสองกรณี ดังกล่าวไว้ ในมาตรา ๓๖๑ ให้สังเกต ข้อไข อักขณ ๑ คือที่ว่า "หากผู้จัดการมิได้เข้าทำแล้ว ก็กิจการนั้นจะไม่สำเร็จภายในเวลาอันสมควร" ตัวอย่างเช่นว่าในเรื่องที่เรื้อนจะฟังนั้น ถ้าตัวเรื้อนเขาไม่เอียงหรือไม่อาจจะฟังลงมาที่บนนได้แล้ว เช่นว่าอีก ๓๐ ปีก็ยังไม่ฟัง หรืออาจรอเวลาที่เจ้าของเขาถนัดมากก็ได้ ก็ยังไม่ ฟังดังนั้นจะนำข้อความตาม ม. ๓๖๑ มาใช้ไม่ได้ต้องว่ากันตาม ม. ๓๖๒

ถ้าการจัดการอันใดเพื่อประสงค์จะมีบุตรอันตรายอันมีมา ใกล้เคียงกับ การจะเป็นภัยแก่ตัวกต ใกล้เคียงกต หรือแก่ทรัพย์สินกต ผู้จัดการต้องรับผิดชอบแต่เพียงที่จงใจทำผิดหรือที่เป็นความประมาทเดิน เลื่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น (ให้ดูประมวลแพ่ง ๖ ม. ๓๖๑) การที่บัญญัติ ความรับผิดชอบของผู้จัดการไว้เช่นนั้น ก็เพราะเหตุว่าในกรณี ลูกเงิน บุคคลในฐานะเช่นนี้ย่อมไม่มีความรอบคอบพิณิจเพราะใช้ความระมัด ระวัง เหมือนบุคคลซึ่งอยู่ในเวลาปกติธรรมดา และเมื่อมีภัยอันตรายมา ใกล้ชิดตัวนั้น เขาได้เลือกทำไปเท่าที่จะทำได้ก็เป็นถาวรถือว่าใช้ความ ระมัดระวังเพียงพออยู่แล้ว เป็นต้นว่าถ้าเกิดไฟไหม้ บ้านเรามีคนเข้า มาช่วยดับ โดยความตั้งใจพรวดพราดเข้า มาจนเป็นเหตุ โคนคู้และเข้า ของของเราแตกหักเสียหาย ถ้าไม่เป็นการจงใจหรือประมาทเดินเลื่อ อย่างร้ายแรงแล้ว จะเอาผิดกับเขาไม่ได้ แต่ถ้าในเวลาเช่นนั้น เดี

ความรับผิดชอบผู้
จัดการในเหตุการณ์
ลูกเงิน

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ถือโอกาสหยิบของคิดมือไปด้วยหรือทำการโดยประมาณเงินเล็กน้อยอย่าง
ร้ายแรงแล้ว ผู้หนักของรับผิดชอบ

อนึ่งขอให้สังเกตข้อความตามมาตรฐานว่า คำว่า "อันตราย"
นั้นต้องเป็นอันตรายนั่นมาเกิดตัวการ ข้อเดียวหรือทรัพย์สิน แต่ถาเป็น
อันตรายนันเกิดแก่เหตุและยังไม่เกิดขึ้นแล้ว ผู้จัดการก็ไม่ได้รับความ
คุ้มครองตามมาตรฐาน ตัวอย่างเช่น นายคำม้วนเรือน โกรงเกรงอยู่หลัง
ซึ่งถ้าเกิดตามสภาพแล้วยอมเข้าใจว่า ถ้าพายุใหญ่มาเป็นพั่งดงแน่
ในขณะที่นายคำม้วนอยู่พอฝนตกลงมา นายตั้งถ่มมอเรือนของเขาตง
เสียก่อนคั้งนี้ นายตั้งก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามมาตรฐาน ตนเองอาจ
ต้องรับผิดชอบค่อนนายคำฐานละเมิด

อีกประการ ๓ ตามความไม่มาตรฐาน ๓๘๗ นั้นบัญญัติว่าคำว่า
อันตรายนันจะต้องเกิดมชนจริง ๆ หรือไม่ ผู้จัดการจึงจะได้รับความคุ้ม
ครองตามมาตรฐาน ซึ่งทงน พิศระห์ ตามคัวบทแล้วนำ เข้าใจว่า คำ
ว่า "อันตราย" อันมีมาเกิดตัวการนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นจริง ๆ ก็
ได้ เพราะคัวบทใช้คำว่า "...ทำกิจอันใดเพื่อประสงค์จะบังคับของ
อันตราย..." เพราะฉะนั้นเพียงแต่ผู้จัดการได้ทำกิจอันใดไปโดยเข้าใจ
คัวความสุจริตเพื่อประสงค์บังคับของอันตรายแล้วก็ เป็นการเพียงพอ ซึ่ง
ทงนคองคัวความประสงค์ของผู้จัดการเป็นใหญ่ ตัวอย่างเช่น นายแดง
นักแสดงละครดีคัวกำลังฝึกซ้อมเล่นกับเดื่ออยู่ นายตั้งเดินมาไม่ทราบ
เรื่องเข้าใจว่าเดื่อกำลังจะทำร้ายนายแดง จึงเขามันยิงเดื่อตายหรือว่า
นายแดงกำลังแสดงกลหัดคอมไฟ นายเขียวเข้าใจว่าไฟไหม้ปากนายแดง

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๕๑

จึงเอาบาทงถึงเทศาภิบาลนายแดงจนล่าช้า เสียผลประโยชน์เสียหาย เป็นต้น นอกจากนั้นยังเข้าใจอีกว่ากฎหมายหาได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงแต่ชนิดรายที่มา โกง ตัด การ ช้อเลี้ยงและทรัพย์สินเฉพาะตัวการเท่านั้น รูปการณ์น่าจะเข้าใจว่าหมายความว่ารวม ทั้ง บุคร์ ภรรยา ในครอบครัวของตัวการนั้นด้วย

(๒) หน้าทีบออกกล่าว

หน้าทีบออกกล่าว มาตรา ๓๘๘ กำหนดไว้ว่าผู้จัดการต้อง หน้าทีบออกกล่าว บอกร่างโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ เพื่อให้ตัวการทราบว่าตนได้เข้าจัดการ งานแทน และต้องรอฟังคำวินิจฉัยของตัวการ เว้นแต่ถ้าจะมีขึ้นเพราะ การทบทวนเห็นได้ว่าหน้าทีบออกกล่าวจะมีขึ้นได้ก่อนเมื่อผู้จัดการมีโอกาสดำเนินการที่อยู่ที่ของตัวการในขณะนั้น แต่ถ้าไม่ทราบ แล้วก็เป็นอันหมดหนทางที่จะติดต่อกับตัวการได้โดยง่าย

ผู้จัดการแทนบุคคลอื่นโดยเขาไม่ได้มอบหมายให้เช่นนั้น และเมื่อได้บอกร่างให้ทราบแล้วตัวการขอความช่วยเหลือให้สัตยาบันรับ เขาผลที่ทำนั้น แล้วผู้จัดการเช่นนั้นก็เป็นตัวแทนอันถูกต้อง (ให้ดูประมวลแพ่งฯ ม. ๔๐๒ บรรค ๒) เช่นกับในเรื่องตัวแทนที่ทำงานนอกเหนืออำนาจที่มอบหมายไป ตัวแทนนั้นก็มิใช่ตัวแทนในส่วนที่ทำงานนอกเหนืออำนาจนั้นและตกอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับผู้จัดการงานนอกสั่ง ซึ่ง ต้อง ดูว่า ตัว การจะให้ สัตยาบันหรือไม่

ถ้าผู้จัดงาน นอกสั่งได้ บอกร่างให้ตัวการทราบดัง กล่าวไว้ใน มาตรา ๓๘๘ นี้แล้ว หน้าทีบของผู้จัดงานนอกสั่งก็มิตถายคดถึงกับหน้า

ม.ช.ด.

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

ที่ของตัวแทนซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๘๐๘ ถึง ๘๓๓ โดยอนุโตมมาใช้คือ
 หน้าที่กล่าวการ ประสงค์ จะทราบกิจการ ก็ต้องแจ้ง ให้เขาทราบและถ้า
 ทำหน้าที่สุดสิ้นดังแสดงของแกดลงบัญชี สิทธิและทรัพย์สิน หักหักโดยที่
 รับไว้แทนตัวการอันเนื่องจากการจัดการนั้น ก็ต้อง โอนมอบสิ่งคืนให้แก่
 ตัวการและเงินที่ได้รับมานั้น ถ้าเขาของ เขาไป ใช้ ก็ต้อง เสียคอกเบี้ย
 เป็นต้น

การที่กฎหมายบัญญัติว่าให้เป็นที่ ผู้จัดการต้องบอกกล่าวให้
 ตัวการทราบ โดยเร็วที่สุด ก็เพื่อป้องกันมิให้มีการจัดการโดยขัดกับ
 ความประสงค์ ของ ตัว การ หรือ จะว่า อีก อย่าง ๓ ก็เพื่อ หวัง รู้ ความ
 ประสงค์อันแท้จริงของตัวการและถ้าได้บอกกล่าวไปแล้ว ก็ต้องรอฟัง
 คำวินิจฉัยของตัวการ เว้นไว้แต่จะเป็นการฉุกเฉินซึ่งรอไม่ได้ เช่นไฟ
 กำจัดไหม้บ้านตัวการอยู่ จะมีวรอได้ถามบอกกล่าวกันอยู่ก็จะไม่ทัน
 การ กว่าตัวการจะตอบมาไฟก็คงไหม้บ้านหมดแล้ว

ผู้จัดการเป็นผู้ไร้
 ความสามารถต้อง
 รับผิดชอบหรือไม่?

ถ้าผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถ ผู้จัดการก็ต้องรับผิดชอบแต่
 เพียงบทบัญญัติว่าด้วยคำสินไหม ทดแทน เพื่อ ละเมิด และว่าด้วยการคืน
 ตาถมิกควรได้ (ให้ดู ม. ๔๐๐ และ ๔๒๘ ด้วย) เพราะถ้าผู้จัดการเป็นผู้ไร้
 ความสามารถแล้ว ผู้จัดการก็ไม่อาจจะจัดการให้เป็นการสมประโยชน์
 ของตัวการด้วยดีได้และการที่จะต้องพินิจพิจารณา และต้นนิษฐานถึง
 ความประสงค์อันแท้จริงของตัวการ ผู้จัดการก็ไม่สามารถจะทำได้ ถ้า
 ยอมให้ทำได้ก็คงทำไปตามอารมณ์หรือความคิดกำลังบัญญัติข้อขณะ ๓
 ด้วยเหตุกฎหมายจึงบัญญัติยกเว้นไว้และให้รับผิดชอบเพียงฐานละเมิด

และตามสมควรได้เท่านั้น เพราะการละเมิดผู้ไร้ความสามารถไม่ต้องใช้
 ความสามารถทำอะไร ถ้าคนได้กระทำอะไรเป็นการละเมิดเขา ๆ ก็เรียก
 ค่าเสียหายจากตน (ดู ม. ๕๒๘) ส่วนในเรื่องตามสมควรได้ก็เช่นเดียว
 กันผู้ไร้ความสามารถไม่ต้องใช้สติปัญญาอะไร ถ้าได้ทางออกงายมา
 โดยปราศจากมูลที่จะอ้างกฎหมายได้แล้ว อีกฝ่ายหนึ่งเขาก็มาตามเขา
 คนไปเท่านั้น บทบัญญัติในมาตรา ๕๐๐ นี้ไม่ได้เกี่ยวกับความสามารถ
 ในการทำนิติกรรม ทั้งการจัดการนอกสั่งก็ไม่ใช่นิติกรรมสัญญา ฉะนั้น
 แม้ผู้ไร้ความสามารถจะได้จัดการโดยมี ผู้แทนหรือผู้อนุญาตก็ ผู้ไร้
 ความสามารถก็ยังต้อง รับผิดชอบเท่าที่ กล่าวไว้ ในมาตรา ๕๐๐ นี้
 เท่านั้น และคำว่าผู้ไร้ความสามารถ ตาม มาตรา ๕๒๖ นั้นถ้าเทียบดูตาม
 ม. ๕๒๘ แล้ว น่าเข้าใจกันว่าความหมายเฉพาะผู้เยาว์หรือผู้ถูกจกรัด
 เท่านั้น หนึ่งขอให้สังเกตมาตรา ๕๐๐ นี้ให้ดูว่าใช้เฉพาะกรณีผู้จัดการ
 เป็นผู้ไร้ความสามารถเท่านั้น ไม่ใช่ถึงเรื่องตัวการเป็นผู้ไร้ความ
 สามารถด้วย ฉะนั้น ถ้าตัวการเป็นผู้ไร้ความสามารถแล้วเห็นว่ามี
 เปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบไปเลย เพราะการที่ใครเข้ามาทำประโยชน์
 จัดการให้เราไม่เห็นว่าเป็นเราจำเป็นต้องใช้ความสามารถอะไร ทั้งเรื่องจัดการ
 เช่นนี้ก็ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องความสามารถของตัวการ เว้นไว้แต่จะมีปัญหา
 อันเกี่ยวกับข้อที่ว่า ทำเพียงไหน จึงจะเป็นการ ผิดประโยชน์ ของตัวการ
 แล้ว ดังนั้น จึงอาจต้องอาศัยความ ประสงค์ทางผู้แทนของผู้ไร้ความ
 สามารถชนเป็นข้อวินิจฉัยด้วย

อีกประการ ๓ ขอให้ทำความเข้าใจไว้ด้วยว่าความรับผิดชอบเพื่อ
 ค่าเสียหายในเมื่อผู้จัดการเป็นผู้ไร้ความสามารถนั้น ต้องบังคับตามบท

บัญญัติกันว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดซึ่งไม่เหมือนกับในเรื่องผู้
จัดการที่ทำชดใช้เงินที่ผู้จัดการได้ออกไปคืนให้แก่เขาตามที่กล่าวไว้ใน
เรื่องหนี้ผู้จัดการของผู้พันตามบทบังคับในเรื่อง จัดการงานนอกสั่งดัง
ที่ได้ศึกษามาแล้วในหน้า ๒๔๐

หน้าที่ตัวถาวร

ถ้ากิจการที่ผู้จัดการได้ทำไปแล้วเป็นการสมประโยชน์ของตัวถาวร
ตัวถาวรต้องชดใช้เงินที่ผู้จัดการได้ออกไปคืนให้แก่เขาตามที่กล่าวไว้ใน
มาตรา ๔๐๓ ตัวอย่างเช่น นายดีได้ซื้อม้วนเรือของนายขาวโดยนายดีได้
ใช้เรือรูปหนึ่งและกระเบองซึ่งทำในบ้านของตน และไม้ที่ตัดมาจากในป่าเอง
และได้ออกแรงทำด้วย ดังนั้น นายขาวก็ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายให้แก่เขา
รวมทั้งค่ากระเบองและค่าแรงตามสมควร แม้ถึงว่ากระเบองจะทำ
ที่บ้านนายขาวนั่นเองและไม่ก็ไปตัดมาจากในป่าเองก็ดี แต่อย่างไรก็ดี
เงินที่เรียกคืนคืนนี้ จากคณะเพราะที่ผู้จัดการได้ชดใช้ไปจริง ๆ ไม่ใช่คิด
ไปหากำไรในเงินนั้นด้วย เพราะคนมีสิทธิ์เรียกหรือให้ชดใช้ได้มีน้อยอย่าง
ตัวแทนเท่านั้น

หนึ่งในเรื่องเช่นอันครายไม่เป็นข้อสำคัญในเรื่องเรียกค่าทดแทน
สำหรับการจัดการนอกสั่ง เช่นใจที่ช่วยจับคนร้ายปล้นธนาคารของ
จำเลยและได้ทองเป็นจำนวนมากกตมกับคน ดังนั้น จะอ้างว่าอันครายมาก
และได้ช่วยเหลือเขาเงินทองเป็นจำนวนมากคืนมา จึงขอเรียกให้ ตัวถาวร
ชดใช้เงินมาก ๆ ศาลจะไม่ให้มากดังที่ใจที่ขอ และศาลอาจให้ใน
จำนวนที่เห็นสมควรเท่านั้น

หน้าที่ก่อนต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวมาแล้วนับแต่หกทศไปเท่านั้น

ตัวแทน, นายหน้า, จัดการงานนอกสั่ง

๒๕๕

แต่ในกรณีที่ผู้จัดการมิได้มีบรรพเจตนาจะเรียกให้ตัวการชดใช้คืนแล้ว ผู้จัดการก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาได้ ให้ดูมาตรา ๕๐๕ วรรคต้น แต่ถ้าเป็นในเรื่อง บิดามารดา บุยา ตายาย บ้างรกรักษาผู้สืบสันดานเป็นทางอุปการะหรือกตัญญูเป็นทางปฏิบัติกระ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยก็ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าไม่มีเจตนาจะเรียกให้ผู้รับประโยชน์ชดใช้คืนเพราะถือว่าผู้รับนั้นเกี่ยวข้องกับบรรพเจตนา ตัวอย่างเช่น ย่าเลี้ยงหลานให้ได้รับการศึกษาและอยู่กับตน ตั้งให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าย่าเลี้ยงหลานด้วยหน้าที่โดยทางศีลธรรม ไม่ได้มีเจตนาจะให้หลานต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูให้แก่ตนเป็นต้น แต่ทว่าเว้นแต่ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งไม่หักล้างข้อความถ้าผู้กรณีได้ตกลงกันได้โดยชัดเจนเป็นอย่างอื่น และให้คำพิพากษาฎีกาที่ ๓๕๘๔/๒๕๓๐ นางส่ง อยู่เยี่ยมบุตรใจทัก นางกำแหงรณวงศ์จำเลย ซึ่งวินิจฉัย “ผู้ปกครอง” (ผู้แทนโดยชอบธรรม) ของเด็กที่ได้จ่ายเงินให้แก่เด็กเป็นค่าเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดและค่ารักษาโรคคนนั้นถือว่าเป็นการ ให้โดยหน้าที่ธรรมจรรยาจะเรียกเงินเหล่านั้นคืนไม่ได้